

มหาวิทยาลัย
ตัวอย่างแบบเรียน
ของ
กองตำรา กรมวิชาการ

แบบเรียนภาษาไทย

เล่ม ๓

(๒.๑)

๒๐๑ ๑๙๖๓

ของ

กระทรวงศึกษาธิการ

ป

๓๖.๖

ค

แบบเรียนภาษาไทย

เล่ม ๓

ของ

กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๕
พิมพ์ครั้งที่ ๑๕๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๐๓

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๖.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา

ปากคลองบางลำพู ขน พระนคร

มีลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติ

00215

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

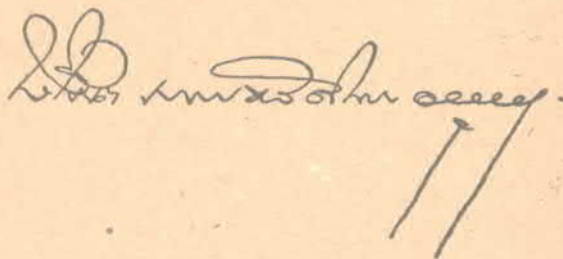
เรื่อง อนุญาตให้ใช้แบบเรียน

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงหนังสืออ่านภาษาไทยขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อทำการคัดเลือกแก้ไข ปรับปรุง และจัดทำหนังสืออ่านภาษาไทยสำหรับชั้นต่างๆ

บัดนี้ คณะกรรมการดังกล่าว ได้ดำเนินการจัดทำต้นฉบับแบบเรียนภาษาไทยชั้นมัธยมปีที่ ๑ เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณา กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทยชั้นมัธยมปีที่ ๑ ได้.

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๐๒

(ลงนาม)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

โดยที่กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า หนังสืออ่าน
ภาษาไทยที่ใช้ในชั้นต่าง ๆ ขณะนี้สมควรจะได้มีการคัดเลือกแก้ไข
ปรับปรุง หรือจัดทำขึ้นใหม่ ให้เหมาะสมกับกาลสมัยและความ
เจริญก้าวหน้าทางวิชาการยิ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นหนังสือเรียนต่อไป
จึงได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการปรับปรุงหนังสืออ่านภาษาไทย
ขึ้นคณะหนึ่ง

สำหรับแบบเรียนภาษาไทยชั้นมัธยมปีที่ ๑ นี้ คณะกรรมการ
ได้มอบหมายให้ นางสาวบุญเจือ อองคประดิษฐ์ เป็นผู้จัดทำ
โดยมีบุคคลต่อไปนี้เป็นผู้ช่วย คือ

๑. นายกระจำน แมนญาติ
๒. นายยง อิงคเวทย์
๓. นางเรองอุไร กุศลาลัย
๔. นายอุทัย สิงหลสถิต
๕. นางสาวดลีส โปตระนันท์
๖. นางสาวรินทร์ ช่วงโชติ
๗. นายชุมพล สุขวิมลย์

เมื่อผู้รับมอบหมายได้จัดทำต้นฉบับเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้ส่ง
ให้คณะกรรมการตรวจพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

กองตำรา กรมวิชาการ

ไกรทองตอนพิฆาตกระเซ	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ	๑ ๒ ๓
พระราชดำรัสในงาน	กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	
ของสรวงสมเด็จพระ-	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า	๑ ๔ ๑
นเรศวรมหาราช ณ สดุดี	เจ้าอยู่หัว	
ท้ายลคอนเจกัย		
พวกเราชาวไทย	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า	๑ ๖ ๕
ຍາຍາມ - ທຸ່ມໂມງ	เจ้าอยู่หัว	
คกกลาง	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ	๑ ๗ ๑
สังฆทอง	กรมพระยาคำรงราชานุภาพ	
สามัคคี	พระราชวรรังษีเธอ กรมทมน	๑ ๘ ๑
สามัคคีชุมนุม	พทยาสงกรณ์	
	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า	๑ ๘ ๘
	นภาลย์	
	สมเด็จพระสังฆราชเจ้า	๓ ๒ ๑
	กรมหลวงวชิรญาณวงศ์	
	เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี	๓ ๓ ๑

สารบัญ

พุทธานภาพ	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว	หน้า ๑
กระเช้าเสด็จ	พระตำราประเสริฐ	๗
นุชฉาย	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานวิศรานุวัติวงศ์	๒๓
สักวา	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง ยศินทรไพศาลโสภณ	๓๐
ศรีปราชญ์	ขุนสุนทรภายิก	๔๑
สวนสคว	หม่อมมราโชทัย	๕๔
กราวกฟ้า	เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	๗๓
วิหทัยลัสมคอก	พระยาสีหราชฤทธิไกร	๘๑
แม่ฟ้า	เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	๙๑
มิตร	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว	๑๐๓
นิทานเรื่องเลียงเท็ก	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ	๑๑๑

คำแนะนำในการใช้แบบเรียนภาษาไทยชั้นมัธยมปีที่ ๑

แบบเรียนภาษาไทยชั้นมัธยมปีที่ ๑ นี้ วิศวกรจัดทำคงเป็นไปแนวเดียวกับแบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ กล่าวคือคัดลอก ความเรียง นิทาน ตลอดจนคำประพันธ์บางตอนบางเรื่องมารวมไว้ในที่เดียวกัน แต่ละเรื่องประกอบด้วยคำนำ เนื้อเรื่อง คำอธิบายศัพท์ และกิจกรรม เนื้อเรื่องที่จะต้องเรียนนั้น จะสังเกตได้โดยพิมพ์ด้วยอักษรตัวหนาทั้งหมด สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในแบบเรียนเล่มนี้ เป็นเพียงตัวอย่างพอเป็นแนวทางช่วยครูในการสอนเท่านั้น มิได้มุ่งหมายว่าเด็กจะต้องทำได้ทั้งหมด ครูอาจพิจารณาตัดแปลงตามความเหมาะสม ตามควรแก่กาลเทศะและความสะดวก อนึ่งนอกจากจะเป็นแบบเรียนสำหรับเรียนรู้เรื่องราวและวรรณคดีต่าง ๆ ของไทยอันจะช่วยเพาะนิสัยให้รักการอ่านมากจนแล้ว ยังมุ่งหมายจะให้ช่วยส่งเสริมการสอนคัด เรียงความ ย่อความ ตลอดจนหลักภาษา การเขียน และการอ่านออกเสียงให้ถูกต้องอีกด้วย

สำหรับพระราชนิพนธ์สังข์ทอง ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ในแบบเรียนเล่มนี้นั้น ส่วนใหญ่ถอดตามต้นฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ มีเพียงบางแห่งที่ไม่ใช่ตอน

พระราชันพนธ์^๔ ถ้อยตามฉบับท้องคํการคําของคุรสภาจัดพิมพ์^๕
เพราะได้ใจความคักว่า ส่วนตอนพระราชันพนธ์นั้นถ้อยตามฉบับ^๖
ราชบัณฑิตยสภาทั้งหมด เพราะปรากฏว่าตอนที่เป็นพระราชันพนธ์^๗
ของฉบับราชบัณฑิตยสภา^๘ กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ได้^๙
เสาะหาต้นฉบับที่ดมารวบรวมตรวจสอบกันหลายฉบับ คัดชนเป็น^{๑๐}
ฉบับหนึ่งซึ่งเห็นว่าถูกต้องตามฉบับเดิม^{๑๑} หรือมีฉะนั้นก็ใกล้เคียง^{๑๒}
ฉบับเดิมอย่างที่สุดที่จะเป็นได้ เรียกว่า “ฉบับหอพระสมุด^{๑๓}
วชิรญาณ” สำหรับสังขท้องตอนพระราชันพนธ์ โดยเฉพาะ^{๑๔}
ตอนเลือกคู่ หาปลา หานอ และตอนคคิล ซึ่งกระทรวงศึกษา-^{๑๕}
ธิการนำมาใช้เป็นแบบเรียนนั้นปรากฏว่า มีหลายตอนต้นฉบับของ^{๑๖}
ราชบัณฑิตยสากับฉบับพิมพ์ครั้งแรก ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ^{๑๗}
ไม่ตรงกัน ในการจัดพิมพ์ครั้งใหม่ถ้อยตามฉบับราชบัณฑิตยสภา^{๑๘}
ทั้งหมด ก็ได้พิมพ์ข้อความที่แตกต่างกันของฉบับกระทรวงศึกษา-^{๑๙}
ธิการไว้ที่เชิงอรรถด้วย.

คณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงหนังสืออ่านภาษาไทย

พุดตานภาพ

เพลงนพราชสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชพนธ
ในขณะทีการพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จประทับอยู่
วังสราญรมย์ มมหาดเล็กถวายความมาก จึงทรงพระราชดำริตรวจการฝึกหัด
ขบวนอัศวายศัยพวกมหาดเล็ก ในการนั้นโปรดให้มีการสวดบชาศณานคุณ
ทรงเลือกค่านมัสการ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ของพระยา-
ศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) มาใช้ และทรงพระราชนิพนธ์บทอน
เพมขึ้น เรียกว่า บทของเฉลิมคุณ เช่น บทเฉลิมพระเกียรติ บทรทชาติ
บทชวนรทชาติ เป็นต้น พุดตานภาพ ทระเรียนต่อไปน เป็นบทของ
เฉลิมคุณบทหนึ่ง เรียกว่า บทอานวยพร ถวายหลังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เป็นบทของของเสอปากวญ ใช้ทำนองเชลยรเทศ ซึ่งเป็นเพลงไทยสองชั้น
ต่อมามักมีผู้นยมนำไปร้องในทอนจบของละคร ทแสดงให้เห็นว่า อรรถมัย่อม
ชนะฉกรรรม

พุทธานุภาพ

(แขกบรเทศ)

พุทธานุภาพนำผล
เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
เทวาอารักษ์ทั่วไป
ขอให้เป็สุขสวัสดิ์

ธรรมานุภาพนำผล
เกิดสรรพมงคลเสริมศรี*
เทพช่วยรักษาปรานี
ให้สุขสวัสดิ์ทั่วกัน

สังฆานุภาพนำผล
เกิดสรรพมงคลเม่นม่น
เทเวศร์คุ้มครองบ้องกัน
สุขสวัสดิ์สรรพทั่วไป

* บางฉบับเป็น เฉลิมศรี

คำอธิบายศัพท์

พุทธานุภาพ	อำนาจแห่งพระพุทธ
สรรพมงคล (สัน-พะ-มง-คน)	ความสุข ความเจริญทั้งปวง
เทวา	เทวดา
อารักข์	ในทนต์หมายถึง เทวดาผู้พิทักษ์รักษา
สวัสดี	ความดี ความงาม ความเจริญรุ่งเรือง
ธรรมานุภาพ	อำนาจแห่งพระธรรม
เสริม	เพิ่ม เติม
เทพ	เทวดา
ปรานี	เชนๆ เพื่อแผ่
สังฆานุภาพ	อำนาจแห่งพระสงฆ์
เทเวศร์	เทวดาชั้นใหญ่
สวัสดิสรรพ (สะ-หวัต-ติ-สัน)	ความเจริญรุ่งเรืองทั้งปวง

กิจกรรม

ก. ข้อควรคิด

๑. เนื้อร้องของเพลงนกกลาไธสงอะไร
๒. คำว่า ทำนอง และคำว่า เนื้อร้อง มีความหมายแตกต่างกันอย่างไร
๓. พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คืออะไร
๔. เวลาของเพลงนี้ ควรร้องอย่างคลกคณอง หรือร้องอย่างสกาพออนโยน
๕. เพลงนี้ควรร้องด้วยจังหวะช้าหรือจังหวะเร็ว เพราะอะไร
๖. ร้องสังเกตจังหวะของเพลงนี้ว่า คำหรือพยางค์ไหนควรให้ตรงกับเสียง คี และคำหรือพยางค์ไหนควรให้ตรงกับเสียง คย
๗. เพลงนี้ควรร้องในโอกาสใดบ้าง

ข. ข้อควรทำ

๑. นักเรียนอาจช่วยกัน เรียบเรียง เนื้อร้อง ของ เพลง น เป็นร้อยแก้ว
๒. ครูอ่านนำเรื่อง อรรถาธิบายสังขาร มาเล่าให้นักเรียนในชั้นฟัง
๓. นักเรียนอาจหาหาหรือตามข้อความต่อไปนี้ มาเล่าให้เพื่อนในชั้นฟัง “อรรถาธิบายสังขารให้ผลไม่เหมือนกัน”

หยิบส่งให้จนเต็มทั้งสองมือน้อยๆ ของจันทอง

๒๔ กระเซ้าส์ดา

เรื่องกระเซ้าส์ดา เป็นเรื่องสำหรับเด็ก พระสารประเสริฐ
(ศรี นาคะประทีป) เป็นผู้แต่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยใช้นามปากกาว่า
“นาคะประทีป”

พรายไม้ กับพรายน้ำ เป็นญาติจ๋าพวกหนึ่ง ญาตินั้น คือ
อมมนุษย์ มิใช่คนหรือสัตว์ ไม่มีใครเห็นตัว แต่อาจสำแดงให้เรา
เห็นตัวเป็นรูปคนได้ ญาติที่เป็นพรายไม้หรือพรายน้ำ กล่าวกันว่า
ตัวเล็กจิ๋วสวยงาม สามารถสำแดงให้เห็นตัว เป็นรูปคนหรือรูป
อะไรก็ได้ต่าง ๆ ทั้งให้ดูหรือให้ขายแก่นมนุษย์ได้ด้วย มันสัวยชอบ
เล่นสนุกประชันร้องรำทำเพลงกัน พรายไม้เป็นเพศชาย อยู่
ตามต้นไม้ในป่า พรายน้ำเป็นเพศหญิงและเป็นชาวนา ทั้ง
พรายไม้และพรายน้ำชอบคนดี ถ้าใครทำดี เป็นคนดี มีใจเมตตา
กรุณา ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว ก็มาปรากฏให้เห็นรูปอันน่ารัก
สนทนาปราศรัยเป็นทสนทสนม

วันหนึ่ง หนูน้อยจันทอง นพกุล นึกว่าพวกพรายไม้จะพา
กันมาเล่น จันทองเคยได้ยินว่า พวกเด็ก ๆ หรือผู้ใหญ่ก็ตาม ไม่มี
ใครเห็นพรายไม้ได้เลย แต่จันทองคิดว่า ถ้าตนเป็นคนดี มี
วัฒนธรรมตามแม่สอน คงเห็นพรายไม้ได้สักคราวหนึ่ง แม่สอน

ชั้นทองอยู่เสมอ ให้เป็นคนอาร์ตอเพื่อน รู้จักเกรงใจผู้อื่น เช่น
ไม่หยาบฉวยสิ่งของคนอื่น ก่อนที่เจ้าของอนุญาต ประพฤติตัวเป็น
คนสุภาพอยากได้อะไร เมื่อเขาให้ก็ไม่โลภมาก ชั้นทองทำตาม
แม่สอนจนชินเป็นนิสัย เป็นทร้อย่างสุดสวาสดิ์ของแม่

เวลาค่ำเดือนหงาย ถิ่นของพรายไม้สว่างกระจ่างแจ้ง พวก
พรายไม้ได้มาประชุมกัน ครั้นได้เวลาเล่นสนุก นางพรายน้าแจก
กระเช้าแก่พวกพรายไม้ตัวละใบ พรายไม้ตัวสุดท้ายได้กระเช้า
แล้ว พุดแนะกันว่า ควรเล่นเก็บของใต้กระเช้าแข่งขันกัน ทุกพราย
ตกลงว่า เป็นกีฬาที่แสดงความว่องไวอันสนุก ลงท้ายผู้ชนะได้
รางวัล คือจับคู่เต้นรำกับนางพรายน้า เจ้าของกระเช้าผู้สวยสด

ชั้นทองออกจากบ้าน เดินพลางดูพลางว่าจะเห็นพรายไม้บ้าง
หรือไม่ เห็นแต่กระเช้าเล็ก ๆ กลิ้งเกลื่อนอยู่ กระเช้าเหล่านั้น
พวกพรายไม้ที่เล่นวิ่งเก็บของเลิกแล้ว หึ่งไว้กระจัดกระจาย
ชั้นทองรู้สึกแปลกใจว่า ใครเอากระเช้านิด ๆ เหล่านั้นมาจากไหน
และชอบใจที่เป็นใบเล็ก ๆ น่ารักเ็นตมมาก

ขณะนั้น เป็นเวลาทีเลกการร่นเรียงแล้ว พวกพรายไม้พากัน
กลับ ส่วนพรายน้าผู้เรียบร้อย ยังกำลังเดินไปเก็บกระเช้า เพื่อ
มิให้รกที่ ชั้นทองยังประหลาดใจมาก ที่เห็นกระเช้าลอยขึ้นเองที่
ละใบ แล้วลอยไปรวมกองอยู่แห่งหนึ่ง มีอาการเหมือนคนเก็บขึ้น
แต่ไม่เห็นตัวคน เห็นแต่กระเช้ายกตัวขึ้นเอง ความจริง

นางพรายนึกเดินไปเก็บตามธรรมดา หากแต่ไม่มีใครเห็นตัวได้
 คงเห็นแต่กระเช้า ขันทองคะเนว่า คงมีอะไรที่มายกกระเช้าขึ้น
 เป็นแน่ และอนันนคงเป็นพรายไม้ ที่ตนแลไม่เห็น นิสัยของ
 ขันทองชอบช่วยผู้อื่น จึงเดินไปช่วยเก็บกระเช้าตามคืน แล้วนำ
 ไปรวมที่กองจนหมด และนั่งดูอยู่ ให้นึกอยากได้ไปเล่นบ้าง
 แต่ไม่กล้าหยิบฉวย กลัวเจ้าของเขาจะว่าเอา

นางพรายนำชอบใจความอาร์ และความสุจริตของขันทอง
 ขณะนั้นขันทองรู้สึกเหมือนมม่อนอย ๆ เอาอะไรมาป้ายที่ตาเย็น ๆ
 แลวกแลเห็นตัวนางพรายนำ สักสัปดาห์เสียด ขนาคเท่าตุ๊กตา
 ขนอมแอ่งอยู่ตรงหน้า รูปร่างสะสวยหน้าตาหมดจด แต่งตัว
 เหมือนกับขันทองทุกอย่าง ขันทองปราศรัยว่า “สวัสดี” แล้ว
 พูดต่อไปว่า “ฉันเห็นจะเป็นคนคนนะ จึงแลเห็นท่านได้ แม้ฉัน
 อ่านหนังสือพบเรื่องพรายไม้ เล่าให้ฉันฟัง ฉันก็นึกอยากเห็น
 ตัวเหลือเกินเขาว่าต้องเป็นคนดี จึงจะเห็นพรายไม้ได้ นี่ฉันเห็น
 ท่านแล้ว ฉันก็เป็นคนคนนะ”

นางพรายนำบอกว่า “หนูเป็นคนดีทีเดียว มนใจอารีดีมาก
 และสุจริตด้วย ฉันชอบความอาร์ และความสุจริตของหนู จึงทำให้
 หนูเห็นตัวฉัน ฉันไม่ใช่พรายไม้ พรายไม้เขาเป็นผู้ชาย ฉันเป็น
 พรายนา เมื่อหนูเห็นฉันได้ ก็แลเห็นพรายไม้ทั้งหลายได้เหมือนกัน
 แต่เดี๋ยวนี้พรายไม้กลับไปหมดแล้ว เหลือแต่ฉันเก็บกระเช้าอยู่”

ขันทองว่า “กระเช้านารกจริง ๆ ท่านทำด้วยอะไร”

นางพรายน้าตอบว่า “ฉันไม่ได้ทำมันดอก มันเป็นผล ออกมาจากไม้เถาชนิดหนึ่ง ผลนั้นเมื่อแก่ตอนบนแยกเป็นหกกลีบ แล้วกลีบแต่ละกลีบแตกกระจายออกเป็นสาแหรก หักลบเหล่านั่น”

ขันทองว่า “ดูรูปเป็นกระเชาทีเดียว”

นางพรายน้าเล่าต่อไปว่า “เดิมก็เป็นกระเชา มีเรื่องว่าเมื่อก่อนนานมาแล้ว นางสดาถลตทกัณฐ์ อุ้มเอาตัวเหาะไปกระเชาของนางสดาถลตทกัณฐ์ อยู่นั่นเป็นของวิเศษ เทวดาเจ้าบาเสียดายว่าจะหายไปเสีย จึงช่วยให้ออกรากงอกเป็นเถา แล้วก็มีผลสืบตลอดมาจนถึงบัดนี้ เป็นพระลกลึงนางสดา”

ขันทองว่า “ขอฉันไปเล่นบ้างไดไหม”

นางพรายน้าว่า “ได้ซิ ทริก เข็ญหยิบไปตามความพอใจ”

ขันทองอยากได้มาก ๆ แต่เกรงใจเขา แลดูตาพรางแล้วหยิบมาเพียงใบเดียว

นางพรายน้ารู้ที ยังรู้สึกเอ็นดูขันทองมากจน หยิบส่งให้จนเต็มทั้งสองมือน้อย ๆ ของขันทอง และพูดชมว่า “ขันทองหนูเป็นคนดีมาก มีความอารี ช่วยเหลือผู้อื่น มีใจสุจริต ไม่เอาสิ่งของก่อนเจ้าของให้ ทั้งไม่โลภมาก หนูดีพร้อมทุกอย่างต่อไปนี้ เมื่อถึงวันใดคนใด เดือนหงายพระจันทร์เพ็ญเช่นนี้ หนูมา

ทันอกซึ่ ฉัั้นจะทำให้หนุ่ได้เห็นพวกพรายไม้มาประชุมกันเล่น
รนเร้ง

ทันใดนั้น จันทองรุ้สึกว่า นางพรายนำยมมาเซ็ดตา
ของตนแล้วก็แลไม้เห็นนางพรายอีกต่อไป และกองกระเซ้าก็
หายวับไปด้วย

จันทองหวักระเซ้าเต็มสองมือ กลับมาบ้าน เล่าเร้งให้แม่
ฟัง แม่ดใจทลุกเป็นคนพิเศษ ได้เห็นนางพรายนำ แล้วขอตุกระเซ้า
เมื่อพิจารณาตุ แม่บอกว้า “ผลไม้นแม่เคยเห็น นางพรายนำนั้น
รู้เร้งควาเดิมเป็นกระเซ้าของนางสตา เรากัเร้งว้า กระเซ้าสตา
นั้นแหละด”

แม่จันทองก็ไปเลาเร้งนั้ให้เพื่อนบ้านฟัง แต่ันมา ผลของ
ไม้เถาชนิดนั้จึงเร้งกัันว้า กระเซ้าสตา

รุกขเทวดา ผู้สันตติในกรณี อันสงสถิต ณ ยอดไม้จำปาได้
สำแดงองค้อออกมากล่าวสดุดจันทองว้า

บรรดาประชากรในโลกนั้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม
จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ด หากเขาเป็นผู้นิยมวัฒนธรรมไชร (อย่าว่า
แต่มนุย์เลย) ถึงเทวดา ถึงพรหม ก็ยอมสรรเสริญเขา

คำอธิบายศัพท์

กระเช้าสดา

ไม้เลื้อยมีลูก ในตระกูลเถาทอดกนกกระทุง พรรณ
ไม้จำพวกนี้มีลักษณะผลคล้ายคลึงกัน คือเมื่อแก่
ตอนบนแยกออกเป็นหกกลีบ ถ้ามีผลแก่แตกกระจาย
แยกออกเป็นสี่หรือหกกลีบเหล่านัน รากและใบ
บางที่มันมาก ใช้เป็นยาถ่าย

ภูต

อมมนุษย์ (อะ-มะ-นุค) ไม่ใช่คน หมายความว่าอาจเป็น ผู้ สาง เทวดา
หรือยักษ์ ก็ได้

สำแดง

ทำให้ปรากฏเห็น แสดง

สามารถ (สา-มาค) มีคุณสมบัติเหมาะแก่การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

นิสัย

ความประพฤติที่เคยชิน เช่น ทำนเป็นนิสัย
เป็นคน

เพศ

ลักษณะที่ทำให้รู้ว่าหญิงหรือชาย ชนิก

เมตตา

ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาจะให้ผู้อื่น
ได้สุข

กรุณา

ความสงสาร ความเอาใจช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่น
ได้ทุกข์

ปรากฏ

เห็นชัด แจ่มแจ้ง ในที่นี้หมายถึงแสดงตัวให้เห็น

สนทนาปราศรัย

คุยกัน พูดจาหารือกัน พูดจาทักทาย

สนิ ^๕ ทสนม	ชอ ^๕ บพอ ^๕ คุ ^๕ นเคย ^๕ กัน ^๕ ด
วัฒน ^๕ ธรรม (วัด-ทะ-นะ-ท่า)	ลัก ^๕ ณะ ^๕ ที่ ^๕ เร ^๕ รึง ^๕ งอก ^๕ งาม ความเป็น ^๕ ระ ^๕ เบ ^๕ ย ^๕
	เร ^๕ ย ^๕ บ ^๕ ร ^๕ อ ^๕ ย คุ ^๕ วาม ^๕ กล ^๕ ม ^๕ เก ^๕ ล ^๕ ย ^๕ ว ^๕ ก ^๕ ว ^๕ ห ^๕ น ^๕ า ^๕ ช ^๕ อง ^๕ ชา ^๕ ด ^๕ ี ^๕ แล ^๕
	ค ^๕ ล ^๕ ธ ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ม ^๕ อน ^๕ ก ^๕ ข ^๕ อง ^๕ ป ^๕ ระ ^๕ ชา ^๕ ชน ^๕
อา ^๕ ร	เฮ ^๕ อ ^๕ เพ ^๕ อ ^๕ มี ^๕ แ ^๕ ก ^๕ ไ ^๕ มี ^๕ ไ ^๕ เ ^๕ อ ^๕ แผ ^๕
เกร ^๕ ง ^๕ ใจ	ไม ^๕ อ ^๕ ย ^๕ าก ^๕ ท ^๕ ำ ^๕ คุ ^๕ ว ^๕ าม ^๕ ล ^๕ ำ ^๕ ย ^๕ าก ^๕ ไ ^๕ ห ^๕ เ ^๕ ก ^๕ เ ^๕ อ ^๕ น ^๕
อน ^๕ ุ ^๕ ญ ^๕ า ^๕ ด	ย ^๕ ิน ^๕ ย ^๕ อม ^๕ ย ^๕ อม ^๕ ไ ^๕ ห ^๕ คุ ^๕ ก ^๕ ล ^๕ ง
ป ^๕ ระ ^๕ พ ^๕ ฤ ^๕ ติ	ท ^๕ ำ ^๕ ท ^๕ ำ ^๕ ตาม ^๕ ป ^๕ ฏิ ^๕ บ ^๕ ิ ^๕ ท ^๕
สุ ^๕ ภ ^๕ า ^๕ พ	เร ^๕ ย ^๕ บ ^๕ ร ^๕ อ ^๕ ย ^๕ อ ^๕ อน ^๕ โย ^๕ น ^๕ ละ ^๕ ม ^๕ น ^๕ ละ ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ม ^๕
โล ^๕ ก	คุ ^๕ ว ^๕ าม ^๕ อ ^๕ ย ^๕ าก ^๕ ไ ^๕ ด ^๕ ี ^๕ ไม ^๕ ร ^๕ ั ^๕ ก ^๕ พ ^๕ อ ^๕
สุ ^๕ ด ^๕ ส ^๕ ว ^๕ า ^๕ ส ^๕ ด ^๕	ร ^๕ ัก ^๕ ไ ^๕ คร ^๕ เ ^๕ ม ^๕ าก ^๕
ถ ^๕ น	ท ^๕ คุ ^๕ น ^๕ ท ^๕ อ ^๕ ย ^๕
กระ ^๕ จ ^๕ ำ ^๕ ง ^๕ แ ^๕ ง	ส ^๕ ว ^๕ ำ ^๕ ช ^๕ ัก ^๕ เร ^๕ น
กระ ^๕ เซ ^๕ ำ	ภ ^๕ า ^๕ ชน ^๕ ะ ^๕ ส ^๕ ถ ^๕ าน ^๕ ม ^๕ ห ^๕ ท ^๕ ว ^๕ ใน ^๕ ท ^๕ น ^๕ ห ^๕ มา ^๕ ย ^๕ ด ^๕ ง ^๕ กระ ^๕ เซ ^๕ ำ ^๕ ส ^๕ ค ^๕ า
ก ^๕ พ ^๕ า	การ ^๕ เ ^๕ ล ^๕ เ ^๕ น ^๕ เพ ^๕ อ ^๕ คุ ^๕ ว ^๕ าม ^๕ ส ^๕ น ^๕ ก ^๕ การ ^๕ แ ^๕ ง ^๕ ข ^๕ ัน ^๕
เก ^๕ ล ^๕ อ ^๕ น	ม ^๕ าก ^๕ ห ^๕ ล ^๕ าย ^๕ เร ^๕ ย ^๕ ร ^๕ าย ^๕ อ ^๕ ย ^๕
กระ ^๕ จ ^๕ ัด ^๕ กระ ^๕ จ ^๕ าย ^๕	เร ^๕ ย ^๕ ร ^๕ าย ^๕ ไ ^๕ ป ^๕ ไม ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ใน ^๕ พ ^๕ ว ^๕ ก ^๕ เ ^๕ ก ^๕ ย ^๕ ว ^๕ ก ^๕ ัน ^๕
การ ^๕ ร ^๕ น ^๕ เร ^๕ ง	ใน ^๕ ท ^๕ น ^๕ ห ^๕ มา ^๕ ย ^๕ ด ^๕ ง ^๕ การ ^๕ เ ^๕ ล ^๕ เ ^๕ น ^๕ เก ^๕ ย ^๕ ข ^๕ อง ^๕ ไ ^๕ ศ ^๕ กระ ^๕ เซ ^๕ ำ ^๕ แ ^๕ ง ^๕ ก ^๕ ัน ^๕
ธ ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ม ^๕ ค ^๕ า	ป ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ท ^๕ ี คุ ^๕ ว ^๕ าม ^๕ เ ^๕ น ^๕ ไ ^๕ ป ^๕ ค ^๕ า ^๕ ม ^๕ เค ^๕ ย ^๕
คะ ^๕ เน	กะ ^๕ ค ^๕ าค ^๕ ห ^๕ มา ^๕ ย ^๕

สุจริต (สุ-ด-จะ-หริต) ประพฤติชอบตามคลองธรรม หมายถึงประพฤติ

ด้วยตั้งใจ ประพฤติชอบตรงต่อ

เชนต^๕
ยม^๕
แฉ่ง

คือ เชนตเมตร ชอมาตรวัดตามวิธีเมตร
ยมอย่างเบิกยาน

หมดจด

สะอาด ผ่องใส ไม่มีตำหนิ

ไม^๕เถา

คนไม่หมิ่นลาคนน้อยน้อมมากต้องอาศัยเกาะคนไม่อน

สา^๕แทรก

เครื่องหาบของ ทำด้วยหวายเป็นส^๕สาย แสวก
ก็เรียก

นางส^๕ดา

มเหสีของพระราม ในเรื่องรามเกียรติ์

ทศกัณฐ์ (ทศ-สะ-กัน) พระยายมราชกรุงลังกา ในเรื่องรามเกียรติ์

วิเศษ

ยอดเยี่ยม เลิศลอย

เจ้า^๕บ้า

ผู้เป็นใหญ่ในบ้า

ระลึก

คึกคัก นกคึก

รู้^๕
รู้^๕

รู้เช่นเชิง เข้าใจเท่าท

เอ็นดู

สังสาร ปรานี มีใจรักใคร่

เพ็ญ

เต็ม พระจันทร์เพ็ญ คือ พระจันทร์เต็มดวง

หายวับ

อาการทหายลบตาไปทันที

พิเศษ

จำเพาะ แยกจากคนธรรมดาทั่วไป

พิจารณา (พิ-จา-ระ-นา) ตรวตรว

รุกขเทวดา (รุก-ชะ-เท-วะ-ดา) เทวดาที่อยู่ประจำต้นไม้

สันทัด

ฉันท ชักเจน

กรณี (นิยมอ่าน กอ-ระ-น) คติ เรื่อง เหตุ สันตติในกรณี หมายถึง

ความว่า ร.ร. ของ ก

สัง

๑๒๒

၂၈၈

๒๒ ๒๓
 ๒๔ ๒๕

จำปา

ช่อคนไม่คลายจาม คือกเป็นกลีบยาวมีรสเหลือง

ในทันใดที่ใจว่าตนจำป้า

๔
องค์

๒๖

สตฺต (ส-ต-ต)

คํายกยของ คําสรรเสริญ

บรรดา

๕
ทงทสวป

ประชากร

กรมพลเมือง

พรม (พรม)

ขอพระเจ้าผู้สร้างโลกตามศาสนาพราหมณ์

สรรพเสรี (สัน-เส็น) พุทธยภของ ชมเชย

กิจกรรม

ก. มาช่วยกันตอบ

๑. พรายไม้ พรายน้ำ คืออะไร ต่างกันอย่างไร
๒. แม่สอนชั้นทองว่าอย่างไร
๓. พรายไม้เล่นกีฬาอะไรกัน
๔. ชั้นทองช่วยพรายน้ำทำอะไร
๕. นางพรายน้ำทำอย่างไร ชั้นทองจึงแลเห็นตัวได้
๖. เมื่อนางพรายน้ำยอมให้กระเชาศึกษาแก่ชั้นทอง ชั้นทองอยากได้มาก ๆ แตกหยอไปเพียงใบเดียว เพราะอะไร
๗. นางพรายน้ำชมชั้นทองว่าอย่างไร
๘. นักเรียนอยากเขาอย่างชั้นทองหรือไม่ เพราะเหตุไร
๙. ใครเคยเห็นกระเชาศึกษาบ้าง ลองเล่าให้เพื่อนฟังว่ามีรูปร่างอย่างไร หากกระเชาศึกษามากในท้องเรียนถ้าหาได้ แล้วเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์โรงเรียน
๑๐. ให้นักเรียนเล่าตำนานของกระเชาศึกษา

ข. มาช่วยกันตอบ

๑. เต็มคำในช่องว่าง

พรายไม้กับพรายน้ำเป็น..... จำพวกหนึ่ง ไม่มีใคร
 ตัวแต่อาจลำแดงให้เห็นตัวเป็นรูปคนหรืออะไรก็ได้

ม^๕ทว.....จ^๕ว.....ม^๕นสย^๕ชอ^๕บเล^๕น.....ป^๕ระช^๕ม.....ก^๕น
 พร^๕ายไม^๕เ^๕นเพ^๕ศ.....อ^๕ย^๕ต^๕ามท^๕นไม^๕เ^๕นป^๕้า ส^๕ว^๕นพร^๕ายน^๕าเ^๕น
 เพ^๕ศ.....แ^๕ล^๕เ^๕นช^๕าวน^๕า ท^๕งพร^๕ายไม^๕แ^๕ล^๕เ^๕นพร^๕ายน^๕าช^๕อ^๕ยค^๕น...

๒. เล^๕อ^๕ก^๕ข^๕อ^๕ค^๕ว^๕ามท^๕ล^๕ก^๕ต^๕อง

ก. พร^๕ายน^๕าเ^๕น { เพ^๕ศท^๕น^๕ง
 เพ^๕ศช^๕าย
 ช^๕าวช^๕ก

ข. พร^๕ายไม^๕เ^๕น { ต^๕ะก^๕ร^๕อ
 เก^๕ย^๕ข^๕องไ^๕ศ^๕ะเช^๕า
 ท^๕นค^๕าเก^๕ย
 ค^๕ช^๕ก

ค. ก^๕ระเช^๕าส^๕ค^๕าเ^๕น { ผล^๕ > ช^๕องไม^๕เ^๕จ^๕า
 ไ^๕ย

ง. พร^๕ายไม^๕เ^๕นช^๕น^๕ะไ^๕ค^๕ยค^๕ { ร^๕องเพ^๕ล^๕ง
 เ^๕นย^๕งป^๕อง } ก^๕ย^๕น^๕างพร^๕ายน^๕า
 เ^๕นร^๕า

จ. ช^๕นท^๕องช^๕ว^๕ย^๕น^๕างพร^๕ายน^๕าเก^๕ย { ก^๕ระเช^๕า
 ก^๕ระค^๕าย
 ผ^๕า

๖. ชนทองเป็นคนมีใจ.....ปรารถนาจะให้ผู้อื่น (กรุณา)
เป็นสุข

๗. ชนทองเป็นคนมีใจ.....ปรารถนาจะให้ผู้อื่น (สุจริต)
พ้นทุกข์ (สุภาพ)

๘. นักเรียนลองทำท่าหน้าครวละหนั่งหรือสองคน ใน
ขณะที่ทำท่าครวละหนั่งนักเรียนด้วยว่า ตามเรื่องที่เรียน
ใครเป็นผู้กระทำกริยาท่าหน้าแก่ใครหรือกับใคร
แจก กลิ้ง (ของ) เก็บขน ขก เต็นรำ ยมแจ่ง
ปราศรัย อุ่ม หลุด แลดูตา หยิบ หว

ค. กิจกรรมทางภาษา

๑. รวบรวมคำยากในเรื่อง ตกด้วยลายมือหวัดแกมบรรจง แล้วให้
นักเรียนแข่งกันออกมาสรุปคำหน้าชน ชานออกเสียงให้ถูกต้อง
และให้คำแปลด้วย

๒. ชิดเส้นใต้ ประธาน กริยา และกรรม ในประโยคต่อไปนี้

ก. พรายไม่ชอบคนคึก

ข. ชนทองไม่หยิบฉวยสิ่งของคนชน

ค. นางพรายน้าแจกกระเช้าแก่พวกพรายไม้ตัวละใบ

ฅ. ชนทองเห็นกระเช้าเล็ก ๆ

ง. ทศกณฐ์อมนางสุภา

๑๑
วธเลน

เมื่อครบบอกเรมตน คนเลนออกวงมาเกบเคษกระคาย
ทละกอนเขาไปใส่ตระกร้า ผู้ใดเสิร์กก่อนชนะ
กระคายทวาง ทบเสน หรือลาเสน ถือว่าไม่อยู่ใน
ตระกร้า

๒. เล่นละคร

โรงเรียนอาจดัดแปลง เรืองกระเขาสดาเป็นบทละคร
มีบทของแทรกตามสมควร

วิมลดา

ฉุยฉาย

ฉุยฉายเป็นยทว่า ไช้ราในตอนททวละครแสดงควมพึงพอใจ ใน
เมื่อเห็นว่าตนเองแ่งตัวไคอย่างสวยสดงดงาม หรือไ้ราในเมื่อทวละคร
แปลงกายไคส่วยงามเป็นทพอใจ ก็ไ้ไชยทว่าฉุยฉายแสดงควมรักออกมาก
ทำนองเกยวกับเมื่อคนเราแ่งตัวเสร็จส่วยงามแล้ว ก็เฝ้ามองสองกระแง
ก้วยควมพึงพอใจ คนทว่าไ้ใช้ในการรำฉุยฉาย มีเป็นสำคัญ ไ้เสียงขับ
เลียนเสียงคำร้องให้ฟังเหมือนคำร้องมากทสท

ยทฉุยฉายตอนนี้เป็นยทพระพนธของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในเรื่องรามเกียรติ์ตอนนางลอย เมื่อ
ทศกณฐ์พระยายกษเฏราชกรุงลงกาไปลักพานางสีดา มเหสีของพระรามมาไว้
ในส่วน พระรามก็เสด็จนำไพร่พลติดตาม จะข้ามมหาสมุทรมาประชิด
กรุงลงกา ทศกณฐ์ก็ทราวยาวศึก จึงคิดอุบาย ไ้ให้หลานชื่อนางเบญยกาย
ซึ่งเป็นลูกสาวพี่เอก แปลงตัวเป็นนางสีดา ทำตายลายนนำไปถึงหน้าพลับพลา
ของพระราม เพื่อจะลวงพระรามให้เข้าใจว่า นางสีดาตายเสียแล้ว จะ
ไ้ไคเลิกทพกลบไ้

นุชฉาย

นุชฉายเอ๋ย

จะไปไหนนาคเจ้าก็กรีดกราย

เยื้องย่างเจ้าช่างแปลงกาย

ละเมียดละมายสดานงลักษณ์

ถึงพระรามเห็นทราวม้วย

จะฉงนพระทัยให้เผลออดัก

งามนั้กเอ๋ย

ใครเห็นพมพพัศตร์ก็จจะรักจะใคร่

หลับก็ฝันครันตนก็จจะคิด

อยากเห็นอกสัันตให้ชนใจ

งามคมดุจคมศรชัย

ถูกนอกทะลุในให้เจ็บอุรา

คำอธิบายศัพท์

กรวดกราย	เยื้องกราย เกินทอดแขน
ละเมียดละม้าย	คล้าย เหมือน
นงลักษณ์	นางผู้มีลักษณะดี นางงาม
ถึง	แม่ ถา
พระราม	กษัตริย์แห่งกรุงอโยธยา โอวสท้าวทศรถ
ทราวม้วย	นางผู้อ่อนวัย ในท้นหมายถึงนางเขนุกาย
ฉงน	สงสัย ไม่แน่ใจ
พระทัย	ใจ (ราชาศัพท์)
เอเล่เอลดัก (อะ-เหล่อ-อะ-หลัก)	ฉงน สงสัย ชักชกใจ ลำบากใจ
	อลกเขดอกลี
พิมพ์	รูป แขน
พักตร์	หน้า
งามคม	สวยซ่ง
ศร	อาวุธชนิดหนึ่งใช้ยิงด้วยกำลังสายให้ลูกลูกเล่น
	ออกไป
อุรา	อก

กิจกรรม

๑. ตอบคำถาม

- ก. คลยฉาย ใช้รำเมื่อไร
- ข. คนตรลาคณูทใช้ในการรำคลยฉายคืออะไร
- ค. ตามบทคลยฉายนี้ใครเป็นผู้แปลงกาย แปลงเป็นใคร เพื่อประสงค์อะไร
- ง. เธอคิดว่านางสีดามีรูปร่างหน้าตาอย่างไร
- จ. “ถึงพระรามเห็นทราวม้วย จะฉงนพระทัยให้เฮล็ดออลก” หมายความว่าอย่างไร

๒. มาช่วยกันหา

- ก. ให้นักเรียนช่วยกันหาคำคลองของในบทคลยฉายที่เรียน เช่น ย่าง ซ่าง ฯลฯ
- ข. ให้นักเรียนช่วยกันหาคำที่ใช้พยัญชนะเดียวกันในบทคลยฉายที่เรียน เช่น คลยฉาย กรรกราย ฯลฯ

๓. ทวนความจำ

ก. เต็มคำในช่องว่าง

๑. พระรามเป็นลูก..... และเป็นพระเจ้าแผ่นดินแห่ง.....
๒. นางสีดาเป็น.....ของพระราม
๓. นางเบญจกายเป็นลูกของ..... เป็นหลานของ.....

ข. อธิบายความหมายของคำต่อไปนี้

อลักเอลือ พักตร์ พระทัย ศรี อรุ

ค. แต่งประโยคโดยใช้คำต่อไปนี้ในคำละประโยค

งาม ฝัน ทะลุ คม งง

๔. มาอ่านหนังสือกัน

ก. หายทลยฉายอน ๆ จากหนังสือในห้องสมุดอ่าน เช่น หนังสือ
เรื่อง อธิบายนาฏศิลป์ไทย ชุดเบ็ดเตล็ด ภาค ๑ ของ
นายอินท อภัยโพธิ์ เป็นต้น และให้สังเกตว่าตอนใดเป็นบท
ฉยฉายตอนแปลงกาย ตอนใดเป็นบทฉยฉายชมการแต่งกาย
สวยงาม

ข. อ่านหนังสือ เรื่องรามเกียรติ์ ตอนเขมุกายแปลง หรือ
ตอนอื่น ๆ จากหนังสือในห้องสมุด เพื่อจะโต้เขาใจเรื่องคชน

๕. มาร่วมสนุกกัน

ก. นักเรียนอาจหัดร้องเพลงฉยฉาย โดยฟังจากจานเสียง หรือครู
ร้องให้ฟัง หรือเชิญผู้ชมมาร้องให้ฟังก็ได้

ข. นักเรียนอาจแสดงอาการกิริยาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เพื่อให้นักเรียนใน
ชั้นได้สังเกตเห็นความแตกต่างกัน กรดกราย เยื้องย่าง
เหาะอย่าง ย่อง กระเียบ ขยับ เขย่ง วิ่งเห่า ๆ
เดินแถว เดินออกแ่อน เดินแกว่งแขน เดินลอยหน้า
เดินลอยหลัง เดินโซเซ ๆ ล ๆ

ค. โรงเรียนอา^๑ให้^๑นักเรียน^๑ห^๑คว^๑ำ^๑ค^๑ุ^๑ย^๑น^๑าย^๑ตาม^๑ข^๑ท^๑เร^๑ย^๑น^๑ห^๑ร^๑อ^๑ย^๑ท^๑อ^๑น^๑๗

๖. หาความรู้^๑น^๑อ^๑ก^๑ร^๑อ^๑ย^๑เ^๑ย^๑น^๑

ก. ผู้^๑ท^๑อ^๑ย^๑ู่^๑ใน^๑จ^๑ง^๑ห^๑ว^๑ค^๑พ^๑ร^๑ร^๑น^๑ค^๑ร^๑ ห^๑ร^๑อ^๑จ^๑ง^๑ห^๑ว^๑ค^๑ไ^๑ก^๑ล^๑ค^๑เ^๑ย^๑ง^๑ ค^๑ว^๑ร^๑ท^๑า^๑ไ^๑ก^๑า^๑ส^๑
ไป^๑ช^๑ม^๑ภ^๑า^๑พ^๑ร^๑า^๑ม^๑เก^๑ย^๑ร^๑ท^๑ท^๑ร^๑อ^๑บ^๑ระ^๑เบ^๑ย^๑ง^๑พ^๑ร^๑อ^๑ไ^๑บ^๑ส^๑ถ^๑ว^๑ค^๑พ^๑ร^๑ะ^๑ค^๑ร^๑ร^๑ต^๑น^๑-

ค^๑า^๑ส^๑ค^๑า^๑ร^๑า^๑ม^๑

ข. ถ^๑า^๑ม^๑ไ^๑ก^๑า^๑ส^๑ ร^๑อ^๑ย^๑เ^๑ย^๑น^๑ค^๑ว^๑ร^๑พ^๑า^๑น^๑ก^๑เร^๑ย^๑น^๑ไป^๑ช^๑ม^๑โ^๑น^๑เร^๑อ^๑ง^๑ร^๑า^๑ม^๑เก^๑ย^๑ร^๑ท^๑
ไ^๑ค^๑ย^๑ค^๑เ^๑พ^๑า^๑ระ^๑ค^๑อ^๑น^๑น^๑า^๑ง^๑ล^๑อ^๑ย^๑ เพ^๑อ^๑จะ^๑ไ^๑ค^๑เ^๑า^๑ใจ^๑เร^๑อ^๑ง^๑ร^๑า^๑ว^๑ค^๑ข^๑น^๑

เรือสั้วชายหญิง มีทั้งต้นบทและลูกคู่
พร้อมด้วย โทน ทับ กรับ ฉิ่ง

ล็กวา

การเล่นล็กวาหรือล็กกระวาเป็นการเล่นอย่างหนึ่งของชาวไทยมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อถึงฤดูหนาวมากในเทศกาลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และเที่ยวทุ่ง ในสมัยนั้นผู้มั่งรวยร่ำรวยกตัญญูแก่เจ้านายลงมา จะพาบริวารซึ่งเป็นกรรเวททั้งตนขบและลูกคู่ มีโขน ทับ กรวย ฉิ่ง ลงเรือไปเที่ยว ข้างลำกเยนเรือซ้าย ข้างลำกเป็นเรือหญิง เมื่อไปพบปะประชุมกันในท้องทุ่งต่างฝ่ายก็คึกคักทล็กวาร้องโต้ตอบกัน ขบล็กวานั้นคือขบคึกเป็นกลอนสัดโต้ตอบให้ทันกัน ผู้ชำนาญทางการประพันธ์เท่านั้นจึงจะสามารถขบล็กวาได้ ล็กวานิยมเล่นกันมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ กรรเวทโกสสินทร ในปัจจุบันนี้ไม่มีใครการเล่นล็กวากันแล้ว แต่กลอนล็กวาก็ยังมีผู้นิยมแต่งอยู่

กลอนล็กวาต่างจากกลอนอื่นโดยทเป็นกลอนสั้น ๆ เพียง ๘ วรรค หรือ ๔ คำกลอน ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ล็กวา” และลงท้ายด้วย “เฮย” เสมอ กลอนล็กวาขบแรกกันเป็นพระนพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงยดอินทรไพศาลโสภณ แต่ขบหลังเป็นขบล็กวาของเก่า

สัควา

สัควาหวานอันม^๕หม^๕น^๕แสน
 ไม่เหมือน^๕มั่น^๕พจมาน^๕ที่หวานหอม
 กลิ่นประ^๕เทีย^๕บ^๕เปร^๕ียบ^๕ด^๕วง^๕พ^๕วง^๕พะ^๕ยอม
 อาจจะ^๕น^๕อม^๕จิต^๕โน^๕ม^๕ด^๕ว^๕ย^๕โล^๕ม^๕ล^๕ม
 แม^๕น^๕ล^๕อ^๕ล^๕า^๕ม^๕ห^๕ย^๕า^๕ม^๕ห^๕ย^๕า^๕บ^๕ไม่^๕ป^๕ลา^๕บ^๕ป^๕ล^๕ม^๕
 ด^๕ง^๕ค^๕ด^๕ด^๕ม^๕บ^๕อ^๕ระ^๕เพ^๕็ด^๕ต^๕อง^๕เข^๕็ด^๕ข^๕ม^๕
 ผู้^๕ใด^๕ไ^๕พร^๕ไม่^๕ป^๕ระ^๕ก^๕อบ^๕ช^๕อ^๕บ^๕อ^๕าร^๕ม^๕ณ^๕
 ไ^๕คร^๕ฟ^๕ัง^๕ล^๕ม^๕เม^๕็น^๕ห^๕น^๕า^๕ระ^๕อา^๕เอ^๕ย

คำอธิบายศัพท์

พอมาน	คำพค
ประเทียบ	เทียบ เทียบเทา
พะยอม	ชอคนไม้อาชนคหนึ่ง กอกเป็นพวงมกกลนหอม
นอม	เหนยว เอนลง ทำให้อ่อนตาม
จิต	ใจ
โลม	ปลอย เอาใจ กล่าวคำอ่อนนออนให้รักใจ
ลม	ในทณหมายดง ลมปาก คือคำพคทงใจให้เหิน คล้อยตาม
ลือ	พคยว พคยว
ลาม	พคลวงเกน
หยาม	พคกอก คุหมน
หยาบ	คำพคไม่สุภาพ
ปลาบปลม	ความรักกยนค
บอระเพ็ด	ชอไมเอาชนคหนึ่ง เอาเป็นตม ๆ มีรสขม ใช้ทำยา
ผิด	คนทเกิดในตระกูลค คนทมมารยาทดงาม ในทณ หมายดง คนชนสูง
ไพร่	ในทณหมายดง คนชนต่ำ
อารมณ์	ความรักในใจ ไม่ประกอบชอบอารมณ์ หมายความว่า ไม่ชอยใจ
ระอา	เบอหน่าย หมคกำลังใจ

กิจกรรม

ก. สนทนา

๑. สักวานิยมเล่นกันในสมัยไหน
๒. การเล่นเกมสักวานิยมเล่นในฤดูไหน ที่ใด
๓. วิธีเล่นทำอย่างไร
๔. สักวานทนยกย่องว่าอะไรหวานที่สุด
๕. การพูดไม้ค้ำเปรียบเหมือนกับอะไร
๖. เหตุไรคนทุกชนจึงไม่ชอบการพูดไม้ค้ำ
๗. การพูดค้ำเป็นประโยชน์แก่นักเรียนอย่างไร

ข. มาช่วยกันคิด

๑. หากำตรงข้ามของคำเหล่านี้

หวาน —

หอม —

ชอบ —

ปลื้มใจ —

ไพร่ —

หยาบ —

๒. บอกข้อสังเกตต่อไปนี้มาอย่างละ ๕ ข้อ

ก. ชนมหวาน

ข. ดอกไม้หอม

ก. ผลไม้เปรี้ยว

ง. ของขม

๓. เติมคำลงในช่องว่าง

- ก. คำพ้องไพเราะเปรียบไฉนกับดอกไม้ที่มกลั่น.....
 ข. คำพ้องหยาดกายเปรียบเหมือนกษัตริย์ของทมิฬ.....
 ค. ไม่ว่าจะเป็นใครก็ตามย่อมพอใจจะฟังแต่คำพูดที่.....

๔. อธิบายความ

ก. คำต่อไปนี้หมายความว่าอย่างไร

ผู้ใหญ่ ผู้รอบ ผู้ทรพย ผู้ยศ ผู้ร้าย ผู้ค
 ข. จงยกตัวอย่างคำพูดต่อไปนี้

๑. คำพ้องสภาพไพเราะ

๒. คำพ้องเสียง

๓. คำขยายไม่สุภาพ

๕. หาคำประสมที่ใช้อักษร ล. เหมือนกัน เช่น ล้อเลียน
 ลวนลาม โลเล ฯลฯ

สัควา

สัควาดาวจร^{๒๘}เซก^{๒๙}เหหก

ศ^๔ร^๖ษะ^๕ต^๖ก^๖ห^๖น^๖ห^๖าง^๖ข^๖น^๖ก^๖ล^๖าง^๖ห^๖าว^๖

เป^๗น^๖ว^๖น^๖ร^๖ร^๖ม^๖แ^๖จ^๖ม^๖แ^๖จ^๖ง^๖ด^๖ว^๖ย^๖ส^๖ง^๖ด^๖าว^๖

น^๘ำ^๖ค^๖ำ^๖พ^๖ร^๖าว^๖ป^๖ร^๖าย^๖โ^๖ป^๖ร^๖ย^๖โ^๖ร^๖ย^๖ล^๖ะ^๖อ^๖อง^๖

ล^๙ม^๖ร^๖อย^๖ร^๖อย^๖เ^๖อ^๖ย^๖ฉ^๖ว^๖ต^๖อง^๖ผ^๖ว^๖เ^๖น^๖อ^๖

ค^{๑๐}ว^๖าม^๖ห^๖น^๖าว^๖ห^๖ล^๖่^๖อ^๖ท^๖าน^๖ท^๖น^๖ก^๖ร^๖ะ^๖ม^๖ล^๖ห^๖ม^๖อง^๖

ส^{๑๑}ก^๖ุ^๖ณ^๖า^๖ก^๖าด^๖ห^๖เ^๖ว^๖ำ^๖ก^๖เ^๖ร^๖ำ^๖ร^๖อง^๖

ด^{๑๒}ส^๖ง^๖ท^๖อง^๖จ^๖ีบ^๖พ^๖า^๖ข^๖อ^๖ล^๖า^๖เ^๖ย^๖

คำอธิบายศัพท์

ดาวจระเข้	กลุ่มดาวหมู่ใหญ่อยู่ในท้องฟ้าด้านเหนือ มีดาวใหญ่เห็นได้ชัด ๗ ดวง มองดูคล้ายเขนรูปจระเข้ คือ มีหัว หาง ขาหน้า และขาหลัง
เห	เบนไป
หก	คว่ำ กลับ
ศรณะ	หัว
หาว	ท้องฟ้า
พราว	แวววาว
ปรายโปรย	กระจายไปทั่ว ๆ
โรย	โปรยลงไปที่ละน้อย
ละออง	ผงละออง ในทันทีหมายถึงละอองน้ำค้าง
ตอง	ตก กระแทก
ทานทน	คือ ทนทาน ต้านไว้
กระมล (กมล)	หัวใจ ใจ
หมอง	ซุ่นใจ ไม่สบายใจ
สกุณา	นก
ดูเหว้า	นกชนิดหนึ่งขนสีดำ ขางตัวมีลายจุดขาว ๆ ขนาดย่อมกว่ากาเล็กน้อย กาเหว้าก็เรียก
แสงทอง	แสงอาทิตย์ที่ปรากฏบนขอบฟ้าทางทิศตะวันออกเมื่อเวลาจะรุ่งสว่าง เมื่อแรกเป็นสีขาว เรียกว่าแสงเงิน แล้วเปลี่ยนเป็นสีแดง เรียกว่าแสงทอง

กิจกรรม

ก. ตอบคำถาม

๑. นักเรียนเคยเห็นดาวพระเซไหม รูปร่างเป็นอย่างไร
๒. เราเห็นดาวได้ชัดเจนในคืนไหน เพราะอะไร
๓. วันแรม คือวันอะไร
๔. สักวาชนมีความว่าอะไร
๕. กลอนสักวาต่างกับกลอนอนทนนักเรียนรู้จักอย่างไรบ้าง

ข. ฉันคือใคร

๑. ฉันส่องแสงอยู่บนท้องฟ้าไกลแสนไกล เห็นฉันได้ในเวลากลางคืน ฉันมีพวกมากมาย แต่ก็สว่างสู้แสงจันทร์ไม่ได้ ฉันคือใคร
๒. ฉันเป็นหยกน้ำ มาจากไอน้ำในอากาศ ฉันชอบอยู่ตามใบไม้ใบหญ้าตอนเช้ามืด พอสายหน่อย ฉันก็กลายเป็นไอน้ำอยู่ในอากาศอย่างเดิม ฉันคือใคร
๓. ฉันเป็นอากาศที่เคลอนที่ ฉันทำให้ใบไม้ไหว ทำให้เรือใบแล่นไปในทะเล ทำให้กังหันหมุน ทำให้ว่าวลอยขึ้น ทำให้เมฆลอยมาตกเป็นฝน ฉันคือใคร
๔. ฉันเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง มีขาสองขา มีขนนุ่มสัว มีปีกบินได้ไกล ๆ ฉันออกลูกเป็นไข่แล้วฟักออกเป็นตัวเล็ก ๆ ฉันคือใคร

๕. ฉันมากขดวงอาทิตย์ในตอนเช้ามืด เมื่อแรกดวงฉันสีขาว แล้วเปลี่ยนสีแดง

ก. ท่านทราบหรือไม่

๑. นอกจากดวงยังมีอะไรอยู่ในท้องฟ้าบ้าง
๒. บอกชื่อดาวที่รู้จักมาสิ ๕ ชื่อ
๓. บอกชื่อนกที่คนแก่เขามาสิ ๕ ชื่อ
๔. นอกจากนก สัตว์อะไรที่คนแก่เขา บอกมาสิ ๕ ชื่อ

ง. มาช่วยกันหา (ดูจากบทสัปดาห์ที่ ๒ บท)

๑. ลองบทสัปดาห์ลงในสมุด แล้วขีดคำท้ายของวรรคแรกในบทสัปดาห์ กับคำที่คล้องจองกันในวรรคต่อไป และขีดคำท้ายของวรรคหลัง กับคำที่คล้องจองกันในวรรคต่อไป แล้วหัดสังเกตว่า คำไหนควรระคล้องจองกับคำไหน
๒. ทาบทวนคำคล้องจองกัน เช่น ชน - หมน แสน - แม้น ฯลฯ
๓. ทาบทวนคำที่ไพเราะชวนฟัง เช่น เหมอน - แม้น ฯลฯ

จ. หาความรู้จากหนังสือ

๑. หาเวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นและตกจากข่าวรายงานอากาศ ในหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารนาวิกศาสตร์ ให้สังเกตเวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นและตกว่าตรงกันทุกวันหรือไม่
๒. ให้นักเรียนเลือกบทสัปดาห์คนละบทจากหนังสือ หรือนิตยสารในห้องสมุด ลองลงในกระดาษแข็งแผ่นเล็ก ๆ ตกแต่งให้สวยงาม บอกด้วยว่าลอกมาจากหนังสืออะไร ใครแต่ง

และให้สังเกตการคล่องของของคำท้ายในวรรคต้น และ
คำท้ายในวรรคหลังตลอดจน คำคล่องของในวรรคเดียวกัน
ด้วย แล้วมอบให้ครูเป็นผู้ตัดสินว่าของใครจะมีเนื้อความดี
และไพเราะกว่ากัน นำบทชนะการประกวดไปแสดงไว้ใน
ห้องสมุดชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง แล้วเก็บรวบรวมไว้

ก. มาหัดสังเกตกัน

๑. ภูเขาปกิฏทวนวอนนเบนวนข้างแรม หรือวนข้างชนก้า
แล้วคอยสังเกตท้องฟ้าในตอน กลางคืนว่า เห็นอะไรบ้าง
และในคืนต่อ ๆ ไปมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ให้สังเกต
ดวงจันทร์ในวนที่ปกิฏทวนบอกว่า เป็นวนข้างแรม ที่สุกและวัน
ข้างขึ้นที่สุกด้วย
๒. ในคืนที่ท้องฟ้าปลอดโปร่งไม่มีเมฆฝน พยายามมองหาดาว
จระเข้ให้พบ

ศรีปราชญ์

ศรีปราชญ์ เป็นกวีที่มีชื่อเสียงหนึ่งในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กรุงศรีอยุธยา ชุนสุนทรภักษ์ (ถนอม เกยานนท์) ได้นำประวัติมาเรียบเรียง ใช้ภาษาง่าย ๆ โดยมีมุ่งหมายจะให้เป็นที่สนใจสำหรับนักเรียนอ่าน

ศรีปราชญ์เป็นชื่อของนักแต่งหนังสือคนหนึ่ง ซึ่งมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาก เดิมชื่อ ศรี เท่านั้น ภายหลังแต่งหนังสือจึงได้นำมาตั้งว่า ศรีปราชญ์ ศรีปราชญ์เป็นคนคนหนึ่ง ในสมัยโบราณ ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเจ้า

สมเด็จพระนารายณ์เป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่ง ในกรุงศรีอยุธยา ครองราชสมบัติอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๕๕ ถึง พ.ศ. ๒๒๒๕ *

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ มีนักปราชญ์ใหญ่ ๒ นาย ซึ่งมีชื่อย่อว่าชานาญในทางหนังสือ คนหนึ่ง คือพระมหา-
ราชครู ผู้ซึ่งได้แต่งหนังสือเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ไว้ มีปรากฏ
อยู่จนถึงปัจจุบันนี้ อีกคนหนึ่ง คือ พระโหราธิบดี ชาวเมือง
โอชนบุรี (แถวเมืองพิษณุโลกเดี๋ยวนี้)

พระโหราธิบดีได้แต่งหนังสือจินตตามณ ขน ถวาย สมเด็จพระนารายณ์เรื่องหนึ่ง หนังสือนี้ได้ใช้เป็นแบบแผนในการแต่งหนังสือมาจนทุกวันนี้

* มีตามพระราชพงศาวดาร ที่ถูกต้องเป็น พ.ศ. ๒๑๕๕-๒๒๓๐

สมเด็จพระนารายณ์ก็ทรงพระปรีชาสามารถ ในทางทรงพระ
ราชนิพนธ์บทกวีย่นัก และโปรดปรานคนที่แต่งหนังสือได้ดีด้วย
สมัณมนักเลงแต่งหนังสือและมีผู้นิยมหนังสือมากมาย

พระโหราธิบดีบุตรชายคนหนึ่งของ ศรี ซึ่งเราเรียกกันว่า
ศรีปราชญ์ พระโหราธิบดีรักใคร่บุตรมาก ตั้งใจไว้ว่า จะให้สืบ
ตระกูลเป็นปราชญ์แทนตัวต่อไป

เมื่อศรีปราชญ์อายุได้ ๑-๘ ขวบ พระโหราธิบดีผู้เป็นบิดา
ก็ได้ส่งสอนวิชาหนังสือ ศรีปราชญ์มีปัญญาเฉียบแหลมก็เล่าเรียน
ได้เร็ว ไม่ช้าก็สามารถแต่งโคลงกลอนได้

เขาเล่ากันว่า เมื่ออายุศรีปราชญ์ได้ ๑๒ ขวบ สมเด็จพระ
นารายณ์ได้มีรับสั่งให้พระโหราธิบดี แต่งหนังสือต่อโคลงที่ได้
ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ พระโหราธิบดีแต่งต่อไปไม่ได้* ศรีปราชญ์
ไปพบเข้า ก็แต่งต่อโคลงพระราชนิพนธ์นั้นได้ถูกต้องเพราะ
โคลงพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระนารายณ์ที่ให้แต่งต่อนั้นดังนี้

อันใดยาแก้วแม่

หมองหมาย

ยุงเหลือบหรือรณพราย

ลอบยา

* ข้อความตอนนี้ คลาดเคลื่อนกับประวัติศรีปราชญ์ ของ พระยาปวิศัชมรรชาดา
(แพ ศาสดลักษ์มณ) ที่กล่าวว่าพระโหราธิบดีวางกระดานไว้ เพราะยังคิดค้อมไม่
ออก ศรีปราชญ์ไปพบเข้าจึงแต่งเติมเอง

๑ บางฉบับเป็น ฤา

๒ บางฉบับเป็น ลอบภัก

ศรีปราชญ์ได้แต่งต่อไปดังนี้

ผิวชนแต่จะกราบ

ยังยาก

ใครจักอาจให้ซ้ำ

ชอกเนื้อเรียมสงวน

สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงทราบว่ ศรีปราชญ์มีสติปัญญา
เฉียบแหลม แต่งโคลงได้ดี ก็โปรดเกล้าฯ ให้ศรีปราชญ์เป็น
มหาดเล็ก ศรีปราชญ์ได้เข้ารับราชการตั้งแต่อายุได้ ๑๒ ขวบ

เขาเล่ากันว่า วันหนึ่งสมเด็จพระนารายณ์ ได้เสด็จไป
ประพาสพระราชอุทยาน ศรีปราชญ์ได้ตามเสด็จไปรับใช้ใกล้ชิด
สมเด็จพระนารายณ์มรสยามมหาดเล็ก ที่ตามเสด็จถึงเรื่อง
ต่าง ๆ ก็ห้ามใครกราบทูลให้เป็นทพพระราชหฤทัยไม่ ศรีปราชญ์
ได้กราบทูลแล้วคล่องว่องไวประกอบไปด้วยไหวพริบ สมเด็จพระ
นารายณ์ก็โปรดปราน แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า
“ศรีเอ๋ย เจ้าจงเป็นทศรีปราชญ์ตั้งแต่วันเกิด”

ศรีปราชญ์ก็ได้ขอเสยงว่า เป็นผู้แต่งหนังสือได้ดี ตั้งแต่
นั้นมา ขณะนั้นศรีปราชญ์ได้แสดงความสามารถ แต่งโคลงกลอน
โต้ตอบกับเจ้านายและข้าราชการได้เป็นอย่างดี ใคร ๆ ก็ขนช่อ
ลือนามของศรีปราชญ์ทั่วไป

ศรีปราชญ์เป็นคนหลักแหลม แต่งหนังสือได้ว่องไวกว่า
ใคร ๆ ในสมัยนั้นทั้งนั้น ครึ่งหนึ่งปรากฏว่า สมเด็จพระนารายณ์
ได้โปรดปรานโคลงของศรีปราชญ์ที่แต่งถวาย ได้พระราชทานพระ
ธำมรงค์เป็นรางวัล

ในสมัยนั้นใคร ๆ ก็นิยมในการแต่งหนังสือ แม่นายประตูก็นั่งแต่งโคลงเป็น เมื่อศรีปราชญ์ได้รับพระราชทานพระธำมรงค์แล้ว ก็สวมเดินออกมา นายประตูก็นั่งเป็นคำโคลง และศรีปราชญ์ได้ตอบเป็นคำโคลงดังนี้

นายประตูก็นั่ง	แหวนนันทันไต่แต่	โคมมา
ศรีปราชญ์ตอบ	เจ้าพิภพโลกา	ท่านให้
นายประตูก็นั่ง	ทำชอบสังไคนา	วานบอก
ศรีปราชญ์ตอบ	เราแต่งโคลงถวายไท	ท่านให้รางวัล

ครั้งหนึ่ง สมเด็จพระนารายณ์ มริบสั่งให้พระมหาราชครูแต่งหนังสือเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ และให้ศรีปราชญ์แต่งหนังสือเรื่องอนรุทธคำฉันท์แข่งขันกัน หนังสือคำฉันท์ทั้ง ๒ เรื่องนี้ก็ได้มีปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

ภายหลังศรีปราชญ์ได้แต่งหนังสือโต้ตอบ กับท่านหญิงแก้วคนหนึ่ง ซึ่งเป็นข้าหลวงอยู่ในพระราชวัง ถ้อยคำของศรีปราชญ์กระทบกระเทียบเกินไป ท่านหญิงขุ่นเคืองมาก ได้นำโคลงขึ้นกราบทูลฟ้องต่อสมเด็จพระนารายณ์ ศรีปราชญ์ก็ต้องโทษ ถูกขังบริเวณอยู่ในพระราชวัง

วันหนึ่ง ผู้คุมได้คุมศรีปราชญ์ไปทำงานขุดคและขนโคลนให้หาบไปเท บังเอิญขณะนั้น ท่านหญิงคนที่ฟ้องศรีปราชญ์ได้เดินสวนทางมา ศรีปราชญ์ก็ไม่หลีกทางให้ เลยเอาโคลนสาดท่านหญิงนั้นจนเบอนเประไปมาก

๑ บางฉบับ “จอมมกุฎโลกา ท่านให้”

๒ ฉบับของพระยาปริยัติธรรมธาดาเป็น “เราถวายกาพย์โคลงให้ ท่านให้รางวัล”

ท่านหญิงก็ไปกราบทุกห้องต่อสมเด็จพระนารายณ์อีก
ศรีปราชญ์ก็ถูกพิพากษาโทษให้หนักยิ่งขึ้น แต่อาศัยศรีปราชญ์
ได้เคยกระทำความดีความชอบในการแต่งหนังสือมาแต่ก่อน
สมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เพียงให้เนรเทศ
ศรีปราชญ์ออกไปอยู่ยังเมืองนครศรีธรรมราช

ระหว่างที่ศรีปราชญ์เดินทางจากกรุงศรีอยุธยา ไปยังเมือง
นครศรีธรรมราชนั้น ได้แต่งโคลงนิราศไว้เรื่องหนึ่งชื่อว่าเรื่อง
กาสรวลศรีปราชญ์ ซึ่งมีปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

เจ้าพระยานครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นผู้สันตติในทางแต่ง
กลอนโคลงอยู่บ้าง ก็รับรองศรีปราชญ์ให้อยู่ด้วย ศรีปราชญ์ได้
เป็นครูสั่งสอนให้เด็กหัดแต่งบทกลอนกล่าวกันเล่น จนการเล่น
บทกวีแพร่หลายในเมืองนครศรีธรรมราช

ภายหลังศรีปราชญ์ได้ไปเกิดอริวิวาทกับเจ้าพระยานครฯ
เจ้าพระยานครฯ ได้บังอาจส่งให้จับศรีปราชญ์ไปประหารชีวิตเสีย

ก่อนหน้าทีศรีปราชญ์จะถูกลงตามประหารชีวิต ศรีปราชญ์
ได้แต่งโคลงเป็นคำสัจจาธิฐานไว้ดังนี้

๔๔๕	๗
ธรณินน	เป็นพยาน
เราถูกลูกอาจารย์	หนึ่งบาง

๑ ฉบับพระยาปริยัติธรรม เป็น “ธรณินนเพ่ง ทิพญาณ หนึ่งรา”

บางฉบับเป็น “ธรณินนช่วย เป็นพยาน” กัม

๒ บางฉบับเป็น “เราศิษย์อาจารย์ หนึ่งบาง” กัม “เราศิษย์อาจารย์
หนึ่งบาง” กัม

เราผิดท่านประหาร

เราชอบ^๑

เราผิดท่านมล้าง

ดาบ^{๕๕} คนสนอง

เวลาต่อมาไม่นาน สมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีตราออกไปหาตัวศรีปราชญ์ ให้กลับคืนเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา แต่ครั้งได้ทรงทราบฯ เจ้าพระยานครฯ ได้ประหารชีวิตศรีปราชญ์แล้ว ก็ทรงพระพิโรธ มีรับสั่งว่า เจ้าพระยานครฯ หาได้รับอาญาสิทธิ์อันใดไม่ ที่จะฆ่าคนในพระราชอาณาจักรได้ตามอำเภอใจ ศรีปราชญ์เป็นข้าราชการที่เฉลียวฉลาด มีความชอบอยู่ จึงให้เนรเทศไปอยู่เสมอเมืองนคร ในพระราชอาณาจักร เจ้าพระยานครฯ มีความผิด ละเมิดพระราชกำหนดฐานฆ่าคน โดยไม่กราบทูลให้ทรงทราบ มีพระบรมราชโองการให้ฆ่าเจ้าพระยานครฯ ให้ตายตกไปตามกัน

ศรีปราชญ์^{๕๗} เป็นกวีหมเาจะเป็รื่องปราดเป็นอย่งยิ่ง อาจสมารถคิดแต่งโคลงได้ในทันทีทันใด มีคำกล่าวว่ ศรีปราชญ์หายใจเป็นกลอนโคลงทีเดียว

หนังสือที่ศรีปราชญ์แต่งไว้ ได้ปรากฏอยู่จนปัจจุบัน^{๕๘} คือโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ และเร่อง อนิรุทธคำฉันท์

๑. บางฉบับเป็น “เราผิดท่านมาผลาญ เราชอบ” ก็มี “แม่เราผิดท่านผลาญ จึงชอบ” ก็มี

คำอธิบายศัพท์

ศรีปราชญ์

ชื่อนักปราชญ์ในสมัยสมเด็จพระ-

นารายณ์มหาราช เป็นบุตรพระโหราธิบดี

สติ

ความระลึก ความรู้สึกผิดชอบ ความรู้สึกตัว

ปัญญา

ความรอบรู้ ความรู้ตัว

โบราณ

ก่อนเก่า

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระเจ้าแผ่นดินสมัยกรุงศรีอยุธยา เสวย

ราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑

กรุงศรีอยุธยา (ศรี-อะ-ยุต-ทะ-ยา)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาใน

ปัจจุบัน

เป็นเมืองหลวงของไทยตั้งแต่

พ.ศ. ๑๙๙๓-๒๓๑๐ รวมเวลา ๔๑๗ ปี

ราชสมบัติ (ราด-ชะ-สม-บัต) สมบัติของพระราชา

นักปราชญ์

ผู้มีความรู้

ลือนาม

มีชื่อเสียง

พระมหาราชครู

ผู้แต่งตั้งสมทรมโหษคำนันท์ ในสมัยสมเด็จพระ-

นารายณ์มหาราช

สมทรมโหษคำนันท์ (สมุด-ทะ-โคต-คำ-ฉัน) ชื่อหนังสือแต่งตั้งในสมัย

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ฉันท

คำประพันธ์ชนิดหนึ่ง

พระโหราธิบดี

บิดาศรีปราชญ์

จินตมณ

ชื่อแบบเรียนเล่มแรกของไทย พระโหราธิบดีเป็น

ผู้แต่ง

แบบแผน	ตำรับตำรา ขนบธรรมเนียมทนุบำรุงกันมา
ปรีชา	ความรอบรู้ ความหยั่งรู้
ทรงพระราชนิพนธ์ (ซึ่ง-พระ-ราด-ชะ-นิ-พน)	แต่งหนังสือ (ใช้
	สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน)
กวี	นักปราชญ์ในการประพันธ์
บทกวี	ข้อความที่กวีแต่ง
โปรดปราน	รักใคร่ เ็นคน
นักเลงแต่งหนังสือ	คนที่ชอบแต่งหนังสือ
นิยม	ชอบ
สับตระกูล	สืบเชื้อสาย
เกลือบแหลม	ฉลาด
โคลง	คำประพันธ์ชนิดหนึ่ง
กลอน	คำประพันธ์ชนิดหนึ่ง
ไพเราะ	เพราะ น่าฟัง
ยา	ชา ๆ ถ ๆ ลงในท่เคียว ในทันหมายถึง ทำให้
	เป็นรอย ทำให้เป็นแผล
แม่	ในทันหมายถึง นาง
หมาย	มุ่ง กระ คาค
เลือบ	แมลงชนิดหนึ่ง รูปคล้ายแมลงวัน แต่วิถีกว่า
	ชอบกินเลือด
รุ่น	แมลงขนาดเล็กชนิดหนึ่ง กัดเจ็บเหมือนยุง

พราย	ภู ^๕ ท ^๕ จำ ^๕ พว ^๕ ก ^๕ หนึ่ง (ค ^๕ เว ^๕ ร ^๕ อง ^๕ ก ^๕ ระ ^๕ เซ ^๕ า ^๕ ส ^๕ า)
ผิว (ผิ-วะ)	ห ^๕ า ^๕ ก ^๕ ว ^๕ า ^๕ ม ^๕ เ ^๕ ็น ^๕ ว ^๕ า
ชน	ค ^๕ น
กราย	ค ^๕ เ ^๕ น ^๕ ค ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ค ^๕
อาจ	ก ^๕ ล ^๕ ้า
เรียบ	ส ^๕ ร ^๕ ร ^๕ พ ^๕ น ^๕ า ^๕ ม ^๕ บ ^๕ ร ^๕ ม ^๕ ท ^๕ ๑ ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕ ช ^๕ า ^๕ ย ^๕ พ ^๕ ล ^๕ ก ^๕ บ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ ง ^๕ ท ^๕ ร ^๕ ก ^๕
สงวน	ณ ^๕ อม ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ษ ^๕ า ^๕ ห ^๕ ว ^๕ ง ^๕ แ ^๕ น
โปรดเกล้าฯ (อ่าน โปรด-เกล้า-โปรด-กระหม่อม) ท ^๕ ง ^๕ ใ ^๕ ห ^๕ (ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕	พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ เจ ^๕ ้า ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ่ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ิ ^๕ น)
มหาดเล็ก	ผ ^๕ ุ ^๕ ท ^๕ ร ^๕ บ ^๕ ใ ^๕ ห ^๕ เ ^๕ า ^๕ น ^๕ า ^๕ ย ^๕ ห ^๕ ร ^๕ อ ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ เจ ^๕ ้า ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ่ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ิ ^๕ น
เสด็จ	ไ ^๕ ป ^๕ (ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕ เ ^๕ า ^๕ น ^๕ า ^๕ ย ^๕)
ประพาศ	ไ ^๕ ป ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ว ^๕ (ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕ เ ^๕ า ^๕ น ^๕ า ^๕ ย ^๕)
พระราชอุทยาน (พระ-ราด-ชะ-อุด-หะ-ยาน) ส ^๕ ว ^๕ น ^๕ ของ ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ เจ ^๕ ้า ^๕	เ ^๕ ล ^๕ ่ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ิ ^๕ น
รับสั่ง	พ ^๕ ุ ^๕ ค ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ ส ^๕ ั่ง ^๕ (ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕ เ ^๕ า ^๕ น ^๕ า ^๕ ย ^๕)
กราบทูล	ย ^๕ อ ^๕ ก ^๕ ก ^๕ ล ^๕ ำ ^๕ ว ^๕ (ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕ ผ ^๕ ั ^๕ น ^๕ อ ^๕ ย ^๕ พ ^๕ ุ ^๕ ค ^๕ ก ^๕ บ ^๕ เ ^๕ า ^๕ น ^๕ า ^๕ ย ^๕ ช ^๕ ั ^๕ น ^๕ ส ^๕ ู ^๕ ง ^๕)
พอพระราชหฤทัย (พอ-พระ-ราด-ชะ-หะ-ร-ไท) พ ^๕ อ ^๕ ใ ^๕ (ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕	พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ เจ ^๕ ้า ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ่ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ิ ^๕ น)
ไหวพริบ	ค ^๕ ว ^๕ า ^๕ ม ^๕ ฉ ^๕ ล ^๕ า ^๕ ท ^๕ น ^๕ ก ^๕ ร ^๕ ใ ^๕ น ^๕ ท ^๕ น ^๕ ท ^๕ น ^๕ ค ^๕ ิ ^๕ น
พระราชทาน	ใ ^๕ ห ^๕ (ส ^๕ ำ ^๕ ห ^๕ ร ^๕ บ ^๕ พ ^๕ ร ^๕ ะ ^๕ เจ ^๕ ้า ^๕ เ ^๕ ล ^๕ ่ ^๕ น ^๕ ค ^๕ ิ ^๕ น)

พระธำมรงค์ (พระ-ท่า-มะ-รง) แหวน (สำหรับเจ้านาย)

เจ้าพิภพ เจ้าแผ่นดิน ในทศนคอสุมเศจพระนารายณ์

โลกา โลก

ถวาย มอบ ให้ (สำหรับผู้น้อยใช้กับเจ้านายหรือพระสงฆ์)

ไท้ ผู้เป็นใหญ่ ในทศนคอสุมเศจพระนารายณ์

รางวัล สิ่งของที่ให้โดยความชอบ

อนิรุทธคำฉันท์ (อะ-นิ-รุ-ด-คำ-ฉัน) ข้อหนังสือเรื่องหนังสือศรีปราชญ์
แต่ง

ปัจจุบัน เคยวน

ข้าหลวง ผู้ถวายตัวเป็นข้าของพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านาย

กระทบกระเทียบ พก่าเปรียบเปรยให้กระทยถึง

ขุนเคือง โกรธ

ถูกขังบริเวณ ถูกกักให้จากต้อยทไถทหนึ่ง ตามเวลาที่กำหนดให้

ผู้คุม ผู้ควบคุมดูแลนักโทษ

พิพากษา ตัดสินคดี

เนรเทศ (เน-ระ-เทศ) ขับไล่ออกจากถิ่นเดิม ให้ออกไปเสียจากประเทศ

นครศรีธรรมราช (นะ-คอน-สี-ท่า-มะ-ราด) ชื่อจังหวัดทางภาคใต้
ของไทย

นิราศ การแต่งหนังสือพรรณนาถึงการจากที่อยู่ไปยังที่
ต่าง ๆ

กำสรวลศรปราชญ์^๕ ข้อหนังสือเรื่องหนังสือศรปราชญ์แต่ง
เจ้าพระยานครศรีธรรมราช^๕ เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชในเวลานั้น^๕

แพร่หลาย กระจายออกไป

อริ^๕ ชาติ^๕ ในทันทมาตย์^๕ ไม่ถูกกัน

วิวาท ไต่เถียง ทะเลาะ

บังอาจ ไม่ยำเกรง กล้าทำ

ประหารชีวิต ฆ่า

ถูกลงดาบ ตักคอ

คำสัจจาธิฐาน (สัจ-จา-ทิด-ถาน) การตั้งความสัตย์ เพื่อปรารภนา
อย่างหนึ่งอย่างใด

ธรณี แผ่นดิน โลก

พยาน ผู้เห็นเหตุการณ์

อาจารย์ ครู ผู้สั่งสอนให้ความรู้

มล้าง (มะ-ล้าง) ฆ่า

สนอง ตอบ

ตรา หมายถึง ตำรา ตรา ข้อ หนังสือสำคัญที่ในกรม
ไปยังหัวเมือง

รับอาชญาสิทธิ์ (อาด-ยา-สิทธิ์) รับมอบอำนาจเค็ดขาด

คนในพระราชอาณาจักร (พระ-ราด-ชะ-อา-นา-จัก)

หมาย^๕ถึง

คนในประเทศ

อำเภอ

ใน^๕ท^๕นหมาย^๕ถึง ลำ^๕พ^๕ง

ละเมียด

ฝ^๕า^๕น ล^๕ว^๕ง^๕เก^๕ิน

พระราชกำหนด

กฎ^๕หม^๕าย

พระบรมราชโองการ (พระ-บอ-รม-มะ-ราด-ชะ-โอง-กา^๕น) คำ^๕สั่ง

ของพระเจ^๕้า^๕แผ่นดิน

กิจกรรม

ก. ตอบคำถาม

๑. ศรัปราชญ์เกิดในสมัยไหน
๒. ปราชญ์ใหญ่ ๒ นาย ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มีชื่อว่าอะไร
๓. หนังสือจินตามณี มีความสำคัญอย่างไร
๔. เมื่ออายุได้ ๗-๘ ขวบ ศรัปราชญ์มีความสามารถในทางใด
๕. ศรัปราชญ์ต่อโคลงของสมเด็จพระนารายณ์ได้เมื่อไร
๖. เพราะเหตุไร ศรัปราชญ์จึงได้เป็นมหาดเล็ก
๗. “ศรีเชย เจ้าหญิงที่ศรัปราชญ์แต่งเป็นคนเอก” ใครเป็นผู้แต่ง
พดด้วงใคร หมายถึงความว่าอย่างไร
๘. พระอัมรรค มีเรื่องเกี่ยวข้องกับศรัปราชญ์อย่างไร
๙. นายประจักษ์ศรัปราชญ์กล่าวได้ต่อกันว่าอย่างไร
๑๐. หนังสือสมัยสมเด็จพระนารายณ์ที่ยังปรากฏอยู่จนถึงสมัยนี้ มี
อะไรบ้าง
๑๑. หนังสือศรัปราชญ์แต่งไว้และปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน มีอะไรบ้าง
๑๒. เธอชอบศรัปราชญ์หรือไม่ เพราะเหตุไร

ข. เติมข้อความในช่องว่าง

๑. อันใดใช่ — —

ยุ่งเหยิง — — —

— —

ลอบขยา

ผู้ชน — — —	ยังยาก
— จักอาจ — —	ชอก — — สงวน
๒. ธรณ — —	เป็นพยาน
— — — อาจารย์	หนังสือ
เรา — ท่าน — —	หนังสือ
เราเป็นผู้ — —	เรา —
	ดาบ — คน —

ค. ฝึกภาษา

๑. คัดคำยากที่มีในเรื่องนี้ ทวีสลายมือหัดเกมบรรจง
๒. ให้นักเรียนในชั้นแข่งกันออกมาสะกดคำยากที่รวบรวมไว้ คน
ละคำ พร้อมทั้งออกเสียงให้ถูกต้อง
๓. ผูกประโยคโดยใช้คำต่อไปนี้ คำละประโยค
บังเอิญ ปรากฏ พระราชวัง เนรเทศ กราบทูล พินิจภาษา
วิวาท บังอาจ ประหารชีวิต ละเมิด สามารถ พระราช
อาณัติ
๔. ขีดเส้นใต้ ประธาน กวี กวี กวี ของประโยคต่อไปนี้
 - ก. เจ้าพระยานครศรีธรรมราชบรรจงศรีปราชญ์ให้อยู่ด้วย
 - ข. ศรีปราชญ์ได้เคยกระทำความดีความชอบในการแต่ง
หนังสือมาแต่ก่อน
 - ค. ศรีปราชญ์ได้แต่งโคลงนิราศไว้เรื่องหนึ่ง
 - ฅ. ผู้คุมได้คุมศรีปราชญ์ไปทำงาน
 - ง. ท่านหญิงโอรสศรีปราชญ์มาก

๕. บอกชนคชของคาคชกเสนโตต่อไป

<u>แหวน</u> <u>น</u> <u>ท่าน</u> <u>ได้</u> <u>แต่</u>	โตมา
เจ้าพิภพโลกา	<u>ท่านให้</u>
<u>ทำ</u> <u>ขอ</u> <u>บ</u> <u>ง</u> <u>ไ</u> <u>ด</u> <u>นา</u>	วานบอก
<u>เรา</u> <u>แต่</u> <u>ง</u> <u>โค</u> <u>ลง</u> <u>ถ</u> <u>ว</u> <u>าย</u> <u>ไ</u> <u>ท</u>	<u>ท่านให้</u> <u>รางวัล</u>

๖. ให้นักเรียนแข่งกันหาคำที่อักษร ร. ล. กล่าในเรียงนมาเขียน
บนกระดานดำ พร้อมทั้งออกเสียงให้ถูกต้อง

๗. เลือกความที่ถูกต้องในวงเล็บมาเติมลงในช่องว่าง

๑. คนมีสติปัญญาเฉียบแหลมมักเล่าเรียนโต — (ช้า เร็ว พอใช้)

๒. พระโหราธิบดี — ศรัปราชญ์มาก (รักเกลียดชอบ)

๓. ศรัปราชญ์แต่งต่อโคลงพระราชนิพนธ์ — (ผิด
ไม่ได้ ถูกต้องไพเราะ)

๔. ศรัปราชญ์กราบทูล — ประกอบไปด้วยไหวพริบ
(อย่างเชื่องช้า แคล่วคล่องว่องไว เนือย ๆ)

๕. เมื่อศรัปราชญ์ได้รับพระราชทานพระอัมรินทร์แล้ว ก็ —
(ถอดให้นายประคุด นำไปขาย สวมเค้นออกมา)

๖. เมื่อศรัปราชญ์เอาโคลนสากท่านหญิง สมเด็จพระนารายณ์
ทรงพิพากษาโทษให้ — (ประหารชีวิต
ขังไว้ในพระราชวัง เนรเทศไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช)

จ. การแสดงละคร

โรงเรียนอาทกภักดิ์แปลงเรื่องศรีปราชญ์ทเรียนน เป็นบทละคร แล้วนำ
ออกแสดงในงานของโรงเรียน

ฉ. การศึกษานอกสถานที่

ถ้ามีโอกาส ครูควรพานักเรียนไปชมพระราชวังโบราณ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

หมี

เสือโคร่ง

ในส่วนสัตว์ดิสต์
(เขาดินวนา พระนคร)

ฮิปโปโปเตมัส

แรด

ม้าลาย

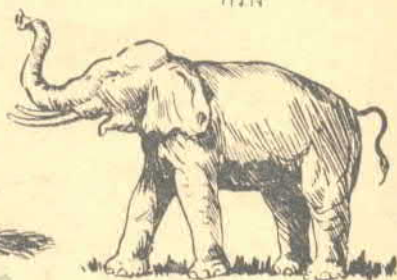
กวาง

เสือดำ

เม่น

ช้าง

ลิง

ลิง

จระเข้

กวาง

นกกระเรียน

สุนัขจิ้งจอก

ล่วนลั่ว

ที่มาของเรื่อง

ในสมัยเมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เคยมีราชทูตไทยไปเจริญทางพระราชไมตรียังประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปหลายคราว ครั้งแรกในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ โปรดให้ทูตาทตเชิญพระราชสาส์นออกไปยังประเทศเนเธอร์แลนด์ (ไทยเราเรียกกันว่า ฮอลแลนด์ หรือ ฮอลันดา) ต่อจากนั้นมาก็มีราชทูตออกไปยุโรปในรัชกาลอื่น ๆ อีกหลายคราว จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หลังจากนั้นเข้าใจกันว่าไม่ได้มีทูตไทยออกไปถึงยุโรปอีกเป็นเวลากว่า ๑๖๐ ปี

ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้มีทูตไทยออกไปยุโรปทรงนำเอยมาจากสมเด็จพระราชชนนีคือเรียพระเจ้าน้องนางเธอท้าวทองแก้วให้เชอร์ยอนเยริงเป็นราชทูต เชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการเจริญทางพระราชไมตรี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้พระยามนตรีสุริยวงศ์เป็นราชทูต เจ้าหมื่นสรวุฒเพชรรักษาเป็นอุปทูต จมื่นมนเทียรพทกษเป็นตรีทูต เชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายสมเด็จพระราชชนนีคือเรียพระเจ้าน้องนางเธอท้าวทองแก้ว เพื่อเจริญทางพระราชไมตรีตอบแทนประเทศอังกฤษ
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐

หม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจาย) ผู้เป็นลำไปในขณะที่ตนได้แต่ง
 นีราศเล่าเรื่องการเดินทางจากกรุงเทพฯ ผ่านเมืองต่าง ๆ ไปกรุงลอนดอน
 และปารีส จนกระทั่งเดินทางกลับมากลางกรุงเทพฯ เรียกว่า นีราศลอนดอน
 ตอนทศกัณฐ์เป็นตอนทศราชทูตไทย ไปเที่ยวชมสวนสัตว์ ที่เรียกว่า
 Regent's Park ในกรุงลอนดอน สวนสัตว์แห่งนี้มีสัตว์บกสัตว์น้ำในโลกเกือบ
 ทุกชนิดทั้งสัตว์สี่เท้า สองเท้า สัตว์บก และสัตว์เลื้อยคลาน ทอยของสัตว์
 เหล่านี้เขาทำคล้ายทอยตามธรรมชาติของมัน เช่น สัตว์เมืองร้อน เมื่อถึง
 ฤดูหนาวก็มีทอยน้ำร้อนใหญ่ผ่านทอยให้อากาศอุ่นขึ้นพอทนได้ ดังนั้นเป็นต้น
 สวนสัตว์แห่งนี้ กล่าวกันว่าทศกัณฐ์ในบรรดาสวนสัตว์ที่มีอยู่ในโลกเวลานั้น
 จดหมายเหตของหม่อมราโชทัยได้กล่าวถึงตอนนั้นว่า “รุ่งขึ้น (ณ วันเสาร์
 เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๔ ค่ำ) มีสัตว์เพลาจกร ๕ รก ให้ราชทูตทั้งนายและ
 โพรร่วม ๒๗ คน ไปเที่ยวดูสัตว์ทั้งกลางวันในสวน คือ สัตว์ ๔ เท้า
 สัตว์ ๒ เท้า และปลาหอยต่าง ๆ หลายพันอย่าง บางอย่างก็เหมือนสัตว์ที่มี
 อยู่ในประเทศไทย บางอย่างก็ผิดกันไม่เคยได้พบเห็น เป็นต้นว่า ราชสีห์และ
 สัตว์อื่น ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ถ้าสัตว์มีกำลังดุร้ายก็ขังไว้ในคอกทำด้วยเหล็ก
 เป็นสัตว์เชื่องก็ขังไว้ในคอกทำด้วยไม้ เป็นกระเชอและสัตว์นาอย่างอื่นที่ใหญ่
 ก็ใส่ไว้ในสระ เป็นปลา เป็นหอย ก็ใส่ไว้ในอ่างแก้ว เป็นงูหรือสัตว์เล็ก ๆ
 ที่คล้ายกับงูก็ใส่ไว้ในตู้กระจก เป็นนกก็ใส่กรง ถ้ำนกใหญ่เหมือนนก
 ตะกรุม นกกาวเรียนและนกอื่น ๆ อีกที่ใหญ่ ก็คักชนปีกเสียไม่ให้บินได้
 แล้วปล่อยเที่ยวเดินอยู่ในคอก เป็นวานร เป็นค่าง บ้าง ชะนี ก็ใส่ไว้ใน
 กรงเหล็ก”

สวนสัตว์

จนแสงทองส่องผ่านอากาศ
 ภาณุมาศแจ้งกระจ่างสว่างไสว
 มิสเฟลด์ที่สำหรับอยู่กับไทย
 จักรถให้หารถบพจร
 หึ่งนายไพร่นำไปเที่ยวชมสวน
 ประหลาดล้วนสัตว์แซ่แลสลอน
 เขาเลี้ยงจิ้งหรีดป้องเอาทองปอนด์
 ราษฎรเสียให้จึงได้ดู
 มพร้อมหมดจับตบทวิบาท
 สิงหราชกรินทร์ทั้งหม่อม
 อีกโคถึกเถื่อนกระตึงวิ่งออกพร
 ทำคอกอยู่มิให้ปะทะคนกัน
 แรดแรงร้ายมาลายมหงสา
 พยัคฆาหมูละมั่งกวางสมัน
 ฟานกระจงเลี้ยงผาसारพัน
 จิงจอกคันไ้วต่างหากสุนัขใน
 กระต่ายตุ่นวุ่นวนวิ่งชนชอก
 ข้างอื่นออกจากช่องปล่องอาศัย
 อ้ายแมวปากาจเก่งแสงสุดใจ
 ดูกระไรกว่าเสือช่างเหลือเปรี้ยว

เข้าไปยื่นหางสัศกอกริมคอกขัง
 ก็ผิงผิงโผนมาทำตาเขี้ยว
 ขู่คำรามลั่นคึกหนักรึงเขี้ยว
 ไปบ้าเปลี่ยวปะมันเป็นอันตราย
 มึงเห็นคนทำขนแขง
 เปรียบอย่างแปรังขัณฑ์ใจหาย
 เหมือนไม้เสียมปักแหลมข้างปลาย
 ใครกล้ากรายสะบัดชนปักคนคา
 ทิ้งลงค้างบางชะนมจนครบ
 คางคกกับตุ๊กแกแย่งกา
 จระเข้ห้อยปุงเต่าปลา
 สกุนาหลายอย่างต่างต่างกัน
 ทงสตัวบกสตัวนาเขาทำท
 เลียงไวดเป็นแผนกไม้แฉกผัน
 แลหลากหลายมากมายเป็นหลายพรรณ
 บางอย่างนั้นแปลกชนิดผิดข้างไทย
 ถาสัตว์ร้ายขึงคองในกรงเหล็ก
 ขโม้เล็กแข็งขันดันไม้ไหว
 แม้สตัวเชื่องพอเห็นไม้เป็นไร
 ไล่กรงไม้มิให้ปันระคนคละ
 จิงเหลนงูไล่ตุ๊กกระจกกระจาง

แลวม^{๒๔}อ^{๒๕}าง^{๒๖}แก^{๒๗}ว^{๒๘}ต^{๒๙}ง^{๓๐}เป^{๓๑}น^{๓๒}จ^{๓๓}ห^{๓๔}ว^{๓๕}ะ
 ใ^{๓๖}ส^{๓๗}่^{๓๘}ห^{๓๙}อย^{๔๐}ป^{๔๑}ู^{๔๒}ต^{๔๓}าง^{๔๔}ต^{๔๕}าง^{๔๖}ว^{๔๗}าง^{๔๘}ระ^{๔๙}ยะ
 ที่^{๕๐}ใน^{๕๑}ส^{๕๒}ระ^{๕๓}ใ^{๕๔}ส^{๕๕}่^{๕๖}ก^{๕๗}ุ^{๕๘}ม^{๕๙}ภ^{๖๐}า^{๖๑}ป^{๖๒}ลา^{๖๓}โ^{๖๔}ด^{๖๕}โ^{๖๖}
 ถ^{๖๗}าน^{๖๘}ก^{๖๙}ไ^{๗๐}ห^{๗๑}ญ^{๗๒}เ^{๗๓}าย^{๗๔}ตะ^{๗๕}กร^{๗๖}ม^{๗๗}ก^{๗๘}ระ^{๗๙}เร^{๘๐}ย^{๘๑}น^{๘๒}ร^{๘๓}แรง^{๘๔}
 อยู่^{๘๕}ก^{๘๖}ล^{๘๗}าง^{๘๘}แ^{๘๙}จ^{๙๐}ง^{๙๑}เด^{๙๒}ิน^{๙๓}โ^{๙๔}ท^{๙๕}ง^{๙๖}ท^{๙๗}ำ^{๙๘}โก^{๙๙}ง^{๑๐๐}โก^{๑๐๑}
 ส^{๑๐๒}ัต^{๑๐๓}ว์^{๑๐๔}ที่^{๑๐๕}เ^{๑๐๖}ล^{๑๐๗}ย^{๑๐๘}ง^{๑๐๙}ม^{๑๑๐}าก^{๑๑๑}ห^{๑๑๒}ม^{๑๑๓}ด^{๑๑๔}ไ^{๑๑๕}ม^{๑๑๖}อด^{๑๑๗}โ^{๑๑๘}ห^{๑๑๙}
 ก^{๑๒๐}ิน^{๑๒๑}เ^{๑๒๒}น^{๑๒๓}เ^{๑๒๔}อ^{๑๒๕}โค^{๑๒๖}ข^{๑๒๗}ำ^{๑๒๘}ว^{๑๒๙}ป^{๑๓๐}ลา^{๑๓๑}ส^{๑๓๒}าร^{๑๓๓}พ^{๑๓๔}ัน
 เ^{๑๓๕}า^{๑๓๖}ห^{๑๓๗}า^{๑๓๘}น^{๑๓๙}ำ^{๑๔๐}ห^{๑๔๑}ญ^{๑๔๒}า^{๑๔๓}พ^{๑๔๔}ลา^{๑๔๕}ห^{๑๔๖}าร
 ไ^{๑๔๗}ม^{๑๔๘}ก^{๑๔๙}ัน^{๑๕๐}ด^{๑๕๑}าร^{๑๕๒}ด^{๑๕๓}จ^{๑๕๔}ริง^{๑๕๕}ท^{๑๕๖}ุก^{๑๕๗}ส^{๑๕๘}ิง^{๑๕๙}ส^{๑๖๐}รร^{๑๖๑}พ^{๑๖๒}
 แ^{๑๖๓}ด^{๑๖๔}่^{๑๖๕}พ^{๑๖๖}ว^{๑๖๗}ก^{๑๖๘}เร^{๑๖๙}า^{๑๗๐}เท^{๑๗๑}ย^{๑๗๒}ว^{๑๗๓}ด^{๑๗๔}ู^{๑๗๕}อยู่^{๑๗๖}ด^{๑๗๗}ว^{๑๗๘}ย^{๑๗๙}กัน
 จ^{๑๘๐}น^{๑๘๑}ตะ^{๑๘๒}ว^{๑๘๓}น^{๑๘๔}เ^{๑๘๕}ล^{๑๘๖}ย^{๑๘๗}ว^{๑๘๘}ล^{๑๘๙}บ^{๑๙๐}จ^{๑๙๑}ง^{๑๙๒}ก^{๑๙๓}ล^{๑๙๔}บ^{๑๙๕}มา

คำอธิบายศัพท์

นภาภาส	ท้องฟ้า
ภาณุมาศ	พระอาทิตย์
บทจร	เกินไป
สลอน	เด่น สล้าง มากหลาย
ทองปอนด์	มาตราเงินของอังกฤษ
จัดบุท (จัด-ตุ-บด)	สี่เท้า
ทวิบาท	สองเท้า
สิงหาราช	ราชสีห์
กรีน (กะ-รี-น)	ช้างพัง
โคถึก	วัวเปลี่ยว วัวหนุ่ม
เถื่อน	ป่า
กระตัง	วัวป่า
พรุ	อาการที่เคลื่อนไหวมาพร้อม ๆ กันเป็นจำนวนมาก
ระคน	ปน
แรด	สัตว์ขาขนาดใหญ่มีหนังหนา มันอกสันจมูกหนัง หรือสองนอ
มัลลาย	สัตว์ขาชนิดหนึ่ง ถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปอาฟริกาเท่านั้น มัลลายเป็นสัตว์สวยงาม แต่ใช้ประโยชน์อะไร ไม่มีใครได้ ฝึกยากมาก และมันสยดสยอง รูปร่าง

มหัส
พยัคฆา

ละมั่ง

สมัน

ฟาน

กระจง

เลียงผา

สารพัน

จิ้งจอก

สุนัขใน

ตุ๋น

วังชนซอน

อัน

คล้าย ๆ ลาหรือมา พันทวเป็นสีขาว ลายสีดำ
ชอบอยู่เป็นฝูงใหญ่ตามท้องทุ่ง มีเผ่าเรวมาก

ควาย

คอ พยัคฆ์ เสือโคร่ง

สัตว์ป่าชนิดหนึ่งอยู่ในจำพวกกวาง แต่ปลายเขาแบน

กวางชนิดหนึ่ง เขาสวยงามมาก มีในประเทศไทย

เท่านั้น บุกินสัตว์ป่าไปหมดแล้ว

อเก้งกเรียก เป็นกวางชนิดหนึ่ง ตัวผู้มีเขาสั้น ๆ

ยาว ๔ - ๖ นิ้ว ตัวเมียไม่มีเขา

สัตว์รูปร่างคล้ายกวาง แต่ไม่มีเขา ตัวเล็กเท่าแมว

สัตว์ป่าชนิดหนึ่ง รูปร่างคล้ายแพะ มีเขาสั้น ๆ

ทั้งตัวผู้และตัวเมีย ชอบอยู่บนชะง่อนหินผาชัน ๆ

วิ่งไต่หามาใกล้คนแล้ววิ่งไวมาก

ทั้งปวง ทั้งหมก ทั้งไป

สุนัขป่าชนิดหนึ่ง ชอบออกหากินตอนกลางคืน

สุนัขป่าชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก ขาสั้นเกรียน ชอบอยู่

เป็นฝูง มีมากในประเทศอินเดีย

สัตว์ขนาดเล็ก ขนสีดำ ขุดรหากินอยู่ใต้ดิน

วิ่งเล่น

สัตว์จำพวกกิ้งก่าหรือรูปร่างคล้ายตุ๋น แต่ตัวโตกว่า

ขนสีดอกเลา ขุดรหากินอยู่ใต้ดิน

แมวป่า

รูปร่างคล้ายแมวบ้าน แต่ตัวใหญ่กว่า ขนสีน้ำตาล
แกมเหลือง กินกระต่าย และสัตว์เล็ก ๆ เช่น นก
หนู เป็นต้น บางทีก็เข้าไปขโมยเปลือกไข่ชาวบ้าน

กาอเก้ง

เก่งกาจ กล้า ไม่แพ้ใคร

เสง

คือ เสิง พาลเกราะ เสงสุดใจ คือ พาลเกราะมาก
สัตว์ชนิดหนึ่ง มีขนยาวแข็งแหลม ใช้สำหรับ
ป้องกันตัว

แขง

คือ แข็ง ในทันตกรรมการให้รักษฟัน แปรง ในวรรณคดี
ต่อไป

กา

ค้างอยู่ ตักอยู่

ค้าง

สัตว์จำพวกลิง ขนสีดำ มีหางยาวมาก

บาง

สัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง ทัวคล้ายกระรอก แต่โตกว่า
อาศัยอยู่ตามโพรงไม้ ทัดขวางทางสองมีหนงพงผด
บางเป็นพด เมื่อกางออกคล้ายปีก โผล่ไปมาได้
ไกล ๆ

ชะนี

สัตว์จำพวกลิง แต่ไม่มีหาง ขนยาว ขนเป็นขุย
ใช้มือโหนไต่ไปตามกิ่งไม้สูง ๆ มีมากในไทย แหลม
มลายู และบางส่วนของพม่า

คางคก

สัตว์จำพวกกบ รูปร่างคล้ายกบ แต่หนังหยาบและ
ขรุขระกว่า มีสีเทา ไม่มีหาง

กบ

สัตว์เสกหาพวกเลื้อยเป็น ไม่นาง อยู่ไต่กิ่งในน้ำ

และบนบก

แย

สัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง อยู่รู รูปร่างคล้ายงู

งู
กิ้งก่าสัตว์เสกหาหางขาว ตัวมีเกล็ด หอมหนาม ชอบวิ่ง
บนกิ่งไม้

แผนก

พวก หมู

แยกผัน

ฝึกแปลก

หลากหลาย

ต่าง ๆ แปลก

พรรณ

ชนิด

เชิง

คัน ไม่ค

คละ

เจอบน

งู
จิ้งเหลน

สัตว์เสกหาคล้ายงู แต่เกล็ดเป็นมัน ตัวค่อนข้างแบน

กระจำ

ชักเจน สุกใส สว่าง

กุมภ

จระเข้

ตะกรุม

นกชนิดหนึ่ง ตัวใหญ่ สูง รูปร่างคล้ายนกกระสา
อันเป็นนกกินปลาชนิดหนึ่ง

กระเรียน

นกกินปลาตัวใหญ่ มีขายาวมาก ตัวเสก หวีและ
คอสีแดง

๖๘

แรง

โถง

โถงโก

อดโซ

ผลาหาร

กัณดาร

ตะวัน^๕เลี้ยวลับ

นกขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง กิน^๔สัตว์ตายแล้ว

โย่ง ^{สูง}

กงโก โกง ๆ ไค้ง ๆ

อดอยาก หิวโหย

อาหาร^๕คอด^๕ผลไม้ ลูก^๕ไม้

๕ ๕ ๕ ๕
อด^๕ค^๕ค^๕ ผัก^๕เค^๕อง

ควง^๔อาทิตย์ตก^๔ หมายถึง เวลาเย็นจนค่ำ

กิจกรรม

๑. ตอบคำถาม

- ก. ไทยเริ่มส่งราชทูตออกไปเจริญทางพระราชไมตรีในสมัย
กรุงรัตนโกสินทร์กับประเทศในทวีปยุโรปในรัชกาลใด
- ข. เซอร์ยอนเบาริง คือใคร
- ค. ใครเป็นราชทูตเชิญพระราชสาส์นของพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวออกไปยังประเทศอังกฤษ
- ง. หม่อมราโชทัย ทำหน้าที่อะไรในคณะทูต
- จ. เรืองสวนสทิว กักตุนมาจากหนังสือเรื่องอะไร ใครเป็น
ผู้แต่ง

๒. เติมคำในช่องว่าง

- ก. แรกเป็นสทิว.....ไท
- ข. มาลายเป็นสทิวสวยงาม แต่.....
- ค. สมนเป็นกวางที่สวยงามชนิดหนึ่งมีเฉพาะในประเทศ.....
เท่านั้น
- ง. เลียงผาวังไท.....ไทค์ต้องแคล้วว่องไวมาก
- จ. จึงจอกคือสนธิ.....ชนิกหนึ่ง
- ฉ. ต้นและอินเป็นสทิว.....กิน
- ช. บ้างเป็นสทิวสไท แต่.....ไท
- ซ. แยมรูปร่างคล้าย.....

๓. คำต่อไปนี้เป็นอะไร

สิงหาราช กรัน มหิงสา พยัคฆา สกฺกมา กุมภก ฌลาหาร

๔. ทวนความจำ

ก. ให้นักเรียนบอกชื่อสัตว์เลี้ยง สัตว์ที่เป็นประโยชน์ สัตว์ที่เป็น
อาหาร สัตว์มีพิษ สัตว์ที่น่าเชื่อถือ สัตว์ที่ทำลายสิ่งของ
มาอย่างละ ๕ ชนิด

ข. ให้นักเรียนเล่าเรื่องสัตว์ที่รู้จักเกี่ยวกับ รูปร่าง อุปนิสัย การ
เลี้ยงลูก อาหาร ที่อยู่ ฯลฯ

ค. ให้นักเรียนเล่าเรื่องโดยอาศัยจาก ความสังเกต เห็นว่า
สัตว์ชนิดใดทำงานอะไรให้เราได้อย่างไร

ง. ให้นักเรียนบอกชื่อสัตว์ ไม่ปรากฏชื่อ ในเรื่อง สุนัขตัวมา
คนละชื่อ อย่างให้ชื่ากัน

จ. อะไรเอ๋ย

๑. สัตว์ที่เดินมาหลังคามุงจาก

๒. สัตว์ที่เดินมาหลังคามุงกระเบื้อง

๓. สัตว์ที่เดินมาหลังคามุงสังกะสี

๔. ยุงเหมือนไข่มดตัวอยู่กลาง

๕. เกิดมาสบายไม่มีขา พอวางตัวกลับมีขา แต่
ไม่มีหาง

๖. นกที่ไม่ใช่คน หัวหงกลึงดิน

๗. ตัวอยู่ในน้ำ หัวลากไม้ กายอยู่ในป่า ซออยู่บนฟ้า
คนเอามาทำเพลง
๘. หัวแหลม ท้ายแหลม ล่องลอยในมหาสมุทร
มนุยษ์ชมว่าอรอยนิก
๙. นอนคว่ำเห็นลาย นอนหงายเห็นคย
๑๐. สองบกหกหัวสองขาตา ยามทิวาพักผ่อน ราชวร
ออกจรหากิน

๕. ทำและคิด

- ก. ให้นักเรียนทำตารางรายชื่อสัตว์ต่างๆ ที่พบได้ในเรื่องโรงเรียน
ตามประเภท แยกเป็นสัตว์เลี้ยง สัตว์น้ำ สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ปีก
สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ฯลฯ
- ข. ให้นักเรียนเลี้ยงสัตว์ที่หาพบหรือที่โรงเรียน และให้สังเกตดู
อย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับรูปร่าง อุปนิสัย อาหาร ถิ่นอาศัยใน
โรงเรียน ให้นักเรียนแบ่งหน้าที่กันตรวจแลกรักษาความ
สะอาด และการให้อาหาร แล้วนำความรู้ที่ได้จากการเลี้ยง
สัตว์มาสนทนากัน และช่วยกันเรียบเรียงเรื่องราวขึ้น
- ค. นักเรียนอาจวาดภาพสัตว์ หรือภาพการค้นสัตว์ต่างๆ ตาม
ตัวอย่างในรูปภาพที่หามาได้ หรือวาดจากการอุปสมัตตจริงๆ ที่ไป
เห็นมา หรือตัดภาพสัตว์จากนิตยสารเก่าๆ มารวบรวมไว้
อย่างน้อยควรพยายามหาอุปสมัตตสัตว์เท่าที่กล่าวถึงในเรื่องให้ครบ

นอกจากนี้อาจารย์ แกะสลัก บน ฐาน เย็บ ประติมากรรม และตกแต่ง
กระดายเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ โดยให้มีการประกวดกันตาม
ประเภท ของใครใคร่รางวัลก็นำมาแสดงให้คนอื่น ๆ ชม
เขียนชื่อและชั้นของผู้ที่รับรางวัลด้วย

- ง. นักเรียนอ่านเรื่องราวของสัตว์ต่าง ๆ เช่น เรืองช้าง มาลาย
แรก วัว สิง ฯลฯ จากหนังสือในห้องสมุด เพื่อศึกษา
ความเป็นไปของสัตว์เหล่านั้นแล้วนำมาเล่าในชั้น และช่วยกัน
เรียบเรียงโดยใช้ภาษาของตนเอง
- จ. นักเรียนเล่นหาคำที่มีเสียง คล้องจองกัน ใน บทกลอน ท่อาน
แล้ว เช่น ทอง - สอง กระ้าง - สว่าง เป็นต้น หรือคำที่ใช้
พยัญชนะ ตัวเดียวกัน เช่น แด - หลาก มาก - มาก
สว่างไสว ฯลฯ

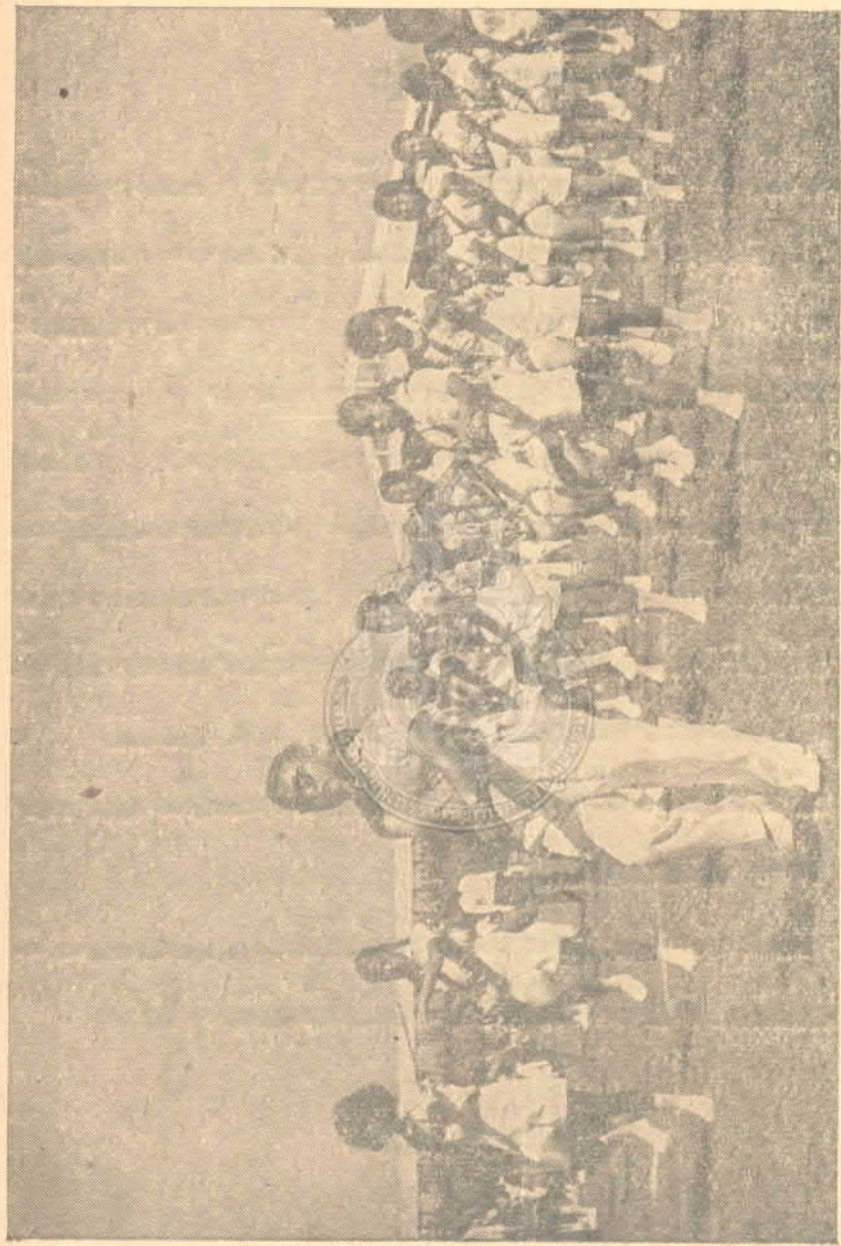
๖. ชมสวนสัตว์

ในจังหวัดที่มีสวนสัตว์ ครูควรพานักเรียนไปชมด้วย เพื่อให้เด็ก
นำมาสนทนาในชั้น เปรียบเทียบสวนสัตว์ที่ไปเห็นมากับสวนสัตว์ในเรื่อง

กราวกีฬา

บทเพลงกราวกีฬา เจ้าพระยาอรรคมคัคมณฑล (สนั่น เทพหัสดิน
ณ อยุธยา) เป็นผู้ประพันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ในโอกาสที่กรมพลศึกษา
เปิดการอบรมครูพลศึกษาที่วชิราวุธวิทยาลัย มีการเล่นกีฬาพร้อมกันเมื่อ
ปิดการอบรมแล้ว โดยจัดให้ผู้เล่นแข่งขันกีฬาเดินพารีด ในการเดิน
พารีดนั้น กรมพลศึกษาประสงค์จะให้มีการร้องเพลงเดินด้วย จึงได้ขอ
ให้เจ้าพระยาอรรคมคัคมณฑลประพันธ์บทเพลงให้ ส่วนทำนองเพลงนั้นท่าน
ผู้ประพันธ์ต้องการจะให้เป็นที่น่าฟังและเข้าใจ และเห็นว่าเพลงกราวนอก
มีจังหวะน่าฟังมาก ท่านจึงได้นำมาปรับปรุงให้เป็นทำนองกราวกีฬาขึ้น
เพลงนี้ได้บรรเลงครั้งแรกเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ณ
สนามโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ในพิธีเปิดการเล่นกีฬาของบรรดา
ครูพลศึกษาที่เข้าอบรมในครั้งนั้น

เพลงกราวกีฬา เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมยกย่องแพร่หลายมาก ถือ
กันว่าเป็นเพลงประจำของการแข่งขันกีฬาของโรงเรียนทั่ว ๆ ไป

พวกเรานักฟาว์จกลาหญา

เหล่าวิชาญจิงซบไผ่ยนยอ

กราวกีฬา

๑. พวกเรานักกีฬาใจกล้าหาญ เชี่ยวชาญจึงชัยไม่ย่อ
 กราวชนะรุกใหญ่ไม่ร้อ คราวแพ้ก็ไม่ท้อกัดฟันทน
 (สร้อย) อิม อิม อิม อิม อิม อิม
 กีฬา กีฬา เป็นยาวิเศษ แลกกองกิเลส ทำคนให้เป็นคน
 ผลของการฝึกตน เล่นกีฬาสากล ตะละล่า
๒. ร่างกายกำยำล่ำเลิศ กล้ามเนื้อก่อเกิดทุกแห่งหน
 แข็งแรงทรหดอดทน ว่องไวไม่ย่อระย่อใคร
 (สร้อย)
 ใจคอมั่นคงทรงศักดิ์ วิ่งก่อกันทไล
 วิ่งแพร่ชนะรู้ภัย วิ่งไวได้ทั่วทั้งรักขัง
 (สร้อย)
๓. ไม่ชอบเอาเปรียบเฉียบแข่งขัน สู้กันชิงหน้าอย่าลับหลัง
 มัวส่วนตัวเบอเหลือกำลัง เกือบชงการเล่นเห็นแก่ตัว
 (สร้อย)
๔. เล่นรวมกำลังกันทั้งพวก เอาชัยสะดวกมิใช่ชั่ว
 ไม่ว่างานหรือเล่นเป็นไม่กลัว ร่วมมือกันทั่วทั้งไชโย
 (สร้อย)

คำอธิบายศัพท์

กราว	ข้อเพลงสองชั้นใช้สำหรับเวลาโหมโรง หรือสำหรับ บทของการยกทัพ เป็นคำประกอบสำหรับข้อเพลงใน ทำนองอื่น ๆ ที่คล้าย ๆ กัน เช่น กราวนอก กราวใน ในต้นประกอบคำว่า กัฟ้า เรียกว่า กราวกัฟ้า
กล่าวหาญ	เก่ง ไม่กลัว
เขี้ยวชาญ	คล่องแคล่ว ชำนาญมาก
ชิงชัย	รบกัน ในต้นหมายถึงแข่งขันกัน
ย่นย่อ ย่นระย่อ	กลัว ท้อ ถอยหลังออกไป
กัตพันทน	ในต้นหมายถึงความอดทน
กิเลส	อารมณ์ที่เกศชนแล้วทำให้ไม่สบายใจ
สากกล	ทั่วไป
กำยำ	ล่ำสัน แข็งแรง
กลามเนอ	มักเนอรวมกันเป็นก้อน ๆ ในกายคนและสัตว์
ทรหด	อดทน ท้อสู้ไม่ถอย
ทรงศักดิ์	ในต้นหมายถึง มีเกียรติ
ซัง	เกลียด ไม่ชอบ
เฉียบ	คมมาก แหลมมาก ในต้นหมายถึงความฉลาดแหลม ในการที่จะชิงเอาชนะกันเพื่อบางสิ่ง
ไซโย	คำเปล่งเสียงแสดงความรัก

กิจกรรม

๑. ทบทวนความเข้าใจ

ก. ชักเส้นใต้ข้อความที่เห็นว่าถูกต้อง
 ผู้แต่งเพลงกราวักพ้าน คือ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ข. ให้นักเรียนออกมาอธิบายความหมายต่อไปนี้หน้าชั้น

๑. คราวชนะรุกใหญ่ไม่ร้อ
 คราวแพ้ก็ไม่ท้อกัดฟันทน

๒. ร่างกายกำยำล่ำเลศ

๓. ว่องไวไม่ขุ่นระย่อใคร

๔. มัวส่วนตัวเบื้อเหลือกำลัง

๕. เล่นรวมกำลังกันทั้งพวก

๖. ไม่ชอบเอาเปรียบเฉียบแข่งขัน

ค. ให้นักเรียนช่วยกันค้นประวัติเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี แล้วนำมาเล่าให้นักเรียนในชั้นฟัง ซึ่งประวัติชีวิตที่น่าสนใจของท่านสมควรจะจดจำเอาเป็นอย่างไว้วางใจ

๖. นักเรียนผลึกคนเลาเรื่องราวที่เคยได้ยินได้ฟัง หรือเคยพบเห็น
เกี่ยวกับคุณความดีที่ควรทำตามในเรื่องต่อไปนี้ คือ

การมีน้ำใจกล้าหาญ

การมีน้ำใจทรหดอดทน

การให้อภัยกัน

การไม่เอาเปรียบผู้อื่น

การมีความสามัคคีกลมเกลียว

๗. เลือกคำที่ถูกต้องทางขวามือมาเติมลงในช่องว่าง

ผู้มีความใจเป็นนกกฟ้า ระวังของคน.....

ใจคอหนักแน่น

ฉลาด

ใจคออ่อนแอ

เอาเปรียบเพื่อน

ไม่เห็นแก่ตัว

ไม่สนใจในการเรียน

การพนัน

การแข่งขัน

การเล่นชักชวน

ผู้มีความใจเป็นนกกฟ้า ระวังของคน.....

กฟ้า คือ.....

๒. กิจกรรมทางการแสดง

๘. หัดให้นักเรียนลองปฏิบัติในชั้นว่า โอกาสใดจึงจะควร
ใช้คำว่า “ขอโทษ” โอกาสใดจึงจะควรใช้คำว่า
“ขออภัย”

ข. ให้นักเรียนบนชั้นทุกคนในชั้น ลองแสดงกล่ามเนื้อแน่ว่า
ของใครแข็งแรงกว่ากัน

ค. แบ่งนักเรียนในชั้นออกเป็น ๓ หมู่ แต่ละหมู่ลองปฏิบัติ
อย่างใดอย่างหนึ่งจนแสดงถึงความร่วมมือร่วมใจกัน

๓. หาคความรู้เพิ่มเติม

ก. ให้นักเรียนช่วยกันบอกชื่อกีฬาชนิดต่าง ๆ แล้วรวบรวมว่า
ใดคือชื่อ

ข. ใครรู้จักท่วงของหัวใจบ้าง ลองชี้ให้ถูกต้อง บอกด้วยว่า
มีขนาดประมาณเท่าไร มีหน้าทอย่างไร ควรหาภาพหัวใจ
มาให้นักเรียนในชั้นดู

ค. หาคำตรงกันข้ามกับคำต่อไปนี้จากเนื้อร้องของเพลง

ขลาด ชนระ อ่อนแอ เฉื่อยชา ชัง ต่อหน้า

ง. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๕ หมู่ ให้ร้องเพลงกราวก้นในทำนอง
และจังหวะที่ถูกต้องหมู่ละบท แต่เฉพาะสร้อยให้ร้องพร้อมกัน
ทั้งหมด เมื่อร้องจบ ให้ช่วยกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

ทำไมเวลาร้องเพลงทีละบทเสียงจึงค่อย

ทำไมเวลาร้องสร้อยเสียงจึงดัง

ประโยชน์ของการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งพร้อม ๆ กัน

ความสามัคคี

๔. กิจกรรมทางสร้างสรรค์

ให้นักเรียนช่วยกันจัดหาและสะสมภาพ เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด หรือภาพจากนิตยสารต่าง ๆ ที่เขียนเรื่องราวของกีฬา อาจเป็นภาพการแข่งขัน ภาพเครื่องกีฬา ภาพเครื่องแต่งตัว แสตมป์กีฬา ฯลฯ แล้วคัดเลือกให้เรียบเรียงลงในสมุด แยกไว้ตามเรื่องราว พร้อมก็เขียนคำอธิบายประกอบภาพ รักษาไว้สำหรับส่วนตัว สำหรับชั้นหรือสำหรับห้องสมุดโรงเรียน

๕. การศึกษานอกสถานที่

พยายามพานักเรียนไปร่วมการแข่งขันกีฬาซึ่งจัดใหม่ขึ้นเป็นครั้งคราว อาจจะเป็นระหว่างชั้น ระหว่างโรงเรียน ระหว่างอำเภอ หรือระหว่างจังหวัด ในการพยายามจัดให้ได้รับความสนุกสนาน ฯลฯ ระหว่างนักเรียนต่างโรงเรียนด้วย สนับสนุนให้นักเรียนแต่ละคนได้โต้ตอบกันในเรื่องกีฬา ด้วยการสนทนา หรือด้วยจดหมาย เล่าถึงสิ่งที่ได้พบ ขำครวญ และอื่น ๆ ทั้งนี้ให้มีการโต้ตอบทางไปรษณีย์จริง ๆบ้าง อาจเป็นระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน หรือในนามของชั้นเรียนต่อชั้นเรียนก็ได้

๒ ๒ ววหายลอมคอก

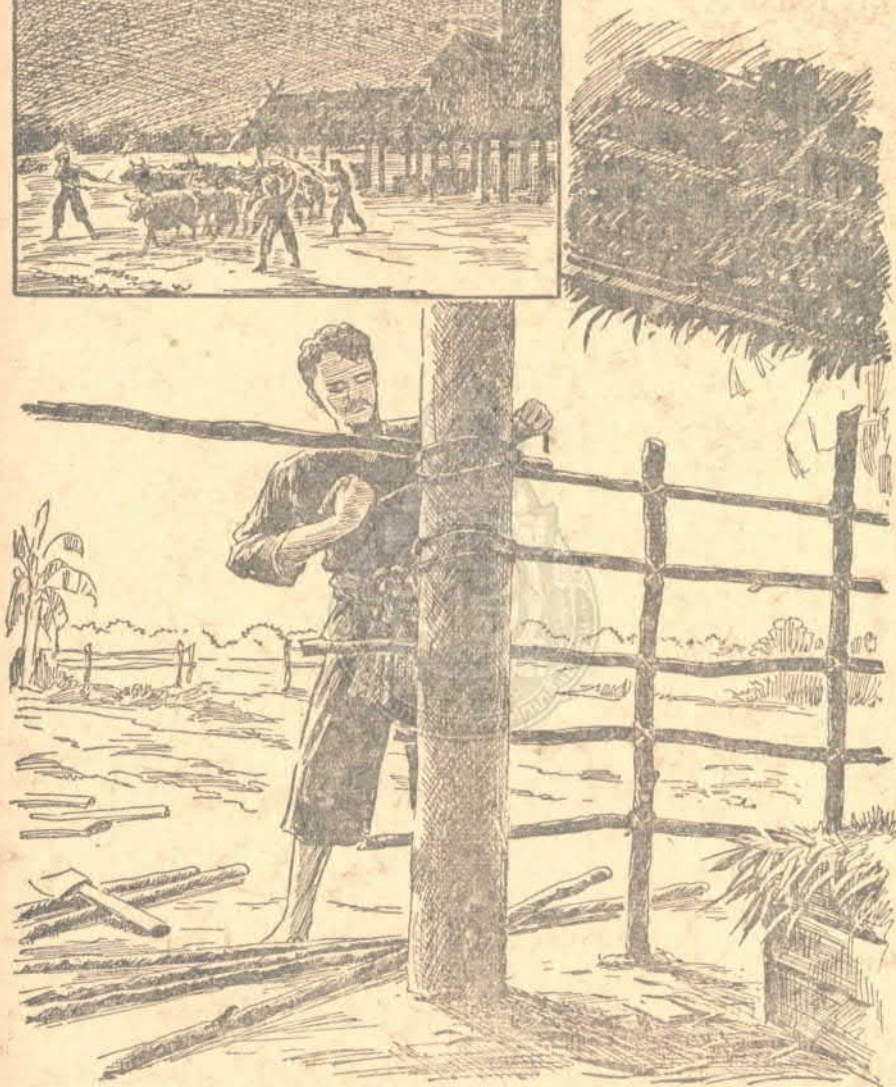
เรื่องววหายลอมคอกน เป็นเรื่องหนึ่งในจำนวนนทาน ๘๔ เรื่องของ
หนังสือนทานเทียบสภาศคคอบยหอสมตแห่งชาติ ซึ่งพระยาสิทธิราชฤทธิไกร
(ทองคำ สหโว) ข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้รวบรวมนทานไทยเทียบกระที่สภาศคคอก ๆ ขึ้นไว้ ปรากฏว่า กระที่บางบท
ที่ไม่รู้เรื่องเดิม ท่านกตของแต่งเพิ่มเติมขึ้น

๒ ๒ ววหายลอมคอก

ววหายจึงลอมคอก	กันวว
ไม่เห็นววสกดว	คคคคค
แต่ก่อนบ่หอนกลว	ววจัก หายนา
พูดแต่ทางอ้อมค้อม	หมดเคาเขาตารา

๒ ๒ ๒ คานานเทียบเรื่องน

ได้ยินมาว่า ยังมีหมู่บ้านอยู่หมู่บ้านหนึ่ง มีเรือนปลูกอยู่ห่าง ๆ กัน
แต่บ้านเหล่านนั้นอาณาเขต คอมนรวกกันไว้โดยส่วนตัว เพื่อจะได้
กันคนร้ายเข้าออกได้โดยสะดวก แต่บ้านหนึ่งนั้นตั้งอยู่กกลางหมู่บ้าน
แต่หาได้มรวกกันไว้เป็นอาณาเขตไม่ เพราะเป็นคนอยู่ข้างจะ

วัวหายลักมคอก

มรยสลดเห็นขวแน่น เอาแต่กิ่งไม้มาปัก ๆ ไว้ เพื่อจะได้
 อาศัยผกขนตามขอบริ้ว มีเถาตาลลงเป็นต้น ครนอยุ่มาก็มีผู้มา
 ตกเดือนบ่อย ๆ ว่า ให้ทำรวบ้านเสีย ผู้เจ้าของบ้านจึงได้ตอบว่า
 คิดจะทำอยู่แต่บัดนี้ยังไม่ค่อยจะทำ ที่ได้ตอบไปดังนี้ ก็เป็น
 อบายที่จะยังไม่ทำเท่านั้น ครนอยุ่ต่อมาภายหลังก็มีคนที่คิด
 ทำรายตอบานั้น มีย่องเบาเข้าบ้านเป็นต้น แต่ก็ยังหาโอกาส
 ไม่ได้ จึงได้คิดตรึงตรองรอ ๆ อยู่ ครนถึงเวลาวันหนึ่ง ที่มีโอกาส
 เบ็ดช่องให้ผู้ร้าย คือ เดือนกุมภาพันธ์ ปีที่ตกพร้า ๆ อยู่เสมอ พวก
 ผู้ร้ายจึงได้ลัดพากันมาที่บ้านนั้น พอเวลาสี่สองยามเศษ พวก
 ผู้ร้ายก็พากันเข้าของเบาที่บ้านนั้นได้โดยสะดวก เพราะว่าไม่มรว
 จะขุดขวาง พวกผู้ร้ายก็พากันเข้าไปบนเรือนได้ แล้วก็เก็บทรัพย์
 สิ่งของไปได้ประมาณราคาสักหลายบาท และเลยลักเอาวทผูก
 ไว้ใต้ต้นเรือนสองตัวไปเสียด้วย ครนเวลารุ่งเช้าเจ้าของเรือน
 ได้ตื่นขึ้น ก็มีความตกใจ แลไม่เห็นสิ่งของ มีหีบเป็นต้น จึงได้
 พากันไวยวายน พวกลูกบ้านใกล้เคียง ๆ ก็พากันมาเยี่ยมถามข่าว
 แล้วก็พากันลงไปตรึงรอยผู้ร้ายที่เข้ามา ก็พากันพูดว่ามันเข้ามา
 ได้รอบทิศ จึงได้กลับขึ้นมาบอกว่าหาทางที่พวกผู้ร้ายมันเข้ามา
 ได้แล้ว เห็นรอยมันเข้าไรรอบบ้าน เพราะเหตุว่าไม่มีอะไรเป็น
 หนัขวางของมัน แล้วเขาก็พากันกลับไป เมื่อพวกชาวบ้านเขาพา
 กันกลับไปหมดแล้ว ฝ่ายเจ้าของบ้านก็ได้ไปกระทำคำกฎหมาย
 ตราสินไว้ มรปพิรณว้เป็นต้น ครนเสร็จแล้วก็พากันกลับบ้าน

จึงได้คิดจะกระทำรวบ้านต่อไป ครั้นแล้วจึงได้ไปขอเสากะทุ
 และไม้ไผ่ ได้หามาเตรียมไว้เสร็จแล้ว จึงได้ไปขอแรงพวกบ้าน
 ไกลเรือนเคียงมาช่วยทำรวบ้าน ครั้นถึงวันนัดกันเข้าแล้ว
 พวกบ้านเหนือและบ้านใต้ก็พากันมาช่วยทำจนแล้ว แล้วจึงได้พ
 กันบ่นว่า มันเข้าตำราสุภาษิตที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า วัวหายแล้วจึง
 ได้ลอมคอกต่อภายหลัง ดังเช่นบ้านนี้ที่ปรากฏแก่ตาของเรา
 เพราะฉะนั้นในถ้อยคำสุภาษิตสิ่งใดที่ท่านได้กล่าวไว้แล้ว ไม่ใช่
 เป็นถ้อยคำอันเหลวแหลก เป็นของดิมประโยชน์ได้ตัวจริง ดังเช่น
 ที่เราได้แลเห็นอยู่ด้วยกันเดี๋ยวนี้ เพราะฉะนั้นท่านจึงได้กล่าวไว้
 เพื่อเป็นการเตือนสติของเราท่านทั้งหลาย ที่ได้เกิดมาต่อภายหลัง
 ต่อไป

คำอธิบายศัพท์

คอก

คอก คอก คอก คอก คอก คอก คอก คอก
ทลอมขงสทว ทลอมขทวขงขงสทว

บ

ไม้

หอน

เคย

อ้อมค้อม

ไม่ตรงไปตรงมา คคเคยว วนเวยน

เคา

รอมเคม รอมรอม ทนเงอน

เขาคำรา

ถูกกยเรองราวทเคยเลากนมา ถูกกยทวอยาง
ทเคยมมา

ตำนาน

เรองแสดงกการอนมมาแลวแตปางหลัง เรองราว
นมนานทคอกปากกนมา

อาณาเขต

เขตเคนในอำนารยกครอง เขตขงแสดงความเป็น
เจ้าของ

โดยส่วน

เป็นส่วน ๆ ตามส่วน

มัธยัสถ์ (มัต-ทะ-ยัต) ใช้จ่ายอย่างประหยัด

เหนียวแน่น

ทะหน ไม่อยากให้ง่าย ๆ ไม่ใช่จ่ายง่าย ๆ
ไม่ว่าจำเป็นหรือไม่จำเป็น

เถาต่ำลึง

เถาไมชนคหนึ่ง ใบและขอรอบประทานไ้

อุบาย

เลทเหลยม วิธ กล

ย่องเบา

อการทยของเขาไปลกสิ่งของโดยไม่ให้เจ้าของรู้ตัว

โอกาส

เวลาที่เหมาะสม ของ ทาง

พริ้ว ๆ

อาการฝนตกน้อย ๆ เรื่อย ๆ ไป

สองยาม

๒๔.๐๐ นาฬิกา เกยคน

ไว้วาย

เสียงร้องขอของเมฆมืดเกิดขึ้น

ทิศ

ทาง ข้าง ทาง

กฎหมายตราสิบ

กฎหมายเกี่ยวกับ การ แด่คง หลัก ฐาน ลง ทะเบียน
ทรัพย์สิน

รูปพรรณ (รูป-ปะ-พัน) รูปร่างและสี ลักษณะ

เสากระทุ้

เสาหลักของรว

ขอแรง

ขอให้ช่วยทำงาน วน

สุภานิต

คำพกทกณเณนคคิ ถ้อยคำสั้น ๆ ซึ่งเป็นคคิเตือนใจ

กิจกรรม

ก. ตอบคำถาม

๑. อธิบายความหมายของโคลงบทนี้
๒. บ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้านแห่งนี้ มีลักษณะแตกต่างกับหมู่บ้านอื่น ๆ อย่างไรบ้าง
๓. ยี่สิบเขา คืออะไร
๔. การทเคื่อนมค ผนตกพรำ ๆ เปิดโอกาสให้บรรยายอย่างไร
๕. เมื่อผู้บรรยายลบกทรพบไปแล้ว เจ้าของบ้านได้ทำอะไรบ้าง
๖. สำนวน "ว้าวหายลอมคอก" หมายความว่าอะไร
๗. คำานนเทียบเรอจนเหมารสุมกยโคลงกระทูขางบนอยางไรบ่าง

ข. จัดเส้นใต้ข้อความที่เห็นว่าถูก

ก. หมู่บ้านหมู่บ้านควรมีบ้านอยู่

ข. บ้านแต่ละหลังของหมู่บ้านในเรือนอยู่

ค. บ้านหลังหนึ่งตั้งอยู่

{ สองหลัง
หลังเดียว
หลายหลัง

{ ใกล้ ๆ กัน
ห่าง ๆ กัน
ไกลกันมาก

{ เหนือหมู่บ้าน
ใต้หมู่บ้าน
กลางหมู่บ้าน

ง. บ้านหลังหนึ่งแปลกกว่าหลังอื่น ๆ เพราะ

ไม่มีฝา
ไม่มีคนอยู่
ไม่มีวัว

จ. ของหายเพราะถูกขโมยต้องไปแจ้งความที่

เทศบาล
สถานีตำรวจ
สถานีรถไฟ

ฉ. การทำรูปพระนพคุณถวายต่อองค์

เทศบาล
สถานีตำรวจ
ทว่าการอำเภอ

ค. มาช่วยกันทำ

๑. ก. ให้นักเรียนช่วยกันทำหุ่นจำลองหมู่บ้านในกระเบาะทราย ตาม
เรื่องที่เคยเรียน

๒. ข. ให้นักเรียนช่วยกันเขียนแผนที่สังเขปของหมู่บ้าน

๓. ค. ให้นักเรียนช่วยกันทำหมู่บ้าน โดยใช้กระดาษสร้างบ้านเป็น
หลัง ๆ

จากข้อ ก. ข. ค. ให้นักเรียนช่วยกันดัดหุ่นจำลองหมู่บ้าน แผนที่
สังเขป และหมู่บ้านกระดาษทักนักเรียนแต่ละหมู่บ้านช่วยกันทำขึ้น แล้วช่วยกันคิด
กันว่า หมู่บ้านหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ควรมีจำนวนบ้านสักเท่าไร มีอาณาเขตกว้างยาว
เท่าไร นอกจากนั้นนักเรียนอาจช่วยกันวัดความยาวของห้องเรียน ห้องประชุม
และโรงเรียนของตนว่าขนาดเท่าไร เป็นขนาดถูกต้องตามมาตรฐานหรือไม่

๕. ตั้งอยู่ในทิศทางที่เหมาะสมหรือไม่ โดยให้ทายทวนเรื่องที่คิดต่าง ๆ ที่เคยเรียนมาแล้ว

๖. ให้นักเรียนเขียนภาพต่อไปนี้ โดยบรรยายสีให้เหมือนของจริงหรือใช้แสงเงาด้วยกันสื่อคำ กันสื่อสักใด

ก. รูปหมู่บ้าน

ข. วัว

ค. ใบและผลตำลึง

๗. ให้นักเรียนตกแต่งห้องเรียนเป็นทิวาการอำเภอ ทำการเกษตรและสถานีตำรวจ แล้วให้นักเรียนเป็นเจ้าหน้าที่ในสถานนั้น ๆ เช่น เป็นนายอำเภอ ปลัดอำเภอ เลี่ยมพนักงาน ฯลฯ เมื่อมีคนมาติดต่อควรจะทำอย่างไร

๘. อาจคิดแปลงเรื่องวฬายลอมคอก จากเค้าเรื่องนทานทไคเรียนมาแล้ว เป็นบทละครพดสน ๆ แล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดง

ง. มาช่วยกันคิด

๑. ให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นว่า ร่วมประโยชน์อย่างไรเริ่มตั้งแต่โรงเรียน วิทยาลัย และควรพานักเรียนไปชมวัดสถานราชการของกิจการ บริษัท ในท้องที่ที่นักเรียนอยู่ ควรควรชี้ให้เห็นว่าแต่เดิมรวทาควยไม่ใช่เป็นส่วนใหญ่ แต่คนไคเปลี่ยนแปลงไปมาก อาจทำควยเหล็กลวดหนาม ลังกะสี ฯลฯ

๒. ถ้ากล่าวว่า “ทหารเป็นรวของชาติ” หมายความว่าอะไร

๓. ให้นักเรียนร่วมกันสนทนาเรื่องประโยชน์ของวัว

๔. ให้นักเรียนช่วยกันคัดหาสัทอักษร ๆ มาสนับต้นนสัทอักษรตน เช่น "กนไวทกวาง" "เสียนอับเสียบยาก" "เสียมักเสียงาย" ฯลฯ แล้วให้นักเรียนช่วยกันแต่งนทานเทียบกระที่สัทอักษรตนมาอ่าน

๕. ให้นักเรียนช่วยกันนการที่สัทอักษรตน ๆ เช่น ฟังหอกเขารัก เช่นครกขณเขา คายอกไคแวน นวคณไคแวน ทวลานไคหว ฯลฯ แล้วช่วยกันนทานเทียบทมิแต่งไวแล้วมาอ่านให้นักเรียนในชั้นฟัง หรือช่วยกันแต่งนทานเทียบขึ้นเองให้เขากยกระที่ อาจให้มีการประกวด แล้วรวบรวมดบยที่แต่งกไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน

จ. กิจกรรมทางภาษา

๑. นักเรียนอาจขอให้ครูหรือผู้บรรยายลักษณะ โคลง ๔ สภาพรากคำราชนทลภณ แล้วช่วยกันสังเกตกว่าโคลงกวีที่สัทอักษรตนถูกต้องตามลักษณะของคยหรือไม่ หรือให้นักเรียนระลองแต่งโคลงใช้คำง่าย ๆ เป็นการแสดงความคึกเห็นของคนก็ได้

๒. นักเรียนควรช่วยกันสังเกตสำนวนภาษาในนทานเรื่องนว่า มีคณใดข่างทมิสำนวนภาษาต่างจากทไซยในนเรียน

๓. ให้นักเรียนเรียบเรียงนทานเรื่องน โดยใช้สำนวนภาษาของตนเอง

ฉ. หาความรู้เพิ่มเติม

๑. นักเรียนควรอ่านหนังสือนทานเทียบสัทอักษร ของพระยาสุหราชฤทธิไกร หรือหนังสือนทานเทียบสัทอักษรตน ๆ จากห้องสมุด

๒. ควรพานักเรียนไปชมสถานที่ารวจ ทว่าการอำเภอ และททำการเทศบาลหรือป่าไผ่ แล้วแต่โอกาสจะอำนวย

แม่จำ

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ได้แต่ง
คำประพันธ์ขึ้น ในโอกาสที่ พันเอก หลวงสารานประพันธ์ (นวล ปราจิณ-
พยัคฆ์) ได้รวบรวมบทประพันธ์ พรรณนาเกียรติคุณแม่ ของนานา
นักประพันธ์มาพิมพ์ขึ้นเป็นเล่ม เพื่อแจกในงานฌาปนกิจศพนารดา ใน
พ.ศ. ๒๔๗๘ การแต่งคำประพันธ์บทนี้ ท่านผู้ประพันธ์ใช้นามปากกาว่า
“ครุเทพ” ได้พรรณนาถึงคุณนารดาของท่าน ซึ่งได้อบรมท่านมาจริง ๆ
แม่จำ ที่เรารื่นเอนต่อไปนี้ ได้คิดมาเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น

แม่จำ

แม่จำแม่ลูกแม่แก่นัก

ว่าแม่รักลูกอยู่ไม่รู้หาย

ลูกสืบเชื้อเนือใจทั้งใจกาย

พ่อแม่ถ่ายทอดให้ทุนหนุนเนื่องมา

ระหว่างครรถ์ท่านกล่าวเป็นเคล้าขาน

ว่ามารดาบันดาลได้นักหนา

แม่คิดงามเห็นงามตามคำรา

ที่อาจพาลูกงามไปตามนัก

แม่จ๋า

นมมีใจผ่องใสบริสุทธิ์
 ใจลูกผูกผ่องเพียงแก้วผลึก
 แม่มีคุณเพิ่มพูนทนพลัด
 ลูกรู้สึกในบุญคุณขอน
 แม่จำลูกเกิดมาเมื่อบรม
 ฉลาดบ่มสมบุรณเพิ่มพูนศรี
 ขนน่านवलควรค่าเปลืองราค
 ได้แม่ดีลูกรอดปลอดภัย
 สุขจิต มิตรแท้ รักแพร่พล
 ไม่เกรง รกโลก โสภ พงษ์ชาน
 มีขันติ วัริยะ ปฏิภาณ
 บำเพ็ญงานเพื่อผู้อื่นราบรื่นรัก
 คุมสติ ตริตรอง มองรอบคอบ
 รู้ผิดชอบ ชั่วดี มีเกียรติศักดิ์
 กตัญญูรู้บุญคุณคนนัก
 แสงประจักษ์หนาทมนัย
 คุณเหล่านแม่มวธหด
 ค่อยค่อยตัดให้บำเพ็ญเป็นนิสัย
 ด้วยคำหวานแม่สมานที่หัวใจ
 ให้ผูกไปจนเคยเลยจำนาญ

แม่คำสำคัญเลือกสรรใจ
 ขมิหัวใจลูกคร่ำยามตอดาน
 คือกถัวแม่ไม่รักมกร้าวราน
 เพราะขุนเคืองรำคาญลูกจิตใจ

แม่จำ

ถึงแม่จะตาดูกักได
 แต่แม่มวรคติไซ
 คำน้อยแม่ก็ไม่พดหยาบคาย
 การเขียนตมบางนบครึ่งดวง
 เบนเรื่องลวนหลายจานาหนักหลาย
 แม่ระวังมิให้ลูกได้อาย
 กลัวกลับกลายหน้าด่านประจานตัว
 ถ้าพร้าพอกมแม่ทรก
 คอยพทักษ์ทุกขภัยไม่เกลือกถัว
 อำนาจรักศักดิ์สิทธิ์กว่าฤทธกลัว
 แม่ทุนหัวของลูกปลุกรักเออ

คำอธิบายศัพท์

ครรภ	ท้อง ลูกในท้อง
บันดาล	เกิดขึ้น ใหม่ขึ้น ให้เป็นขึ้น
ตามตำรา	ในต้นหมายถง ตามแนวทางที่งดงาม
บริสุทธิ์	หมดจด สะอาด ผลของ
แก้วผลึก	แก้วหินชนิดหนึ่งมีสีขาวใส
พลก	แปลกประหลาด ในต้นหมายความว่า มากมาย ใหญ่โต
บ่ม	อบรม ทำผลไม่ให้เกิดภัยด้วยความอบอุ่น
สมบูรณ์	เต็มเปี่ยม
ศร	สง่า ความมี ความเจริญ
ขนนานวล	ผิวผลของ
เปลือง	ปลุก เขาออก
ราค	ความมีหมอง มลทิน
ปลอด	รอดไป พ้นไป
บ่วง	เชือกที่ทำเป็นวงรัดไว้สำหรับคล้อง
มร	ผู้ทำลาย ผลึกกัน
แฟร์เพลด (แฟฟ-เพลด)	เล่นอย่างใจรักกีฬา เป็นคำภาษาอังกฤษ
เกร	เกาะเกาะ
รกโลก	คนที่ไม่มีประโยชน์แก่โลก คนที่สร้างความรำคาญ แก่ผู้อื่นในโลก

โศก	ความทุกข์ ความเศร้า ความเคียดระแค้นใจ
พุ้งซ่าน	ใจไม่สงบ พล่านไป ส่ายไป
ขันติ	ความอดทน
วิริยะ	ความเพียร ความบากบั่น ความกล้า
ปฏิกาน	การโต้ตอบโต้ทันทีทันควัน
บำเพ็ญ	ทำให้เต็ม ทำให้มีขึ้น ทำให้สำเร็จผล ปฏิบัติ
ราบรื่น	เรียบร้อย ปราศจากศัตรู
ดริตรอง	คิดทบทวน นึก
รอบคอบ	ถ่วง ไม่พลั้งเผลอ
เกียรติศักดิ์	ฐานะที่ใครรับความยกย่อง
กตัญญู	ระลึกนึกถึงทำใจแก่คน
ประจักษ์	ชัดเจน แจ่มแจ้ง แน่นนอน
วินัย	การอยู่ในระเบียบของยศ
นิสัย	ความประพฤติที่เคยชิน
สมาน	เชื่อม ผูกพัน ทำให้ติดกัน
ชำนาญ	รู้ ว่องไว คล่องแคล่ว
สรร	เลือก คัด
คร้าม	กลัว เกรง
ราวราน	ในทันทีหมายถึง ชื่นเคือง
หลาบ	เซ็ง ขยาด กลัว
หน้าด่าน	ควรจะอายแต่ไม่อาย

ประธาน

กาฬรา

พิทักษ์

เกลือกกลว

ศกคสทร

ฤทธ

ประกาศความซื่อ

ไม่มีบิดาหรือมารดาแต่เกิด

คุณแล คุณครอง

คลุกคล

วิเศษ ขลัง

อำนาจศกคสทร อำนาจ

กิจกรรม

ก. ตอบคำถามตามเรื่องที่เรียน

๑. แม่มีคุณแก่ลูกอย่างไร
๒. เมื่ออบรมให้ลูกมีนิสัยที่ดีอย่างไรบ้าง
๓. แม่สอนให้ลูกตระหนักว่าการกระทำที่ไม่ดีอะไรบ้าง
๔. ลองยกตัวอย่างการกระทำอย่าง “แฟร์เพล”
๕. มีใครแต่ควรมีคุณสมบัติอย่างไร
๖. นักเรียนควรประพฤติอย่างไรจึงจะใ้ใจซื่อว่าเป็นคนไม่รักโลก
๗. ลองยกตัวอย่างความเป็นผู้มีคุณ
๘. ความกตัญญูคืออะไร
๙. การทำให้ใจซื่อว่าเป็นผู้มีคุณนั้น จะต้องทำอย่างไร
๑๐. เทาที่เรียนมาแล้ว เธอชอบคำกลอนตอนไหนมากที่สุด
๑๑. เธอรักแม่หรือไม่ เพราะเหตุใด
๑๒. ตามเรื่องนี้ ลูกกลัวแม่ในข้อไหนมากที่สุด

ข. ทดสอบความรู้ทางภาษา

๑. ให้นักเรียนใส่เลขหมาย คำศัพท์ให้ตรงตามความหมายที่

ถูกต้องของคำนั้น ๆ

คำศัพท์ความหมาย

ขันติ ()

๑ ทำให้มีขึ้น

ปฏิภาณ ()

๒ ชักเจนแจ่มแจ้ง

เปลื้อง	()	๓	โต้ตอบโต้ทนทนทน
บำเพ็ญ	()	๔	ความเพียร
ประจักษ์	()	๕	ความอดทน
วิริยะ	()	๖	อำนาจศักดิ์สิทธิ์
ศรี	()	๗	ดูแลคุ้มครอง
พิทักษ์	()	๘	มีง ส่งา ความสกลไส
ฤทธ	()	๙	เขาออก

๒. ผูกแต่งประโยค โดยใช้คำต่อไปนี้
 บริสุทธิ บำเพ็ญ บุญคุณ หน้าที่ สุจริต ชำนาญ วิชาญ
 กำพร้า ประจักษ์ หลานจำ

๓. คกลายมือคำกลอนที่เรียนอย่างหัดแกมบรรจง แล้วขีดเส้นใต้
 คำที่คล้องจองกัน โดยใช้หมึกนำเงินขีดคำที่คล้องจองภายใน
 ในวรรคเดียวกัน และหมึกแดงขีดคำที่คล้องจองกันระหว่าง
 วรรคหรือระหว่างบรรทัด

๔. นักเรียนอาจช่วยกันเลือกคำยากในคำกลอนที่เรียน แล้วรวบรวม
 รวบรวมในสมุด ครูอาจให้นักเรียนแข่งขันออกไปเขียนคำยาก
 เหล่านี้บนกระดานดำ

ก. คิดและทำ

๑. ให้ชนรวมกันสนทนากัน พระคุณของแม่ ว่ามีอะไรบ้าง แล้ว
 บันทึกย่อเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ไว้

๒. นักเรียนแบ่งพวกเป็นหมู่ ๆ หมู่หนึ่ง ๆ ช่วยกันหาคำประพันธ์
เกี่ยวกับ แม่ หรือ พระคุณของแม่ มาห่มุ่ละบท แล้วมาช่วย
กันอ่านทำนองเสนาะคนละตอนให้นักเรียนในชั้นฟัง และช่วย
กันอธิบายความหมายของบทประพันธ์ที่หมู่ของตนเลือกมา อาจ
ตั้งคณะกรรมการตัดสินคำประพันธ์ของแต่ละหมู่เลือกมาน
๓. ให้เรียงความเรื่อง แม่ของฉัน โดยมีเนื้อหา ที่แสดงถึงความ
รักที่แม่มีต่อลูกและการปฏิบัติต่อลูก หรือถ้าหากผู้ใดมีเรื่อง
ประทับใจเฉพาะเหตุการณ์คราวใดคราวหนึ่ง จะนำมาเขียน
เฉพาะตอนนั้นก็ได้
๔. ตามหัวข้อต่อไปนี้ กระโครงการที่จะทำในงานวันแม่
- ก. วันแม่เคยกำหนดไว้ในวันใด เดือนใด
 - ข. คอกไม้ชนิดไหนที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ในงานวันแม่
 - ค. ในวันแม่ควรจะทำอะไรให้แม่บ้าง
 - ง. ควรจะกำหนดกิจกรรมประจำที่จะปฏิบัติต่อแม่อย่างไรบ้าง
๕. ให้แต่ละคนลองทำบัตร ซึ่งมีภาพและคำพรรณนาพระคุณแม่
(จะเป็นคำประพันธ์ที่คัดลอกมาหรือเป็นร้อยแก้วก็ได้) สำหรับ
ติดห่อของขวัญที่จะมอบแก่แม่ ในโอกาสต่อไปนี้

วันเกิดของแม่ วันปีใหม่ หรือ วันแม่

อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วให้นักเรียนช่วยกันออกความเห็นผลงาน
ของแต่ละคน อาจมีการประกวดให้รางวัล ยंत्रที่ใครมี
รางวัลควรนำไปแสดงไว้ในห้องสมุด

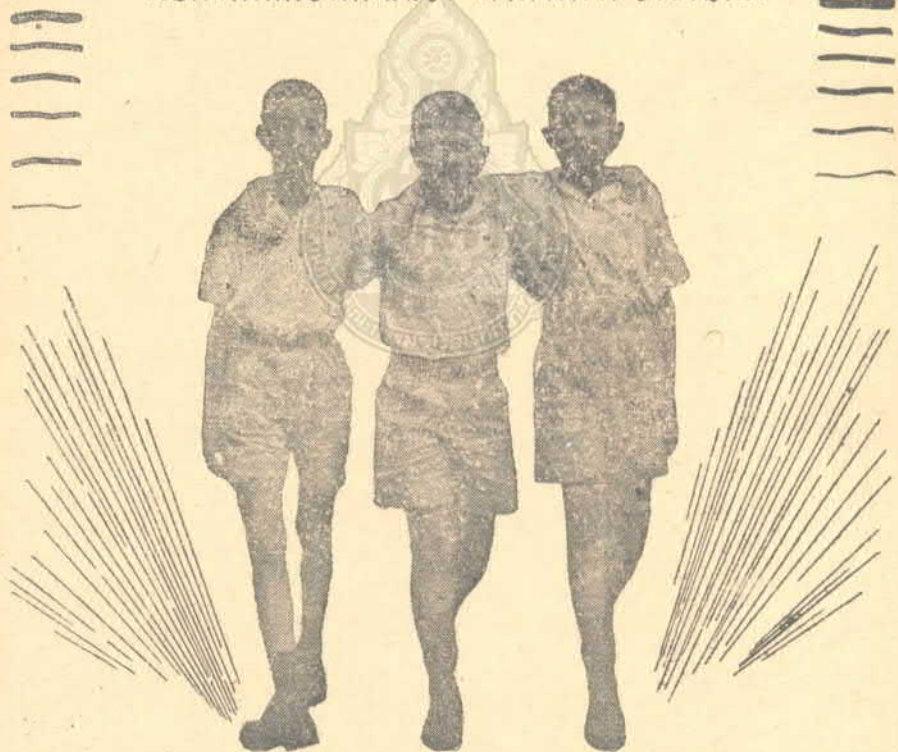
๖. อาจจัดการแสดงละครเรื่องสั้น ๆ แสดงถึงพระคุณของแม่ที่ส
อดส่ำหทัยของลูก บางทีถกแกยอมาตยา อาจเป็นเรื่องทเถวภย
สควบาง มนุษย์บาง โดยพยายามให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดง
อาจทำได้โดยแสดงเรื่องสั้น ๆ หลายเรื่อง และแต่ละเรื่องใหม่
ก็ประกอบหลาย ๆ คน

มิตร

(พระราชินีพระอัยยิกาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

ผู้ใดเป็นผู้มิตร จิตติดต่อกันหนา
มีความยินดีปรีดา ยิ่งกว่ามีสินเงินทอง
แม่มีสิ่งใดที่ซัดซัด มิตรช่วยกำจัดที่ซัดซัด
ช่วยทำให้สรมอารมณ์ปอง กิจการทั้งปวงช่วยคิด

มิต

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์บทกลอน
เป็นสภานิตไว้ในหนังสือเรื่องต่าง ๆ และโปรดให้เลือกคัดบทเหล่านั้นมาใช้
เป็นบทขบถของนักเรียน เช่น ขบถที่ว่าควย กำลังของบ้านเมือง ว่า
ควยคุณบิดามารดา ว่าควยคุณครูอาจารย์ ว่าควยคุณเจ้าขุนมูลนาย
เป็นคน พระราชนิพนธ์เรื่อง มิต ทรเรยนต่อไป ก็เป็นบทขบถสภานิต
บทหนึ่ง ว่าควยคุณมิต

มิต

ผู้ใดเป็นผู้มิต
มีความยินดีปรีดา
แม้สิ่งใดที่ของขัด
ช่วยทำให้สมอารมณ์ปอง
เต็มใจปรักษาหารือ
สั่งคอดโคจรโทษนิต
สิ่งใดควรหย่อนผ่อนตาม
แม้เห็นสิ่งไรไม่ดี
การใดจะได้เกิดผล
เป็นเหตุเชื่อใจไว้วาง

จิตคิดต้องกันทรธา
ยิ่งกว่ามสินเงินทอง
มิตช่วยกำจัดทชดของ
กิจการทั้งผองช่วยคิด
ไม่ถ่อเกินคำคำผิด
ผูกจิตมิตไว้ด้วยไมตรี
ผ่อนให้ทุกยามถึงที่
ช่วยชชองธรรมนำทาง
ไม่คิดถึงตนกิดขวาง
มิได้อำพรางสิ่งใด

ยามดัสรรเสริญเป็นขอ
ควรดำเนินต่อไป
ไม่เป็นเพื่อนกันสนผลาญ
จงจ้องมองดูค่า
ห้ามตรชนนเหลือยาก
เอาใจไว้อย่าดแคลน
อดสาหรักษานาจต
คงจะไม่มอณาทร

แต่จะสอพลอกี่หาไม
มิให้มิตรไชรเพลยงปล้า
ยามจนไม่พาลช่วยกระหน่ำ
อุปถัมภ์ทำชอบตอบแทน
หาได้ลำบากยากแสน
รักแมนพนองรวมอุทร
ให้สนิทสามัคคีสโมสร
ไม่มเหศวรอนสักระเวลา

คำอธิบายศัพท์

มิตร	เพื่อน
ต้องกัน	ถูกกัน
หรรษา	รื่นเริง ยินดี
ปรีดา	ยินดี ปลื้มใจ
สิน	เงิน ทรัพย์
กำจัด	ขับไล่
ปอง	มุ่ง หวัง มุ่งหมาย
ทงผอง	ทงปวง ทงหมด
ปรึษาหารอ	ขอความเห็นคำแนะนำ
เกินกา	ล่วงเกิน อกุศล
นิตย	เสมอ
ไมตร	ความเป็นเพื่อน ความหวงรักต่อกัน
ธรรม	คุณความดี ความชอบ
อำพราง	ปกปักรักษาโดยลงใจให้เข้าไปทางอื่น พกหรือแสดงอาการไม่ให้รู้ความจริง
เย็นยอ	ยกยอ
สอพลอ	พุดกล้อยกตามไปในทางเลวเพื่อให้ผองชอบ
ตำหนิ	ติเตียน
เปลี่ยงปล่า	พลึงพลาก ผิดพลาก

ผลาญ

ทำลาย ล้าง ทำอันตรายทรัพย์สิน

พาล

ชั่วร้าย

กระหน่ำ

ซ้ำ ๆ ลงไป ซ้ำเติม

ชูคอ

คำชู พยงให้สูงขึ้น บำรุงไว้ให้ดำรงอยู่หรือให้
เจริญขึ้น

อุปถัมภ์

อุทหนุน ช่วยเหลือ

ดูแล

ดูแล คุ้มครอง

อุทร

ท้อง พนองรวมอุทร คือพนองท้องเดียวกัน

อุตสาห

ความยากเย็น ความขยัน ความอดทน

สามัคคีสโมสร

ในทันทมาตย์ รักใคร่ปรองดองกัน

อนาทร

ความไม่เอาใจใส่ ไม่เชื่อฟัง ความละเลย

ความไม่นำพา

กิจกรรม

๑. ตอบคำถาม

- ก. เพื่อนทักจะช่วยเหลือท่านอย่างไรบ้าง
- ข. เพื่อนกันเป็นอย่างไร
- ค. เพื่อนตายเป็นอย่างไร
- ง. ท่านควรปฏิบัติต่อเพื่อนอย่างไรบ้าง
- จ. ท่านมีเพื่อนสนิทกี่คน

๒. คิดและเรียงความ

- ก. เขียนชื่อเพื่อนที่รักชอบพออย่างสนิท ตั้งแต่แรกมากที่สกลไป
ตามลำดับ รวม ๕ คน คุยด้วยอักษรหวัดแกมบรรจง เล่าถึงที่อยู่
ของเพื่อนนั้น ๆ ตลอดจนความดีของเพื่อนนั้น ๆ
- ข. เขียนเรียงความเรื่อง "เพื่อนของฉัน" โดยเขียนเสมือนแนะนำ
เพื่อนที่รักมากที่สกลให้คนอื่นรู้จักอุปนิสัยใจคอ และคุณงาม
ความดีของเขาทำให้ท่านรู้สึกพอใจและรักเขามาก
- ค. ให้ประกวดคัดโคลงกระทู้บทว่า

เพื่อนกัน	สนทราพแล้ว	แห่งหน
ห่างาย	หลายหมื่น	มาได้
เพื่อนตาย	ถ้ายแทนช-	วาอาตม
หายาก	ฝากผีไข้	ยากแท้จักหา

 คุยด้วยอักษรหวัดแกมบรรจง แล้วช่วยกันอธิบายความหมายของ
โคลงให้เข้าใจแจ่มแจ้ง การตัดสินพิจารณาการเขียนได้ถูกต้อง
งดงามและท่องจำโคลงต้องแคล่ว

- ง. ช่วยกันหาภายิตหรือคำประพันธ์ เป็นต้นว่า โคลง กลอน ทม
คต เกียวกษัตริมา เสนอต่อชนและรวบรวมไว้

๓. กิจกรรมทางภาษา

- ก. เลือกลำคำอธิบายศัพท์ที่ถูกต้องในวงเล็บเติมลงในช่องว่าง
- นิตย หมายถึงความว่า..... (ช่วยเหลื
ปรองคองกัน เสมอ)
- หรรษา หมายถึงความว่า..... (ร่วมชุมนุม
กัน ยินดี สบาย)
- อำพราง หมายถึงความว่า.....
(ปกปักโดยสองให้เข้าใจไปทางอื่น คล้อยตามไป
ในทางเดียวเพื่อให้ชอบ ทำอันตรายทรัพย์สิน)
- เปลื้องปล้ำ หมายถึงความว่า..... (ความคิด
ไม่เชื่อเพื่อ ผิดพลาด)
- อุปถัมภ์ หมายถึงความว่า..... (พร้อมเพรียง
กัน อุดหนุน อุดหนุน)
- ข. ผูกประโยคโดยใช้คำต่อไปนี้
- ผลาญ กระหน้า ธรรม อารมณ์ สอพลอ
สรรเสริญ อุดมสำหิ สามัคคี เยนยอ สโมส
มิตร กำจัด
- ค. ให้นักเรียนช่วยกันทำบัญชีคำที่อาจใช้ สืบค้นกัน ได้เท่าที่ปรากฏใน
คำประพันธ์บทนี้ เช่น ข้องชค ชคชอง เกินกำ กำเกิน ฯลฯ

นอกจากนี้ยังสามารถหาตำแหน่งจากท่อนใดก็ได้ให้นำมารวมไว้ด้วย

๔. เล่นละครและสนทนา

ก. แสดงละครเรื่องสั้น ๆ เกือบยกเพื่อนและเพื่อนไม่ทำ อาจทำเรื่องสั้น ๆ หลายเรื่อง หรือเรื่องยาวมคดก็ได้ หากคัดเลอกเรื่องที่ชายสนใจได้จะเป็นการดีมาก เช่น อยุธยาชั้นประพาศิตัวเป็นคนสู้รุตสู้รุต เลียงคเพื่อนฝูงจนสนเอนประกาศตัว แล้วหาเพื่อนแท้ช่วยเหลือไม่ได้ หรือขยายง่าย ๆ เป็นต้นว่า เรื่องชาย ๒ คน ไปพบหมในป่า คนหนึ่งหนีเอาตัวรอด อีกคนหนึ่งเกล่งทำเป็นตาย เมื่อหมมากมกและไม่ทำร้าย เพื่อนถามว่า หมพูดว่าอะไร เขาก็ตอบแก่เพื่อนที่หนีเอาตัวรอดว่า หมบอกว่าไม่ให้คบคนททางเพื่อนในทอนทวายตามลำพัง ฯลฯ

ข. สนทนากลงหนาที่พวงขยู่ทศอเพื่อนว่าควรกระทำประการใดบ้าง แล้ววนทกยอ ๆ เป็นทวข้อสน ๆ ไว้

ค. ให้นักเรียนช่วยกันหาหนทางเรื่องเพื่อนหรือเพื่อนชวมาเล่าให้นักเรียนในชั้นฟัง แล้วสนทนากันว่า เพื่อนในเรื่องนั้นหรือไม่ใคร่ในแง่ใด อย่างไร

เดิมนักขายกับตาปลุกถ่วงงาให้หลานเฝ้า

๑ ๒ ๓ ๔
นทานเรือลงเลียงเตก

“นทานเรื่องเลียงเกก” นั้นเป็นพระนพนิธิน ๗ ของสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาพิทยราชนาถาภาพ เรืองนชนคนว่า เติมนมมาย
กัทยาลูกดัวปลุกงาให้หลานเฝ้า” เค้าเรื่องมาจากนทานยายกะตาของเค้า
นทานเรื่องเลียงเกกนั้น ถาอ่านอย่างละเอียดจะเห็นวามท่งสาระท่งคตอยู่มาก
เกยวกับการศึกษาเป็นชน ๗ และเป็นลำคัยไปตามอายุของคน ขออธิบาย
เพียงย่อ ๗ ว่าแม่นกเรียนยงคคว่าตนเองไม่เข้าใจเรื่องไค้ชกเจนในเวลาน
กัตาม แต่ถาหากนกเรียนเคยโตไปข้างหน้า จะทวนกลับมาอ่านอีก กัคงจะ
เกิดความเข้าใจไค้แจ่มแจ้งและซึมซาบเป็นแน

๑ ๕ ๙ ๔ ๖ ๗ ๘ ๓ ๒ ๕ ๑
นทานเรื่องเลียงเต็ก ทระเวนตอไปนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเรื่องเดิม

๕
เท่านั้น

นิทานเรื่องเลียงเด็ก

เดิมยังมียายกับตา ปลุกถ่วงาให้หลานเฝ้า แต่หลานชายนั้น
เป็นเด็ก กำลังมัวแต่จะเล่น ทั้งถ่วงาในไร่ ให้กำลักเอาไปกิน
เสียถึงเจ็ดเม็ดเจ็ดทะนาน ยายออกไปเห็นเข้า ก็ตั้งหน้าดำหลาน
เพื่อเจ้าใหญ่ ฝ่ายตาออกไป ก็พลอยโกรธเขินตเด็กนั้น เป็น
รวรอยไปทั้งตัว แล้วชำรู่จับไล่ให้หลานไปเที่ยวหาถ่วงา มาให้
ครบเจ็ดเม็ดเจ็ดทะนานให้งี้ได้ อ้ายเด็กหลาน อารามกลัวไม่รู้
ที่จะทำอะไร ก็เดินร้องไห้ไปหาพราน วานให้ช่วยยิงกาตาม
ประสาเด็ก เข้าใจว่ากาบินก็จะเอาแกก้าให้งี้ได้

ฝ่ายยายกับตารออยู่ที่ไร่ ครั้นเวลาบ่าย ตาค่อยคลายโทโส
ลง ได้สติจึงหันมาพูดกับยายว่า ยายเอ๋ยยาย ข้ามาคิดดูๆ เหมือน
เรานี้จะหลงไปเสียแล้ว ไปมัวตามัวตหลานเป็นนกหนา หากคิดว่า
กามันมีปีก และหลานเรานั้นเป็นเด็กไม่

ขณะนั้นยายแกกำลังบ่นปอดแปดอยู่ ได้ฟังตาวาว่ากิ้งกโกรธ
จึงหันมาว่า พุทโธ ตาเอ๋ยตา ถ่วงาฉิบหายวาวอดไปแล้ว แกยัง
เห็นสนุก กลับมาเล่นตลกว่ากามันมีปีก และหลานเป็นเด็ก รวกับ
ใครเขาไม่รู้

(ตา) ห้ายยาย ข้าว่าจริง ๆ นะ กามันมีปีกมันบินไปได้บนฟ้า
มันมีไข่แมวไข่หมาวิ่งอยู่กับแผ่นดิน หลานเราจะไคว้งไล่จับกุม
กามันไม่ให้ลักถ่วงาได้

(ยาย) ก็มันรู้เช่นนั้น ทำไมมันจึงไม่ผูกธนู หรือหอบกามาแขวนไว้ให้กากแล้วเล่า

(ตา) ก็นั่นนะชียาย ข้างใจว่าอายหลานของเรา มันยังเป็นเด็กนัก สติปัญญา มันจึงยังอ่อนอยู่

(ยาย) ทำไม อายธนูและปักกานเขาก็กแขวนไว้ทุกไร่ทุกกองถึงมันคิดทำเองไม่ได้ ทำไมมันจึงไม่ไปจำอย่างเขามาทำบ้างเล่า

(ตา) เออ ยายว่าก็ชอบกล แต่เมื่อคิดดูก็อีกนั่นแหละ อายหลานเรา อายุมันเพิ่งย่างเข้า ๕ ขวบมัน มันยังไม่รู้ประสีประสาไปไหนก็ไม่ใคร่ได้ไป จะให้มันไปจำมาอย่างไร

(ยาย) ฮ้าย เด็กมันไม่ตัวเอง ทำไมเมื่อวานขึ้น ๕ ขวบไปเห็นเขาทอดมันขายที่กลางตลาดหนเดียว ข้างใจจำเอามาทำให้แกลกินได้

(ตา) ยายนั่นจริง ๆ อายเราอายุมันกว่า ๖๐ เสมอได้เคยดูอะไร ๆ มากกว่า ๖๐ ปีแล้ว อายหลานเรามันเพิ่งเคยดูมาเพียง ๘ ปี ๘ ปี เท่านั้น จะให้มันสังเกตสังเกตได้เท่าเราอย่างไร

(ยาย) ตานซ่งเขากับหลานจริงหนอ แกว่าเช่นนั้น เมื่อตะกทำไมแกจึงเขยมนมันจนร้องคับไปเล่า

(ตา) เพราะอย่างนั้นนะชียาย ข้างใจว่าเราหลงทำบาปกรรมหนักหนา ถ้าใครเขามักมาจับขี้เขยมนเช่นนั้น ข้างใจร้องคับไปไปเหมือนกับมัน อายหนูเจ็บเปล่า ๆ ไม่มีประโยชน์อันใดเลย

(ยาย) จะว่าไม่มีประโยชน์ก็ได้ เราเขียนเพราะจะให้มันดีไม่ใช่หรือ

(ตา) ใจเราคิดอย่างนั้นก็จริงดอกยาย แต่ที่เราทำนั้นผิด เหมือนกับคำโบราณท่านว่า ชิงสุกก่อนห่าม อันประเพณีผู้ใหญ่เลี้ยงเด็ก เปรียบเหมือนเช่นคนจะฝึกหัดมาให้เรียบ ธรรมดาว่าที่ยังไม่ได้ฝึกหัด เคยแต่เล่นเล่นเล่นโน่นตามอำเภอใจ แรกถูกบ้างเหียนเครื่องอันใหม่ ๆ ไม่เคยเห็นไม่เคยรู้ว่าอะไร ก็ยอมโดดดินเกะกะด้วยกลัว หรือด้วยต้นตอใจเป็นกำลัง ถ้าผู้ฝึกหัดใจร้อนเร็วดุร้าย เขียนตะบันไป มันนั้นก็ยังไม่ทันได้กลั้วแล่นไม่เชื่องราบ มิฉะนั้นเคยแสนหนักเข้า ก็จะเลยตอดานเสียมาเมื่อปลายมือทุก ๆ ตัว แต่มาทฝึกหัดดีแล้ว แรก ๆ ไข้ไปพบอะไร ๆ ที่ยังไม่เคยพบเคยเห็น ก็ยังรู้หวาดเสียว หลบหลัดด้วยความกลัว เหมือนคำของท่านเทศน์ว่า เป็นประเพณีของสัตว์ขอมมวสยท หลีกหนภัยอันตรายอยู่เป็นธรรมดาทั่วไป อย่างว่าแต่มาทำอะไรเลยแต่ยายเอง แกจำได้หรือไม่ เมื่อข้าพาไปดูพระยาข้างต่าง แกร้องแบดเดียว ยายยังหลกมกนกระแทก นั่นไม่ใช่เพราะกลัวเกินไปหรือ

(ยาย) อ้าย ตานอะไร พุตก็นี่เรื่องเด็กเล็กก็พูดไป ทำไมถึงจะต้องเอาเรื่องโบราณโหลวโหลวอะไรมาพูดด้วยเล่า นหากว่าไม่มีใครอยู่ที่นี่ หาไม้ก็จะขายหน้าเขาลนัต

ยายกับตาพูดกันได้อีก ก็พอเห็นนายพรานพาหลานขคอ
 เดินกลับมาส่ง ได้ถ่วงมาให้นายยายครบเจ็ดเม็ดเจ็ดทะนาน และ
 เล่าความตามที่ได้ไปหาพราน หาหนู และอื่น ๆ ตลอดจนถึงข้าง
 ไม่มีใครรับธุระ ต่อไปได้แมลงหวี่ จึงเอาถ่วงคนมาจากกาไค้นั้น
 ให้นายกับตาฟังทุกประการ ยายกับตาก็ดีใจยิ่งนัก จึงชวน
 นายพรานพาหลานกลับไปบ้าน หุงข้าวต้มแกงสุกกันกิน อิ่มหนำ
 สำราญแล้ว ก็เลยชวนให้นายพรานค้างอยู่ที่บ้านยายกับตาคนหนึ่ง

คำอธิบายศัพท์

เล็ก	เม็กเล็ก ๆ ส่วนในของเม็ก
ทะนาน	เครื่องตวงอย่างหนึ่ง ทำด้วยกระดามะพร้าว
เพื่อเจือ	พอกเหลวไหล ไม่เป็นประโยชน์
ชุ่ม	ในทันท้ายถึง ชุ่ม
อาราม	ตงหนาทงตา ธิบริอน
พราน	ผู้หากินในทางจับสัตว์หรือยิงสัตว์
ประสา	ตามที่เป็นไป
โทโส	ความโกรธ ความฉุนเฉียว
หลง	เข้าใจผิด
ฉิบหายวาววอด	เสียหายหมด ข้นขี้ ไม่เหลือ
ธนู	อาวุธชนิดหนึ่งใช้สำหรับยิง
ปักกา	รูปขนกนกสำหรับแขวนไว้ให้กามองเห็นแต่ไกล จะ ไต่กลัว
กง	เขตทลอมไว้
ชอบกล	เขาท
ไม่มีใครรู้ประสีประสา	ไม่มีใครรู้เรื่อง
วานชน	วันตกจากเมฆวาน

ทอดมัน	ของกินชนิดหนึ่ง เอาปลาหรือกุ้งผสมกับน้ำพริก ไขลงให้เข้ากัน แล้วทอดในน้ำมัน
เสมอ	ในทันทีหมายถึง เท่ากับ
สังเกต	กำหนดไว้ หมายถึง สังเกต เป็นสรวรรณของ สังเกต
ตะก	คอก ก ก่อน ครกก่อน
บาปกรรม	การกระทำที่ชั่ว ไม่ดี
โบราณ	เก่าก่อน
ห้าม	ชวนสู้
ประเพณี	แบบแผน แบบอย่างที่ยอมรับใช้กันมา
ธรรมดา	ความเป็นไปตามปกติ
บังเหียน	เหล็กสำหรับขว้างปากม้า ที่ปลายสองข้างมีห่วง สำหรับผูกสายบังคิ้วยึดให้ม้าไปในทางที่ต้องการ
เครื่องอาณ	ในทันทีหมายถึงเครื่องรองนั่งบนหลังสัตว์พาหนะ
เป็นกำลัง	เป็นอันมาก
ตะบัน	ทำแรง ๆ เร็ว ๆ ไป กด กระทุ้ง
กลัวหลาน	กลัวจนทำอะไรไม่ถูก
ไม่เชื่อ	มีพยาน แสดงอาการไม่ยอมทำตาม

เส้า

เมื่อปลายมือ

รู้หวาดเสียว

คำพระ

เทศน์

วิสัย

ภัย

อันตราย

โบราณโบราณ

ถนัด

ธุระ

แมลงหวี่

หน้า

สำราญ

ไม่สำหรับตมำ ปลายถกหรือพนเป็นเกลียวยาว
 อย่างไม่เรียว เรียกว่า เส้า

ตอนสัปดาห์

รู้จักว่านากลัว

คำสั่งสอนของพระ

สั่งสอน คำสั่งสอน การสอน

นิสัย ลักษณะที่เข่นอยู่

สิ่งทึนากลัว

เหตุที่ทำให้ถึงแก่ความแตกคยหรือพังทลาย

เก่าแก่มาก

แน่ ๆ มั่นเหมาะ

หน้าที่ การงาน

สัตว์จำพวกแมลง ตัวเล็กมาก ชอบหอมของเน่าบู
 ร้องเสียงหว ๆ

พอ

สบายกายใจ

ข. หลานเป็นเด็กไม่รู้จะทำอย่างไร หลานจึง { โกรธกา
 ตกา
 ร้องให้ไปหาพราณ

ค. ตาหันมาพูดกับยายว่า กูเหมือนเราที่จะ { โกรธหลานจริง ๆ
 หลงไปเสียแล้ว
 ไม่รักหลาน

ง. กากลวอนและบกกาทแขวนอยู่เพราะมัน { กลัวบกกาทและอนูจะล้มทับ
 กลัวถูกยิง
 เป็นสัตว์ขลาดและตกใจง่าย

จ. เสียเมื่อปลายมือ หมายความว่า { เล่นมาเสีย
 มาตาย
 มาเสียนิสัย

๔. มาเล่นกันเถิด

ก. นักเรียน ๒ คนผลัดกันโตเถียงเป็นเสียงยาว—ตา แล้วคนที่ ๓
 เป็นผลค่อยบรรยายประกอบเหมือนแสดงทางวิทยุกระจายเสียง

ข. นักเรียนหาผ้าหนา ๆ ผูกตา แบ่งกันเป็นหมู่ หมู่ละ ๔-๕ คน แข่งกัน
 ให้ชอล์กเขียนรูปบน ลากบน และบกกาท เพื่อดูว่าใครจะเขียนได้ถูกต้อง
 ที่สุด

ค. ร่วมกันร้องเพลงที่ทานองง่าย ๆ สำหรับเด็ก เช่น

กา—กา เอียกา กินถวกนงา เจดเลดเจดทะนาน

ยายมายายคำ ตามาตาพาล ไปหานายพราณ วานให้ช่วยยิงกา

วล ๗ ————— วล ๗

ห้องหรือห้องต่อ ๆ กันและโต้ตอบกันไปมาตามทำนองพอให้รู้สึก สนุก
และจำเรื่องได้

- ง. ครูและนักเรียนอาจช่วยกันเรียบเรียงเรื่องยาวกระดา เป็นนทละคร
นำออกแสดง

๕. มาช่วยกันคิด

ก. หาสำนวนตอน ๆ ที่มีข้อความคล้ายคลึงกับสำนวนที่ “อย่าซึ่งสักก่อนห้าม”

ข. ทาบุญชดชดไขควงกันในเรือน แล้วจึงลงไว้ เช่น เพอเจอ เพยงค์
รวรอย ข่ว ขยไล่ วายวอก ฯลฯ

ค. ช่วยกันทายคำแปลของคำเหล่านี้ และแต่งประโยคมาคำละประโยค
โทโส สติปัญญา กง สังเกต บาปกรรม บังเหียน แส้ว
เซ่งแซ่ แมลงหวี่ ประโยชน์ ธรรมดา ประเพณี

ง. ขัดเส้นใต้คำแปลที่เห็นความหมายถูกต้องของตามเรื่อง

โทโส แปลว่า โกรธ ชอบใจ เกอคร้อน

กง ,, ชอบชม วงล้อ เซตลอม

ชอบกล ,, เขาท แปลก ค

บาปกรรม ,, ความชั่ว ความดี ความแปลก

อาราม ,, วัด เกอบจะ รวยร้อน

สติ ,, ความเข้าใจผิด ความไม่รู้สักรู้ ความรู้สักรู้

ปัญญา ,, ความคิด ความเห็น ความรอบรู้

ทอคมัน ,, มันทอด ขาวเกรียบทอด ปลาไหลทอด

จ. ให้ช่วยกันเกาศาตามเสียง ร.ล. ถากถางตามอยู่ในเรื่อง เช่น พลอย
พราน เป็นต้น และหัดออกเสียงให้ถูกต้องด้วย

ไกรทอง เข้าชิด ตีตชนัก

ตชนัก ควักมีด กระตุกมฤด

จมน้ำ ลำดก ไม่ยกหนี

เชือด ต่อสู้ ไม่รู้รา

ไกรทอง

ตอน

พิฆาตจระเข้

ความเบื้องต้น

ไกรทองตอนพิฆาตจระเข้ เป็นเพียงฉากหนึ่งในบทละครพระนิพนธ์
ไกรทองของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
เรื่องไกรทองนั้นถนัดกันว่าเป็นเรื่องจริง กล่าวกันว่า ตำบลบ้านนายไกร
ที่แม่น้ำอ้อมแขวงจังหวัดกนกชนบทในปัจจุบัน เป็นบ้านเดิมของไกรทอง และ
ที่เมืองพิศตรเกาเกลียมชอคายหลวงชาละวัน และบ้านคิงเค็รยอช้อย
เรื่องมีอยู่ว่า ที่เมืองพิศตรเกาเกลียมชอคายหลวงชาละวัน ในถ้ำ
มีแก้วเป็นของวิเศษส่องแสงทำให้ถ้ำสว่างเหมือนกลางวันตลอดเวลา
จระเข้ตัวโตเมื่อเข้าไปอยู่ในถ้ำนั้น แก้วก็จะบันดาลให้กลายเป็นมนุษย์และ
อมกตพย คือไม่รู้จักหวง ไม่ต้องกินข้าวปลาอาหาร พระยาจระเข้เป็นใหญ่
อยู่ในถ้ำ ชอบท้าวรำไพ เป็นผ้อยู่ในคัลโนสตัย ไม่เบียดเบียนใคร ลูก
ท้าวรำไพชอบท้าวโคจร ไปวิวาทกับจระเข้จนเลยกักกันตาย ลูกท้าวโคจร
ชอบพระยาชาละวัน ท้าวรำไพเห็นว่าตัวชราแล้ว จึงมอบอำนาจให้พระยา
ชาละวันเป็นผู้เป็นหลาน ปกครองจระเข้ทั้งปวง พระยาชาละวันมีนิสัยพาล
ชอบกินคนตามนิสัยจระเข้ มีใครกล้าคัดค้านของสัตย์เหมือนท้าวรำไพเลยเป็น
วันหนึ่ง ไกรออกจากถ้ำ กลายเป็นจระเข้ว่ายเข้ามาทางหน้าเมืองพิศตร

ขณะนั้นนางตะเภาทองก้นนางตะเภาแก้วพ้อง ซึ่งเป็นลูกสาวเศรษฐีเมือง
พิทत्र กำลังลงเล่นน้ำอยู่ก้นบ่อไฟ พระยาชาละวันอยู่ในถ้ำเคยเป็นมุนย
พอเห็นนางตะเภาทองก้นกรก จึงคายนางพาลงไปในถ้ำ

ส่วนเศรษฐีกับนางทั้งสอง เมื่อทราบว่าพระเชษฐาเอาลูกสาวไปก็คิด
ว่าตาย ให้ง้าวไฟเที่ยวตามหาศพก็ไม่พบ จึงประกาศให้รางวัลพวกหมอ
พระเชให้จับพระเชทก้นลูกสาว พวกหมอพระเชพากันมาอาสา ก็ถูกพระยา
ชาละวัน ซึ่งมีเขี้ยวแก้วกายสิทธิ์กัดตายเสียเป็นอันมาก จนไม่มีใครกล้ารับ
สินบน เศรษฐีจึงประกาศใหม่ว่า ถ้าใครจับพระยาชาละวันได้ จะยกนาง
ตะเภาแก้วให้เป็นภรรยา และจะแบ่งสมบัติให้ครึ่งหนึ่ง ขณะนั้นมีชายหนุ่ม
คนหนึ่งชื่อ ไกรทอง เป็นชาวเมืองนนทบุรี คมเรือขึ้นไปค้าขายอยู่ที่เมือง
พิทत्र เป็นคนมีวิชาอาคม ได้ไปเล่าเรียนวิชาจากท่านพระครูทวดหน้า
พระธาตุเมืองพิทत्रเสมอ เมื่อไกรทองได้ทราบประกาศให้สินบนของเศรษฐี
จึงไปปรึกษาอาจารย์ ท่านพระครูก็บอกว่า วิชาที่ไกรทองเรียนรู้นั้นพอจะส
พระเชได้ แต่พระยาชาละวันเป็นพระเชกายสิทธิ์มีเขี้ยวแก้ว จะฆ่าด้วย
อาวุธอย่างอื่นหาตายไม่ ต้องใช้แท่งกล้วยหอกสะตะโลหะจึงจะตาย ไกรทอง
ก็ขอหอกสะตะโลหะและเครื่องขึงกันตัวต่าง ๆ จากอาจารย์ แล้วกลับไปรับ
อาสาจับพระยาชาละวัน

ไกรทองคอนพิณมาทพระเช ซึ่งจะเรียนต่อไป เป็นตอนที่ไกรทอง
รับอาสาเศรษฐีแล้ว ได้มาทำพิธีขอมฝังแม่น้ำเมืองพิทत्र เพื่อบอก
พระยาชาละวันให้ขึ้นมาสู้กัน

ไกรทอง

ตอน

พิฆาตจระเข้

ฉากริมฝั่งแม่น้ำเมืองพิจิตร หน้าบ้านเศรษฐี เห็นประรำพิธี
ตัวละครมีไกรทองและสหาย เศรษฐี บ่าวไพร่
เจ้าเมืองกรมการเมืองพิจิตร และราษฎร

เชนง

แสนเอ๋ยแสนคำพอง
เจ้าไกรทอง หนูน้อย ลอยหน
นั่งแพ หยวขม กรมกมล
เสกมนตร์ดล สรรเสริญ กุมภา
(เสกสรรเสริญจระเข้ คนต่างกู่ สหายสนับสนุน)

ชัย

(ใน) นักกะมุค ผลุดพล่าน ง่ามจัน
แต่มิใช่ ชาละวัน ตัวกล้า
ลอยพอง ไกรทอง ไม่นำพา
อ่านคาถา ขับข่ม ก็จมลง
(ไกรจระเข้ที่ไม่ใช่ชาละวัน ขางตัวใหญ่ คนเอะอะ ครันเห็นมิใช่ชัย)

สรวบหรงใน

เดชา มหา อาคมมหัทธ
 ศักดิ์สิทธิ์ ไกรทอง ทองถ่ม
 สัตว์นา คล้าบุตร รุตระดม
 ยิ่งประดา นามม ฤคมา
 (ชาละวันไผ่)

ลลการะทุม

(ใน) ชาละวัน ฤทธิไกร ใจกล้า
 ต้องมนตร์ ทุรนร้าย ผ่าวอุรา
 ยิ่งโกรธา ถลาหรบ ขบพัน
 จะโผผาง ทางหัว ตัวก็แข็ง
 แอ้งแม้ง คัดตึง ทะลิ่งถลัน
 เห็นหนุ่มนอย ลอยแพ ชะเง้งงัน
 ตัวสั้น ว้ายทอ รอมา

ขับ

(ใน) ไกรทอง มองเห็น ตะเข้ใหญ่
 รุกไล่ โบกหาง วางรำ
 เสี่ยงบนฝั่ง ทะลิ่งทะลิ่ง โกลา
 ก็รู้ว่า กุมภา ชาละวัน
 จ้องชนก ยักคอ หัวร่อคิก
 ถกผ้า ชะยิก ชะยิก ไม่มีพรั่น

เออนโอม โองการ อาจารย์ปล้น
เปากระฉอก ระลอกคลื่น ประจักษ์ตา

๕
เชอ

(ใน) ขับรังควาน ปิศาจ ฉกาจกา

ออกจาก ชาละวัน ตั๊กดำ
เหลอแต่ ฝัโฆมค มารยา
รักษาสู่เท่า กุมภล

(ผืน)

ขบ

(ใน) หัวผก ออกเต็น เห็นชนก

ชาละวัน โกรธหนัก ไม่ยักหน
เชอเดชะ เคยชนะ มาทกท
ก็โบกหาง วังร เข้ามา
คำรามหรบ ขบเขี้ยว เคี้ยวฟัน
เสียงสนั กระหม ดิงพาผ่า

เดชา อาคม มนตรา

กุมภ โหมได้ ดิงโจนิก
ยังพิโรธ โกรธเกรี้ยว เคี้ยวกราม
คำราม ฟาดร้อง ก้องกึก
เอาคางเกย แพจม ล้มลึก
สะอึกหับ ไกรทอง ดิงชลธ

(คนตน เพื่อนไกรทองห้าม)

ขบ

(ใน) ไกรทอง เข้าชิด ติดชนัก
 จมน้ำ ล้ำลึก ไม่ยักหนี
 ทุ่งชนัก ควักมด กรัดกุมภีล
 เชือด ต่อสู้ ไม่รู้รา

(รำลึก)

ขบ

(ใน) เหยียงแว้ง แทะกรัด ด้วยมัดเหน็บ
 ถูกชา ละวันเจ็บ หนักหนา
 เสียงสนั่น ครื้นครน คงคา
 ไกรทอง แล่นถลา โดดชนแพ

ขบ

(ขบ) ชาละวัน สิ้นสะท้อน หนาวเหน็บ
 ถูกมด หมอเจ็บ เป็นหลายแผล
 คอคาง หางทอ ดันมอแบ
 ท้อแท้ เหลือทะเล้ง กัดงัด

ขบ

(ใน) ไกรทอง จ้องขยับ จับชนัก
 หมายสลัก คอตะแคง แทะง้ำ

เห็นจมดิ่ง นิ่งไม่ ผุดให้ชา
 มุ่งมอง ตรองกระหน่ำ จะดำตาม
 ถอยแพ เขาผง ไม่ยังขอ
 เพื่อนสอสร กรรมการ พล่านไปตาม
 เรียกเครื่องเช่น คนเดิน วิ่งตาม
 พยายาม ช่วยขลุ่ย ไปทุกคน
 (กระตังนอย)

(ใน) จิงหยิบ กระตัง สามใบ
 ใส่มัจ ฉะมังสา ผลาผล
 จุดเทียน เช่นเจ้า เป้ามندر
 กระตังนอย ถอยวน ขนเหนอน้ำ
 เดชะเวท ศักดสัท ฤทธะรังด
 กระตังซัด ไปลอย ตรงปากถ้ำ
 ภู่วา กุมภัด มกรรม
 เทวดา พาน้ำ ชลาทาง
 จิงจุด เทียนชัย มหาระเบิด
 ฟ้าเปิด เป็นช่อง ปล่องสว่าง
 ไกรทองเตรียม โดดโครม โผโถมกลาง
 ลงหว่าง กระตัง สามใบ
 (คนค้น สหายห้ามว่า ขยาดกโร กำลังทะทะกั)
 ปัดมาน

คำอธิบายศัพท์

ไกรทอง	ชื่อชายหนุ่ม รูปร่างดี ฉลาด เป็นชาวเมืองนนทบุรี มีวิชาความรู้ เวทมนตร์คาถา อยู่ยงคงกระพัน สามารถระเบิดน้ำได้
พิฆาต	ฆ่า ทำลาย กำจัด
จระเข้	สัตว์จำพวกเลื้อยคลาน คอสั้น ห้วยยาว มีปุ่มเหนื่อปลายปากบน หางทหลังขรุขระเป็นเกล็ด รูก้นยาวตามตัว เป็นสัตว์ขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ในน้ำ
พิจิตร	ชื่อจังหวัดหนึ่ง อยู่ใต้จังหวัดพิษณุโลก
เศรษฐี	คนมั่งมี
ประรำ	ทพกชั่วคราว หลังคาแบน ๆ ตากด้วยผ้าหรือใบไม้
สหาย	เพื่อน
บ่าวไพร่	ในทณหมายถึง คนใช้
เจ้าเมือง	คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดในปัจจุบัน
กรมการเมือง	หัวหน้าส่วนราชการฝ่ายปกครองของจังหวัด
ลำพอง	ชื่อหัว ไม่กลัว
หน	ทาง ลอยหน ในทณหมายถึงนั่งแพล่อยไปตามน้ำ

แพหยวก	หยวกกล้วยทเอามาผูกมัดติดกันหลาย ๆ คน ลำห้วย
	ไ้เป็นพาหนะหรือให้ล่อยนำไป
กรัมกมล	คัใจ อัมใจ
มนตร์	คำคักคัสทอ คำสำหรับสวด เสกมนตร์ คือ ท่อง
	มนตร์ อ่านมนตร์
คด	ในท่นหมายถึง ทำให้เป็นไป
สนับสนุน	ล่งเสริม ในท่นหมายถึง เอาใจช่วย
นั้กะ	จระเข้
ผุด	โผล่ขึ้น
ผุด	มุดเข้าหรือออกโดยเร็ว
พล่าน	วุ่นวาย ปั่นป่วน
งานัน	กระวนกระวาย ่งงาน
ชาละวัน	ชอจระเข้ มีฤทธิ์ แปลงตัวได้ตามปรารถนา
ล่อยฟ่อง	ล่อยเกิน
ไม่นำพา	ไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่
อ่านคาถา	ท่องมนตร์
ขั้บ	ไล่
ข่ม	กดให้ต่ำลง
เคชา (เคช เคชะ) อำนาจ	
มหาอาคม	เวทมนตร์

มหิ ^ล ท ^ล	มฤ ^ล ท ^ล ช ^ล มาก
ท ^ล อง ^ล ถ ^ล ม	ว ^ล าย ^ล ค ^ล า ^ล า ^ล เข ^ล า ^ล ม ^ล น ^ล ค ^ล ร ^ล
ค ^ล ิ ^ล า	ม ^ล า ^ล
ร ^ล ุ ^ล ด ^ล ระ ^ล ด ^ล ม	ร ^ล ย ^ล ม ^ล า ^ล ร ^ล ว ^ล ม ^ล ก ^ล น
ป ^ล ระ ^ล ด ^ล า ^ล น ^ล ำ	น ^ล ก ^ล ค ^ล ำ ^ล น ^ล ำ
ฤ ^ล ท ^ล ช ^ล ไ ^ล กร	ม ^ล อ ^ล า ^ล น ^ล า ^ล ม ^ล า ^ล
ต ^ล อง ^ล ม ^ล น ^ล ต ^ล ร ^ล	ฤ ^ล ก ^ล ม ^ล น ^ล ต ^ล ร ^ล
ท ^ล ุ ^ล ร ^ล น ^ล ร ^ล ำ ^ล	เท ^ล อ ^ล ค ^ล ร ^ล อ ^ล น ^ล ค ^ล น ^ล ว ^ล น
ผ ^ล ำ ^ล ว ^ล อ ^ล ุ ^ล ร ^ล า	ว ^ล อ ^ล น ^ล อ ^ล ก ^ล เ ^ล ห ^ล ม ^ล อ ^ล น ^ล ม ^ล ไ ^ล อ ^ล ว ^ล อ ^ล น ^ล ม ^ล า ^ล ก ^ล ระ ^ล ท ^ล ย
ไ ^ล กร ^ล ธ ^ล า	ค ^ล อ ^ล ไ ^ล กร ^ล ธ
ห ^ล ร ^ล บ	ส ^ล ัน ^ล ร ^ล ว ^ล ๗ เ ^ล ว ^ล ๗
โ ^ล ง ^ล ผ ^ล าง	ใน ^ล ท ^ล น ^ล ห ^ล ม ^ล า ^ล ย ^ล ด ^ล ง ^ล อ ^ล า ^ล ก ^ล า ^ล ร ^ล ฟ ^ล ำ ^ล ค ^ล ห ^ล ว ^ล ฟ ^ล ำ ^ล ค ^ล ห ^ล าง ^ล ข ^ล อง ^ล จ ^ล ระ ^ล เ ^ล ห ^ล
แ ^ล อ ^ล ง ^ล แ ^ล ม ^ล ง ^ล	ค ^ล น ^ล ม ^ล ไ ^ล ว ^ล ไ ^ล ว ^ล ก ^ล ระ ^ล ต ^ล ก ^ล ม ^ล ไ ^ล ว ^ล ไ ^ล ว ^ล
ค ^ล ด ^ล ต ^ล ง	ค ^ล ด ^ล แ ^ล น ^ล ัน
ท ^ล ะ ^ล ด ^ล ง ^ล ถ ^ล ล ^ล ัน	พ ^ล ง ^ล ข ^ล น ^ล โ ^ล ล ^ล ข ^ล น ^ล อ ^ล ย ^ล ำ ^ล ง ^ล ผ ^ล ล ^ล น ^ล ผ ^ล ล ^ล ัน
ช ^ล ะ ^ล แ ^ล ง ^ล	แ ^ล ห ^ล ง ^ล น ^ล ห ^ล น ^ล ำ ^ล ค ^ล
ง ^ล น	ห ^ล ย ^ล ค ^ล จ ^ล ง ^ล ง ^ล
ว ^ล ำ ^ล ย ^ล ท ^ล อ ^ล	ว ^ล ำ ^ล ย ^ล ค ^ล ร ^ล ง ^ล เข ^ล ำ ^ล ม ^ล า
ว ^ล ำ ^ล ง ^ล ร ^ล ำ	อ ^ล า ^ล ก ^ล า ^ล ร ^ล ท ^ล เ ^ล ค ^ล ล ^ล อ ^ล น ^ล เข ^ล ำ ^ล ม ^ล า ^ล อ ^ล ย ^ล ำ ^ล ง ^ล เ ^ล บ ^ล ค ^ล ผ ^ล ย
ท ^ล ะ ^ล ด ^ล ง ^ล ท ^ล ะ ^ล ด ^ล ง ^ล	ล ^ล ก ^ล ล ^ล น ^ล ล ^ล น ^ล ล ^ล า ^ล น

โกลา	เสียงกกกกขง อออง คำเต็มคือ โกลาหล
ชนัก	เครื่องแทงสัทวชนคหนึ่งทำด้วยเหล็ก ปลายเป็นรูป ลูกศร มีตามยาว มีเชือกชักเมื่อเวลาพุ่งไปถูกสัตว์
ยักค่อ	ยกค่อชนลง
ถกผา	เล็กผา กงผาให้สูงชน
ชะยัก	ชยัยเข้าไป
พรั้น	กลัว
เออน	ออกเสียง กล่าวด้วยคำ
โอม	คำขณตนของการทองมนตร์
โองการ	คำศักดิ์สิทธิ์
อาจารย์	ในทนต์หมายดัง อาจารย์ยก ผู้สอนวิชาความรู้ให้
	ไกรทอง
พลัน	ทันทีทันใด เรว
กระฉอก	อาการฉกหรือกระเพื่อมของน้ำ
ระลอก	คลื่นขนาดเล็ก
รางควาน	คิ รั้งควาน หมายถึงผวยที่สิงอยู่ในกายคน
ปฐาจ	ณ
ฉกาจ	เก่งกาจ คร้าย
กาก	เคย ในทนต์หมายดัง ทำชา

ผโหมต

มารยา

กุมภล

วางร

คำราม

ขบเขยว

กระหม

ฟ้าผ่า

อาคม

มนตรา

โผ

พิโรธ

กราม

สะอึก

ดั่ง

ขลธ

ถ้ำลึก

ไม่รู้รา

ผชนคหนึ่งมกเห็นเป็นดวงไฟในเวลากลางคน เมื่อเข้า
ไปใกล้ทาบไป คือ กาชชนคหนึ่ง เกิดจากการผเนา
ของพืชลุดเป็นไฟด้วยตัวเอง มีลักษณะแสงสฟาออน
ตลอดเวลา ตอนกลางวันแลไม่เห็นเพราะแสงแดดกลบ
การลอลง

จระเข

ตรงเข้าไป

ทำเสียงขู่

กตพน

เสียงคำราม

อาการทลายฟ้าฟาดลงมาทำอันตรายสิ่งต่าง ๆ

เวทมนตร์

คือ มนตร์

อาการโถมตัวเข้าหา

โกรธ

พื้นที่อยู่ข้างในถ้ำเขยวเข้าไป

โถมเข้าไป

กึ่ง จมลงไป

ทะเล ในตนหมายถึงน้ำ

อาการทเกิดชนเมื่อนาหรืออาหารเข้าไปทางหลอกกลม

ไม่รู้ถอย

แวง	เลี้ยว เหวี่ยง ไซในอาการที่ไม่ได้คำหมายไว้
สนั่น	สนั่น กกกก
ครั่นครั่น	กกกก กังสนั่น
คงคา	ทะเล น้ำ
โอด	กระโถก โจน
สะท้าน	สนั่น
เหิน	ความวิกลจริตแปลก ๆ ตามอวัยวะ มีแขนขาเป็นต้น
มดหมอ	มดคึกคักกึกก้อง เช่นมดสำหรับไซในพริตติไลต์ เป็นต้น
ทอแท้	อ่อนแอ
เหลือทะลึง	ไม่อาจะโผล่ทวนขึ้นมาได้
ดั่งดำ	ดำนาถึงลงไป
สลัก	ไซของมีคมเจาะแทง ในทนต์หมายถึง จะพุ่งชนให้ถูก
	ชาละวัน
แทงซ้ำ	แทง ๆ
กระหน่ำ	ทำซ้ำ ๆ กัน เช่น ตีซ้ำ ๆ
ไม่ยั้ง	ไม่หยุด ทันทีทันใด
เพื่อนสอ	เพื่อนมาเป็นแถว
พล่าน	วุ่นวาย ขวักไขว่
เครื่องเช่น	อาหารให้สัตว์หรือเจ้าคน

ขลุ่ย	ขลุ่ยกล ^๕ ง้วนอ ^๕
มัจฉะมังสา	ปลาและเนอ ^๕
ผลาผล	ผลไม้ ^๕
เจ้า	ในทนต์หมายถึง เทพเจ้า ^๕ ^๕
ลอยวน	ลอยหมอนอยู่รอบ ๆ ^๕
เวท	ความรู้ มนตร ^๕
ชะงัด	ชั่ง ^๕ แม่นยำ
กรรม	การกระทำ ในทนต์หมายความว่า ถึงตาย ^๕ ^๕
เทียนชัยมหาระเบิด	ข้อเทียนเมื่อจุดแล้วทำให้น้ำแหวกเป็นช่อง ^๕ ^๕ ^๕
ปล่อง	ช่องทะลุ ถึงที่เป็นช่องกลวงคล้ายท่อสำหรับควัน ^๕ ^๕ ^๕
โถม	คือ กระโถม ในทนต์หมายถึง โถมเข้าไป กระโถกเข้าไป ^๕ ^๕ ^๕
หว่าง	คือ ระหว่าง ^๕
คนตบ	ในทนต์หมายความว่า คนตบตะลุงแตกตบ ^๕ ^๕ ^๕
เหะเหะ	เสียงตลก ^๕ ^๕ ^๕

กิจกรรม

๑. ก. ซ้อมความเข้าใจ

๑. เรืองน ^๕เกกชน ^๕ท ^๕ไหน
๒. ไกรทอง ^๕คือใคร
๓. ไกรทอง ^๕มา ^๕จับ ^๕พระ ^๕เจ้า ^๕ทำไม
๔. พระ ^๕เจ้า ^๕ท ^๕ท ^๕ไกรทอง ^๕จะ ^๕จับ ^๕อะไร
๕. ผล ^๕ของการ ^๕ต่อสู้ ^๕เป็น ^๕อย่าง ^๕ไร
๖. ท่าน ^๕เคย ^๕เห็น ^๕พระ ^๕เจ้า ^๕หรือ ^๕ไม่
๗. พระ ^๕เจ้า ^๕เป็น ^๕ส ^๕ก ^๕จ ^๕า ^๕พวก ^๕ไหน

ข. ขัดเส้นใต้ขอความที่เห็นว่าถูกต้อง

๑. เรืองน ^๕ชา ^๕ละ ^๕วัน ^๕ค ^๕อ ^๕ท ^๕ว
พระ ^๕เอก ^๕ผู้ ^๕ร ^๕า ^๕ย ^๕ท ^๕ว ^๕ป ^๕ระ ^๕ก ^๕อ ^๕บ
๒. ไกรทอง ^๕ค ^๕อ ^๕
ลูก ^๕ชาย ^๕เค ^๕ร ^๕ม ^๕ย ^๕พระ ^๕เจ ^๕ม ^๕ฤ ^๕ท ^๕ธิ ^๕ชาย ^๕หน ^๕ม ^๕ผู้ ^๕มา ^๕อา ^๕สา ^๕
จับ ^๕พระ ^๕เจ้า
๓. ไกรทอง ^๕ล ^๕อ ^๕ย ^๕ก ^๕ระ ^๕ท ^๕ง ^๕ส ^๕า ^๕ม ^๕ไ ^๕บ ^๕เพ ^๕อ
ให้ ^๕ล ^๕อ ^๕ย ^๕บ ^๕อ ^๕ก ^๕ท ^๕าง ^๕ไป ^๕จับ ^๕ชา ^๕ละ ^๕วัน ^๕พ ^๕ริ ^๕ล ^๕อ ^๕ย ^๕ก ^๕ระ ^๕ท ^๕ง
แ ^๕ส ^๕ค ^๕ง ^๕ฤ ^๕ท ^๕ธิ ^๕ช ^๕ว ^๕ค ^๕น

๒. ไขความจำ

ก. ให้นักเรียนช่วยกันหาคำที่มความหมายซ้ำกันจากเรื่องนี้
 คำว่า จระเข้ อาจจะเรียกว่า.....ก็ได้ หรือเรียกว่า.....ก็ได้
 คำว่า เตช บางทีก็เขียนเป็น..... หรือ.....
 คำว่า โกรธ บางทีก็เขียนเป็น.....
 คำที่ม ความหมายตรงกับ โกรธ อีกคำหนึ่ง คือ.....

ข. เลือกคำที่ถูกท้องในวงเล็บ

กุ่มภา	คือ	(เต่า)	(จระเข้)	(ยักษ์)
คงคา	คือ	(น้ำ)	(ฝน)	(ลม)
มัตหมอ	คือ	(มีคผ่าทก)	(มีคสยปลาหมอ)	(มีคคักคัสทรี)
ชนก	คือ	(แม่นย่า)	(ชนะ)	(เครื่องแทงสั้ว)
ชนะดี	คือ	(รักแะ)	(แม่นย่า)	(เครื่องแทงสั้ว)

ค. ผูกประโยค โดยใช้คำต่อไปนี้ ประโยคละคำ

ผู้ต ผู้ลุด เป้า บ้าว ลั่น พล่าน

ง. ให้นักเรียนค้น คำ จระเข้ จะเข้ ตะเข้ ตะเข้ ว่ามีความ
 หมายถึงกันอย่างไร

๓. มาช่วยกันทำ

ก. อาจให้ใหม่การประกรทวากรประเช หรือทักกระคายเป็นรูป
 จระเข้ หรือปั้นแะสลักเป็นรูปจระเข้ ของใครก็รับรางวัลก็เก็ไว้ใน
 ห้องพิพิธภัณฑ์หรือห้องสมุดของโรงเรียนเพื่อแสดงให้คนอื่น ๆ ชม โดย
 เขียนชื่อและชั้นของผู้ทำไว้ด้วย

ข. อาจให้นักเรียนในชั้น ช่วยกันขับร้องหุ่น หรือเขียนภาพฉาก
ไกรทองตอนพิชิตจระเข้ แสดงภาพริมฝั่งแม่น้ำพิจิตร หน้าบ้านเศรษฐี
มีประรำพิธี ไกรทองกำลังเสกมนตร์ เศรษฐี ย่ามไพร่ เจ้าเมืองกรมการ
เพื่อนไกรทองและราษฎรมาอยู่ จระเข้ตัววันกำลังผุด หรือตอนไกรทอง
กำลังต่อสู้กับชาละวันก็ได้

ค. ครูอาจให้นักเรียนเขียนแผนที่ประเทศไทย แสดงที่ตั้งเมือง
สำคัญต่าง ๆ จากจังหวัดของตน จนถึงจังหวัดพิจิตร สำหรับนักเรียนที่อยู่ใน
ในจังหวัดพิจิตร อาจให้ทำแผนที่จังหวัดพิจิตร แสดงที่ตั้งวัดหน้าพระธาตุ
ตำบลวังชาละวัน บ้านคงเศรษฐี ตลอดจนสถานที่สำคัญ ๆ ของจังหวัด
หรือให้นักเรียนที่อยู่ในจังหวัดนนทบุรี ก็อาจทำแผนที่จังหวัดนนทบุรี แสดงแม่
น้ำอ้อม ตำบลบ้านนายไกร ตลอดจนสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของจังหวัด

ง. ครูอาจให้นักเรียนทำแผนที่แสดงการเดินทางของไกรทอง จาก
จังหวัดนนทบุรีไปจนถึงจังหวัดพิจิตร และอาจสนทนาเปรียบเทียบถึงการ
คมนาคมสมัยโน้นกับสมัยปัจจุบัน

๔. ข้อคิดควรใจ

นักเรียนอาจร่วมกันถกเถียงปัญหาดังต่อไปนี้ (อาจเชิญผู้รู้หรือครู
ร่วมด้วย)

- ก. การเสกมนตร์เรยกรจระเข้
- ข. จระเข้เมืออยู่ในฉากกลายเป็นคน
- ค. ฤทธาานาจากต่าง ๆ ของไกรทอง

๕. มาเล่นกัน

ก. แบ่งนักเรียนในชั้นเป็น ๓ หมู่ หมู่หนึ่งเป็นจระเข้ หมู่หนึ่งเป็น
คนจับจระเข้ และอีกหมู่หนึ่งเป็นคนตกขอเอาใจช่วย โดยกำหนดเขตน้ำ
เขตบก ทางจระเข้และคนจับ คนตก จะอยู่เกินเขตของตนไม่ได้

ข. ครูอาจจัดให้นักเรียนร่วมกันแสดงละคร เรื่องไกรทองตอน
พิฆาตจระเข้

๖. การท่องเที่ยว

ครูอาจชวนนักเรียนสนทนากันถึงการเดินทางไปจังหวัดพิจิตร ระยะ
ทาง ค่าโดยสาร ฯลฯ หรือถามโอกาสที่ครูอาจพานักเรียนเดินทางไปจังหวัด
พิจิตร เพื่อชมวัดหน้าพระธาตุ ถ้ำยถ่วงชาละวัน บ้านกงเศรษฐี ฯลฯ

พระราชดำรัส

ในงานบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ณ สลุปดาบลดอนเจดีย์

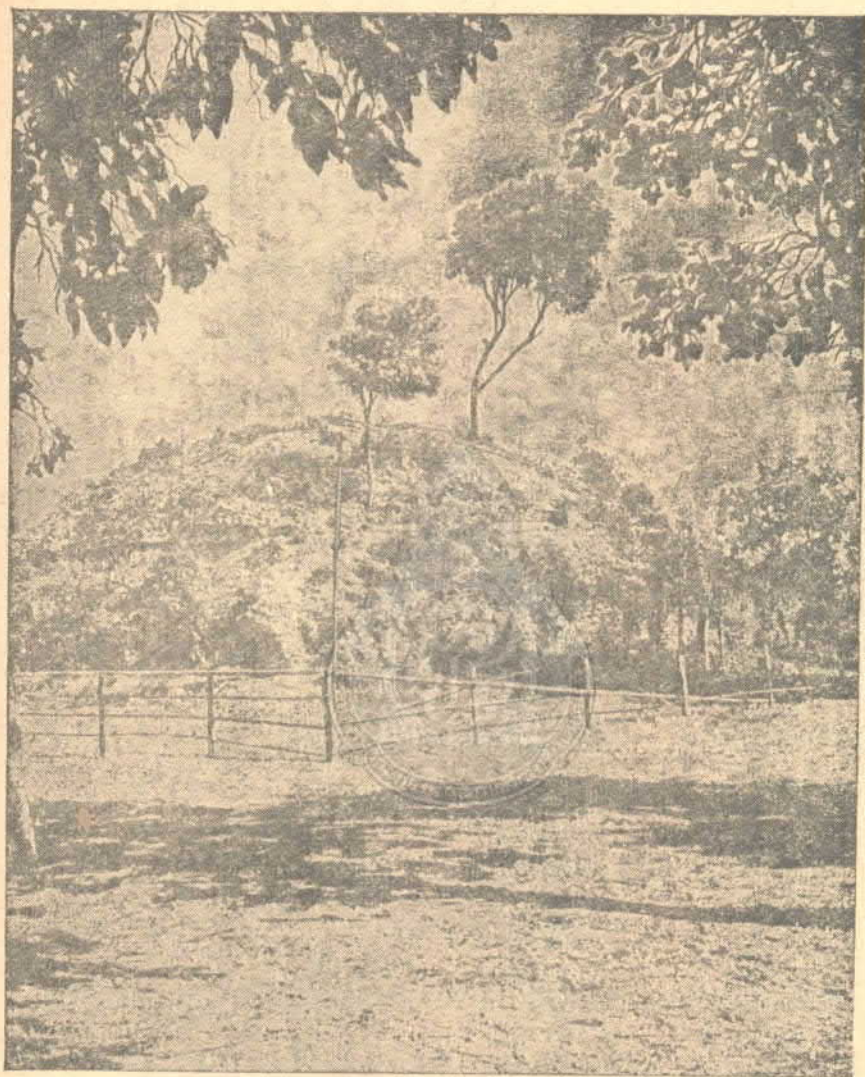
วันที่ ๒๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๖

ความเบื้องต้น

หลังจากที่กองทัพไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้ทำสงครามกับกองทัพพม่าหลายต่อหลายครั้ง จนเมื่อวันพุธ เดือนห้า แรม ๗ ค่ำ ยมะโรง พ.ศ. ๒๑๓๕ พระเจ้าหงสาวดี กษัตริย์พม่า ก็ได้อนุญาตให้พระราชโอรส คือ พระมหาอุปราช ยกกองทัพรวม ๓ เมือง คือ

๑. กองทัพหลวง เมืองหงสาวดี
๒. กองทัพเมืองแปร
๓. กองทัพเมืองตองอู

สมทบกับกองทัพเมืองเชียงใหมซึ่งเป็นเมืองขึ้น กับเสบียงอาหาร ลงมาทางเรือด้วยกองทัพหนึ่งเพื่อเข้าตีกรุงศรีอยุธยาอีก รวมทั้งทหารที่เข้ามาใน ครั้งนั้น ๒๔๐,๐๐๐ คน พร้อมไปด้วยขบวนช้าง ขบวนม้า และพลเดินเท้า เดินทัพเข้าทางด่านเจดีย์สามองค์ ผ่านจังหวัดกาญจนบุรี และเลยมาหยุดที่ทัพหลวงที่ค่ายลกระพังตรุ แขวงเมืองสุพรรณบุรี

ซากพระสถูปตำบลดอนเจดีย์
ก่อนการบูรณะ

ทางกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวร พร้อมทั้งพระอนุชา คือ
 สมเด็จพระเอกาทศรถ ก็ทรงเตรียมกองทัพออกรบ เกณฑ์พลทั้งสิ้น
 ๑๐๐,๐๐๐ คน พร้อมทั้งขบวนช้าง ขบวนม้า และพลเดินเท้า เสด็จ
 ออกจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือนยี่ เดือนทัพไปทางบ้าน
 ป่าโมก แขวงเมืองอ่างทอง ทรงไปจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ประชิด
 กับทัพของพระมหาอุปราช ท้ายลหของสาหร่าย แขวงเมืองสุพรรณบุรี
 เมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ณ ที่นั้น สมเด็จพระนเรศวรได้ทรง
 กระทำยุทธหัตถี กับ พระมหาอุปราช ด้วยความเก่งกล้าสามารถ เป็น
 อย่างยิ่ง ทั้งที่ไพร่พลมีจำนวนน้อยกว่าแต่ก็ได้ชัยชนะ พระมหาอุปราช
 จอมทัพพม่าถูกฟันด้วยพระแสงของ้าว ไล่ลงเขาขาด ชัยชนะพระชนมอยู่
 กับคอช้าง สมเด็จพระเอกาทศรถก็ได้อำนาจยุทธหัตถีกับเจ้าเมืองจาปะโร
 แม่ทัพหน้าของ พระมหาอุปราช และได้นำเจ้าเมืองจาปะโรตายในที่รบ
 เช่นเดียวกัน ทัพพม่าก็แตกพ่ายแพ้ยับเยินไปในที่สุด ชัยชนะในสงคราม
 ยุทธหัตถีครั้งนี้ ทำให้พระเกียรติยศและความเก่งกล้าสามารถของสมเด็จพระ
 นเรศวรเลื่องระบือไปทั่ว จนได้สมญาว่า “มหาราช” สืบมาจนทุกวันนี้
 และเนื่องจากชัยชนะในการกระทำยุทธหัตถี จึงได้โปรดให้สร้างสถูปขึ้น
 เป็นราชานุสรณ์ ณ ที่ทุ่งหนองสาหร่าย ทรงทำทรงกระทำยุทธหัตถีนั้น

พระสถูปอันสำคัญนี้ ต่อมาภายหลังสูญหายไป ไม่ทราบว่าอยู่แห่งใด
 เพราะสร้างขึ้นไว้ในป่า จนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
 อยุ่หัว โปรดให้คนหาพระสถูปคอนเจียนอีกครั้งหนึ่ง พระทวประชาชน
 (อ. กรรณสูตร) ผู้ว่าราชการเมืองสุพรรณบุรีในขณะนั้น ซึ่งต่อมา
 ภายหลังได้เป็นพระยาสุนทรบุรี สมุหเทศาภิบาล มณฑลนครชัยศรี ได้เป็น

ผู้สำรวจและค้นพบพระสถูปซึ่งมีต้นไม้อยู่ปกคลุมอยู่จนมีพระองค์ ณ บริเวณ
ป่าไม้เบญจพรรณ ภายหลังของสำหรับ ท้องที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัด
สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ จึงได้นำความ
ขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ทรงมีพระปรีชาญาณเป็นอย่างยิ่ง มี
พระราชดำริที่จะเสด็จไปนมัสการให้ถึงที่

ในวันศุกร์ที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้เสด็จพระราช

ดำเนินแปรพระราชฐาน จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ไป
ประทับแรมที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ๔ ราชคืน แล้ว
เสด็จออกจากพระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม

พ.ศ. ๒๔๕๖ พร้อมด้วยขบวนทหาร เสือป่า และลูกเสือหลวงเพื่อไป
นมัสการพระสถูปคอนเฑีย ได้เสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคและประทับ
แรมตามระยะทางที่ผ่าน คือเมืองกำแพงแสน บ้านบ่อสุพรรณ บ้านคอนมะขาม
เมืองอู่ทอง บ้านช้าง จนถึงคอนเฑีย ภายหลังของสำหรับ จังหวัดสุพรรณบุรี
เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ หยุดประทับแรมที่คอนเฑียใน
รุ่งขึ้นวันพุธ ที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้โปรดให้จัดการพิธี

บวงสรวงสมโภชเจดีย์พุทธคยา เมื่อเสร็จเสด็จประทับอ่านประกาศคุณผู้สังเวย
แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรม-
ราโชวาทแก่ทหารและเสนาบดี กล่าวสดกความกล้าหาญเกิดเดิย ทลอด
จนความเคารพภักดีของทหารทมิฬของคสมเ็จพระนเรศวร จนทำให้เกิด
ความสามัคคีกลมเกลียวรบโคชัยชนะแก่ศัตรู สมเป็นแบบฉบับที่เราทั้งหลาย
จะโดยดลเป็นแบบอย่าง ความในพระราชดำรัสถึงทมิฬนเรศวรจะได้อ่าน
ต่อไป

พระราชดำรัส

ในงานบวจรวบรวมเด็จพระนเรศวรมหาราช

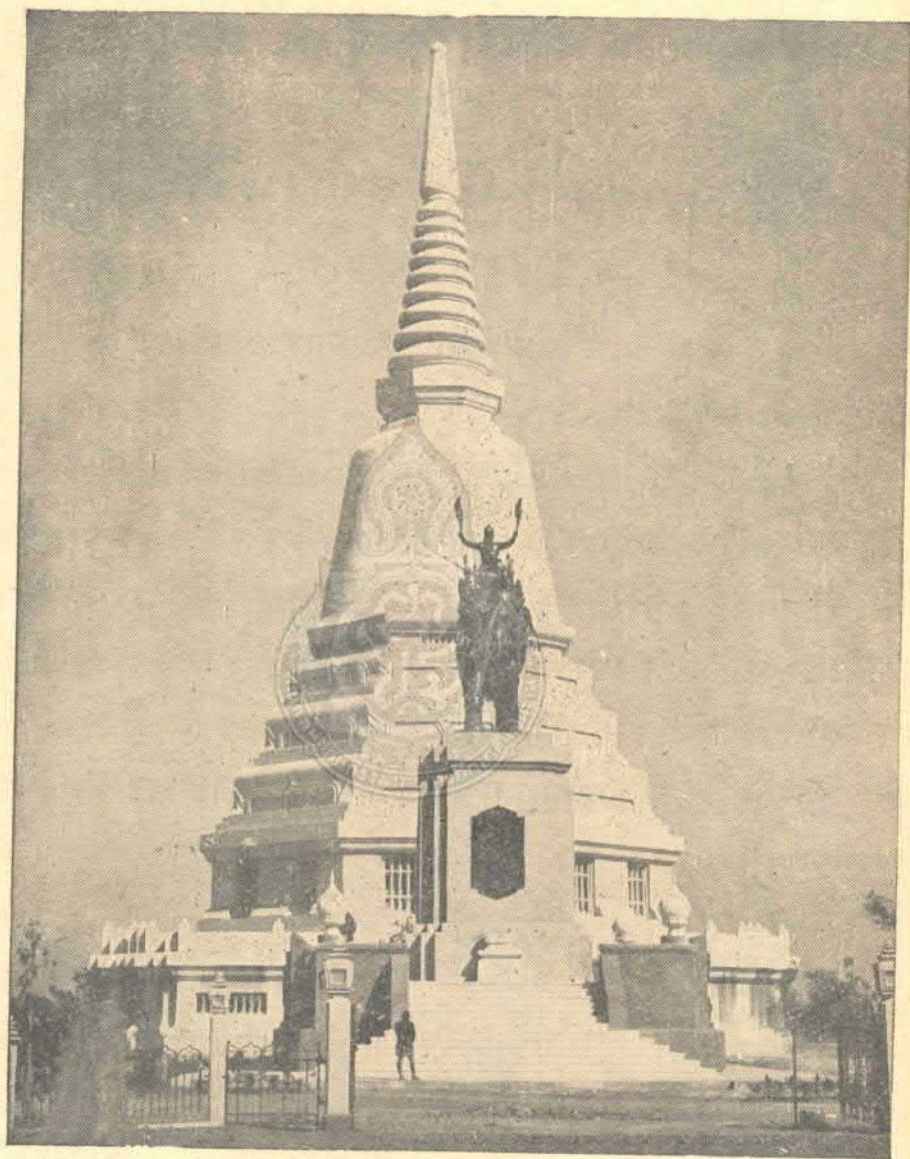
ณ สฎปตำบลดอนเจดีย์

วันที่ ๒๘ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖

ทหารและเสอปา

ตามที่เราทั้งหลายที่ได้มาพร้อมกันถึงสถานทสาครุทน์ คือ
เป็นทสมเด็จพระนเรศวร พระเจ้าแผ่นดินไทย ได้กระทำสงคราม
มีชัยแก่ศัตรู พม่า มอญ ได้พ่ายแพ้แด่พระบารมี เราทั้งหลาย
ควรจะมีความโสมนัสยินดีทั่วกัน และเราทั้งหลายควรจะคำนึง
ถึงเหตุและกิจการ ที่ทำให้เราได้ชัยชนะแก่ข้าศึก ขาศกมทหาร
และกำลังยิ่งกว่าเราเป็นอันมาก ฝ่ายเขามากกว่าฝ่ายเราดงสามสเท่า
เพราะเหตุใดเล่าเราจึงได้สามารถเอาชนะชนะได้ เราจะขอเล่าเรื่อง
อันหนึ่ง ซึ่งเขาเล่ากันมาพอเป็นอุทาหรณ์

ในกาลครั้งหนึ่ง เจ้าผู้ปกครองนครอัฟมานิสถาน มีความ
ประสงค์จะทำสงครามกับอังกฤษ ได้ส่งขุนนางไปสืบที่เมือง
อังกฤษถึงวธเกณท์และจัดการเรื่องทหารอย่างไร ก็ได้ทราบข่าว
จากผู้ที่ไปสืบนั้นว่า เขาเก็บคนเป็นทหารจากเมืองลอนดอนบ้าง
ตามหัวเมืองต่าง ๆ บ้าง แต่ล้วนเก็บเอาแต่คนทีเลวไม่มีประโยชน์
ไม่เป็นแก่นสารอะไรทั้งสิ้น เจ้าเขกผู้นั้นจึงได้ส่งขุนนางอีก

พระสถูปและพระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

คนหนึ่งไปดูท่อนเดียว ขุนนางรายงานว่ ท่อนเดียวไม่นิยมอังกฤษ
 เลย เจ้าแชนนั้นเมื่อใดทราบความเช่นนั้นแล้ว จึงสั่งการเตรียมที่
 จะไปรบอังกฤษ แต่ข้าหลวงต่างประเทศอื่นเดียได้
 ทราบข่าวนี้เขาจึงสั่งให้เตรียมจัดการสวนสนาม แล้วก็เชิญเจ้าแชน
 ผู้นั้นมาคุยด้วย เจ้าแชนมาทหาญมาด้วยแปดพัน ในระหว่างที่อยู่
 คุมงานเจ็ดวันนั้น เจ้าแชนก็ได้มีเวลาพักผ่อนหลับนอนเลย เพราะ
 ต้องมีเวลากวักคอยดูทหารแปดพันของตนอยู่เสมอว่าจะซ่อตรงและ
 อยู่ในบังคับบัญชาหรือไม่ แต่ฝ่ายทหารอังกฤษนั้นถึงเวลาที่เขา
 เป้าแตรนอน ทหารก็นอนเียบเรียงร้อยพร้อมกัน ไม่ว่าจะทำ
 สิ่งใดก็ทำพร้อมกัน เมื่อถึงเวลาสวนสนาม เขาก็เดินพร้อมกัน
 หน้าตาและกริยาท่าทางก็เรียบร้อยองอาจ เป็นสง่าทั่วกันไปทั้งหมด
 เจ้าแชนผู้ไม่รู้สีกไฟจึงได้ถามท่านข้าหลวงนั้นว่า ท่านทำกัน
 อย่างไร จึงได้เรียบร้อยดังนี้ ทหารของข้าพเจ้า ๆ ใดเลือกด้วย
 ตนเองและรู้จักทุกคน ทำไมจึงไม่เป็นเช่นของท่านได้บ้าง ส่วนทหาร
 ของท่านนั้นเกณฑ์กันมาตั้งแสน ไม่ได้รู้จักกันเลย ทั้งคนที่เกณฑ์
 หรือก็มีใครเลือกสรรอันใด แต่ท่าทางองอาจและพร้อมเพรียงกัน
 ทั้งหมดด้วยเหตุใด ท่านข้าหลวงจึงกล่าวว่า ก่อนที่จะตอบท่าน
 ข้าพเจ้าต้องขอถามปัญหาข้อ ๑ ว่า การที่ท่านเป็นเจ้าปกครอง
 บ้านเมืองนั้น ท่านมุ่งประโยชน์อะไร เจ้าผู้หนึ่งจึงตอบว่า ที่
 ปกครองนั้นก็เพื่อประโยชน์แก่บ้านเมือง และเพื่อเป็นเกียรติยศ
 เกียรติคุณส่วนตัวข้าพเจ้าเองด้วย ท่านข้าหลวงจึงตอบว่า ดิฉัน

แต่ทหารเล่า เขาเป็นทหารเพื่อประโยชน์อะไร เขาก็ตอบว่า เขามา
เป็นทหารก็เพราะหวังว่า ถ้ารบชนะเขาจะได้รับบำเหน็จ อีก
ประการหนึ่งถ้าจับเชลยได้ เขาก็จะได้เอาไปใช้เป็นที่าสของเขา
หรือส่งของอันมีค่าใด ๆ ที่เขาชิงได้ในเวลารบ เขาก็จะได้เอา
ไปใช้เป็นที่าสประโยชน์ส่วนตัวเขา ข้างหลวงต่างพระองค์จึงว่า
นั่นแหละเป็นคำตอบปัญหาของเจ้าเอง ทหารองค์ทุกแต่แรกนั้น ก็
คิดแต่เฉพาะถึงประโยชน์ส่วนตัวเหมือนกัน แต่เมื่อได้เข้ามา
เป็นทหาร ได้รับคำสั่งสอนเข้าแล้ว ทหารทุกคนจึงได้นึกถึง
เกียรติยศของกองร้อย กองร้อยนึกถึงเกียรติยศของกองพัน
กองพันนึกถึงเกียรติยศของกองพล กองพลนึกถึงเกียรติยศของ
กองทัพ กองทัพนึกถึงเกียรติยศของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นที่สุด
ดังนี้ เพราะฉะนั้นจะคิดสิ่งใดก็เหมือนกับคน ๆ เดียวคิด จะทำ
สิ่งใดก็อาจสำเร็จตลอดไปได้ โดยมุ่งใจเป็นอย่างเดียวกันที่จะ
รักษาพระบรมเดชานุภาพแห่งพระเจ้าแผ่นดินของตน

เจ้าแขกผู้หนึ่ง จึงคำนับแล้วกล่าวว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว
ไม่มีใครในโลกนี้จะสู้ได้

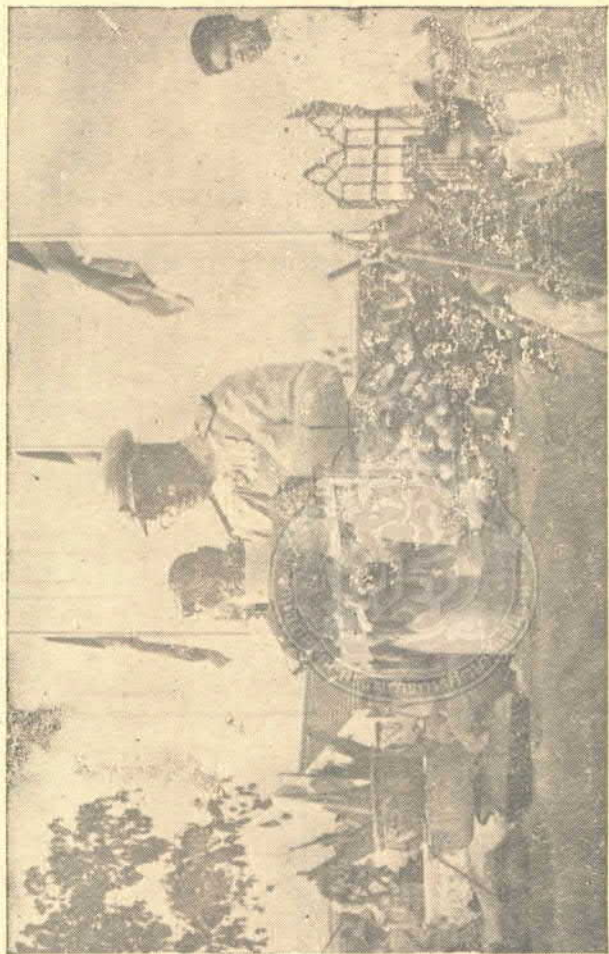
เรื่องนี้เป็นเรื่องทองกฤษเขาเล่า แตกมกคตจะชใดอยู่บ้าง
ไทยเราทมิชชชนะแก่พม่าครั้งนั้น ก็เพราะเหตุอย่างเดียวกันนั่นเอง
พม่ายกมาเป็นค่ายเป็นกอง ทำไมเราน้อยกว่าจึงชนะได้ ขอน
ก็ปรากฏไม่เฉพาะในพงสาวดารเราเองเท่านั้น ถึงพงสาวดารของ
พม่าเองก็กล่าวเหมือนกัน คือเมื่อพระเจ้าหงสาวดี รับสั่งเรียก

ประชุมเจ้านาย และนายทัพนายกองพม่ารามัญทั้งปวง แล้วถามว่า
 ทำไมพวกเราจึงได้รับไทยเอาชัยชนะไม่ได้ ต้องล่าถอยปราศัย
 อยู่เสมอ นายทัพนายกองจึงได้ทูลตอบว่า ทหารไทยรบด้วยยาก
 เพราะกลัวพระนเรศวรยิ่งกว่าความตาย ขออนตองตรองให้คิด
 ขอบกลอยู่ สมเด็จพระนเรศวรก็คิด หรือพระเจ้าหงสาวดีเองก็คิด
 จะสามารถลงอาชญาใดที่แรงไปกว่าอาชญาตายก็ไม่มี อาชญาตาย
 ย่อมเป็นอาชญาแรงที่สุดอยู่แล้ว ถ้าเช่นนั้น ทำไมฝ่ายพม่าจึง
 ไม่บังคับฉะนั้นบ้างเล่า ขอนพม่าพูดแก้ตัวเปล่า ๆ ที่พวกไทยจึง
 ชัยชนะได้ ก็เพราะพวกไทยรักสมเด็จพระนเรศวร เพราะเห็น
 แล้วว่า พระนเรศวรตั้งพระทัยที่จะป้องกันมิให้คนชาติอื่นมาย่ำ
 เราได้ เพราะเหตุฉะนั้น พวกไทยจึงไม่สะดุ้งกลัวความตาย สู้
 บากบั่นหาญเข้าสู่ข้าศึกโดยหวังจะมขวตอยู่ เพราะถ้าไม่สะดุ้ง
 เข้าสู่ตายแล้ว ความตายจะเดินมาหา จะต้องเป็นข้าเขาต่างชาติ
 จำเดิมแต่สมเด็จพระนเรศวร ได้กระทำยุทธหัตถีชัยชนะ
 ที่ตำบลชานตีได้กลับเป็นไทยแล้ว พม้ามอญก็มีความยำเกรง ตอน
 มาไทยก็มีอสรภาพเต็มบริบูรณ์ ได้รับความสุขมากเกินกว่าที่ควร
 ไม่เหมือนคนไทยครั้งสมเด็จพระนเรศวร ถ้าพวกเราพร้อมกัน
 พยายามทำใจเรา ให้เหมือนคนไทยครั้งสมเด็จพระนเรศวร
 ที่จบอาวุธรบพม่า แล้วพวกเราทั้งหมดซึ่งได้มาประชุมอยู่ในที่
 แม้จะเป็นแต่ส่วนน้อย มาตกลงชวนกันพูดให้เหมือน ๆ กันทั้งหมด
 ฉะนั้นแล้ว เสียงนั้นก็จะได้กระทบหูคนอื่น ๆ ต่อ ๆ ไป ในไม่ช้า

ก็จะแพร่หลายทั่วทั้งกรุงสยาม เวลาใดที่ชนชาวสยามพากันพูดเป็น
เสียงเดียวกันหมดดังนี้ เวลานั้นแหละเราจะถึงสมัยไม่มีเวลาจะ
เสื่อมทรามลงได้ ตัวเราเองประจูดั่งก้อนดินก้อนหนึ่งในภูเขา
เราจะรักษาก่อนดินนั้นแล้วและปล่อยให้ภูเขาทำลายนั้น จะเป็น
ประโยชน์อันใด เราจะต้องตั้งใจรักษาภูเขา ก้อนดินนั้นจึงจะอยู่ได้
เมื่อพวกเราทำใจให้สำเร็จได้ดังนี้แล้ว เมื่อนั้นแหละเราจะได้
เหมือนชนกของเราครั้งสมเด็จพระนเรศวร

ขอเจ้าทั้งหลายจงจำคำของเราไว้ให้มั่น และบัดนี้ขอให้
แสดงความบันเทิงดีโดยร้องเพลง เพื่อความสง่าแก่คณะของเรา
และเพื่อความเคารพแด่สมเด็จพระนเรศวร สมเด็จพระเอกาทศรถ
และพระสถูปน

พิธีการบวงสรวงถวายในรัชกาลพระบรมราชานุสรณ์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ ตำบลดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อ
วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๐๒

คำอธิบายศัพท์

พระราชดำรัส	คำพูดของพระเจ้าแผ่นดิน
บวงสรวง	บูชา
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	พระนามพระเจ้าแผ่นดินไทยพระองค์หนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา ครองราชสมบัติ พ.ศ. ๒๑๓๓ ถึง พ.ศ. ๒๑๔๘
สถาปนา	ตั้งก่อสร้างซึ่งก่อไว้สำหรับบรรจุของควรวบูชา เช่น กระตุกคนทนขถ่อ เป็นต้น
ตอนเจดีย์	ชื่อ ตำบล หนึ่ง ใน อำเภอ ศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี
เสอบา	ผู้ช่วยพลรบซึ่งฝึกหัดการลอบเข้าไปสืบความลับเพื่อช่วยกองทหาร
ชัย	การชนะ
ศัตรู	ผู้ที่ไม่ถูกกันกับเรา ข้าศึก
พม่า	ชื่อชนชาติหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย
มอญ	ชื่อชนชาติหนึ่งอยู่ทางทิศใต้ของประเทศไทย
แต่	แก่ (ใช้ในทศเคารพ)
พระบรม	ในทันทมาถถึงคุณสมบัตกทำให้ยิ่งใหญ่

โสมนัส	ความสขใจ ความปลายปลม ความเบิกบาน
๒๙ ชาวศก	๕๐ ๕๑ ๕๒ ศกทำการรบยกอกฝ่ายหนึ่ง
อุทาหรณ	๕๓ ทวอย่าง
กาล	เวลา
๖๖ เจ้าผู้ครองนคร	๕๔ เจ้าเมือง
อพนานิสถาน	๕๕ ขอประเทศ ๗ หนึ่ง อยู่ทางทิศเหนือของประเทศ อินเดีย เคยวนนิยมเขียนว่า อพนานิสถาน
สงคราม	การรบกัน
อังกฤษ	๕๖ ๕๗ ขอประเทศ ๗ หนึ่ง ตั้งอยู่บนเกาะทางทิศตะวันตกของประเทศ ทวีปยุโรป
ขนนาง	๕๘ ข้าราชการ
๔ สับ	๕๙ เสาะหา แสวงหา
๖๗ เกณฑ์	๖๐ กำหนด หลกขังคย
๔ เมืองลอนดอน	๖๑ ๖๒ ขอเมืองหลวงของประเทศอังกฤษ
๖๘ แก่นสาร	๖๓ ๖๔ สิ่งถาวร ในตน คนที่ไม่เป็นแก่นสาร หมายถึง ถึง คนที่ไม่เอาการเอางาน
๖๙ เจ้าแขก	๖๕ ๖๖ หมายถึงเจ้าผู้ครองนครอพนานิสถาน
๖๙ อินเดีย	๖๗ ๖๘ ขอประเทศ ๗ หนึ่ง อยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศ ไทย ท่อไปจากพม่า
๖๙ ไม่นิยม	๖๙ ไม่ชอบ

ข้าหลวงต่างพระองค์	ข้าราชการชั้นสูงซึ่งปกครองดูแลประเทศราชแทน พระเจ้าแผ่นดินองค์กฤษฎ (สมัยนั้นอินเดียยังเป็น เมืองขึ้นองค์กฤษฎอยู่)
สวนสนาม	พิธีของกองทหารเดินผ่านผู้เป็นประธานเนื่องในการ ตรวจพล
กังวล	ห่วงใย
บังคับบัญชา	การว่ากล่าวปกครองด้วยคำสั่ง
เป่าแตรนอน	กองทหารใช้การเป่าแตรเป็นสัญญาณประจำ เป่า แตรนอน หมายถึงสัญญาณบอกให้นอน
องอาจ	ผึ่งผาย
สง่า	เป็นที่น่ากลัวเกรง และเคารพนับถือ
พิศวง	งงงวย ประหลาดใจ
เลือกสรร	เจาะจง คัด
ปัญหา	ข้อสงสัย คำถาม
เกียรตินิยม	ยศคือความสรรเสริญ
เกียรติกุล	คุณทเลของลือ
บำเหน็จ	รางวัล
เชลย	พวกข้าศึกที่จับมาได้
ทาส	บ่าว ผู้ที่ขายตัวลงเป็นคนรับใช้
ค่า	ราคา
ชิง	ขโมยเอา ถูเอาก่อน

อาณาประโยชน์	ผลประโยชน์ที่คนมีอำนาจปกครองเป็นของตัว
กองร้อย	ทหารจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีประมาณ ๑๐๐ คน
	กองร้อยหนึ่งมี ๓ หมวด หมวดหนึ่งมี ๓ หมู่
	หมู่หนึ่ง ๘ คน
กองพัน	จำนวนทหาร ๓ กองร้อย
กองพล	จำนวนทหาร ๓ กรม กรมหนึ่งมี ๓ กองพัน
กองทัพ	จำนวนทหารหลาย ๆ กองพลรวมกัน
พระบรมเดชานุภาพ	อำนาจอันยิ่งใหญ่ของพระเจ้าแผ่นดิน
คำนับ	ทำความเคารพโดยกัมภีระให้
คดี	แบบอย่าง ลักษณะ
เป็นกายเป็นกอง	มากมาย
พงศาวดาร	เรื่องราวในสมัยก่อนเกี่ยวกับประเทศชาติ หรือ
	พระเจ้าแผ่นดิน
พระเจ้าหงสาวดี	ชื่อของพระเจ้าแผ่นดินพม่าในสมัยนั้น
นายทัพนายกอง	นายทหารชั้นผู้ใหญ่
รามัญ	มอญ
ล่า	ถอย หัน
ปราชัย (ปะ-รา-ไซ)	ความพ่ายแพ้
ตรอง	คิดทบทวน นึกดู

ชอบกล	เขาค ^{๒๔} แปลก
สามารถ	มีคุณสมบัติเหมาะแก่การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
อาชญา (อาต-ยา)	โทษ
ตั้งพระทัย	ตั้งใจ
ย้าย	การไต่เต้าเหยียบขยด ๆ ลงไป ในทันทีมาจนถึง เขยิบเขยิบ
สะดุ้ง	ไหวตัวฉุนทันทวยความตกใจ
บากบัน	หม่น ทงหนาท่า พากเพียร
หาญ	กล้า เก่ง ชัยอาญ
สะอึกเข้าสู	เผลอเข้าไปสู โผล่เข้าไปสู
ขง	ขาว ทาส ในทันทีมาจนถึงตกเป็นเมืองชน
จำเดิม	แรก แรกตน
ยุทธหัตถ์	การทำสงครามด้วยการชนช้าง
เป็นไทย	เป็นอิสระ
ยำเกรง	ทงนบถอและกลัว ทงเคารพและกลัว
อิสรภาพ	ความเป็นใหญ่ในตัวเอง ความไม่ขึ้นแก่ใคร
บริบูรณ์	เต็มท
อาวุธ	เครื่องประหารใช้ในการชั่งกันหรือต่อสู้
กระทบหู	ไต่ขึ้น
กรุงสยาม	หมายถึงประเทศไทย แต่ก่อนเรียกว่าประเทศสยาม

เลื่อมทรม

เลวลงไป หมกตงไป

ประคอง

เช่น คล้าย เหมือน

ทลาย

พัง แตก กระจาย

ชนก

พ่อ (ใช้สำหรับเจ้านาย) ในต้นหมายถึงตน

ตระกูลของเรา

ปติ

ความ^ปอ้มใจ ความ^ปปลมใจ ความ^ปยินดี

สมเด็จพระเอกาทศรถ พระนามพระเจ้าแผ่นดินไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา

พระองค์หนึ่ง ครองราชสมบัติระหว่าง พ.ศ.

๒๑๔๘ - ๒๑๕๖ เป็นพระอนุชาของสมเด็จพระ

พระนเรศวรมหาราช

กิจกรรม

๑. ตอบคำถาม

ก. ๑ ข้อความในพระราชดำรัส เป็นของใคร

๒ ข้อความในพระราชดำรัส กล่าวแก่ใคร

๓ ข้อความในพระราชดำรัส กล่าวที่ไหน

ข. เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุป-
ราชา ใครมีทหารมากกว่ากัน

ค. วิถีเกณฑ์ทหารของอังกฤษทำอย่างไร

ง. จงเล่าถึงเจ้าแขกเมืองคราวพาทหารไปคุสวนสนามทอนเคย

จ. พระเจ้าหงสาวดีศรีสัชนาแสนยทพนายกองพม่าว่าอย่างไร

ฉ. นายทพนายกองได้ทูลตอบพระเจ้าหงสาวดีว่าอย่างไร

ช. การทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยชนะ
มีผลแก่ไทยอย่างไรบ้าง

ซ. การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบว่า
“ตัวเราเองประคองกันกินกันหนึ่งในภูเขา ฯลฯ” นั้น หมายความว่า
อะไร

๒. ทบทวนความเข้าใจ

ขีดเส้นใต้ข้อความที่เห็นว่าถูกต้อง

(๑) สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

มอญ พม่า ไทย

(๒) พระมหาอปราชาเป็นอปราช

พมา ไทย มอญ

(๓) เมืองหลวงของประเทศองกฤษ คือ

อฟกานิสถาน ลอนคอน อินเคย

(๔) กอนเกย คือคำบลหนึ่งใน

จิงหวทศลพรรณบร จิงหวคาญเนบร จิงหวคนครปฐม

(๕) ทหารหนงกองพน มีจำนวนมากกว่า

หนงกองพล หนงกองรอย หนงกองทพ

(๖) รามญ คือ ชำค

อินเคย มอญ พมา

(๗) ชนก คือ

พเอน พอ พ

เลือกคำที่ถูกต้องทางขวามอมาเคมลงในชองวาง

(๑) ขวงสรวง คือ

{ การคำนย
การบุชา
การใหว

(๒) ไสมนัส คือ

{ ความเสใยให
ความทกให
ความปลายปลม

(๓) ปัญหา คือ

{ คำตอบ
คำพูด
ข้อสงสัย

๓. มาช่วยกันค้น

ก. ให้นักเรียนช่วยกันหาคำนาม กริยา หรือวิเศษณ์ ที่มีความหมายคล้ายกันเท่าที่อ่านพบในพระราชดำรัส เช่น ศัตรู-ข้าศึก ชัย-ชนะ ฯลฯ

ข. ให้นักเรียนช่วยกันหาคำนาม กริยา หรือวิเศษณ์ ที่มีความหมายตรงกันข้ามเท่าที่อ่านพบในพระราชดำรัส เช่น แพ-ชนะ เลว-ดี ฯลฯ

๔. มาช่วยกันทำ

(๑) ให้นักเรียนช่วยกันจัดหาและสะสมภาพเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วปักลงในสมุด เก็บไว้สำหรับส่วนตัว สำหรับชั้น หรือสำหรับโรงเรียน เขียนชื่อของภาพและชื่อของผู้จัดหา ติดไว้ด้วย ภาพต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ ภาพสถาปัตยกรรม พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาพเสื่อป่า ภาพลูกเสือ ภาพการชนช้าง ฯลฯ จะหาได้จากหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือนต่าง ๆ

(๒) ให้นักเรียนช่วยกันค้นหา และแบ่งหมู่กันจัดทำสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ อาจด้วยการเขียน การบันทึก หรือตัดกระดาษทำรูปจำลอง

- ธงชาติไทย
- ธงชาติพม่า
- ธงชาติอังกฤษ

— อิงชาติอภิปทานิสถาน

— อิงชาติอินเทีย

— ช้าง

— เจตียยทอหตถ

— พระแสงของ้าว

หรือสิ่งอื่น ๆ ออกทเถยวเนองกยเรองน เช่น การเค้นทพของสมเด็จ
พระนเรศวร การเค้นทพของพระมหาอุปราช เป็นต้น

๕. มาเล่นกัน

ก. ใ้หนักเรียนทำท่าทางตามคำต่อไปนี้ โดยอาจสมมุติสิ่งอื่น ๆ
เข้าประกอบร่วมในการแสดงด้วยก็ได้

— การคำนับ

— การเค้นของงาช้าง

— สะทิง

— สะอึกเขาสุ

ข. นักเรียนบางคนอาจเคยได้ยินเสียงแตรนอนของทหาร ลองทำ
เสียงดูว่าทำนองอย่างไร

ค. ใ้หนักเรียนช่วยกันทาบวเขียนชื่อตำบล หรือเมืองที่ทพพม่า และ
ทพไทยผ่านและหยุด ด้วยกระต่ายแข่ง หรือไม้ แล้วไปปักไว้ตามบริเวณ
โรงเรียน — สมมุติเป็นสถานที่นั้น ๆ ใ้หนักเรียนให้เล่นเป็นทหารพม่า
ทหารไทย เค้นทพให้ตรงตามเส้นทางที่กล่าวในความเบื้องต้น อาจทำการ

แสดงเป็นรายบุคคลหรือเป็นหมู่ก็ได้ ถ้าให้มีการแข่งขัน ถูกฝึก และรวดเร็ว
ด้วยก็จะยิ่งทำให้นักเรียนเพิ่มความสนุกสนาน

ง. ในงานประจำของโรงเรียน หรือของท้องถิ่น ครูอาจช่วยเขียน
บทให้นักเรียนได้แสดงเป็นละครกลางแปลง ซึ่งถ้าได้แต่งตัวและมีฉาก
ต่าง ๆ ประกอบ จะเพิ่มความเข้าใจ และความสนุกสนานยิ่งขึ้น

๖. ไปเที่ยวหาความรู้กัน

ครูอาจจัดให้นักเรียนได้ชมภูมิประเทศในที่ต่าง ๆ ตามที่กล่าวในความ
เบื้องต้นว่า

จังหวัดพระนคร เพื่อให้เห็นและรู้จักพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สิ่ง
ของบางอย่างในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

จังหวัดนครปฐม เพื่อให้เห็นพระราชวังสนามจันทร์

จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อได้รู้จักทางไปด่านเจดีย์สามองค์

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้เห็นพระราชวังโบราณ

จังหวัดอ่างทอง เพื่อได้รู้จักตำบลป่าโมก

จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อได้รู้จัก ตำบลตระพังตรุ ตำบลหนองสาหร่าย

และดอนเจดีย์ เหล่านี้เป็นต้น โดยเลือกตามความเหมาะสม อาจเพียง

แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งถ้าครูได้ถ่ายภาพสถานที่นั้น ๆ มาด้วย แล้วนำมา

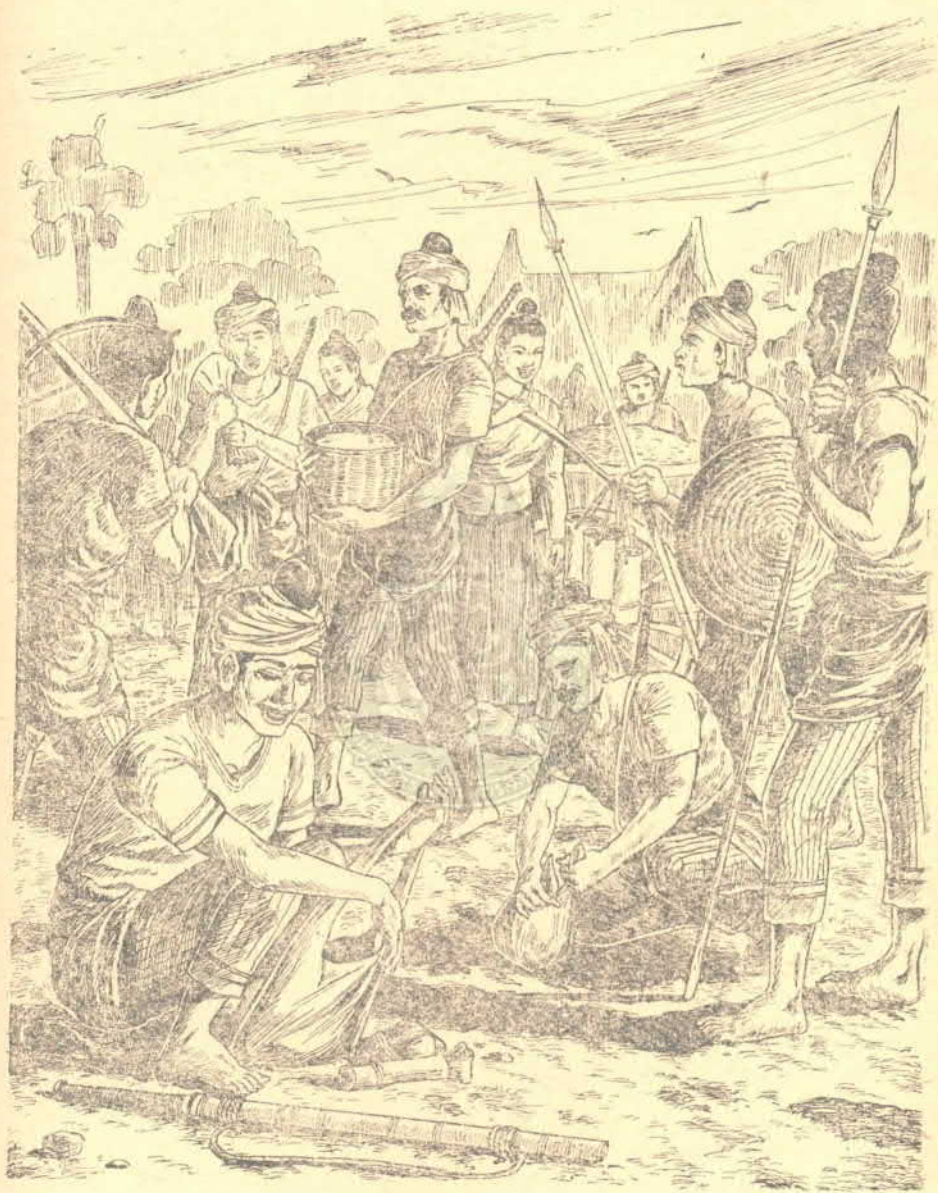
ปักไว้ภายในห้องเรียน ช่วยกันทำแผนแสดงประวัติ หรือแผนที่แสดงที่ตั้ง

ตำบลต่าง ๆ ประกอบขึ้นจะเป็นภาพประทับใจแก่ยิ่งขึ้น

๓. เขียนจดหมายถึงเพื่อน

ครูอาจหารายชื่อโรงเรียนในเขตอำเภอ หรือตำบลทุกถ้าวในความ
 ของตน ให้นักเรียนช่วยกันเขียนจดหมายส่งทางไปรษณีย์ถึงนักเรียนในชั้น
 มัธยมศึกษา ๑ ในโรงเรียนของตำบล หรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อติดต่อแลก
 เปลี่ยนสิ่งของและความรู้ในเรื่องนซงกันและกัน เช่น รูปภาพของสถานที่
 ต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี การเดินทางไปในท้องถิ่นนั้น ๆ ฯลฯ

ชาวเมืองสุโขทัยเตรียมรบ ทั้งชายหญิงร้องเพลงปลุกใจ

พวกเราชาวไทย

พวกเราชาวไทย ทนมาเรียนน ก็มาจากพระราชนิพนธ์ของ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระร่วง

พวกเราชาวไทย

(ฝรั่งรำเท้า)

ชาย พวกเราชาวไทยล้วนใจเด็ด
 กล้าเหมือนเพชรไม่ยอมใครง่าย ๆ
หญิง กล้าเหมือนเพชรไม่ยอมใครง่าย ๆ
 ถึงจะมีไพร่มามากมาย
 ก็ต่อสู้จนตายไม่อินัง
หญิง ก็ต่อสู้จนตายไม่อินัง
 ถึงเมฆสาลูกก้อนนอนนอนผาอ้อม
 ชายก็ยอมทิ้งได้ไม่เหลียวหลัง
ชาย ชายก็ยอมทิ้งได้ไม่เหลียวหลัง
หญิง แม่ไม่ทิ้งหญิงคงส่งเสียงดัง
 และดันหลังไล่ออกนอกเรือนชาน

ชาย และดันหลังไถ่ออกนอกเรือนชาน

เพราะทั้งแม่ทั้งเมียล้วนเลศไชร

ผู้ชายไทยใจจึงลั่นกล้าหาญ

หญิง ผู้ชายไทยใจจึงลั่นกล้าหาญ

ชาย ไม่หวั่นแม่หวั่นเมียจนเสียการ

ม้แก่ใจไปราญรบไพร

หญิง ม้แก่ใจไปราญรบไพร

หญิงถึงจะรักลูกและรักผิว

ไม่ยอมให้ชายมัวอยู่สุส

ชาย ไม่ยอมให้ชายมัวอยู่สุส

หญิง ยุให้ไปยุทธนารบราว

และตอตเชมชนบองกนเมือง

ชาย และตอตเชมชนบองกนเมือง

พร้อมกัน อันพวกเราหญิงชายทั้งหลายไชร

อยากให้ไทยชอชฟูกระเดื่อง

สละชีพเพื่อผดุงความรุ่งเรือง

ให้ชนชอลอเลื่องขจรไกล

เรายอมเสียขวารักษาสัตย์

รักษารัฐสมาที่อาศัย

รักษาชาติศาสนาถาวรไว้

ให้ไทยคงเป็นไทยชั่วดินฟ้า

คำอธิบายศัพท์

ไฟ ^{ไฟ}	ชา ^{ชา} ศก
อิน ^{อิน} ัง	เขา ^{เขา} ใจ ^{ใจ} ใส่ ^{ใส่} กุ ^{กุ} แล
ผ ^ผ ้อ ^อ อม	ผ ^ผ ำ ^ำ ห ^ห ร ^ร บ ^บ ป ^ป ุ [ุ] ไ ^ไ ห ^ห เ ^เ ก ^ก น ^น อ ^อ น ^น เ ^เ ว ^ว ะ ผ ^ผ ำ ^ำ ห ^ห อ ^อ ท ^ท ว ^ว เ ^เ ก
เล ^{เล} ศ	ก ^ก เ ^เ ย ^ย ม
รา ^{รา} ญ	ร ^ร บ
สุ ^{สุ} ส	เก ^{เก} ย ^ย ว ^ว ช ^ช อง
ย ^ย ุ [ุ] ท ^ท ร ^ร น ^น า	(ย ^ย ุ [ุ] ก ^ก -ท ^ท ระ-น ^น า) ส ^ส ง ^ง ค ^ค ร ^ร า ^า ม ก ^ก าร ^ร ร ^ร บ
ร ^ร า ^า ว	ร ^ร บ ^บ ก ^ก ว ^ว น ร ^ร บ เ ^เ ย ^ย ค ^ค เ ^เ ย ^ย น
ฟ ^ฟ ุ [ุ] ก ^ก ระ ^{ระ} เ ^เ อ ^อ ง	ล ^ล อ ^อ ย ^ย ช ^ช น ร ^ร ู [ู] ง ^ง ร ^ร เ ^เ อ ^อ ง ^ง ช ^ช น ไ ^ไ ม่ ^{ม่} ต ^ต ก ^ก ค ^ค ำ
ส ^ส ละ	ละ ป ^ป ล ^ล อ ^อ ย ^ย ท ^ท ง
ช ^ช พ	ช ^ช ว ^ว ค
ผ ^ผ ด ^ด ง	ค ^ค ำ ^ำ ร ^ร น อ ^อ ค ^ค ท ^ท น ^น
ข ^ข จร	พ ^พ ง ^ง ไ ^ไ ป
ช ^ช ว ^ว า	ช ^ช ว ^ว ค
ส ^ส ัต ^ต ย ^ย	ค ^ค ำ ^ำ ส ^ส ัญ ^ญ ญ ^า ค ^ค ำ ^ำ ม ^ม ัน ค ^ค ว ^ว า ^า ม ^ม ช ^ช อ ^อ ต ^ต ร ^ร ง
ร ^ร ัฐ ^ฐ ส ^ส ี [ี] มา	(ร ^ร ัก-ละ-ส ^ส ี-มา) เ ^เ ช ^ช ต ^ต ค ^ค ณ ^ณ ข ^ข อง ^ง เ ^เ า ^า น ^น ก ^ก ิ [ิ] น
ถ ^ถ าว ^ว ร	ม ^ม ัน ^น ค ^ค ง ^ง ค ^ค ง ^ง ท ^ท น

กิจกรรม

๑. ตอบคำถาม

- ก. คนใจเพชรคือคนอย่างไร
- ข. ผู้ชายไทยมีหน้าที่ชอบานเมืองอย่างไร
- ค. ในยามสงครามหญิงไทยมีหน้าที่ชอบานเมืองอย่างไร
- ง. เหตุใดจึงกล่าวว่า การรักษาประเทศไว้ได้ก็เท่ากับรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไว้ได้
- จ. ในยามปรกติ นักเรียนจะแสดงความรักชาติได้ด้วยวิธีใดบ้าง บอกมาให้มากที่สุดที่จะทำได้
- ฉ. “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” นักเรียนเคยสังเกตเห็นข้อความนี้ที่ใดบ้าง หมายความว่าอย่างไร
- ช. นักเรียนเคยสังเกตหรือไม่ว่า หน้าหมวกของทหารมีตัวอักษรสลักไว้ว่าอย่างไร
- ซ. พระร่วงอยู่ในสมัยไหน

๒. ทบทวนความเข้าใจ อธิบายความต่อไปนี้

- ก. ถึงเมียสาวลูกชื่อนนอณผ้าอ้อม
ชายก็ขอมทั้งไค้ไม่เหลียวหลัง
- ข. หญิงถึงจะรักลูกและรักผัว
ไม่ยอมให้ชายมัวอยู่สุส

ค. เรียบเรียงลายตัวอักษร
อักษรวิเศษมาทอาศย

๓. กิจกรรมทางภาษา

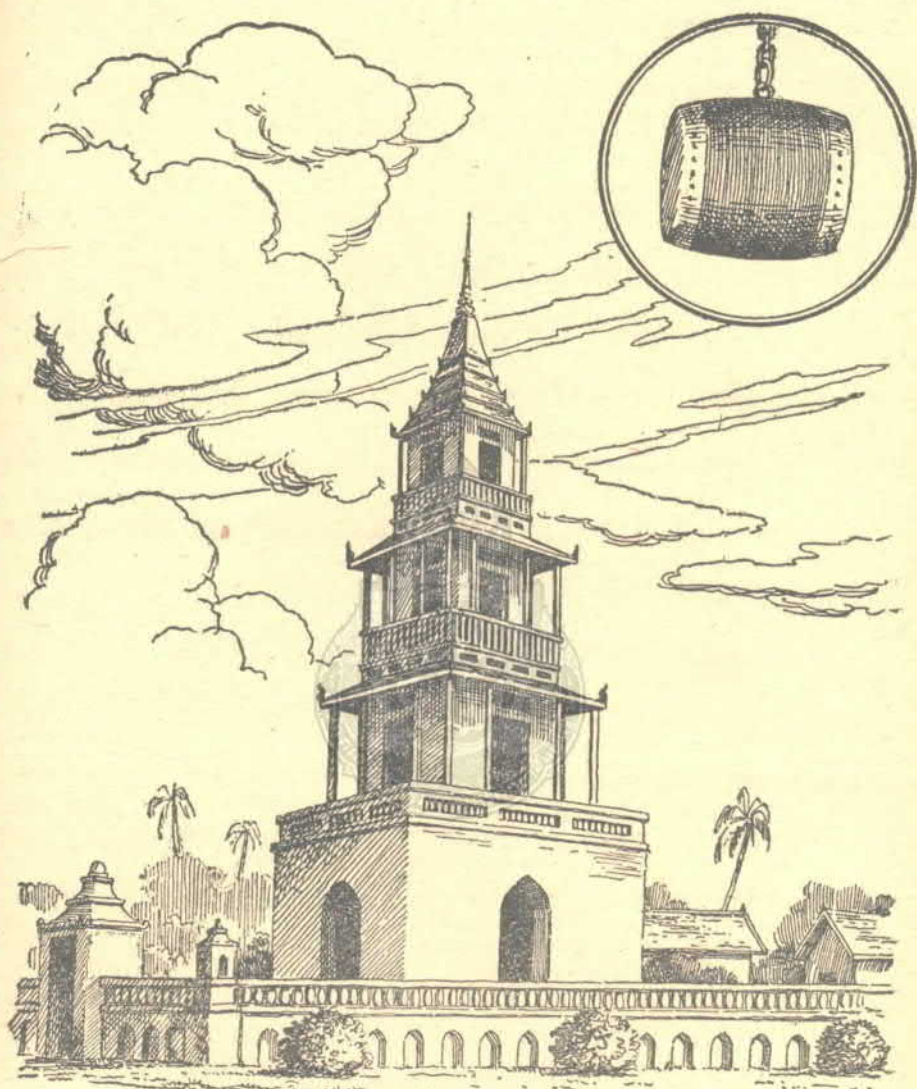
- ก. หาคำที่มีความหมายตรงข้ามกับคำต่อไปนี้
ความรุ่งเรือง ออก - กล้า ชาย แม่ ไพร นอน
- ข. แต่งประโยคโดยใช้คำต่อไปนี้คำละประโยค
เพชร เต็ด ไคร ง่าย สละ รบ รักษา สัตย์ ไทยชาติ ศาสนา
- ค. คัดบทรบเพลงที่เรียนนั้นด้วยลายมือหัดแกมบรรจง ใช้
หมึกแดงขีดคำที่คล้องจองกันข้ามวรรค และใช้หมึกน้ำเงิน
ขีดคำที่คล้องจองกันภายในวรรค
- ง. แข่งกันหาคำที่ใช้อักษรเดียวกันในเรื่องที่เรียน เช่น
มากมาย เหลียวหลัง วร

๔. กิจกรรมทางการแสดง

แบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ พวก ชายพวกหนึ่ง หญิงพวกหนึ่ง ให้
ร้องพร้อม ๆ กันตามบทชายและบทหญิง พร้อมทั้งทำท่าทางประกอบ

๕. หาความรู้เพิ่มเติม

- ก. นักเรียนอาจช่วยกันหาหนังสือพระราชนิพนธ์ เรื่องพระร่วง
มาอ่าน แล้วนำมาเล่าให้นักเรียนในชั้นฟัง
- ข. อาจเชิญผู้ใหญ่มาลำ การแสดงละครเรื่องพระร่วง ใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

หอกลองของไทย อยู่หน้าวัดพระเชตุพน
 สร้างในรัชกาลที่ ๑ เป็นแบบไม้
 ในรัชกาลที่ ๓ ได้สร้างใหม่ในรูปเดิม แบบก่ออิฐถือปูน
 รือในรัชกาลที่ ๕

ย่ำยาม - ทุ่มโมง

เรื่องย่ำยามทุ่มโมงนี้เป็นตอนหนึ่งในนิทานที่ ๖ ของหนังสือ
“นิทานโบราณคดี” ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาบำรง-
ราชนาถาภ ซึ่งทรงนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๕
หนังสือนี้มีเรื่องน่ารู้ทาง ๆ วนเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณ-
คดีและชนบประเพณีของไทยสมัยก่อน รวมทั้งหมด ๒๐ บท ล้วนเป็นเรื่อง
น่าอ่านและอ่านง่าย

ย่ำยาม

เมื่อวันแรกไปถึงเมืองพาราณสี เวลาค่ำฉันนั่งกินอาหารกับ
พวกที่ไปด้วยกัน และพวกข้าราชการอังกฤษ ยังไม่ทันแล้วเสร็จ
พอเวลายามหนึ่ง (๒๑.๐๐ นาฬิกา) ได้ยินเสียงตัมของโหม่งทาง
ประตูวัง ย่ำลา ๑ เช่นเดียวกันกับตัมของระฆังย่ำยามในเมืองไทย
ฉันนึกประหลาดใจ จึงถามข้าราชการอังกฤษที่อยู่ในเมืองนั้น ว่า
ตัมของย่ำเช่นนี้หมายความว่าอย่างไร เขาตอบว่า “เป็นสัญญาณ
เรียกคนมาเปลี่ยนพวกที่อยู่ยาม” พอดฉันได้ยินอธิบายก็จับใจ

แทนจะร้องออกมาว่า “อ้อ” เพราะวิธของระฆังยามในเมืองไทย
 เมื่อถึงเวลาเช้า ๖.๐๐ นาฬิกา เวลาเที่ยงวัน เวลาค่ำ (๑๘.๐๐
 นาฬิกา) และเวลากลางคืนยาม ๑ (๒๑.๐๐ นาฬิกา) เวลา
 เที่ยงคืน เวลา ๓ ยาม (๓.๐๐ นาฬิกา) ก็ตีย่า ทำนองเดียวกับ
 ภัยยืนที่เมืองพาราณสี แม้คำที่ไทยเราพูดก็เรียกเวลา ๖ นาฬิกา
 เช้าว่า “ย่ำรุ่ง” เรียกเวลาเที่ยงวันว่า “ย่ำเที่ยง” และเรียกเวลา
 ๑๘.๐๐ นาฬิกาว่า “ย่ำค่ำ” คำที่พูดว่า “ย่ำ” คงมาจากย่ำของ
 ระฆังนั่นเอง แต่ฉันยังไม่เคยคิดมาก่อนว่าเพราะเหตุใดจึงตีย่า
 เมื่อได้ฟังอธิบายที่เมืองพาราณสี ก็เข้าใจซึ้งมทราบในทันทีว่า

ย่ำเป็นสัญญาณเรียกคนมาเปลี่ยนยาม เห็นได้ว่าประเพณีไทยแต่
 โบราณ เวลากลางวันให้คนอยู่ยามพลัดละ ๖ ชั่วโมงนาฬิกา แต่

กลางคนผลัดละ ๓ ชั่วโมง และยังแลเห็นสว่างออกไปอีก
 ด้วยประเพณีระฆังยามที่ในพระบรมมหาราชวังกรุงเทพฯ เมื่อ
 ตีระฆังแล้วมีคนเป่าแตรงอน และเป่าปี่ตมโหระทึกประโคม
 ต่อกันไปอีกพักหนึ่ง และเวลาเมื่อพระบรมศพหรือพระศพเจ้านายตลอด
 จนศพขุนนางผู้ใหญ่ บรรดาที่มกลองชนะประโคม ย่อมประโคม
 กลองชนะตรงกับยามของระฆังยามทั้งกลางวันกลางคืน อาการ
 ประกอบกันให้เห็นว่าการยามของระฆัง เป็นสัญญาณเรียกคนให้เข้า
 ประจําหน้าที่พร้อมกันแล้ว มืดของประเพณียามของระฆังยามและ
 ประโคมพระศพในเมืองไทยเห็นว่าเป็นดังกล่าวมา และอาจจะได้
 มาจากอินเดียแต่ดึกดำบรรพ์

หุ้มโมง

จะเลยเล่าแถมถึงประเพณีตบอเวลาในเมืองพม่า ซึ่งฉันได้
ไปรู้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ต่อไป เพราะได้เล่าที่เหมือนกับไทย
อีกอย่าง ที่ในพระราชวังเมืองมันตะเลมหอนาฬิกาหลังหนึ่ง
เป็นหอสูง ข้างล่างมีห้องสำหรับไว้นาฬิกา ข้างบนเป็นหอโถง
สำหรับแขวนกลองกับฆ้องตบอเวลา เขาว่าเคยมีหอเช่นนั้นที่
ราชธานีในเมืองพม่าแต่ก่อนมา ฉันถามเขาว่า ฆ้องกับกลองที่แขวน
ไว้นั้นหอนั้น ตีต่างกันอย่างไร ไม่มีใครบอกอธิบายได้ เพราะ
เลิกราชประเพณีพม่ามาเสียหลายสิบปีแล้ว ฉันทักใจได้ว่า
ฆ้องสำหรับตีกลางวัน กลองสำหรับตีกลางคืน หลักนั้นอยู่ใน
คำพูดของไทยเราเอง ที่เรียกเวลาตอนกลางวันว่า “โมง” เช่นว่า
๔ โมง ๕ โมง แต่ตอนเวลากลางคืนเรียกว่า “หุ้ม” เช่นว่า
๔ หุ้ม ๕ หุ้ม คำ โมง กับ หุ้ม มาแต่เสียงฆ้องและกลองนั่นเอง
ในเมืองไทย แต่โบราณ ก็เห็น จะใช้ ฆ้อง และ กลอง ตบอเวลา
อย่างเดียวกันกับในเมืองพม่า

คำอธิบายศัพท์

เมืองพาราณสี (Benares)	ตั้งอยู่ตอนเหนือของประเทศอินเดียบนแม่น้ำคงคา พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาในเมืองนี้
ข้าราชการอังกฤษ	เจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษ แต่งตั้งให้มาปฏิบัติราชการในเมืองนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาบำราบปรปักษ์ เสด็จประพาสอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ ระหว่างนั้นอินเดียยังอยู่ในปกครองของอังกฤษ
ยามหนึ่ง	ตรงกับ ๒๑.๐๐ นาฬิกา หรือ ๓ ทุ่ม ยามหนึ่งมี ๓ ชั่วโมง รวมวันหนึ่งมี ๘ ยาม
มอง	เครื่องดนตรีไทยอย่างหนึ่งทำด้วยทองเหลือง มีปุ่มกลอง มองโหม่ง เป็นฆ้องใช้ตีบอกเวลา
ย่ำลา	ย่ำ คือกดกลองหรือฆ้องดัง ๆ ย่ำลา คือกดหนึ่งหนึ่งลา แปลว่า ครึ่ง หนึ่ง
ย่ำยาม	การกดกลองหรือฆ้องดัง ๆ หลายครั้ง เพื่อบอกเวลาสำหรับเปลี่ยนยาม ถ้าตียามในเวลาเช้าเรียกว่า ย่ำรุ่ง เวลาเที่ยงเรียกว่า ย่ำเที่ยง และเวลาค่ำเรียกว่า ย่ำค่ำ
สัญญาณ	เครื่องดนตรีมาบให้รู้กัน ขอตกลงกัน เคยวนเรียกสัญญาณ

เปลี่ยนนาม

การผลัดเปลี่ยนคนเฝ้าสถานที่ หรือเปลี่ยนเจ้า
หนาทรงศึกษาเหตุการณ์ในสถานทวารการ หรือ
สถานที่สำคัญตามเวลาที่กำหนดไว้

พระบรมมหาราชวังกรุงเทพฯ ๑ วังหลวง

แต่รงอน

แต่รงอนป้องกันโจร สมัยก่อนใช้เฉพาะพระมหา-
กษัตริย์

มโหระทึก

กลองโลหะชนิดหนึ่ง ใช้เป็นเครื่องบอกสัญญาณ
และประโคม

ประโคม

ทำเพลงดนตรีพร้อมกัน

ศพ

ซากศพ ร่างคนที่ตายแล้ว สำหรับพระมหากษัตริย์
และพระบรมราชินี ใช้ว่า พระบรมศพ สำหรับ
เจ้านายใช้ พระศพ คนสามัญใช้ ศพ

กลองชนะ

เป็นกลองชนิดหนึ่งทั้งสองหน้า และร้อยโยงด้วย
หวาย ตักด้วยไม้ ใช้ตีในงานหลวง

ระฆัง

เครื่องสำหรับตีให้เกิดเสียงเป็นเครื่องหมายอาณัติ-
สัญญาณ หลักร้อยโลหะ เช่น ทองเหลือง เป็นต้น

ประเพณี

ขนบธรรมเนียม แบบแผน

มูล

ที่มา ต้น แก่

ดึกดำบรรพ์ (ดึก-ดำ-บัน) นานมาก นานมาแล้ว เก่าแก่ โบราณ

มันตะเล (Mandalay) เมืองสำคัญทางตอนเหนือของประเทศพม่า ตั้ง

อยู่บนฝั่งแม่น้ำอิรวดี

หอโถง

ราชธานี

ท่อม

เรือนสูงโล่ง

เมืองหลวง

ชั่วโมงกลางคืน นิยมเรียกดังนี้

๑๙.๐๐ น. เรียกว่า ๑ ท่อม

๒๐.๐๐ น. ,, ๒ ท่อม

๒๑.๐๐ น. ,, ๓ ท่อม

ฯลฯ

สำหรับเวลากลางวัน บางทีนิยมเรียกดังนี้

๗.๐๐ น. เรียกว่า ๗ โมง หรือโมงเช้า

๘.๐๐ น. ,, ๘ โมง หรือ ๒ โมงเช้า

ฯลฯ

๑๒.๐๐ น. เรียกว่า เที่ยง

๑๓.๐๐ น. ,, ย้ายโมง

๑๔.๐๐ น. ,, ย้าย ๒ โมง

๑๖.๐๐ น. ,, ๔ โมงเย็น

ฯลฯ

กิจกรรม

ก. ตอบคำถาม

๑. สมัยโบราณ เมืองไทยเราใช้อะไรเป็นเครื่องบอกเวลาของวัน
๒. ทำไม จึงเรียกเวลากลางคืนว่า ทุ่ม และเรียกเวลากลางวันว่า โมง คำ โมง กับ ทุ่ม มีที่มาอย่างไร
๓. ย่ำลา และ ย่ำยาม มีความหมายต่างกันอย่างไร
๔. ยามสามเป็นเวลาก่อนฟ้า
๕. ท่านใคร่รู้ความรู้จากการอ่านเรื่องนี้อย่างไรบ้าง
๖. ในประเทศอื่น ๆ เช่น จีนและญี่ปุ่นในสมัยโบราณ เขาใช้อะไรเป็นเครื่องบอกเวลาของวัน

ข. มาเล่นกัน

๑. เทียบการ เรียก เวลา ด้วย โมง และ ยาม กับ การ เรียก เวลา ด้วย นาฬิกาตลอดวันหนึ่ง
๒. ลองทำนายว่าคนนาฬิกาใหญ่ ๆ ซึ่งบอกเวลาเป็นโมง ทุ่ม และ ยาม

ค. ไปเที่ยวหาความรู้กัน

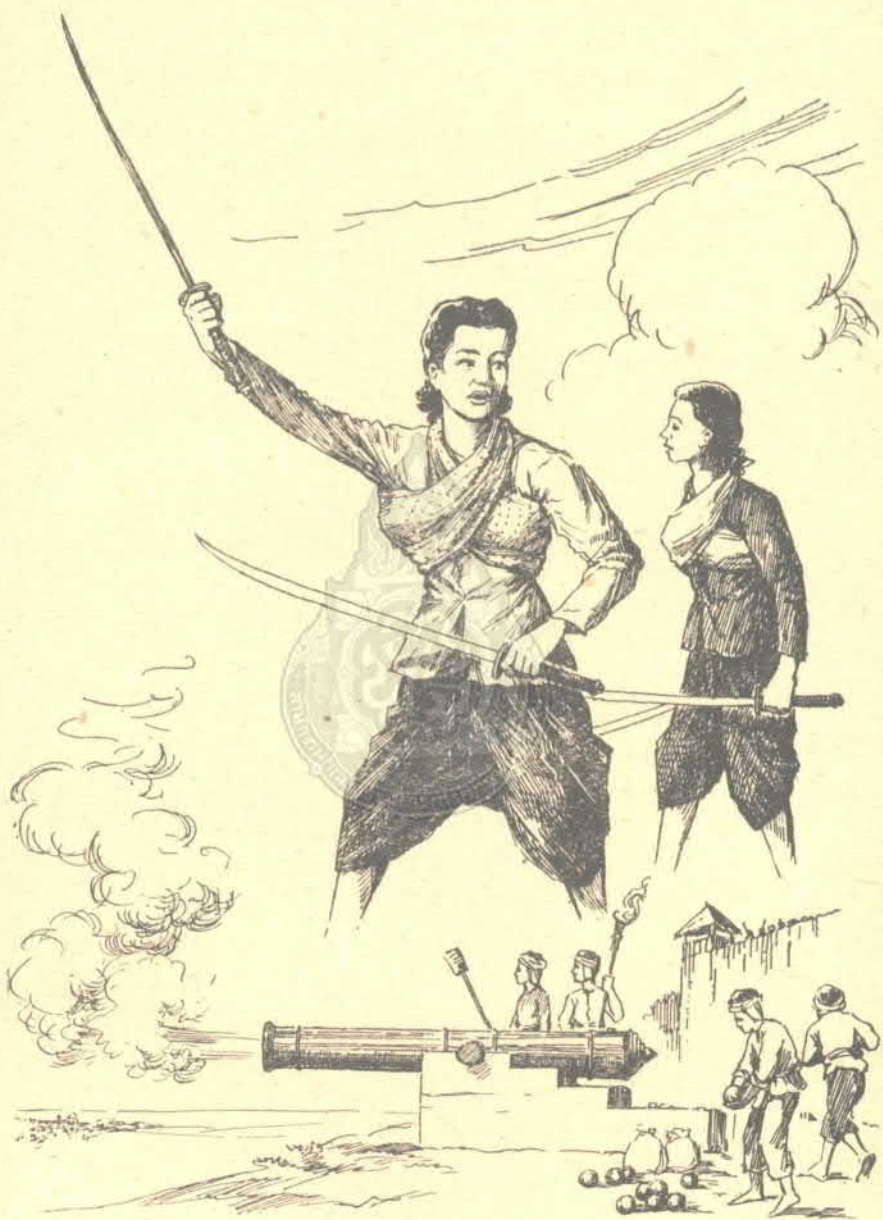
๑. ไปชมพิพิธภัณฑ์หรือวัดในท้องถิ่นในจังหวัดที่ท่านเคยอยู่
๒. ใ้ถามผู้ใหญ่ว่าเกี่ยวกับเรื่องการนับเวลาของคนโบราณ เช่น ย่ำควาย ชวหม้อชาวเกอก ชวเคียวหมากเหล็ก เวลาพระจันทร์ขึ้น เวลาเข้าไร่เข้าไฟ เวลาพระยิมขบปาก เวลาควาประกายพรกชน ฯลฯ

๓. เล่าและเรียบเรียงเรื่องการไปเที่ยวชมสถานที่สำคัญของท้องถิ่น
และการไต่ถามผู้ใหญ่

ง. ช่วยกันหาของมาแสดง

ประชันความรู้จำลอง แสวงเครื่องวัดเวลาและเครื่องบอกเวลาสมัย
ต่าง ๆ เทาตระคนความาได้ แสวงภาพถ่าย ภาพเขียน เครื่องวัดเวลา
เหล่านี้ นอกจากนั้นอาจแสวงตัวอย่างสิ่งของ หุ่นจำลอง แผนที่ และแผนภูมิ
ต่าง ๆ เทาที่นักเรียนร่วมกันทำและจัดทำมาไว้เพิ่มเติมด้วยก็ได้

คุณหญิงจัน กับ นางมุก นำพลเมืองต่อต้านพม่า

คักถลาง

ความเบองตน

คักถลาง ทะเรยนคอกโปน คักมาทากหนังสือเรื่องสามกรุง
พระนพนธของพระราชวรวงศ์เชอ กรมหมนพทยาลงกรณ เป็นคำประพันธ์
ประเภทกาพย์

เรื่องนเกิดชนประมาณ พ.ศ. ๒๓๒๘ สมัยรัชกาลสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าฟ้าโลก พระเจ้าปดุง กษัตริย์พม่า โดยกทัพยกทัพเรือ มาที่
หัวเมืองขัณฑ์ของไทย ทางมรรษะทางทนานมาตามลำคย เมืองตะกั่วป่า
ตะกั่วท่ง ไม่สามารถต้านทานพม่าได้ จึงเสียดเมืองแก่ข้าศึก พม่ายกทัพไป
ล้อมเมืองถลางไว้ ขณะนั้นเจ้าเมืองถลางเพงฉงแก่กรรม ยังไม่มีผู้ใดแทน
คุณหญิงจัน ภรรยาเจ้าเมือง และนางมุกนงสาวคุณหญิงจัน พร้อมกย
คณะกรมการเมือง ช่วยขอร้องกษัตริย์พม่า พม่าลืมนอบยดงเคอนเคย
กทัพเขาเมืองถลางไม่ได้ เสียดอาหารค้มกลัง ต้องถอยทัพกลับไป เมื่อ
เสร็จศึกแล้ว สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฟ้าโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้คุณหญิงจันเป็นท้าวเทพสตรี และนางมุกเป็นท้าวศรีสุนทร

ศกกลาง

ฝ่ายทัพเรือพม่า เลียบฝั่งเข้ามา ยึดเมืองตะกั่วป่า
ตะกั่วทุ่งตามทาง แล้วข้ามสู่เกาะ มุ่งเหมาะเมืองกลาง เกราะหัด
ม่นาง พนองนาร

เจ้าเมืองมวยมรณ ลงไปเสียก่อน ททัพสาคร ข้ามมาราว
แต่คุณหญิงจัน ไม่พริ้นไพร่ นางมุกกคิน อยู่ด้วยช่วยกัน
เกลี้ยกล่อมชักชวน ไม่ให้หนีบวน จัดสรรปันส่วน
สู้รบครบครัน ไม่เสียเมืองกลาง เพราะนางแข็งขัน ม่านขาด
เสบียงพลัน เลิกทัพกลับไป

คำอธิบายศัพท์

ทัพ	กองทหาร
เลียบ	ไปตามริม ไปตามขอบ
ตะกั่วปา	ขี้รบนเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดพังงา
ตะกั่วทุ่ง	ขี้รบนเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดพังงา
ถलग	ขยู่ทางทิศใต้ของอำเภอตะกั่วทุ่ง ขี้รบนเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต
ม้วย	ตาย
มรณ	มรณะ ความตาย การตาย
สาคร	แม่น้ำ ทะเล ทัพสาคร คช ทัพเรือ
พรัน	กลว หวน
ภคิน	พหุญง นองหลุญง
เกลยกลอม	ชักชวน ชักจูงมา
บันบวน	วุ่นวาย ลี้ลั่น
จัดสรร	เฉพาะ แบ่งส่วนไว้โดยเฉพาะ ขึ้นไว้เพื่อประโยชน์ โดยเจาะจง
ปันส่วน	แบ่งส่วน
ครบครัน	บริบูรณ์ ไม่ขาดเหลือ
แข่งขัน	เก่งกล้า สามารถ เหาการเอางาน
มาน	ชนชาติพม่า
เสบียง	อาหารที่เขาไปกินระหว่างเดินทางไกล
พลัน	ทันที่ทันใด กว่น เรว

กิจกรรม

ก. ตอบคำถาม

๑. ประเทศพม่า ตั้งอยู่ในทวีปอะไร
๒. เมืองตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง ชนกันจังหวัดอะไร
๓. ศักดกลาง หมายความว่าอย่างไร
๔. เมืองกลาง อยู่ในจังหวัดอะไร
๕. กษัตริย์มาลลอมเมืองกลาง พม่าคเมืองอะไรได้บ้าง
๖. เหตุไรเจ้าเมืองกลางจึงไม่ออกรบ
๗. ใครเป็นบรรพบุรุษเมืองกลาง
๘. เหตุไรพม่าจึงเลิกทัพกลับไป
๙. ความเห็นของนักเรียน การที่ชาวกลางรักษาเมืองไว้ได้ เพราะเขามีคุณธรรมอะไรอย่าง หนึ่งบอกมาตามความนึกคิดของแต่ละคน

ข. ฝึกภาษา

๑. แต่งประโยคโดยใช้คำต่อไปนี้
เจ้าเมือง เกาะ ทัพ เกิดยกกล่อม ช่วยกัน
๒. ให้คิดคำคู่ในเรื่องควยลายมือหัดแกมบรรจง พร้อมทั้งอธิบายความหมาย เช่น
ม้วยมรณ เกิดยกกล่อม ฯลฯ
๓. หักออกเสียงคำที่สะกด ร. ล. ท่อไป

๖ ๔	๔ ๔
ทพเรือ	เลียบฝั่ง
๘ ๔	๔
เคราะห์ด	เมืองกลาง
๔	๕
ราว	เกลือกกลม
๔	
พร้นไพร	เลิกทัพกลับไป
๖	
สู้รบครบครัน	

ก. กิจกรรมทางการแสดง

๑. นักเรียนลองแสดงกิริยาอาการต่อไปนี้ (เลือกปฏิบัติตามความเหมาะสม)

ก. เดินเดินเลียบราว

ข. เดินเดินหางราว

ค. เข้ายกมือชน

ง. เขากางมือชน

จ. เขายกมือชน

ฉ. เดินเดินข้ามสะพาน

ช. เดินเดินใต้สะพาน

๒. โรงเรียนอาจจัดให้มีการแสดงละคร ตอนศึกกลาง

๓. แบ่งนักเรียนออกเป็น ๖ แถว ผลัดกันท่องกาพย์ แถวละวรรค ในการท่องให้ท่องเป็นจังหวะ และท่องต่อกันทันทีไม่ชักช้า เมื่อแถวหนึ่งท่องจบลง แถวต่อไปต้องท่องได้ทันที พร้อมทั้งแสดงท่าทางประกอบเท่าที่จะแสดงได้

ง. การค้นคว้า

๑. นักเรียนหาที่ตั้งเมืองตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง และเมืองถลางจากแผนที่
๒. ศึกษาภูมิศาสตร์ของจังหวัดเหล่าน ว่าการทำมาหากินอย่างไร สินค้าสำคัญมีอะไรบ้าง สถานที่สำคัญมีอะไร จำนวนพลเมืองมีเท่าไร ฯลฯ
๓. เขียนแผนที่ประเทศไทย แสดงที่ตั้งจังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต เมืองตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง และเมืองถลาง ฯลฯ
๔. สำหรับนักเรียนจังหวัดอื่น ๆ นอกจากจังหวัดภูเก็ต ทำแผนที่แสดงระยะทางจากจังหวัดของตนไปยังจังหวัดภูเก็ต และเขียนคำอธิบายด้วยว่า การเดินทางจากจังหวัดของตนไปยังจังหวัดภูเก็ต ไปใ้ไกลทางเดียวเท่าใด เดินทางเท่าไร จะไปติดต่อที่ไหน ฯลฯ

ส่วนนักเรียนที่อยู่ในจังหวัดภูเก็ต ให้ทำแผนที่แสดงระยะทางจากโรงเรียนไปยังเมืองถลางเก่า เขียนคำอธิบายประกอบด้วยว่าจะเดินทางไปได้อย่างไร กินเวลานานเท่าไร

จ. การศึกษาสถานที่

สำหรับนักเรียนที่อยู่ในจังหวัดภูเก็ตหรือจังหวัดใกล้เคียง ควรหาโอกาสไปชมปูชนียสถานและสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น คลองขุดตะเกา

ตำบลเชิงทะเล ททพรอพมายกเข้ามา สนามรยคุณหญิงนทยานคชน ตำบล
 เทพกษัตริย์ อำเภอกลาง ตำบลศรีสุนทร และ หลกเมธอง เป็นต้น อา
 ภายภาพแล้วนำมาช่วยกันเรียบเรียงประวัติ รวมไว้กับประวัติสถานที่สำคัญ
 อื่น ๆ ที่เคยไป เก็บรักษาไว้ในห้องสมุด ขานำลงในหนังสือประจำปีของ
 โรงเรียน หรือส่งไปลงในนิตยสารสำหรับเด็กก็ได้

๒๘ สังข์ทอง

คำขบแจ้ง

บทละครนอก เรื่อง “สังข์ทอง” เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นคำกลอนบทละครตามสำนวนไพเราะเป็นต้นแบบของคนทั่วไป และกระทรวงศึกษาธิการได้เลือกเป็นแบบเรียนของนักเรียนมาเนิ่นนาน เดิมเป็นตำนานเรื่องหนึ่งในปัญญาสาขาค (นิทาน ๕๐ เรื่อง) เรียกว่า “สุวรรณสังข์สาขาค” คนแต่ก่อนเชื่อกันว่าเป็นเรื่องจริง เพราะมีตำนานถึงต่อไป

๑. ชาวเมืองเหนืออ้างว่า เมืองท่งยี่ ในจังหวัดศรีสะเกษเป็นเมืองท้าวสามล ยังมีลานศิลาแดงแห่งหนึ่งว่าเป็นฐานามคัลของพระสังข์ อยู่ไม่ห่างวัดพระมหาธาตุนัก ฝาผนังในวิหารหลวงวัดพระมหาธาตุก็เขียนเรื่องสังข์ทองไว้ เป็นฝีมือช่างคร่งกร่างเก๋ายิ่งปรากฏอยู่ในทวณน

๒. ชาวหัวเมืองฝ่ายตะวันออกอ้างว่า เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองท้าวสามลอีกแห่งหนึ่ง เรียกภูเขาลูกหนึ่งว่า เขาส้มมา อธิบายว่าเมื่อพระสังข์ตกชั้นระ โคขมาเหาะข้ามภูเขานี้ไป

กวนานตำนานเรื่องสังข์ทองมาแต่งเป็นบทละครเล่นตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และถึงกรุงรัตนโกสินทร์ก็เล่นกันต่อมา เริ่มเรื่องตั้งแต่ตอนที่ ๑ กล่าวถึงกำเนิดพระสังข์ ตอนที่ ๒ ถึงพระสังข์ และตอนที่ ๓ นางพนธวิมลเถยพระสังข์ ทั้ง ๓ ตอนนี้ไม่ใช่พระราชนิพนธ์ ฝีมือ

แต่ทว่าใครทราบนั่นไหม้ แต่พอชนตอนที ๔ ดังแต่พระสังขพันนาง
 พนธิดาเป็นตนไปจนจบตอนที ๘ ทว่าด้วยผลตามพระสังขพันนาง ทราบน
 แน่ว่าเป็นพระราชาชนพณิที่ทรงพระทัยทรงไว้ให้พวกละครหลวงเล่น นยถอกน
 ว่าแต่งตนก ตทงท่านองเรอง ภาษ่า ล้านวนโวหาร และรสไพเราะ
 เหมาะสมกับการศึกษาของเด็กไทยในวัน

เรื่องสังข์ทองในปัญญาสาตก

ท้าวพรหมทัตครองเมืองพรหมนคร มีมเหสีสององค์ องค์เอกซอ
 นางจันทา องค์รองซอ นางจำปาทอง นางจันทามเหสีเอกนั้น ไหโรทบายว่า
 จะมีโอรส ซึ่งมีบุญญาธิการมาก ทำให้นางจำปาทองคิดอิจฉา จึงหาเหตุ
 ใสร้ายนางจันทาทาง ๆ นานา ท้าวพรหมทัตไม่ทันคิด ก็หลงเชื่อ จึงให้ไล
 นางจันทาไปเสียจากวัง

นางจันทาไปอาศัยขายตาอยู่ในป่า ในขณะที่พระโพธิสัตว์ จุตติงมา
 ปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ไท่ ๖ เดือน พระโพธิสัตว์พิจารณาว่ามารดาตกยาก
 เกรงจะเลี้ยงดูลำบาก จึงอธิษฐานให้กลายรูปเป็นสังข์ทอง พอครบ ๑๐ เดือน
 นางก็คลอดบุตรออกมาเป็นสังข์ทอง แล้วนางก็เก็บรักษาไว้จนพระโพธิสัตว์
 เติบโตขึ้นมา

วันหนึ่งมารดาไปป่า พระโพธิสัตว์จึงออกจากสังข์ มาช่วยหุงข้าว
 หาปลา และกวาดเรือนไว้ให้ แล้วหลบเข้าไปซ่อนในสังข์ตามเดิม นาง
 กลุ้มมากแปลกใจ วันหนึ่งจึงคอยแอบคอยกัไ้เห็นพระโพธิสัตว์ออกมา
 จากสังข์ ก็รู้ว่าแปลก จึงวิ่งมาคอยหอยสังข์เสียบยบเย็น แล้วเผาไฟเสียบ
 กัไ้เห็นพระโพธิสัตว์เสียบยบออกมา

เมื่อท้าวพรหมทศทรงทราบความ ก็ให้ไปรับพระสังขกลายมา แต่นาง
จำปาทองทูลขยิบว่า กุมารน้อยนั้นเกิดในหอยสังข์ เป็นคนอยาหัว ไม่ควร
เลี้ยงไว้ทั้งแม่ทั้งลูก ท้าวพรหมทศตกลงเชอ ก็ส่งให้เอาน้ำลูกใส่แพลอยน้ำ
ไป แล้วเกิดพายุลใหญ่พัดแพแตก นางจินทาเกาะไม้โคกที่หนึ่ง ลอยไป
ชนบกที่เมืองมทวาช เศรษฐีอนัญชยรับไปเลี้ยงไว้ ส่วนพระสังข์ลอยไป
สู่ทะเลลึก พญานาคมีบุตรชื่อให้เดินทางต่อไป ฝนแดงเมืองยักขิน
นางยักขีไต่รบพระสังข์เลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม

นางยักขีส่งพระสังข์ไม่ให้ออกนอกปราสาทไปทางสวนทิศอุดร และ
ไม่ให้ชนไปบนปราสาทชนบน ควนนางยักขีเสลด พระสังข์ออกไปที่สวน
ก็เห็นกระตักเรียงรายอยู่ และเมื่อกลับชนไปบนปราสาทชนบน ก็พบบ่อเงิน
บ่อทอง เกือกทอง เกราะรูปทานพ และพระขรรค์ ลองสวมศอกให้หาลอยโค
จึงถอดเครื่องเกยไว้ที่เดิม แล้วลองจมน้ำในบ่อทอง ก็ปรากฏว่าคึกแน่น
เชือกไม่ออก จึงเอาผาฟันไว้ ครั้นนางยักขีกลับมาถามยักขีบอกว่าคึก
นางยักขีแก่ออกดู เห็นเป็นสททอง จึงฉมนาลาบลงไป สททองก็หาย ดังแต
นั้นนางยักขีไม่ไว้ใจพระสังข์ ไม่กล้าออกไปหากินตามเคย จนร่างกายซูบผอม
จนหนังพันหัวไม่ไหว ก็ออกไปหาสททองตามเคย

พระสังข์ได้โอกาส ก็รีบลงไปซบตัวในบ่อทอง แล้วสวมเกราะ เห็น
พระขรรค์ สวมเกือกทอง เหาะพันไปจนเข้าเขตแดนเมืองคักศิลา แม
นางยักขีตามมาก็น ไม่สามารถข้ามเขตมาได้ โคแต่ร้องเรียกให้พระสังข์
กลับ เมื่อพระสังข์ไม่กลับ นางยักขีจึงบอกมนตรี สำหรับเรียกเนอเรียกปลาให้

พระสังขเรณโคแล้วกลานางยกยเหาะต่อไป ในที่สุดนางยกยทรมใจตาย
พระสังขกลับมารับการเผาศพให้ แล้วเหาะต่อไปจนถึงเมืองพาราณสี ไป
อาศัยอยู่กับนายค้ำยคนหนึ่งและเที่ยวเล่นหรือยกยเทกเลียงโค

เจ้าเมืองพาราณสีมีภรรยา ๗ คน พสาวทั้งหกคนมีสามหมกแล้ว
เจ้าเมืองศกัระให้ลูกสาวคนสุดท้อง (ชื่อนางคันทา) เลือกสามเองตาม
ชอบใจ จึงประกาศให้เจ้าชายทั้งหลาย มาประชุมเพื่อให้นางคันทาเลือกเป็น
คู่ครอง นางคันทาไม่พอใจใครสักคน เจ้าเมืองจึงขอร้องให้ชาวเมือง
ทั้งหมดมาประชุมกันให้นางคันทาเสี่ยงพวงมาลัยโยนไปในอากาศ ถ้าพวง
มาลัยลอยไปตกที่ใครจะให้แกคนนั้น พวงมาลัยก็ลอยไปสวมมือพระสังข
เจ้าเมืองจึงยกนางคันทาให้ และให้ตัวพวกรักษาตามธรรมเนียม พระสังข
ไม่ยอมรับหน้า เพราะถ้าถกเถียงเถวระอกรคนใด ใคร ๆ ก็ให้เห็นเป็นรูปทอง
เจ้าเมืองโกรธว่าขาค้าง จึงให้ขับออกไปอยู่นอกเมืองทางผดเมย

ต่อมาเจ้าเมืองก็คดอขาย แกล้งใช้ให้เขยทิ้งเจกออกไปหาเนอ
พระสังขเหาะไปในป่า แล้วดอกเถวระออก ร่ายมนต์เรียกเนอมาเสียหมก
เมื่อหาเนอไม่ได หักเขยก็ต้องไปขอจากพระสังข โดยแลกกับไขหู ไคเนอ
คายมากนละตัว แล้วพระสังขเองก็งูเนอเป็น ๆ มาให้เจ้าเมือง เจ้าเมือง
ไม่รับจะทำอย่างไร จึงอธิบายให้เจกเขยไปหาสกรมาอีกครั้งหนึ่ง พระสังข
ก็ทำไคอย่างคราวก่อน โดยขอให้หักเขยคดนมอแลก ครองทสาม
เจ้าเมืองสั่งให้เจกเขยหาปลา พระสังขก็หาไคอกและไคข้อให้หักเขย
คดปลายมูกแลก เจ้าเมืองจึงไม่รับลงโทษพระสังขไคอย่างไค

รอนลงพระอินทร์ลงมาตงขณูหาให้เจ้าเมืองแก่ เจ้าเมืองแก่ไม่ได้
 จึงให้หาพระสังฆมาฆออกว่า ถวายแก้ขณูหาและคคสโค จะยกสมบัติให้ เมื่อ
 พระสังฆแก้ขณูหาได้ และคคสชนะพระอินทร์ เจ้าเมืองกบฏแยกและยก
 สมบัติให้ พระสังฆจึงออกติดตามหาแม่ จนไปพบที่ขานธณูชัยเศรษฐี
 กรวยมาไว้ในวง ภายหลังเรื่องรูปไปลงเมืองพรหมนคร ท้าวพรหมทตจึงแต่ง
 ทูต ให้มาเชิญพระสังฆกลับไป พร้อมทั้งชายาและนางจันทา นางจันทา
 ขอขลุ่ยไฟพลูจันทนเอง ว่าขอสศยทอสามกลอกมา ขณะทอขลุ่ยไฟ เกิดมีกอกบว
 ผกชนรบีในกองไฟ นางจำปาทองจึงขอขลุ่ยไฟพลูจันทนบ้าง แต่พระไม่เชากย
 คนผก ไฟจึงไหม้ นางจำปาทองตาย

เรื่องสังฆทองในบัญญัติสาตก มยอ ๗ เพียงเท่านั้น ส่วนสังฆทองใน
 พระราชชนพนธนน เคาเรื่องคล้าย ๆ กัน แต่การดำเนินเรื่อง แตกต่างกันใน
 บัญญัติสาตกหลายตอน ทั้งจะได้อ่านจากเรื่องย่อ และบทกคคมาค่อไปใน

เรื่องสังข์ทองในพระราชนิพนธ์

เริ่มเรื่องกล่าวถึงท้าวยศวิมล เจ้าเมืองยศวิมล ผ่านไปว่า
ดวงอาทิตย์ตกลงมาตรงหน้าเบื้องขวา พระองค์น้อยเอาไว้ได้
พร้อมกับดาวดวงเล็ก ในมือซ้าย โหรทำนายว่า พระมเหสีเอกชื่อ
นางจันทิ จะประสูติพระกุมาร ที่มีบุญญาธิการมาก แต่จะต้อง
พลัดพรากจากกันไปนาน แล้วจึงจะกลับมาพบกันภายหลัง ส่วน
พระมเหสีรอง ชื่อนางจันทาจะประสูติพระธิดา นางจันทาคิดอิจฉา
เพราะถามเหสีเอก มีลูกเป็นชาย ราชสมบัติ ก็จะตกอยู่แก่ลูกชาย
นั้นทั้งหมด ตัวนางเองจะต้องตกอับ เพราะมีลูกเป็นหญิง นางจึง
คิดสับบนโหรไว้ ให้อภัยช่วยเฟ็ดทุล เป็นประโยชน์ข้างฝ่ายนาง
ครั้นถึงเวลา นางจันทิมีเหสีเอก ก็ประสูติโอรส เป็น
หอยสังข์ ทำให้เป็นทอับอาย แก่คนทั้งปวง เมื่อท้าวยศวิมล
ตรัสถาม โหรก็แก้แกล้งทูลว่า เหตุดังนี้ เป็นเพราะบ้านเมือง จะพินาศ
ฉิบหาย ต้องขับพระมเหสี และหอยสังข์ ไปเสียให้พ้น บ้านเมือง
จึงจะร่มเย็นเป็นสุขดังเดิม ท้าวยศวิมลหลงเชื่อก็ให้ขับไล่นาง
ไปเสียจากวัง

นางจันทิต้องอุ้มหอยสังข์ เดินซัดเซ ไปอาศัยยายตาอยู่
ในป่า จนเวลาล่วงไปได้ ๕ ปี ได้รับความลำบากมาก เทวดาจึง
ช่วยคลาย ให้ฝูงไก่อ่ำ มาจิกกินข้าว ที่วางตากไว้ พระกุมาร
สงสารมารดา จึงออกจากหอยสังข์ มาช่วยไล่ไก่ และเก็บกวาด

บ้านช่อง หาข้าวปลาไว้ให้ แล้วก็กลับเข้าอยู่ในสังข์ตามเดิม
 มารดากลับมาจากป่า ก็รู้สึกประหลาดใจมาก รุ่งขึ้นคอยแอบดูอยู่
 ก็ได้เห็นพระสังข์ ออกจากสังข์มานั่งเล่น จึงเอาไม้มาต่อยสังข์
 เสียแหลกไป ตั้งแต่นั้นมา นางจันท์และสองตายาย ก็ช่วยกัน
 เลี้ยงดูพระสังข์เป็นอย่างดี

แต่ในไม่ช้า นางจันท์ก็ทราบความ จึงทำเสน่ห์ให้ท้าวศุวิมล
 ให้หลงใหล แล้วล่อโอกาสเพ็ดทูล ให้ตำรวจวังไปจับตัวพระสังข์
 มาฆ่าเสีย ดังความต่อไปนี้

มาลงชงบานตายาย
 วางรายคนไว้มิให้หนี
 ช้อนเรนแกลเห็นนางเทว
 เสน่หูกไม่ทักทาย
 ชุบผอมผาผ่อนก็ปะป
 ขาดทะเลปูโปรงน้ำใจหาย
 ชะแฉกแลเห็นพระลูกชาย
 ก็มาดหมายสำคัญสัญญา
 เฟ่งพิศพินิจดูรูปทรง
 เหมือนน้องคตรงค์กตัญญู
 ลูกท่านนั้นคงไม่สงกา
 เราจะออกปากว่าก็จใจ
 หยอกเข้าเคล้าอยู่กับมารดร

พุงสองเท่าไม่มด
 มเหสเกลยกายซังตายไป

บัดนั้น

เสน่ห่มอชฌาสัย
 เห็นนางกัลยาเจ้าคตาไคล
 ทำเดินเข้าไปแต่ผู้เดียว
 ยนมองรองเรยกกุมารา
 ออกมาหานาสักประเดี๋ยว
 เจ้านั่งเล่นอยู่แต่ผู้เดียว
 บันวักควายเปลี่ยวไม่แฉะงาม
 นำเอามาฝากเป็นหนักหนา
 ตักตามาโก้อยู่ในยาม
 แดลวนดุดงามงาม
 ในยามดึกว่าของเจ้าทำ

ได้ฟัง

พระสังข์หลงกลคนจำ
 ดใจไว้นอเชอคำ
 ผลกรรมจะจากพระมารดร
 สำคัญว่าจริงไม่กริ่งใจ
 หน่อไทไม่รู้วาลอกหลอน
 เสน่พยักกวักกร

บังอรมิได้กลัวเกรง
 จริงจริงหรือขานาจะให้
 รูปร่างอย่างไรว่าเหมาะเหมง
 ลูกวงทองของของเอง
 เหมาะเหมงอย่างไรจะใคร่แล
 อยู่ไหนจะให้ก็ไล่มือ
 นารูจักหรือกับพระแม่
 ต่อเย็นจึงมาหาแก
 นมาแต่ตำบลหนใด

เสนาเห็นงงวยก็ฉวยมือ
 ว่างอกันมาหาข้าไม
 พระสังขตระหนกตกใจ
 ร้องไห้เรียกหาตายาย
 ดารองดาพลันมทรู
 ใครทำหลานกูอย่าจับหาย
 ว่างพนักนมาทงตายาย
 เห็นเขว่นวายก็ตกใจ
 ระร้วต้วนดังตปลา
 กลับวิ่งหนีมาหาข้าไม
 ปากตัวถูกขั้วเป็นฟันไป
 ด่าให้หากเขามิไฉน

เสนาท่านมาแต่ในเมือง

ราวเรื่องเขารู้อยู่สน

เรามาเลี้ยงดูให้อยู่กิน

สบสาวเอาสนจะลงใคร

เข้าในใต้อานพักทอง

ตาลอดสอดดมองแล้วร้องไห้

สงสารหลานน้อยกลอยใจ

ค่อยค่อยรำไรมิให้ดัง

เมื่อนั้น

องค์พระกุมารน้อยหอยสังข์

จะร้องไห้เท่าไรเขาไม่ฟัง

อีกทั้งตายายก็หายไป

แม่เจ้าประคุณของลูกยา

เมื่อไรจะมาแต่ป่าใหญ่

พวกเผ่าเหล่าโลนโจรไพร

จับลูกทำไมไม่รู้เลย

ขามแต่ผักผักแพง

เอาไปแกงกินบ้างเถื่อนน้ำเอ๋ย

เงินทองของดีไม่มีเลย

ลูกตานาเอ๋ยไต่เอ็นดู

แม่ขายากจนเบนพนนั้

๔ แต่^๕พิน^๖ผัด^๗อัก^๘โ^๙ข^{๑๐}อยู่
 พล^{๑๑}ัด^{๑๒}บ้าน^{๑๓}เมือง^{๑๔}มานา^{๑๕}กรู^{๑๖}
 เอ็น^{๑๗}ดู^{๑๘}บา^{๑๙}ป^{๒๐}กร^{๒๑}ร^{๒๒}ม^{๒๓}อย่า^{๒๔}ทำ^{๒๕}เรา
 เสน^{๒๖}เม^{๒๗}น^{๒๘}หน^{๒๙}านา^{๓๐}ตา^{๓๑}ไ^{๓๒}หล

ส^{๓๓}ุด^{๓๔}ใจ^{๓๕}ป^{๓๖}าก^{๓๗}ค^{๓๘}อ^{๓๙}แล^{๔๐}ว^{๔๑}พ^{๔๒}่อ^{๔๓}เจ้า^{๔๔}
 น^{๔๕}า^{๔๖}ไ^{๔๗}ห^{๔๘}ว^{๔๙}ก^{๕๐}ไ^{๕๑}พร^{๕๒}่^{๕๓}ใจ^{๕๔}เบ^{๕๕}า
 ข^{๕๖}า^{๕๗}เ^{๕๘}า^{๕๙}น^{๖๐}าย^{๖๑}ท^{๖๒}่าน^{๖๓}ไ^{๖๔}ห^{๖๕}มา
 ไ^{๖๖}ห^{๖๗}พ^{๖๘}า^{๖๙}ต^{๗๐}ัว^{๗๑}เจ้า^{๗๒}ไป

พ^{๗๓}่อ^{๗๔}ย^{๗๕}าร^{๗๖}อ^{๗๗}ง^{๗๘}ไ^{๗๙}ห^{๘๐}พ^{๘๑}ง^{๘๒}น^{๘๓}า^{๘๔}ว^{๘๕}า
 ป^{๘๖}ล^{๘๗}อบ^{๘๘}พ^{๘๙}ล^{๙๐}าง^{๙๑}ท^{๙๒}าง^{๙๓}อ^{๙๔}ัม^{๙๕}ก^{๙๖}ุม^{๙๗}าร^{๙๘}า
 ข^{๙๙}น^{๑๐๐}ไ^{๑๐๑}ส^{๑๐๒}่^{๑๐๓}น^{๑๐๔}บ^{๑๐๕}า^{๑๐๖}แล^{๑๐๗}ว^{๑๐๘}พ^{๑๐๙}า^{๑๑๐}ไป
 ค^{๑๑๑}ร^{๑๑๒}น^{๑๑๓}ม^{๑๑๔}า^{๑๑๕}ง^{๑๑๖}ว^{๑๑๗}ัด^{๑๑๘}ท^{๑๑๙}าย^{๑๒๐}เม^{๑๒๑}อง
 ล^{๑๒๒}อ^{๑๒๓}เล^{๑๒๔}อ^{๑๒๕}ง^{๑๒๖}บ^{๑๒๗}ก^{๑๒๘}ร^{๑๒๙}อ^{๑๓๐}เ^{๑๓๑}น^{๑๓๒}อ^{๑๓๓}ไ^{๑๓๔}ต
 ห^{๑๓๕}ย^{๑๓๖}ุด^{๑๓๗}พ^{๑๓๘}ัก^{๑๓๙}ส^{๑๔๐}ำ^{๑๔๑}น^{๑๔๒}ัก^{๑๔๓}ท^{๑๔๔}น^{๑๔๕}ไ^{๑๔๖}ห^{๑๔๗}ร

เ^{๑๔๘}า^{๑๔๙}ใจ^{๑๕๐}ป^{๑๕๑}ล^{๑๕๒}อบ^{๑๕๓}โย^{๑๕๔}น^{๑๕๕}ก^{๑๕๖}ุม^{๑๕๗}าร^{๑๕๘}า
 ผ^{๑๕๙}าย^{๑๖๐}ฝ^{๑๖๑}ู^{๑๖๒}ง^{๑๖๓}ห^{๑๖๔}ญ^{๑๖๕}ิง^{๑๖๖}ข^{๑๖๗}าย^{๑๖๘}ป^{๑๖๙}ระ^{๑๗๐}ชา^{๑๗๑}ชน
 เ^{๑๗๒}ก^{๑๗๓}ล^{๑๗๔}อน^{๑๗๕}ก^{๑๗๖}ล^{๑๗๗}น^{๑๗๘}พ^{๑๗๙}ร^{๑๘๐}ัง^{๑๘๑}พ^{๑๘๒}ร^{๑๘๓}ู^{๑๘๔}มา^{๑๘๕}ดู^{๑๘๖}ห^{๑๘๗}น^{๑๘๘}า
 ง^{๑๘๙}ู^{๑๙๐}บ^{๑๙๑}ง^{๑๙๒}ซ^{๑๙๓}บ^{๑๙๔}ซ^{๑๙๕}บ^{๑๙๖}ก^{๑๙๗}ัน^{๑๙๘}เจ^{๑๙๙}ร^{๒๐๐}จ^{๒๐๑}า
 ว^{๒๐๒}า^{๒๐๓}เ^{๒๐๔}ม^{๒๐๕}อ^{๒๐๖}น^{๒๐๗}ผ^{๒๐๘}่า^{๒๐๙}น^{๒๑๐}เ^{๒๑๑}น^{๒๑๒}พ^{๒๑๓}น^{๒๑๔}ไป
 ก^{๒๑๕}ำ^{๒๑๖}เ^{๒๑๗}น^{๒๑๘}ด^{๒๑๙}เก^{๒๒๐}ิ^{๒๒๑}ต^{๒๒๒}เบ^{๒๒๓}น^{๒๒๔}เ^{๒๒๕}น^{๒๒๖}น
 ม^{๒๒๗}ิ^{๒๒๘}ค^{๒๒๙}ว^{๒๓๐}ร^{๒๓๑}ท^{๒๓๒}พ^{๒๓๓}ร^{๒๓๔}อ^{๒๓๕}ง^{๒๓๖}ค^{๒๓๗}จะ^{๒๓๘}ส^{๒๓๙}ง^{๒๔๐}ส^{๒๔๑}ย

แต่เรารู้แจ้งไม่แคลงใจ
 คูไหนไม่ผิดพระบิดา
 สงสารเวทนาน่ารัก
 ยังก่เล็กเล็กนั้กนั้กหนา
 บ้างให้กล้วยน้อยน้อยหนา
 ข้าวปลาขนมมนมเนย

ฝ่ายพระกุมารชาญชัย
 รับของมาไว้ไม่เสวย
 น้ำตาลโหลไม่เสวย
 นาเอี้ยขาคดถึงมารดร
 ขนมห่านให้ยังไม่กิน
 กลับไปบ้านถิ่นของข้าก่อน
 จะไต่แบ่งบันให้มารดร
 อ่อนวอนเสนาให้พาไป

พวกเสนาก็ล่อให้พระกุมารหลับเสียก่อน บอกว่าหลับแล้ว
 จะพาไปหา มารดา พอหลับจริง ก็กลับทุบด้วยท่อนจันทน์ พระสังข์
 ได้แต่ร้องขอชีวิต พวกเสนามความสงสาร ก็พลอยร้องไห้ไปด้วย

บัดนั้น
 เสนาน้ำตาลโหล
 เหตุไรไม่ม้วยขวัญ
 เสนกั้วราชอาชญา

บอกว่าตัวน้ำไม่ขิงขัง
 รับสั่งให้ลงโทษา
 เป็นผลกรรมพ้อทำมา
 อย่าเป็นเวรกับข้าไป
 ว่าพลางทางถอดหอกดาบเมียง
 เดินเคียงเข้ามาหาข้าไม่
 พระสังข์ตระหนกตกใจ
 ร้องไห้เกลือกกลิ้งวงวอน
 เสนาชนทำด้วยจำเป็น
 หอกหักกระเด็นเป็นสองท่อน
 ดาบบนสนคมระทมบอน
 มิได้ม้วยมรณเร้งสงกา
 เหตุไรมาเป็นเช่นนี้
 เสน่หรรตริกแล้วปรึกษา
 ของดจะมีในกายา
 พันฆ่าอย่างไรจึงไม่ตาย
 เห็นวีปรีตผิผิประหลาด
 รับสั่งให้พิฆาตมาดหมาย
 ตามแต่จะฆ่าให้วอดวาย
 มิตายไม่พ้นพระอาชญา

เสนคตพยอมยอมกัน
 เบกชางนามนตวกลา
 แกปลอกกรอกเหลาแลวเอามา
 มีข้าก็ใสให้ทมแทง

ข้างร้องระรวตัวสั้น
 งาดนบกदनदनแหง

ควาญใสเท่าไรก็ไม่แทง
 ยิงคดียิงแหงนแกลงใจ
 วิปริตผดกกาลกณ

ของคจะมีก็หาไม่
 บัญญาธิการชาญชัย
 จึงทำอย่างไรไม่ม้วยมรณ

จำเราจะเข้าไปทุกแดลง
 ให้แจ้งแห่งนาพระทัยก่อน

เอาข้างส่งยังโรงกุญชร
 ผันผ่อนเผื่องคพระทรงชัย

มาถึงจึงเห็นพระผ่านฟ้า
 กับนางจันทาพิสมัย

ออกนึ่งยังหนาบญชรชัย
 เข้าไปบังคมคลัตันท์

จึงทูลสมเด็จภูวนาถ
 ขอพระบาทจงโปรดเกศ

ช่งให้ไปป่าพนาถ
 บัดนี้จับได้ตัวมา
 ทำตามรับสั่งให้สังหาร
 กุมารชาลชัยไม่สังหาร
 หลากจิตผิดคนทั้งโลกา

ศาตราอาวุธก็หักไป
 จึงเอาข้างร้ายเข้าให้แทง
 งามกับคนแหงไม่แทงได้
 บัดนี้ชุมนุมกุมตัวไว้

ภูไนยจงทราบบาปของสุ

เมื่อได้ฟังเช่นนั้น ท้าวยศวิมล ก็ถึงคำที่โหรทำนาย ไว้
 แต่แรกว่า พระกุมารเป็นผู้บุญ แต่นางจันทา ยังคงทำเสน่ห์
 ให้ท้าวยศวิมลหลงใหล และอยู่ให้มาพระสังข์เสีย โดยเอาตัวลง
 ถ่วงนำทาง ให้สนเรื่องไป ในวันนั้น ได้เกิดตางร้ายแก่นางจันทา
 ดงน

เมื่อนั้น

นางจันทา มารดาอยู่ป่าใหญ่
 เขม่นเนตรเหตุมิไม่แจ้งใจ
 เก็บได้ผกพนกคนมา
 หาบเดินดำเนินมาตามทาง
 นกกาตางบินลัดสกดหน้า

เศียรพองสยองโลมา
 ตรึกตราหวาดหวั่นพรั่นใจ
 หาวนอนอ่อนเศียรให้เวียนวิง
 ยนนั่งฟังหลับกับไม้ใหญ่
 ฝันว่าขุนมารชาญชัย
 ตัดเอาเกล้าไปไม่ปราน
 หาบหกดกผลุงสะคั่งตน
 นางผนองค้สนขวัญหน
 จิตผูกผูกแก้วแล้วไศก
 จีบหาบตะลิตะลานมา
 ถึงเรือนเรียกลูกด้วยผูกพัน
 ยังมีทันปลงหาบลงจากบำ
 เจ้าไปไหนไม่ชานพระมารดา
 สัมสูกลูกหว่าพ้อมาเอา
 หงหาบวาบใจเข้าในทับ
 งามสรรพเบ็ดห้องมองเปล่า
 ดั่งใครมาแหวะแหวะเอา
 ล้วงดวงใจเจ้าไปจากองค์
 ทูลหัวของแม่หายไ้ไหน
 หลากใจให้คิดพิศวง
 บนนวักควายเล่นอยู่เป็นวง

หรือพ่อลงเรือนไปแห่งไรนา
 ขวายชวนชลนัยน์เจ้าฟุ่มฟอง
 แลเหลียวเทยวมองร้องหา
 เต้าเครื่องแต่งทรงของมารดา
 ก็นนมแม่ราพ้อยาใจ
 ใต้ต้นสะตอลมอเย็น

ลูกเอ๋ยเคยเล่นหาเห็นไม้
 ผเสื่อเสื่อสาगतกลางไพร
 เอาลูกเข้าไปหรือไรนา
 วู่วามมาถามตายาย
 หลานชายไปไหนไม่เห็นหน้า
 หาจบไม่พบพระลูกยา
 อยู่ที่ยายตาหรือว่าไร
 บัดนั้น

สองเฒ่าเล่าพลางทางร้องไห้
 แมื่อยาค้นคว้าหาไป
 สุดใจยายตาจะบอingkัน
 เสนาท่านมาแต่ในกรุง
 แย่งย่องลห่ม่านพระหลานขวัญ
 ไล่บ่าพาไปแต่กลางวัน
 ไม่รู้ว่าโทษทัณฑ์ประการใด

เห็นที่จะมีรับสั่ง

เมยผวกลัวดังจะตักขัย

มุดนอนซ่อนคูดอยู่แต่ไกล

ดังจะขาดใจม้วยด้วยหลานยา

ไฉน

ลุ่มผางกลางดินไม่เงยหน้า

สองกรซ่อนทรวงเข้าโศกา

กลียากลงเกลือกเสือกองค์

แน่วไปไม่ได้สมประสงค์

เกศตัดต้องละอองผง

ตายายนวดพนคนคง

โถมยงจับมัดจะกรัดคอ

ตานวยยายขงทงขวาง

นางง้างเถาว์ลยจะพันคอ

สองเฒ่าเข้าปลานาตาคลอ

แกจากคอนางพลางรำไร

นางท่มทอดกายสยายเกศ

ชลเนตรแถวถึงหลังไทร

พ่อคุณทูลหัวแม่หนักใจ

อัสจรรยหัวนไหวแต่ในดง

แมรับมาไม่เห็นหน้าเจ้า

ตั้งไครตัดเกล้าให้ผูกผาง
 ลูกแก้วไม่แก้วจะปลดปลง
 มั่นคงทนงอินท

แม่ไม่ขออยู่จะสู่ม้วย
 จะตายตามไปด้วยพระลูกข้า
 ครวญคร่ำทางรำพรรณนา
 โศกาแน่นิ่งไม่ตึงกาย
 เมื่อนั้น

นางจันทักถยาโฉมฉาย
 คึดพลางทางผลุนวันวาย
 ตายายห้ามไว้ก็ไม่ฟัง
 ความดุดกตลกตามท
 ตายเบนเห็นผพ้อหอยสังข์
 วังหนตายายเข้าในวัง
 คลุ้มคลั่งพระทัยร้องไห้มา

สับหาวันกันดารผู้คน
 เทพย่นหนทางทกลางป่า
 คนหนึ่งมาถงพระพารา
 แฝงฟังกจจาพระลูกชาย
 เมื่อนั้น

ท้าวยศวิมลฤาษาย

ใ^๕สยาสน์^๕เห็น^๕อาสน์^๕พ^๕รรณ^๕ราย
 ไม่^๕ว^๕าย^๕ค^๕ำ^๕น^๕ง^๕ด^๕ง^๕ล^๕ก^๕ยา
 ห^๕ร^๕อ^๕จะ^๕เป็น^๕ห^๕น^๕อ^๕เ^๕น^๕อ^๕เช^๕อ^๕ไ^๕ห^๕
 จ^๕ิง^๕ด^๕ำ^๕ง^๕พ^๕ลา^๕ญ^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ไ^๕ร^๕ไม่^๕ส^๕ำ^๕ข^๕ำ^๕ร^๕
 วิ^๕ป^๕ริ^๕ต^๕ผ^๕ิ^๕ค^๕ค^๕น^๕ใน^๕โล^๕ก^๕า
 บ^๕ุ^๕ญ^๕ญ^๕า^๕ธ^๕ิ^๕การ^๕ชา^๕ญ^๕ข^๕ัย^๕
 จ^๕ำ^๕ก^๕จะ^๕ด^๕ก^๕ุม^๕มา^๕ร^๕
 ร^๕ู^๕ป^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ห^๕น^๕ำ^๕ตา^๕เป็น^๕ไ^๕ฉ^๕น^๕
 พ^๕ระ^๕ม^๕ิ^๕ไ^๕ด้^๕บ^๕ร^๕ร^๕ท^๕ม^๕ภ^๕ิ^๕ร^๕ม^๕ย^๕ใน^๕
 จ^๕น^๕ร^๕ุ่ง^๕แ^๕จ^๕ัง^๕แ^๕ส^๕ง^๕ไ^๕ห^๕พ^๕ร^๕าย^๕พ^๕ร^๕ร^๕ณ^๕
 เ^๕ขา^๕ท^๕ชา^๕ระ^๕ส^๕ระ^๕ส^๕ร^๕ง^๕
 ส^๕ำ^๕อ^๕ำ^๕ง^๕อ^๕ง^๕ค^๕่^๕ท^๕ร^๕ง^๕เ^๕ร^๕อ^๕ง^๕แ^๕ล^๕ว^๕ผ^๕าย^๕ผ^๕ัน^๕
 เ^๕ส^๕ด^๕ี^๕ข^๕อ^๕อ^๕ก^๕ย^๕ัง^๕ท^๕อ^๕ง^๕พ^๕ระ^๕ร^๕อ^๕ง^๕ค^๕ัด^๕
 จ^๕ัน^๕ท^๕า^๕เ^๕ิ^๕ด^๕น^๕ัน^๕ก^๕ั^๕ตาม^๕ไป^๕
 จ^๕ิง^๕ด^๕ำ^๕ร^๕ั^๕ส^๕ต^๕ร^๕ั^๕ส^๕แ^๕ก^๕เ^๕ส^๕น^๕
 เ^๕ร^๕า^๕น^๕ย^๕ัง^๕พ^๕ะ^๕ว^๕ง^๕ส^๕ง^๕ส^๕ัย^๕
 ก^๕ุม^๕มา^๕ร^๕ู^๕ป^๕ร^๕ำ^๕ง^๕น^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ไ^๕ร^๕
 เ^๕ส^๕น^๕ร^๕เ^๕ง^๕ไป^๕เ^๕า^๕ด^๕ัว^๕มา^๕
 ผ^๕าย^๕ว^๕ำ^๕ม^๕ห^๕า^๕เ^๕ส^๕น^๕
 ร^๕ับ^๕ส^๕ำ^๕ว^๕ำ^๕ร^๕อ^๕อ^๕ก^๕ไป^๕ห^๕า^๕
 เ^๕ิ^๕ก^๕พ^๕ระ^๕ก^๕ุม^๕มา^๕ร^๕พ^๕ล^๕ัน^๕ม^๕ิ^๕ท^๕ัน^๕ข^๕ำ^๕
 แ^๕ล^๕ว^๕พ^๕า^๕มา^๕เ^๕เ^๕า^๕อ^๕ง^๕ค^๕่^๕พ^๕ระ^๕ท^๕ร^๕ง^๕ข^๕ัย^๕

๔ ๕
เมื่อนั้น

ท้าวศุขวิมลเป็นใหญ่
ผาดเห็นลูกยาเข้ามาใน
ท้าวไทพิศเพ่งเล็งแล
ทรวดทรงสังครนรลักษณ
พิศพิศตรฌองช่วงดั่งดวงแข
แก้มเนตรเกศกรรณผันแปร
ดูละม้ายคล้ายแม่ทัพไป
๕ จิ จิ
ทงจรตกริยามารยาท
๕ ๕ ๕ ๕ ๕
เชอชาติผู้ดีไม่มีไพร่
พระจึงดำรัสตรัสไป
เราไซ้ร้ขอถามกุมมรา
เดิมเหตุเภทพาลประการใด
เป็นไฉนจึงได้ไปอยู่ป่า
พ่อแม่ชื่อไรไฉนนา
๕ ๕ ๕ ๕ ๕
ชนษาเจ้าใดสักกับ
เราเห็นใช้ทรพลเป็นพินนั
๕ ๕ ๕ ๕ ๕
เห็นสมศกตพกตตราเป็นราศ
บอกพ่อเถิดรอาอย่าโศก
๕ ๕ ๕
เจ้านมนามกรใด

๔ ๕
เมื่อนั้น

พระสังข์ไหวพลงทางร้องไห้

แม่ข้าอยู่ป่าพนาลัย

เก็บผักหักไม้ด้วยยาจน

แม่ข้าว่าพอเสวยวัง

เกิดมาขายยังไม่เห็นหน

แม่ข้าคลอคมมาประหลาดคน

หอยสังข์บังตนข้าออกมา

คนยุบตาให้ขบไล่

แม่ข้าพาไปอยู่ในป่า

อยู่หลังข้าออกจากสังข์มา

มารดาตแตกให้แหลกลไป

แม่ข้าชอจนทเหว

ขานขอสงขตามวลย์

ด้วยความยากจนเป็นพนใจ

ขานเขาไปจับเขามา

ลุงหรือเขาลอว่าเป็นเจ้า

ไซ้เขาไปจับเอาตัวข้า

กริ้วโกรธโทษภัยไฉนนา

จำของข้อคางข้าไท

ลุงโปรดปล่อยข้าไปหาแม่

บ้านตงแต่จะรองไห
ใครจะช่วยหาหม้อก่อไฟ
เผ้าทับขับไล่ไถ่กา

เมื่อได้ยินเช่นนั้น ท้าวศุภพิมลก็รู้แน่ว่าเป็นลูก แต่นางจันทา
ยังเต็มเสน่ห์เป่ามนตร์ ซ้ำอยู่เรื่อย ๆ จนในที่สุด ท้าวศุภพิมล
ก็อมพระองค์ สั่งให้เสนาพาพระสังข์ ไปถ่วงน้ำเสีย

บังเอิญพญานาคไปพบเข้า พามาเลี้ยงไว้ วันหนึ่ง
พญานาคนึกถึงนางพันธุรัต ผู้เป็นนางยักษ์ม่าย จึงพาพระสังข์ ขึ้น
ไปส่งยังริมทะเลเพื่อให้นางเลี้ยงไว้ เป็นบุตรบุญธรรม พญานาค
แสร้งทำสาเกทอง พร้อมไปด้วยของกิน สารพัดอย่าง แล้วตั้งใจ
อธิษฐาน ให้พระสังข์โดยสาร ไปกับเรือลำเกนั้น โดยมีให้มิใคร
มาทำอันตรายได้ เมื่อเรือไปถึงเมือง นางพันธุรัต ก็ปรึกษาโหร
ยักษ์ว่า นางก็ควรจะรับพระสังข์เลี้ยงไว้ แม้โหรจะทำนายว่าไม่ดี
นางก็ไม่ยอมเชื่อ กลับส่งให้นางยักษ์ทั้งหลาย นิรมิตร่างกาย
ให้สวยงาม เพื่อไม่ให้พระสังข์กลัว แล้วพากันไปยังชายทะเล ที่
สาเกกำลังลอยล้าอยู่

มาถึงหาดทรายชายทะเล

เห็นเกตราลอยคอยท่า
ลตองคลั่งริมชลธาร
หัตถาอบนาไค้สามที
แล้วนางตงจิตพญานาค

กุมารบุญหนักศักดิ์ศรี
 จะมาเบียดลูกขาในคราน
 เทวัญจันทร์จงเล็งแล
 ขอให้ลอยเขามาถึงฝั่ง
 เหมือนหงษ์ยังขาเหนืให้เบนน
 เสี่ยงพลางแล้วนางผันแปร
 ลุกย่นชะเง้อแลไป
 ส่าเกาถอยเลื่อนเคลื่อนคลา
 ไม่ทันพริบตาเข้ามาใกล้
 เกยยังฝั่งพลันทันใด
 บัดใจเห็นทั่วทุกตัวมาร
 แล้วนางข้างลงในเขตรา
 มีชาเห็นองค์นางสาร
 พินิจพิศดูพระกุมาร
 งามปานรูปทรงดังองค์อินทร
 ฝ่ายว่าพระสังข์ก็บังคม
 ชนมในจิตคิดถวิล
 แม่นยำเหมือนคำท้าวนาคน
 เสริมสิ่งทุกสิ่งไม่กรังใจ
 นางมารพิกฟุ่มอุ้มองค์
 โคมยงยินดีจะมีไหน

ลงจากเกตราคลาไคล
 สำเภาหายไปมิได้นาน
 สาวศรีรับรองประคองเคียง
 พร้อมเพรียงพิศวาสงสาร
 เบียดเสียดกันดูพระกุมาร
 คนเข้ายังสถานสำราญใจ

มาถึงวังพลันทนท

วางยังแท่นมณศรีไส
 จึ่งตำรัสตรัสถามความใน
 พ่อเป็นลูกหลานใครไฉนนา
 จึ่งพระยาภูซงคทรวงศักดิ์
 ส่ององค์ลูกรักให้แก่ข้า
 เหตุผลตนปลายอย่างไรมา

ลูกยาทรงนามกรไค

เมื่อนน

พระสังข์ทูลแจ้งแถลงไข
 คัดถึงมารดาอย่างอาลัย
 รั่ำไรทูลความแต่หลังมา
 อันพระบิดุรงค์ทรงภพ
 ประเสริฐเลิศลบบจบพิศา
 เมื่อนอนนขอจันทา

เขายูงบิดาให้ฆ่าตี
 จับลูกถ่วงท้องชลาลัย
 ตัวแม่ขับไล่อยู่ไพรศร
 บุญช่วยจึงไม่ม้วยขวัญ
 ทำวนาคจึงใส่สำเภามา

ฟังเอ๋ยฟังการ

นางมารสงสารเป็นหนักหนา
 รับขวัญไม่กลั่นน้ำตา
 ลูบหลังลูบหน้าให้ปราน
 แม่จะถนอมกล่อมเกลี้ยง
 จะเลี้ยงเจ้าเป็นบุตรนะโหมศร
 พ่ออย่าได้กังขาราค
 พระบูรจะให้แก่ลูกยา
 จวบพลางนางอุ้มขนใส่ตัก
 ความรักแสนสุดแสนหา
 ดังดวงฤทัยนัยนา
 แล้วสั่งมหาเสนาใน
 ท่านจงเร่งรัดจัดแจง
 ตกแต่งพาราอย่าช้าได้
 จะสมโภชลูกแก้วแววไว
 บาดหมายกันไปอย่าได้นาน

บัดนั้น

เสนาธิบดีพระราชบรรหาร
แล้วถวายบังคมก้มกราบ
มาสั่งการตามมีพระบัญชา

ให้แต่งโรงราชพิธี
เทียนชัยบายศรีตั้งซ้ายขวา
หุ่นละครโขนหนังช่องระทา
เครื่องเล่นนานาบรรดามี
ทั้งระเบงระบำปี่ลำมวญ
พร้อมด้วยสังคีตคดสี
งวงวาวเสภาชาตรี
มโหรีครึ่งท่อนมอญรำ

แล้วกลับมาทูลความตามเรื่อง
บ้านเมืองแต่งอร่ามงามจำ
ราชวัติฉัตรธงโรงรำ
พร้อมสำเร็จแล้วพระเทว
ฟังเอยฟังสาร

นางมารปรีดเปรมเกษมศรี
กรณว่าสนธิยาราตรี
ก็เขาทบรรมภรรยาใน

นางพันธุรัตรักใคร่พระสังข์เหมือนลูก พระสังข์ได้อยู่กับ
นางพันธุรัตมา จนอายุได้ ๑๕ ปี ระหว่างนั้น นางมักจะบอก
พระสังข์ว่า จะไปเที่ยวป่าสัก ๗ วัน แต่แล้วนางก็กลับมาภายใน
วันเดียวกัน บางทีนางบอกว่าจะไปวันเดียว แต่กลับไปถึง ๗ วัน
เป็นต้น นอกจากนี้ นางยังสั่งห้าม ไม่ให้พระสังข์ไปต่อบ่อน้ำ
ข้ายขวาในปราสาท และไม่ให้ไปต่อบ่อน้ำสูงชั้นบน ทำให้พระสังข์
สงสัยมาก

ครั้นวันหนึ่งนางไปเที่ยวป่า พระสังข์แอบไปดูที่ครัวไฟ เห็น
โครงกระดูกคนและสัตว์ เกือบกลาตอยู่เป็นอันมาก ก็รู้ว่า
แม่เลี้ยงเป็นยักษ์ ครั้นลองหน้ฟเลี้ยง ไปต่อบ่อน้ำข้ายขวา ใน
ปราสาทดู เอาน้ำจุ่มลงไปบ่อน้ำ น้ำก็กลายเป็นเงิน เอาน้ำจุ่ม
ลงไปบ่อน้ำ น้ำก็กลายเป็นทอง เช็ดล้างเท่าไรก็ไม่ออกตกใจ
จึงเอาผ้าพันนมอไว้ เมื่อขึ้นไปบนหอสูง เห็นรูปเงาะ เกือกแก้ว
ไม้เท้าทอง จึงลองสวมรูปเงาะ เกือกแก้ว และถือไม้เท้าทองดู
ก็ปรากฏว่าหะได้ ตั้งแต่นั้นมา พระสังข์ก็ตั้งใจจะหนีแม่เลี้ยง
ไปหา มารดาที่ไร่ยาขตา ครั้นวันหนึ่งได้โอกาส นางพันธุรัตออกไป
เที่ยวป่า พระสังข์รออยู่ จนเห็นฟเลี้ยงหลับสนิทกันหมดแล้ว
ก็ลอบหนีไปจับตัว

ลอบลงจับองค์ในบ่อนทอง
ผิวเนออนวลละอองผ่องศรี
เป็นทองคำธรรมชาติชาติ

สมถวิลยินดีตั้งใจคิด

แล้ว^๖ขึ้นไปบนปราสาทชัย

ที่ไว้รูปเงาะศักดิ์สิทธิ์

หยิบ^๖ขนแกล้งเพ่งพิศ

ชุกคิด^๖ชนมาก่อ^๖อาลัย

โอ^๖อนิจจามารดา^๖เลียง

เคย^๖ถนอม^๖กลมเกลี้ยง^๖รัก^๖ใคร

แสน^๖สนิ^๖ทพิศ^๖วาส^๖ดัง^๖ดวง^๖ใจ

มิ^๖ให้^๖ลูก^๖ยา^๖อนา^๖ทร

พระ^๖คุณ^๖ถาล^๖บ^๖จบ^๖ดิน^๖แดน

ยังมี^๖ไต่^๖ทด^๖แทน^๖พระ^๖คุณ^๖เก^๖อน

วัน^๖นี้^๖จะ^๖พลัด^๖พราก^๖จาก^๖จร

มาร^๖ดร^๖ค^๖อย^๖อยู่^๖จง^๖ดิ

แม่น^๖ลูก^๖ไป^๖ไม่^๖ม^๖้วย^๖มร^๖ณา

จะ^๖กล^๖บ^๖มา^๖กรา^๖บ^๖า^๖ท^๖บ^๖ท^๖ศ^๖ร

ร่ำ^๖พล^๖าง^๖ท^๖าง^๖ท^๖รง^๖โส^๖ก

อยู่^๖ที่^๖ปรา^๖สาท^๖เพ^๖ียง^๖ชา^๖ด^๖ใจ

คร^๖ัน^๖ค^๖ลาย^๖ทุก^๖ช^๖ช^๖ุก^๖ค^๖ิด^๖ชน^๖มา

จะ^๖อยู่^๖ชา^๖ณะ^๖นี้^๖ก^๖มี^๖ไ^๖ด

เก^๖ล^๖อ^๖ก^๖ว^๖า^๖มาร^๖ดา^๖มา^๖แต่^๖ไ^๖พร

หน^๖ไป^๖ไม่^๖ท^๖น^๖จะ^๖เส^๖ีย^๖การ

เอารูปเงาสวมองค์ทรงเข้าแล้ว
เหาะขึ้นเวหาเห็นทะยาน

ไล่เกือกแก้วต่อไม่เท่าหาญ
ออกจากเมืองมารับมา

เอารปเงาะสวมองค์ทรงเข้าแล้ว
ใส่เกือกแก้วถ่อไม้เท้าหาหาญ
เหาะชนเวหาเห็นทะยาน
ออกจากเมืองมารรบมา

นางพันธุรัตเที่ยวบำอยู่ ๗ วัน กลับมาถึงปราสาท รุ่งเรือง
เข้า ก็มีทั้งความตกใจ ความโกรธแค้น และความเศร้าโศก
นานาประการ รับขึ้นไปบนหอค้อย ตกลงสัญญาณ เรียกพวก
ไพร่พลออกติดตาม แม่พระสังข์เหาะไปถึง ๗ วันแล้ว นางพันธุรัต
ก็ยังเหาะตามมาทัน ภายในวันเดียว ณ ภูเขาใหญ่แห่งหนึ่ง แต่
นางไม่สามารถจะขึ้นไปบนเขาได้ เพราะพระสังข์ได้อธิษฐาน
ขอเอาคุณมารดาช่วย อธิษฐานให้นางพันธุรัตขึ้นไปบนเขาได้ นาง
จึงได้แต่รำไหร้องเรียก ร่ำพันคัดพอพระสังข์อยู่เชิงเขา พระสังข์
สงสารยกมือไหว้นางแล้วกล่าวว่า

แม่เอ๋ยแม่เจ้า
เลียงขามาดแต่เยาว์จนใหญ่
พระคุณลาลับภพไตร
จะเปรียบด้วยสิ่งใดนั้นไม่มี
ไข่ลูกจะเคืองแค้นแสนเข็ญ
ด้วยความจำเป็นดอกจึงหนี
เหตุด้วยมารดาของขาน
ทุกขรอนไรทพงพา

จะยากเย็นเป็นตายก็ไม่แจ้ง
 จะไปสืบเสาะแสวงทุกแห่งหา
 ครั้นจะบอกออกอรรถตามสัจจา
 ก็คิดกลัวเกลือกว่ามีให้ไป

ลูกจึงลักรูปเงาะเหาะหนึ่
 โทษผิดทั้งนั้นเป็นข้อใหญ่
 อย่าพิโรธโกรธขงจัดใจ
 ถึงไปไม่ช้าจะมาพลัน

เหมือน

พันธุรัตพึงว่าเพียงอาศัย
 ฟูมฟายนำดาจามัลย์
 เจ้าไปแล้วไหนนั้นจะกลับมา
 คิดอ่านอุบายจะหน่ายหนึ่
 เอาเหตุชนนั้นนั้นมาว่า
 ถึงไปก็ไม่ขัดอริยา
 เชิญลงมาหาแม่แต่สกันอย
 พอแม่ได้ชมโฉมเจ้า
 ให้สบายบรรเทาทศราสรอย
 แตรารองไหหาเลือดตายอย
 อุตสาหัสสุดตอยหอยตาม
 อย่างนี้หนักแครงแคลงเลยว่าเป็นยักษ์

มาเกิดถูกรักอย่าเกรงขาม
 ถึงจะอยู่จะไปก็ให้งาม
 เจ้าผู้ทรมารก็ร่วมชวา
 อันรูปเงาะไม่เท่าเกือกแก้ว
 แม่ประสิทธิ์ให้แล้วดังปรารถนา
 ยังมนตรืบทหนึ่งของมารดา
 ขอร่ำมหาจินตามนตรี
 ถึงจะเรียกเต่าปาลมัจฉาชาติ
 ผูกสัตว์จตุบาทในไพรสณฑ์
 ครุฑาเทวัญขึ้นบน
 อ่านมนตรืชนแล้วก็มาพลัน
 เจ้าเรยนไว้สำหรับเมื่ออบจน
 จะได้แก่กันตนทศกษ
 แม่ก็คงจะตายวายชวัน
 จงลงมาให้ทันท่วงที
 เมื่อนั้น
 พระสังขพงศ์ค่ายกษ
 ยิ่งพะวงสงสารแสนทว
 แตรรอตอดุทัยรันทต
 จะลงไปก็ให้เกรงกริ่ง
 เกลือกว่าไม่จริงจะแกล้งปด

คิดพลางทางกล่าวมธุรส

อย่ากำสรดโศกาอาวรณ์

ลูก^๕น^๕เห็น^๕อย^๕ยาก^๕ลำ^๕บาก^๕กาย

จะ^๕นั่ง^๕เล่น^๕ให้^๕ส^๕บาย^๕บ^๕น^๕น^๕ก^๕อน

ตะ^๕วัน^๕เ^๕ียง^๕อยู่^๕ยัง^๕กำ^๕ด^๕ัง^๕ร^๕อน

พอ^๕ให้^๕แ^๕ด^๕ด^๕อ^๕อน^๕อ^๕อน^๕จะ^๕ลง^๕ไป

ข^๕ง^๕ม^๕น^๕ท^๕ร^๕ของ^๕ชน^๕น^๕ว^๕า^๕ด^๕น^๕ก

ลูก^๕ร^๕ัก^๕ก็^๕อย^๕าก^๕จะ^๕ไ^๕คร^๕ไ^๕ด้

เม^๕ต^๕ดา^๕ล^๕ก^๕แ^๕ล^๕ว^๕จ^๕ง^๕เข^๕ย^๕น^๕ไ^๕ว

ท^๕ใน^๕แ^๕ณ^๕พ^๕น^๕พ^๕ส^๕ฐ^๕า

เม^๕อ^๕น^๕น

พ^๕น^๕ธ^๕ร^๕ั^๕ต^๕ข^๕ต^๕ส^๕น^๕เ^๕น^๕ห^๕น^๕ก^๕ห^๕น^๕า

แ^๕ห^๕ง^๕น^๕ด^๕ล^๕ก^๕พ^๕ล^๕าง^๕ท^๕าง^๕โ^๕ศ^๕ก^๕ว

ด^๕ัง^๕ห^๕น^๕ง^๕ว^๕า^๕ข^๕ว^๕ัน^๕จะ^๕บ^๕ร^๕ร^๕ส^๕ย

ไ^๕อ^๕ล^๕ูก^๕น^๕อ^๕ย^๕ห^๕อย^๕ส^๕ง^๕ข^๕ง^๕ม^๕เ^๕อ^๕ย

ก^๕ร^๕ม^๕ส^๕ง^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ล^๕ย^๕มา^๕ข^๕ัด^๕ให้

จะ^๕ร^๕าร^๕อง^๕เร^๕ย^๕ก^๕เจ^๕า^๕ส^๕ัก^๕เท^๕า^๕ไ^๕ว

ก^๕ิ^๕ข^๕าง^๕เ^๕ย^๕ส^๕ย^๕ไ^๕ด้^๕ไ^๕ม่^๕ด^๕ด

ส^๕น^๕ว^๕า^๕ส^๕น^๕า^๕ม^๕เ^๕น^๕แ^๕น^๕แ^๕ล^๕ว

เพ^๕อ^๕ิ^๕ญ^๕ให้^๕ล^๕ูก^๕แ^๕ก^๕ว^๕เ^๕า^๕ด^๕ว^๕ห^๕น

จะ^๕ข^๕อ^๕ลา^๕อา^๕ส^๕ัญ^๕ส^๕ย^๕ว^๕ัน^๕น

เจ้าช่วยเผาผमारดา
 อันพระเวทวิเศษของแม่ไซร
 ก็เขียนลงให้ที่แผ่นผา
 จงเรียนรำจำไว้เกิดขวัญตา
 รุแล้วอย่าว่าให้ใครฟัง
 เขียนพลงทางเรียกลูกน้อย
 มาหาแม่สักหน้อยพ่อหอยสังข์
 แต่พอให้ได้ชมเสยสักครั้ง
 ขอสังข์สักคำจะอำลา
 แม่อ่อนนวยว่าหนักหนาแล้ว
 น้อยหรือลูกแก้วไม่มาหา
 ห่มทอดตัวลงทรงโลกา
 สองตาแดงเคียดดังเลือดคนก
 หงรกกึงแค้นแน่นจิต
 ยังกคเคืองขุ่นมนามก
 กลิงกลบสบสายเพอพก
 นางร่ำร้องจนอกแตกตาย

บัดนี้

พวักยักษาไททั้งหลาย
 เห็นนางมารมวยมอดวอดวาย
 ต่างร่ำรักนายไม่สมประดี

๕ ๕
เมื่อนั้น

พระสังขทรงสวสตรศม
เห็นมารดาแลมคนสนขว
ตกใจแล่นตะลตะลามา
เข้าไปนั่งใกล้ตงใจจง
กราบลงแทบเท้าทั้งชายขว
ชลเนตรคลอคลอองนัยนา
โศการ่ำรักชนนี

โอ้วามารดาของลูกเอ๋ย
พระคุณเคยปกเกล้าเศศ
รักลูกผูกพันแสนทว
เลี้ยงมาไม่มีให้เคืองใจ
จะหาไหนได้เหมือนพระแม่เจ้า
ดังมารตรเกิดเกล้ากว่าได้
สู่ติดตามมาด้วยอาลัย
จนจำตายอยู่ในพนาวัน
โทษลูกนฝดเบนนักหนา
ดังแกลงผลาญมารดาให้อาสน์
ทั้งนเพราะกรรมมาตามทัน
จึงสุดสนขวนบรรลัย
พระคุณลาลบจบดินแดน

ยังไม่ทันทดแทนสนองได้

รำพลางโศกพร่ำไรร

ซบพักตร์สะอื้นให้ไปมา

ต่อจากนั้น พระสังขสั้งให้ไพร่พลยักษ์เชิญศพนางพันธุรัต
กลับคนไปบ้านเมือง แล้วตนเองก็ท่องมนต์มหาจินดาเรียกเนอ
เรียกปลา ทนางเขียนไว้ให้ตรงเชิงเขาจนจำได้ซึ้งใจ แล้วก็สวม
รูปเงาะ เกือกแก้ว ถือไม้เท้าเหาะไปจนถึงเมืองใหญ่แห่งหนึ่ง ก็
แวะลงพักผ่อนอยู่ที่ริมไม้ชายทุ่ง เล่นหัวกับพวกเด็กเลียงวัวไป
พลาง เมืองนั้นเจ้าเมืองชื่อท้าวสามล มเหสีชื่อนางมณฑา มีธิดา
ถึง ๗ คน คนสุดท้ายชื่อนางรอนา เมื่อนางถึงเจ็ดมายุพอสมควร
ท้าวสามลก็เรียกประชุมกษัตริย์ทั้งร้อยเอ็ดหัวเมือง เพื่อมาให้ธิดา
เลือกเป็นคู่ครองตามชอบใจ

เมื่อนั้น

พวกเหล่าท้าวพระยาทั้งหลาย

ต่างองค์กระหยิ่มยมพราย

ให้กระสันนั้นหมายมั่นวายใจ

บางหยิบผ่ายกทองนุ่งลองดู

ใครใครเห็นไม่สู้รูปคู่ได้

พรั่งนมนคนหนึ่งก็คนไร

จะจงจิตพสมยเป็นมั่นคง

บางนั่งนงกตรกตราหาอุปเทห์

จะทำด้วยเสน่ห์ให้ลุ่มหลง
 เห็นจะรุมรักเราทั้งเจ็ดองค์
 คិតะนงเปรมปรีมกระหึ่มใจ
 ฅางองคฺถอมันด้วยบุญญา
 วรรณาลังส่งแล้วคงได้
 สุดแท้แต่กุศลสร้างไว้
 จะเดอดเนอรอนใจไปไยมี
 บ้างเรียกหาหมอดูมาจับยาม
 ให้ทายตามชะตาราศ
 จะสมคะเนหรือไม่ในพรุ่งนี้
 แต่เขาซซกไซ้ไม่นิทร
 ครันรุ่งแสงสุริยใสไทรตรัส
 ทิ้งรอยเฝ้าถกษัตริย์ทรงภูษา
 สอดเครื่องประดับระยับตา
 แต่งกายาโออวดประกวตกัน
 บ้างถอหอบูหงาทัดยาตม
 ผ่าห่มชุปนากุหลาบกลิ่น
 ฅางองคฺถกรายกรจรจัด
 พากันเข้าไปในวัง
 ครันถึงท้องพระโรงข้างหน้า
 อำมาตย์มาจัดแจงให้ลุ่มนัง

ต่างขงกันชนหน้าว่าไม่ฟัง
บางถึงเถียงเสียงดังออกไป

เมื่อนั้น

ท้าวสามลยมแย้มแจ่มใส
จึงชวนเมयरกรวมใจ

ออกไปแย้มเกลเกล

เห็นหนอกษัตราทมานน

หน้าตาคนสนขยน้อย

คนข้างหลังลาดเลาเบนเจ้าชู้

คาหุชอบกลเจ้ามณฑา

คนโน้นรูปร่างกระจอยร่อย

หน้มน้อยน่ารักหนักหนา

คนนทลคคนลงมา

หน้าตาเป็นประมาณพานพอด

โน้นแน่คนน้อยชั้นล่าง

รูปร่างงามาคามดหม

เห็นหรือไม่วคนนสนสนท

หน้าออกออกฝประปราย

ดพลงทางสงเมयरก

อย่าชานักเลยเจ้าจะจวนสาย

๑. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "ข้างท่มเถียงเสียงดังออกไป"
๒. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "คนข้างหลังลาดเลาจะเจ้าชู้"
๓. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "หน้มน้อยน่ารักเป็นหนักหนา"
๔. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "อย่าชานักเลยเจ้าจะจวนสาย"

จงเร่งรัดจัดแจงแต่งกาย

บุตรโอรมาชนมา

ธิดาทั้งหกผู้พนัน เลอกได้กษัตริย์รูปงามทุกองค์ ส่วนนาง
รจนานองสุดทอง ไม่พอใจกษัตริย์องค์ใดเลย แต่ท้าวสามลและ
นางมณฑา อยากจะให้แต่งงานเสียให้เสร็จไปทีเดียวพร้อมกัน
หมด จึงบ่าวร้องประชาชนชาวเมือง ไม่ว่าแก่หนุ่มยากจนเจ็บใจ
เพียงใดให้มาประชุม เพื่อให้นางรจนา เลอกเป็นคู่ครอง อีกครั้งหนึ่ง
แต่นางรจนาก็ยังไม่พอใจผู้ใดอยู่นั่นเอง ท้าวสามลได้ถามเสนา
แล้ว ก็ได้ทราบว่าเหลือเงาะบ่าวอยู่อีกคนหนึ่ง ที่ยังมิได้นำมาให้
นางรจนาเลอก ท้าวสามลจึงพดประชิดให้นางลองไปเลอกดู
แล้วก็สั่งให้เสนาไปตามเงาะมาจากท้องนา

ครั้นถึงจึงบอกแก่เงาะเงาะ

รับสั่งจำเพาะให้หา

เร็วเร็วมาไปอย่าได้ช้า

ต่างเขาคดคร่ำวันวาย

บางเปลืองผ้าคาดพุงผูกมัด

เงาะเงาะวัดถุกอกกลมหงาย

นางคนวังออกมาบอกนาย

แรงมันมากมายเหมือนควายัว

บ้างพยักกวักเรียกเงาะเงาะ

ไม่พูดจาด้วยกันเฝ้าสนหัว

ที่ใจคอขลาดหวาดกลัว

ระวังตัวยืนดูอยู่แต่ไกล

บ้างทำเขี้ยวให้หัวเราะ

ค่อยปะเลาะลอบหลังเข้านั่งไกล

เกลอเอื่อยอย่าขามาจะไป

นั้นคนหรือต่อไม้ไม้พุดจา

เสน่หานายใหญ่ให้ไพร่เลว

เอาพวนผูกบนเฒ่าเจ้าเงาะป่า

ต่างเข้าผูกซัดเต็มประดา

สารพาเฮโลโย้คามกัน

เชือกขาดลืมนักว่าละม้ายไป

ลูกขนัดหลังไหล่กระดูกคัน

นิ้วหน้าสั่นหวัดลั่นแรงมัน

ต่างปรักษากันเป็นจันใจ

บัดนั้น

ฝูงเด็กเลียงโคน้อยใหญ่

เห็นคนกลุ่มมรุมมุดเงาะไพร

ขัดใจวิ่งพลางทางร้อง

จะเอาเงาะเขาไปทางไหนนั้น

ข่มเหงกันไม่บอกเราเจ้าของ

มิถูกอิฐหัวผ่าก็อย่าลอง

ไว้ใยไล่ตองให้แทบตาย

๖ ๕
บทสนทนา

เสนาฮักฮักซึกหวาย
เหมเจ้าเหล่านหลังจะลาย
อย่าว่านวายอายหัวเหาเต่าเดิน
รับสั่งให้เอาตัวอายเงาะบา
จะทอดพระเนตรหน้าตาไม่เคยเห็น
มันเบนใบบ่าวายากเย็น
เอ็งรู้ใจได้เล่นกับมันมา
เคยอย่างไรจงบอกอย่าหลอกกัน
ให้ได้มันเข้าไปถวายหน้า
ก็จะให้ขนมแข่งของทยา
กินอรอยหนักหนาประสาจน

ค่อยวิ่งรอรอล่เล่น
 เงาะเห็นก็จะผลุนหมุนไล่
 จะพาไปถึงวังได้ตั้งใจ
 เอาขนมมาให้ข้าเถิดรา

บัดนี้

อำมาตย์ตบมือหัวเราะรำ
 ต่างวิ่งชิงเก็บดอกชบา
 ผูกปลายไม้มาล่อเงาะ

พวกหลังไล่ส่งให้ตรงไป
 ถอดดอกไม้หน้าพาวังเหยา
 ลางคนบางกล้วบางหัวเราะ
 ล่อเงาะเข้ามาถึงวังใน

บัดนี้

ฝูงสนมกำนัลน้อยใหญ่
 แอบดูอยู่ที่บัญชีรัช
 แลไปเห็นเงาะหัวเราะอึง
 บางว่าน่าชิงเป็นหนักหนา
 แลดูหุดาตนทะเลถึง
 รูปร่างอัปรีชทง
 เหมือนหนิงภูตผทกลางนา
 ลางคนบ่นว่าถาเซ่น

ฟ้าเกิดไม่นักปรารถนา
 นากลัวตัวดำเหมือนคุลา
 ต่างดีเงาะบ่าวว่าวุ่นไป
 บัดนั้น

เสนามาทูลแถลงไข
 ขาออกไปเอาตัวอายเงาะไพร
 บัดนั้นได้มาแล้วพระราช
 เมื่อนั้น

ท้าวสามลเห็นเงาะชงหน้าหน้า
 เนื้อตัวเบนลายคล้ายเสื้อปลา
 ไม่กลัวใครใจกล้าดุต้น
 ผมหยักยุ่งเหยิงเหมือนแข่งฟัก
 หน้าตาตละยักข่มกะสัน

พระเมินเสียมได้คุ้มกัน
 แล้วมีบัญชาประจรรจนา

จงออกไปเลือกคู่ดูอายเงาะ
 มั่นจามเหมาะเหลือใจเป็นใบบัว
 หรือจะชอบอารมณ์สมหน้าตา
 หน่อกษัตริย์จัดมาไม่พอใจ

เมื่อนั้น

รจนานารศรีไส

เทวดาเดินหนดลฤทัย

อยากจะใคร่ดูเงาเจ้าพาจะเป็น

จึ่งตรัสแก้พี่เลี้ยงกัลยา

เงาอยู่อย่างไรไม่เคยเห็น

เขารู้ว่าหนามันบนยากเย็น

เราออกไปดูเล่นก็เป็นที่ไร

ซึ่งบิดาเคืองขัดตรัสประชด

เผอิญลมไปหมดไม่สงสัย

จึ่งเสด็จลลากลากไคล

มายังพระโรงชัยกับพลัน

เมื่อนั้น

เจ้าเงาแสนกลคนขยัน

พิศโฉมพระธิดาวิลาวัณย์

ผุดผาดผิวพรรณดังดวงเดือน

งามละม่อมพร้อมสนทงอนทรย์

นางในธรณีไม่มีเหมือน

แสรงท่าแลเคียงเบี่ยงเบอน

ให้พินเพื่อนเตือนจิตคดปอง

พระจึ่งตั้งสัจขอรชฐาน

แม่นบุญญารการเคยสมสอง
 ขอให้ทราวมสงวนนวลน้อง^๑
 เห็นรูปเพ็นทองต้องใจรัก
 เมื่อนน^๒
 รจนานารมศักดิ์^๓
 เทพไทอุปถัมภ์นำชัก
 นงลักษณ์คู่เงาะเงาะจง
 นางเห็นรูปสุวรรณอยู่ชั้นใน
 รูปเงาะสวมไว้ให้คนหลง^๔
 ใครใครไม่เห็นรูปทรง
 พระเพ็นทองทงองค์อร่ามตา
 ชะรอยบุญเราไซ้จริงได้เห็น^๕
 ต่อจะเป็นคู่ครองกรรมังหนา
 คัดปลางนางเสียงมาลา
 แม่นว่าเคยสมภิมย์รัก^๖
 ขอให้พวงมาลัยนไปต้อง
 เงาะเงาะรูปทองจงประจักษ์
 เสียงแล้วโลมยงนงลักษณ์
 ผินพักตร์ทงพวงมาลัยไป

- ๑ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "ขอให้ทราวมสงวนนวลละออง"
 ๒ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "เอารูปเงาะสวมไว้ให้คนหลง"
 ๓ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "คัดปลางทางเสียงมาลา
 แม่นว่าเคยสมภิมย์รัก"

บัดนี้

พระพลึงหลากหลายจิตคิดสงสัย^๑
 ออกเย็นเห็นเป็นอย่างไร^๒
 มารักใคร่อายเงาะมิเคราะห์กรรม^๒
 ทำให้อายชายพักตร์เฝ้าพงศ์^๑
 ไม่รักองค์เลยสักนิดผิดสำ^๑
 ไม่ปรึกษาหารอแต่สักคำ^๑
 จะมาทำให้พินพลอยยับ^๑
 เมื่อนั้น

ท้าวสามลเสียใจจนลมจับ^๑
 นางมณฑาเข้าประคองรองรับ^๑
 ขยำขยับไปสักหนอยก็ค่อยคลาย^๑
 ลูกขนกระทบบทควาต้อง^๑
 อรจนาคตมิงขางมังกาย^๑
 ทรลักษณ์อัปรีชไม้มอาย^๑
 หน่อกษัตริย์ทั้งหลายไม่เออเพอ^๑
 มารักเงาะทรพลคนอุบาทว์^๑
 ทุดช่วงชั่วชาติประหลาดเหลือ^๑
 แค้นนักจกใครให้แค้น^๑
 แล้วเอาเกลือกทาษาให้หน้าใจ^๑

๑ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “พลึงหลากหลายจิตคิดสงสัย”

๒ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “รักใคร่อายเงาะมิเคราะห์กรรม”

ว่าพลางฉวยได้ไม่เร็ว
 โกรธเกรี้ยวตัวสั่นหมั่นไล่
 อลุกลชั่วน่าชังจิงไร
 เอาไวโยตเสียให้แทบตาย
 เมื่อนั้น

นางมณฑาออกสั่นขวัญหาย
 เห็นสามเคองขุ่นนวย
 จะพิศทูลเบี่ยงบายก็เกรงกลัว
 จึงออกมาว่ากับลูกสาว
 ช่างทำความงามฉาวอคนชั่ว
 เสียยศเสียศักดิ์ไม่รักตัว
 เลอกผิวไต่เงาเห็นเหมาะใจ
 เขาจะเยาะเย้ยเล่นเบียดารา
 พ่อแม่จะเอาหน้าไปไว้ใน
 จะเช็ดขอลอดันสนั่นไป
 ถึงบรรลักษ์ก็ไม่สนเขานินทา
 ควรหรรมาเป็นใดเชนน
 เสียทแม่รักเจ้าหนักหนา
 ราวปลานางทรงโคก
 กัลยาเพียงจะสนสมประด

๑ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “ถึงบรรลักษ์ไม่สนคนนินทา”

๒ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “กัลยาเพียงจะสนสมประด”

๕ ๕
เมื่อนั้น

นวลนางรจนามารศรี

กล่าวแกล้งแสร้งทูลชนน

ทั้งนี้เพราะกรรมใดทำไว้

แต่น้ำใสใจจริงของข้า

จะรักใคร่เงาะบ้านนั้นหาไม่

ซึ่งหมายมั่นครั้นลูกจะว่าไป

ที่ไหนใครเลยจะเห็นจริง

อันชั่วคมีไซ้จะไม่รู้

เหมือนน้ำท่วมปากอยู่สูงนี้

ถึงชนกชนนจะชังชัง

ลูกจะวิวอนง้อขอโทษกรรม

ทั้งนี้สุดแท้แต่วาสนา

จะก้มหน้าไซ้กรรมให้ส่นก่อน

ยากเย็นอย่างไรไม่ทุกข์ร้อน

มารดรอย่าทรงโศกาลัย

๕ ๕
เมื่อนั้น

นางมณฑาหวนจิตคิดสงสัย

เฝ้าปลอบถามลูกรักซักไซ้

จนอ่อนใจไม่บอกออกความ

ทุกข์น่าหน้าลูกว่ายาก

เหน้อยปากำคาญขครานถาม

มึงเห็นอายเงาะว่าเหมะงาม

จะแระตามมันไปข้างไม้อาย

ว่าพลางนางกลับเข้ามาเฝ้า

กระซิบทูลแบ่งเบาเบี่ยงบ้าย

ข้าไปตามอลูกแสนร้าย

มันพูดเป็นแบบค้ายไม่เข้าใจ

หลากนักรักอายเงาะบา

ชอบลงอาญาอย่าปราศรัย

แต่พระได้ออกโอรสไปรดไฉ

ให้เลอกลตามชอบใจทั้งเจ็ดคน

ครั้นจะลงโทษทัณฑ์มันเล่า

จะนินทาว่าเราทุกแห่งหน

โปรดเพียงขับไล่เสียให้พ้น

มันอดอยากยากจนอย่านำพา

ท้าวสามลโกรธมาก จึงขับไล่ให้ไปอยู่ที่กระท่อมปลายนา
ทั้งสองคน ในคนแรกที่อยู่ด้วยกันนั้น พระสังข์ถอดรูปเงาะออก
ซ่อนไว้ในห้อง ปรากฏตัวจริงให้นางรรณาเห็น นางรรณาดีใจมาก
ที่พระสังข์มีรูปเป็นทองสมความลิดของนาง เมื่อได้ชักใช้ไต่ถาม

และ ทราบ เรื่องกันแล้ว ทั้งสองคนก็อยู่ด้วยกันในกระท่อม
ปลายนาอัน

ตอนกลางวัน พระสังข์สวมรูปเงาะไว้ ช่วยนางรจนาทำงาน
อยู่ในไร่ ตอนกลางคืนก็ถอดเงาะออก ดงนเรอไป จนคนวันหนึ่ง
นางรจนาลักรูปเงาะไปสับเสีย ตั้งใจจะทำลายให้หมด แต่รูปเงาะ
ก็ไม่ขาด พยายามเผาก็ไม่ไหม้อีก พยายามทำทุกอย่าง รูปเงาะ
ก็ไม่เป็นอันตรายอย่างไร เมื่อเจ้าเงาะรู้เรื่อง ก็ไม่ยอมถอดรูปเงาะ
ออกเลย

ท้าวสามลยังไม่หายโกรธเจ้าเงาะกับนางรจนา ครึ่งหนึ่งจึง
แกล้งใช้ให้เจ้าเงาะกับหกเขย ไปแข่งกันหาปลามาให้ได้คน
ละร้อยตัว เป็นอย่างน้อย ถ้าไม่ได้จะฆ่าเสีย เจ้าเงาะมิได้ตกใจ
พอรุ่งขึ้นเช้า ก็ถือไม้เท้า สวมเกือกแก้ว แล้วเหาะไปยังริมฝั่ง
นาทนต์

ครั้นถึงจงลงหยุดหนึ่ง
ทรมไทรใบบังสุริยฉาน
ถอดเงาะซ่อนเสียมทันทัน
แล้วโอมอ่านมหาจินตามন্ত্র

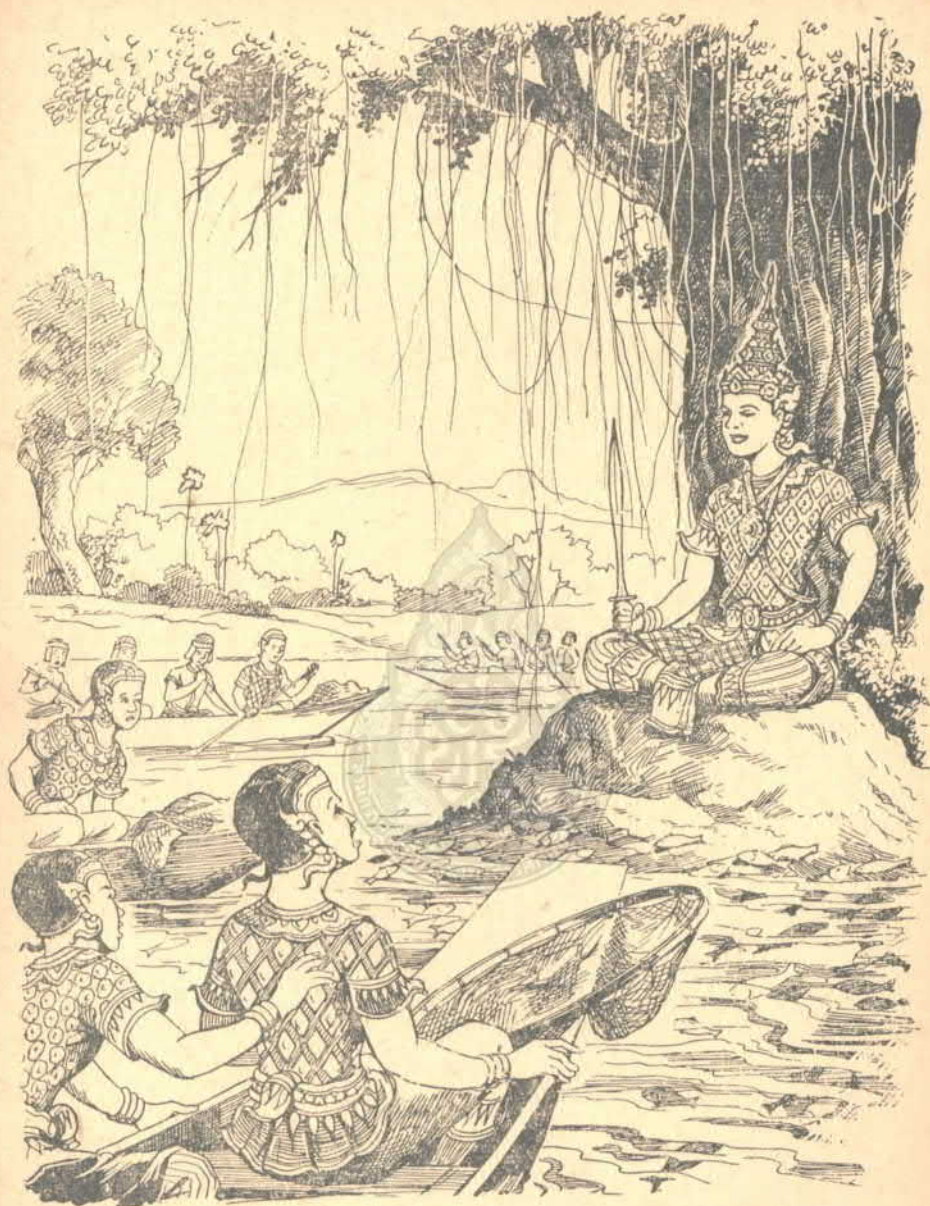
เดชะเวทวิเศษของมารดา
ฝูงปลามาสนทุกแห่งหน
เป็นหมู่หมู่มากมายในสายชล
บ้างว่ายวนพ่นน้ำคล้าไป

เมื่อนั้น

ฝ่ายเจ้าเหล่าหกเขยใหญ่
 ครั้นรุ่งเรียกหาข้าไท
 บ่าวไพร่นับร้อยไม่น้อยเลย
 แต่งองค์ทรงเสอลงเรือญวน
 แหวนของใครเอาไปแหวน
 ภรรยาหาขนมนมเนย
 ตามเคยขนส่งลงมาพลัน
 ครั้นจัดแจงพร้อมมูลไม่ขาดเหลือ
 ให้ออกเรือจากทิวชมมน
 เรือวนเรือแหแจฉน
 เร่งกันตามนายพายมา
 พนด้านบ้านช่องล่องเลย
 ถึงท้องคึ่งที่เคยมมจฉฉ
 หกองค์ทรงแหทอดปลา
 ลอยมาสองฟากลากเบ็ดราว
 บ้างเอาลอบลงคักคักสวิง^๑
 ริมตลิ่งลากอวนออฉฉ
 คัดแต่จระเขยเกรียวกราว^๒

๑ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “บ้างเอาลอบคักคักสวิง”

๒ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “คัดแต่จระเข้เกรียวกราว”

เห็นพระสังขน์ง้อยที่ฝั่งชล
จะเป็นเทพารักษ์หรืออะไร

ต่างคนพิศวงสงสัย
เคียงกันวันไปทั้งไพร่นาย

นายบ่าวต่างโกรธโทษกัน
 แล้วพายเลียบริมฝั่งมาทางพวก
 ถอนมวกยื่นคอยแทงหัวนั้น
 บางลงเผือกบดคลองไวสองชั้น
 แล้วช่วยกันดันารามา

ปลาผกสักตัวก็ไม่ได้
 คิดอัศจรรย์ใจเป็นหนักหนา
 รับพายมาจนถึงบึงปลายนา

พบมัจฉานับแสนแน่นไป
 เห็นพระสังข์นั่งอยู่ทงพงชด
 ต่างคนพศวงสงสัย
 จะเป็นเทพารักษ์หรืออะไร
 เกียงกันวันไปทงไพร่นาย
 จงวาดแวงนาวาเข้ามาพลัน
 ทงหกอกสันขวัญหาย
 ต่างก้มกราบหมอบขอบกาย
 บ่าวนายนิกะเนว่าเทวา

เมื่อนั้น

พระสังข์นั่งขมอยู่ในหน้า

๑	ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑	เป็น	“ถือนมวกคอยแทงหัวนั้น”
๒	ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑	เป็น	“แล้วชวนกันดันารามา”
๓	ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑	เป็น	“รับพายมาถึงบึงปลายนา”

เห็นหกเขยเคอะเซอะมา

สมดังจินดากียินด

จึงเสแสร้งแก่งทำไม้รู้จัก

ถามทักซักไซ้ไปไหน

เอะแล้วอ้อเจ้าเหล่าน

หน่วยก้านพานจะดมผมอ

เรือแพแหวนก่เอามา

จะลอบลักตักปลาของข้าหรือ

เราเป็นเทพเจ้าเล่าลือ

นับถือทุกแห่งแพร่พราย

แต่หักคอคนตายเสียหลายน

อย่าดูต้นดหมิ่นมั่งง่าย

มาหาเรานดหรือราย

บอกยบลตนปลายให้แจ้งใจ

เมื่อนั้น

ทั้งหกอกสนั่นหวั่นไหว

สำคัญจิตคิดว่าพระไพร

กราบไหว้ท่วมหัวกลัวฤทธา

อกใจทกทกนกกพรัน

ปากสั่นเสียงสั่นซังตายว่า

ท่านท้าวสามลผู้พ่อตา
 ให้หาปลาประกวดกับอายเงาะ
 ข้าทอดแหแปรช้อนแต่เช้าตรู่
 ออกอ่อนหูหอบเหวรอบเกาะ
 ไม่ได้ปลาสักหน้อยชะรอยเคราะห์
 ดวยแพอายเงาะสีน้ำอาย*
 ท่านท้าวพ่อตาจะฆ่าเสีย
 สงสารแต่เมียจะเป็นม่าย
 เทวดาเลี้ยงปลาไว้มากมาย
 ข้าขอไปถวายทอดตัว^๒
 เมื่อนั้น
 พระสังข์ได้ฟังก็ขมหัว^๓
 จึงว่าหกเจ้านม้าว^๔
 ไม่กลัวบาปกรรมทำประมวง
 แต่ได้มาขอแล้วก็จำใจ^๕
 เราไพร่จะขอมั่งดังประสงค์^๕

- ๑ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “ดวยแพอายเงาะสีน้ำอาย”
 ๒ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “จะขอไปถวายทอดตัว”
 ๓ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “พระสังข์ได้ฟังก็ขมหัว”
 ๔ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “จึงว่าหกเจ้านม้าว”
 ๕ ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “เราไพร่จะขอมั่งดังประสงค์”

จะให้หรรอมให้ทั้งหกองค์^๑

ท่านจงปรึกษาหารือกัน

เมื่อนั้น

หกเขยรับคำขมขมน

พระองค์จะประสงค์สิ่งใดนั้น^๒

สารพันมีแล้วไม่ขัดเลย

สุดแท้แต่ตามจะเลือกเอา

เบ็ดโก๋เหลาขาวของเสวย

ทั้งกล้วยออยขมนมเนย

จะแต่งตั้งสังเวยเช่นวัก

เมื่อนั้น

พระสังขกล่าวแก่งแจ้งประจักษ์

เราเป็นทเวาสรรภาษ

จะเช่นวักสิ่งของไม่ต้องใจ

จะขอปลายจมุกหม่อมลูกเขย

ตามเคยคนละน้อยหามาไม่

มั่นให้เราเราจะให้ปลาไป

จะให้หรรอมให้ให้วามา^๓

๑ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “จะได้หรรอมได้ทั้งหกองค์”

๒ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “พระองค์ประสงค์สิ่งใดนั้น”

๓ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “จะได้หรรอมได้ให้วามา”

เมื่อนั้น

หกเขยได้ฟังนั่งปรึกษา

ชชะเจ้าเล่ห์เทวดา

จะเอาปลาแลกปลาจุมกคน

แม่นเชือดเสียเมียเห็นจุมกตัว

จะทำกระบวนผืนหลังนั่งบน

ของสำคัญหนักหนาเข้าตาจน

จะผ่อนปรนแก้ไขอย่างไรดี

บางว่ออย่าพักประตักประเด็ด

ทนเจ็บเอาเถิดอย่าจู้

หาปลาที่ไหนก็ไม่มี

อายเงาะดหาได้สออาขมัน

หกเขยรอรอจด

สุดขีดสุดทจะผ่อนผัน

นั่งนั่งกมหนาคุดากัน

เชือดเสียเห็นวันจะได้ไป

ต่างยอมพร้อมใจไม่กลัวเจ็บ

ฉวยได้มิดเหน็บของบ่าวไพร่

ยื่นให้เทวัญทันใด

ทอดถอนใจใหญ่ย่อท้อ

๑ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “เชือดเสียเห็นอันจะได้ไป”

๒ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “ทอดถอนใจใหญ่ย่อท้อ”

เมื่อนั้น

พระสงฆ์สรวิสน์ตกลนหว่า
ยมพลาทางตรัสตพอ

เอออะไรใจคอเหมือนปลาชิว
แล้วเอามดกรดลบกบศลา
ทงหกตกประหม่าหนานว
มอบบหนบจุมกไวสองนว

อย่าบดพรวดูกตักพลกแหล
ท่าเงอมดกระหยับจบจ้อง
ทใจชวักลวร่องจนเสยงแห่ง
เอาแล้วนะละเชือดเลือดแดง
จุมกแห่วงไววันสิ้นทุกคน

เมื่อนั้น

ทงหกกลับแผลพลาจรวงน
เจ็บแสบแทบตายเต็มทน
ต่างคนต่างแลดูแผลกน
เขยใหญ่ใจแข็งท่าแกล้งว่า
จุมกควนคุดหน้าเห็นขบขัน

๑. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "มอบบคิบจุมกไวสองนว"
๒. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "เอาแล้วนะละเชือดเลือดแดง"
๓. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "ทงหกกลับแผลพลาจรวงน"
๔. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น "จุมกควนคุดหน้าเห็นขบขัน"

สะกิดเพื่อนเตือนทวงเทวัญ

แลกกันเมื่อไรจะให้ปลา

เมื่อนั้น

พระสังข์ได้สมปรารถนา

จึงตงสตัยอธัญฐานด้วยวาจา

มัจฉาตัวใดถึงที่ตาย

จงกระโดดโลดชนมารมฝั่ง

ให้สมหวังตงจิตที่คตหมาย

พอสิ้นคำประกาศไม่คลาดคลาย

ปลาตายบนตลิ่งกลิ้งเกลื่อนไป

แล้วแก่งแบ่งมัจฉาที่ชั่วชั่ว

ให้คนละสองตัวหามากไม่

หกลองคั่งชวนกันคลาไคล

เอาปลาไปให้สมอารมณ์คิด

เมื่อนั้น

หกเขยค่อยคลายสบายจิต

ต่างองค์อำลาสู่ราฤทธ

บ่าวตะบิดเชือกน้อยร้อยปลา

หัวท้ายพายวาดนาวาออก

บ้างบอกโยนยาวฉาวฉ่า

รับเร่งโดยด่วนจวนเวลา

กลับมาจะให้ทันเดือนกันพาย

เมื่อนั้น

พระสังข์สมจิตทคคหมาย

จึงหยิบรูปเงาะมาสวมกาย

แล้วตัดหวายต่อติดบิดพรู

ร้อยปลามากมายเหลือประมาณ

เอาไม้เท้าทำคานหาบหว

แปลงฤทธิ์รูปเงาะเหาะปลิว

ลอยล่วมาในเมฆา

ครั้นถึงบ้าน เจ้าเงาะก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้นางรจนางัง เป็น
เรื่องสนุกขบขัน แล้วสองผัวเมีย ก็แต่งตัวเข้าไปเฝ้าท้าวสามล
ฝ่ายหกเขยนนั้นมาถึงช้า มีหน้าชาไปปลาที่พระสังข์ให้มา เพียง
คนละ ๒ ตัว แล้วยังต้องขายหน้าเรื่องจมูกแหว่งอีก ท้าวสามล
โกรธ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรได้ ในที่สุดก็เกิดทะเลาะกันขึ้น ระหว่าง
นางรจนากับพวกพี่ ๆ และเจ้าเงาะกับหกเขย ท้าวสามลเข้าข้าง
หกธิดาและหกเขยตามเคย จนถึงกลับแสลงหาเรื่อง ไข้ให้เจ้าเงาะ
กับหกเขย ไปหาเนื้อทรายมาให้ได้อีกในวันรุ่งขึ้น ถ้าหาไม่ได้
จะฆ่าเสีย

พระสังข์กราบมนตรมหาจินดา เช่นคราวก่อนอก กราวน
 ฝูงเนอพากันมาอออยู่ทีพระสังข์หมด หกเขยต้องอ่อนวอนขอ
 พระสังข์จึงให้ แต่ขอแลกกับใบหูของหกเขย หกเขยหมดบุญญา
 กตต้องยอมให้ตัดใบหูออก เสร็จแล้วพระสังข์ก็ให้เนอ ชงลงทตาย
 แล้ว แก่หกเขยไปคนละตัว พระสังข์เองมีดมา ๒๐ ตัว เอาไม้เท้า
 ทำเป็นไม้ คานหาบเหาะมา

หกเขยมาถึงชาตามเคย และแกตัวต่าง ๆ นานา หว่าเงาะ
 เป็นคนอุบาทว์บ้าง เป็นพวกผดบ้าง จึงหาปลาหาเนอไคผด
 มนุษย์ ฯลฯ พาลหาเรื่องไล่ออกจากวัง ท้าวสามลก็เข้ากับ
 หกเขย ในวันนั้น จึงเกิดวิวาทกันชกใหญ่

กล่าวถึงพระอินทร์ เล็งเห็นว่า หากพระสังข์ไม่ลดรูป
 ยังกงเป็นเงาะอยู่เช่นนี้ต่อไป นางรจนาก็ต้องเดือดร้อนอยู่นาน
 จึงแรมจิตกองทัพนามากมายมาล้อมเมืองสามลไว้ แล้วทำให้ท้าว
 สามลตกคณเฑาะบานเมืองกัน ใครแพะจะต้องถูกริบ

ท้าวสามลใช้ให้หกเขย ออกไปคลุกเมืองแทน ข้างหกเขยมี
 ความหวาดกลัว แต่ต้องแกล้งทำเป็นใจกล้า การคลุกวนนั้น หกเขย
 เป็นฝ่ายแพ้ ประชาชนจึงพากันด่าว่าเสียตต่าง ๆ ท้าวสามลไม่รู้
 จะทำอย่างไรต่อไป นางมณฑาจึงเตือนให้ไปขอความช่วยเหลือจาก
 เจ้าเงาะ เจ้าเงาะก็เกียงว่าไม่มีเครื่องแต่งตัว ท้าวสามลจึงต้องจัด
 เครื่องแต่งตัวให้สำหรับหนึ่ง แต่เจ้าเงาะก็ยังไม่พอใจ หว่าให้
 เครื่องแต่งตัวเลว ๆ มา

ในที่สุด ท้าวสามลต้องเสด็จมากระท่อมปลายนาเอง เพื่อ
ขอโทษและอ้อนวอนเงาะ ให้ไปช่วยตลกที่บ้านเมือง คราวนี้
ท้าวสามลจัดเครื่องทรงอย่างดีที่สุดให้ เพื่อเป็นการเอาใจเงาะ
แต่เงาะเงาะก็ยังไม่พอใจ พระอินทร์จึงให้พระวิษณุกรรม จัด
เครื่องทรงไปถวายพระสังขเพื่อสวมตลก

เมื่อนั้น

พระวิษณุกรรมได้กล่าว

คำนับรับเทวบัญชา

แล้วพาเครื่องประดับไปลับไว้

ครั้นถึงกระท่อมน้อยหอยสังข์

กำลังกายาเข้ามาใกล้

เอาเครื่องทรงขององค์สหสสนายน

วางลงส่งให้กับเงาะ

แล้วว่าเครื่องประดับสำหรับ

สำหรับใส่ทรงตลกเดาะ

มัจฉวานประทานจำเพาะ

ว่าพลางทางเหาะกลับมา

๑. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น

“ครั้นถึงกระท่อมน้อยหอยสังข์
จึงกำลังกายาเข้ามาใกล้”

๒. ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๒ เป็น

“สำหรับใส่ทรงตลกเดาะ”

เครื่องแต่งตัวละคร

เมื่อนั้น

เจ้าเงาะเกษมสันต์หรรษา
ได้เครื่องพระอินทร์ดั่งจินดา

จึงเดินเข้ามายังห้องใน

รจนายกพานเครื่องทรง

ตามมากอยส่งให้สวดใส่

พระถอดรูปเงาะพลันทันใด

มอบให้รจนางเยาว

แล้วขัดสนฉัตรธรรมแผ่เองผด

ดั่งทองชมพูนุชเนื้อเกา

สุคนธาประทนกลั่นเกล้า

สนับเพลาเชิงอนซอนับ

ภูษาผ้าทพยกระสนทรง

จิบโจงหางหงส์ประจงจิบ

บนนั่งเพชรพรรณรายสายพานพับ

เพื่องห้อยพลอยประดับทับทรวง

ทองกรแก้วพุกามงามเงา

ทับทิมเท่าเม็ดข้าวโพดโชติช่วง

สร้อยสนสังวาลวรรณกุดั่นดวง

รุ่งรังธำมรงค์เรือนครุฑ

กรรเจียรจักรจำหลักลายชายขวา

บรรจงทรงมหามงกุฏ

ห้อยอุบะนฤมิตผดุมุข

งามดังเทพบุตรในชั้นฟ้า

เสด็จทรงเครื่องประดับฉัพพัตน

พระสังข์เกษมสันต์หรรษา

จึงชวนนวลนางรจนา

มากราบกรานมารดาด้วยใจภักดี

เมื่อนั้น

นางมณฑาแลดูไม่รู้จัก

คิดว่าเทวาสुरารักษ์

อกใจทักทักให้ครั่นคร้าม

นาง นบনอบหมอบกราบกราบไหว้

ลูกสาวขุดคุ้ยไฉนแล้วร้องห้าม

พระมารดานั่งอยู่ไม่รู้อะไร

ลูกเขยถอดเงาะงามแล้วเป็นไร

นางมณฑาว่าอ้อกระนั้นหรือ

แม่คนซื่อสำคัญว่ามีใจ

ลูกเขยขาดอดเงาะเหมาะเหลือใจ

นางรูปไหล่ลุ่มหลังนั่งมอง

น้อยหรือน่ารักเป็นนักหนา

หน้าตาจิ้มลมยมย่อง
 สอดใส่เครื่องประดับก็รับรอง
 ผิวพรรณผุดผ่องดังทองทา
 กิดกิดขนิมนาน่าหัวเราะ

เอารูปเงาะสวมใส่ทำให้บ้า
 อภัยสอดดาบขายหน้าตา
 เจ้าแกล้งแปลงมาแม่ไม่รู้
 รจนายาจิตช่างคิดถูก
 หมายมันพันผูกก็ควรอยู่
 ทนและลอยแกวแล้วลุดก
 โคมตรูแย้มขมกระห่มใจ

ท้าวสามลได้เห็นรูปจริงของพระสังข์ จึงได้ถามถึงวงศ์
 ตระกูล เมื่อทราบว่าเป็นกษัตริย์เหมือนกัน ก็มีความยินดีมาก
 พระสังข์จึงทูลขอมาสำหรับขตล ท้าวสามลก็เลื่อมใสให้
 แต่พระสังข์ไม่ชอบใจกลับชอบม้าสีกระเลียว (ม้าชนิดหนึ่งสีเขียว
 อมดำ) ที่มักมากินถั่วอยู่ริมรั้วไร ในที่สุด พวกเสนาก็จับมาผูก
 เครื่องม้าถวายได้ ท้าวสามลก็พาพระสังข์ และนางรจนา ไปอยู่
 ในวังด้วยกันในวันนั้น

รุ่งขึ้นเป็นวันตล ได้เวลาพระสังข์ก็ทรงม้า ออกไปยัง
 สนามคลี ประชาชนพากันมาชมอยู่คั่นคั่น พระอินทร์ร้องเตือนให้

ท้าวสามลส่งคู่ต่อสู้ออกไป ท้าวสามลปลอบเอาใจพระสังข์ แล้ว
พร้อมกันกับนางมณฑาอวยชัยให้พรแก่พระสังข์

เมื่อนั้น

พระสังข์สุริวงศ์ทรงศักดิ์

รับพรพ้อดาสามภักดิ์

เหลียวดูเมียรักแล้วยมพราย

จึงบังคมลาบิดุรงค์

มาทรงอาชาเจดณาย

กรกุ่มคันคลกรัดกราย

ชักมาเรียงรายร่ำมา

ชายหญิงแซ่ซ้องรองชม

งามสมยศศักดิ์หนักหนา

งามทั้งทวงทขอาชา

ดังพระยาสหราชอาณาจักร

เมื่อนั้น

โกสีย์มศักดิ์สูงส่ง

ชนชมสมคิดดังจิตจง

พลางทรงสินธพกระทบไกลน

สะบัดอย่างวางใหญ่ไวว่อง

มาตั้นร่นร้งดำพองโพน
 ชักบังเหียนหันหกลกแผ่นโจน
 พलगโยนลูกคลัดไป
 เมื่อนั้น

พระสังข์คอยขยับรับไว้ได้
 เคาะคลัดตอบไปทันใด
 สหสนันนักลอกกลับรับรอง
 ต่างแกว่งคันคลเป็นทท่า
 ขับมามฝเทาเกล้าคล่อง
 เวียนวงววงวังชิงคล่อง
 เปลี่ยนทำนองเขออกหลอกล่อ
 เมื่อนั้น

ท้าวสามลร้งรับให้ดพอ
 ตบมือออเออชะเงอคอ
 เห็นลูกเขยเป็นต่อหัวร่อคัก
 ลูกขนโอดเตนเขมนมุง
 พลัดผลุงลงมาขาแทบหัก
 มนเมอยเหนอยบอบหอบฮัก
 ฟิงพนักนั่งโยกตะโพกพลัย
 ฉวยคนโทลมยามาตมนา
 หกคว่ำสาลักแล้วบวนเสย

หยิบ^๑บ^๑ห^๑ร^๑จ^๑ด^๑ไฟ^๑ใหม่^๑ลาม^๑เลีย^๑
 วั^๑ด^๑ถ^๑ก^๑อ^๑ม^๑ก^๑เม^๑ย^๑ไม^๑ร^๑ู้^๑ตัว^๑
 ส^๑า^๑ละ^๑ว^๑น^๑ต^๑ง^๑ต^๑ง^๑ก^๑ำ^๑ล^๑ง^๑ว^๑ุ่น^๑
 แม่^๑ค^๑ุณ^๑ข^๑อ^๑โ^๑ท^๑ย^๑อ^๑ย^๑ำ^๑โก^๑ร^๑ธ^๑ณ^๑์^๑
 พ^๑ก^๑พ^๑า^๑น^๑แ^๑ก^๑ะ^๑ร^๑า^๑ห^๑ู^๑ต^๑ำ^๑ม^๑ว^๑
 ไม^๑เ^๑็น^๑ตัว^๑ว^๑ำ^๑ไ^๑คร^๑ข^๑ำ^๑ง^๑ไ^๑น^๑เล^๑ย^๑
 ว^๑ำ^๑พ^๑ล^๑ำ^๑ง^๑ท^๑ำ^๑ง^๑เร^๑ีย^๑ก^๑เ^๑อ^๑า^๑ว^๑เ^๑็น^๑ต^๑ำ^๑
 ใ^๑ส^๑ำ^๑ม^๑ก^๑แ^๑ห^๑ง^๑น^๑ห^๑ำ^๑ค^๑ล^๑ก^๑เข^๑ย^๑
 ล^๑ก^๑ข^๑น^๑ม^๑อ^๑ร^๑อ^๑ง^๑เ^๑อ^๑ชะ^๑เ^๑ง^๑เ^๑ย^๑
 ย^๑ำ^๑ย^๑เ^๑อ^๑ย^๑อ^๑ย^๑ำ^๑ป^๑ร^๑ำ^๑ร^๑ม^๑ภ^๑เ^๑็น^๑ร^๑อ^๑ง^๑เร^๑
 แ^๑ล^๑ว^๑เ^๑็น^๑ม^๑ำ^๑ค^๑ำ^๑ห^๑ก^๑เข^๑ย^๑ไ^๑ห^๑ญ^๑
 เ^๑อ^๑เ^๑ะ^๑ไ^๑ร^๑ก^๑ิน^๑ข^๑ำ^๑ว^๑ส^๑ก^๑เ^๑ล^๑ย^๑เป^๑ล^๑ำ^๑เป^๑ล^๑ำ^๑
 ส^๑ำ^๑ค^๑ญ^๑ค^๑ด^๑ว^๑ำ^๑อ^๑ำ^๑ย^๑ข^๑เ^๑ำ^๑
 อ^๑อ^๑ก^๑ต^๑ค^๑ล^๑แ^๑พ^๑เ^๑ำ^๑ป^๑ระ^๑เด^๑ย^๑ว^๑ำ^๑เ^๑
 ด^๑เ^๑ด^๑ข^๑น^๑แ^๑น^๑ล^๑ก^๑เข^๑ย^๑ก^๑
 ม^๑ำ^๑ข^๑ว^๑่^๑ย^๑ก^๑แ^๑ก^๑ห^๑ำ^๑พ^๑อ^๑ต^๑ำ^๑ไ^๑ด^๑
 ไม^๑เ^๑ห^๑ม^๑เ^๑อ^๑น^๑ม^๑ิ^๑ง^๑โ^๑ง^๑ม^๑ก^๑ม^๑อ^๑ย^๑ไ^๑ย^๑
 ข^๑ั^๑ด^๑ไ^๑จ^๑ะ^๑ไ^๑คร^๑เ^๑ด^๑อ^๑ง^๑ส^๑ัก^๑ส^๑อ^๑ง^๑ต^๑ัง^๑
 น^๑ำ^๑ง^๑เม^๑ย^๑เ^๑ล^๑ำ^๑ป^๑ำ^๑ก^๑ค^๑อ^๑ก^๑พ^๑อ^๑ส^๑ม^๑
 เ^๑ำ^๑เ^๑ำ^๑ค^๑ำ^๑ร^๑ม^๑ส^๑น^๑ท^๑ไม^๑ม^๑ด^๑ง^๑

พระกรวโกรธาตอง
 ผวมงอปรียอายขแพ
 แลวเรียกรจนาขนมาน
 พอน ไม่เห็นหนเบนคนแก

ตาเจ้าสาวอยู่ช่วยดูแล
 ขางไหนแนสามจงชตัว
 เสี่ยงคนมกอรองเออ

นางมณฑาจะเงอ้งาหัว
 แพลกเขยขาแล้วอย่ากลัว
 ครนรอดตัวไม่เสียเมือง
 เมื่อนน

อมรินทร์บนพาพุงเพอ
 ควบมามุ่งหมายชายข้าเลอ^๒

ยกเยออย่างท่าสง่างาม

ทรงเลียงลกคลดเตาะ

พระอินทรเหาะขนจากทองสนาม

พระสังข์ไม่พรนครนคราม

เหาะตามติดพันกระชนชด

๑ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “นางมณฑาจะเงอ้งาหัว”

๒ ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “ขับมามุ่งหมายชายข้าเลอ”

๕
บทนั้น

ประชาชนคนดุกนิษฏ
เห็นเหาะทั้งสองข้างต่างมีฤทธิ์
ให้คิดพิศวงงงงวย
บ้างแหงนหน้าอ้าปากตะลึงตะโล
แลดูภูไฉนเอาใจช่วย
เบียดเสียดเยียดยัดตั้งคุ่มวย
แซะช่องร้องอำนวยอวยชัย
พวกราษฎรนั่งเล็กมูลดู
องค์หนึ่งหนักหนาไม่ไหว
บ้างโกรธเพื่อนพ้องตัดด้วยจิตใจ
ททางอะไรของตัว
ท้าวสามลมองร้องตราด
ออบาทว้เหล่านมไข่ม้วน
ไฉนจะดูอะไรแล้วไม่กลัว
เคยตัวตลบให้แทบตาย
ท้าวนางตกใจเข้าไปห้าม
อะไรปองามงามไม่กลัวหวาย
แม่เจ้าเกิดแม่คุณอย่าว่านวาย*
หลังจะลายเปล่าเปล่าไม่เข้าการ

* ฉบับแบบเขียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “แม่เจ้าแม่คุณอย่าว่านวาย”

พวกผู้หญิงชั้นล่างข้างพลับพลา

เบียดกันร่นเขามาถึงหน้างาน

จำโคลนไต่ตื้นหล่นลาน

สับสนอลหม่านมีไป

เมื่อนั้น

พระอินทร์แก่งอ่อนหย่อนมือให้

ชกมาทนต์งรโรไว้

แก่งว่าไปด้วยวาจา

ลูกเขยท้าวสามลคน

ผมอดคลดตหนักหนา

ต่อสู้เคียวจับไม้อัปรา

หาไม้พ้อตาจะต้องรบ

ควรที่จะครองเมืองเลื่องลือยก

ปรากฏทั่วทิศทั้งสิบ

ว่าแล้วเหาะคล้อยลอยลิบ

กลับไปยังทิพย์พิมานชัย

-
๑. ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “อมรินทร์แก่งอ่อนหย่อนมือให้”
 ๒. ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “แก่งร้องว่าไปด้วยวาจา”
 ๓. ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “ให้ปรากฏทั่วทิศทั้งสิบ”
 ๔. ฉบับแบบเรียนพิมพ์ครั้งที่ ๑ เป็น “ว่าแล้วเหาะคล้อยลอยลิบ
 เหาะไปยังทิพย์พิมานชัย”

เป็นอันว่าพระสังข ตคฺคฺชนะพระอินทร์ ชาวบ้านชาวเมือง
พากันสนุกสนานรื่นเริง รุ่งขนอกวันหนึ่ง ท้าวสามลท้าวพร
อภิเษก ให้พระสังขกับนางจันทา เป็นกษัตริย์ครองบ้านเมือง
สืบต่อไป

กล่าวถึงพระอินทร์ สงสารนางจันทามาก คณวันหนึ่ง จึง
ถือตะบองเหล็กใหญ่ เหาะเข้าไปถึงเตียงนอนท้าวสวิมล แกล้ง
ขู่ให้กลัว ในการทำผิดหลงเชื่อเมียน้อย จนจับได้เมียหลวง
ออกไปอยู่ป่า แล้วยังซ้ำจับลูกดงนาเสียอีก จึงขู่ให้รีบไปรับ
ลูกเมียกลับมาเสีย ภายใน ๗ วัน

ท้าวสวิมลได้คิด รู้สึกตัว จะไปรับนางจันทากลับมา แม่
นางจันทาแกล้งพูดว่าเปรียบเปรย ประชดไว้เสียก่อน ท้าวสวิมล
ก็ไม่ฟังเสียง สั่งให้ไพร่พล แยกย้ายกันไปเที่ยวสืบข่าวนางจันท
ที่ในป่า เมื่อทราบข่าว นางจันทายังอาศัยอยู่กับตายาย ณ กระท่อม
ที่เดิม ก็เสด็จไปเองอนงอ เสด็จทรงหมดไผ่ฟางแล้วชวนไปรับ
พระสังข ที่เมืองสามล

ก่อนออกเดินทาง ท้าวสวิมลได้ประทานของรางวัล มี
เงินทองเสื้อผ้า ให้แก่ยายตาเป็นอันมาก แล้วแต่งตั้ง ให้เป็นนาย
บ้านใหญ่ ประกาศให้ชาวป่าแถบนั้น เรียกว่าคุณยายคุณตา
แล้วพระองค์ก็พาไพร่พล ออกเดินทางไป จนใกล้ด่านเมืองสามล
ให้พวกไพร่พล ชุ่มคอยอยู่ในป่าก่อน แล้วท้าวสวิมลกับนางจันท
ปลอมพระองค์เข้าไปสืบความแต่ลำพัง จนถึงเวลาค่ำ ก็เข้าไป
พักอาศัย อยู่ในศาลา

คนนั้นพระสังข์ให้รู้สึกไม่สบายใจ ไม่เป็นอันหลับอันนอน
ตลอดคืน พอรุ่งเช้าให้ผูกขาง และเตรียมพล เสด็จออกเลียบ
เมือง ขณะเลียบเมืองนั้น ท้าวสวมลักกับนางจันทน์ จำพระสังข์
ไต่คืบคล้ายคลืบคลา จึงลุกขึ้นยืนจ้องเอา ๆ จนข้างพระที่นั่ง
เข้ามาใกล้ พวกตำรวจเขาก็จะได้ดี แต่พระสังข์ร้องห้ามไว้
ด้วยความเมตตาปรานี ขณะเดียวกัน ก็รู้สึกถึงความสงสัย และ
ระลึกลงนางจันทน์ผู้มารดา

ต่อจากนั้น ท้าวสวมลักทำอุบาย ไปอาศัยอยู่กับนายประตุ
สถานกระบุงตะกร้าให้เขาใช้สอย ข้างนางจันทน์ก็พินอบพิเทา
เข้าไปฝากตัว อยู่กับพวกวิเสท (คนทำกับข้าวของหลวง)

เมื่อนั้น

นางจันทน์ชนชมสมหมาย
อดสำหู่เหินอยชาถฝักกาย
ไหวเสททั้งหลายเขาเมตตา
นางตมแกงแต่งเครื่องเวลาไร
ชอบพระทัยลูกรักหนักหนา
สมหวังดังจิตทลิตมา
กัลยาจะแกลงแกงพัก
จึงหยิบยกมาตั่งนั่งผ่าน
เอาวางไว้ในจานแล้วเจียนจัก
แกะเป็นรูปองค์นั่งลักษณะ
เม่ออยู่กับผวรกทิวัง

ชนหนึ่งทรงครรถกลยา

คลอตุลออกมาเป็นหอยสังข์

ชนสองต้องขับเทวเซซัง

อัมลุกไปยังพนาลัย

ชนสามเมื่อยอยู่ด้วยยายตา

ลกยาออกช่วยขับไก่

ชนสี่กลยามาแต่ไพร

ทบสังข์ขึ้นไปกับนอกชาน

ชนห้าบุตรค้ทรงศก

ให้จับตัวลูกรักมาจากบ้าน

ชนหกจงจำทำประธาน

ให้ประหารฆ่าฟันไม่บรรลย์

ชนเจ็ดเพชฌฆาตเอาลกยา

ไปถ่วงลงกองน้ำไหล

แปดเจ็ดชนสนเรื่องอรไท

ใครใครไม่ทันจะสงกา

นางจัดแจงแกงต้มดิบด

แล้วตักใส่ในที่ขามฝา

ทงบงจิมมนนานา

ใส่โตะตั้งคีตราเตรียมไว้

บัดนี้

เหล่านางพนักงานน้อยใหญ่
 ถึงเวลามาเชิญเครื่องไป
 เรียงเรียบเทียบไว้มื่อน้อย่างเคย
 สาวสาวเหล่านางที่โปรดปราน
 เขาเคยงค้อยู่งานที่เสวย
 ทงนางรจนาทรามเชย
 หมอบเฝ้าตามเคยทุกเวลา

เมื่อนั้น

พระสังขสรวังศพงศา
 เสวยเครื่องเอนโอชโภชนา
 อร่อยรสโอชาชอบพระทัย
 เอาชอนทองลองตักแกงผัก
 เห็นชนสลักกสงสย
 พระพินิจดูพลางเอาจางไว้
 แล้วตักขนมมาใหม่ก็เหมื่อนกัน
 จึงเลือกตักแต่ชนสนขามฝ้า
 เพ่งพิจารณาทุกสิ่งสรรพ
 หลากใจหนักหนาน่าอัศจรรย์
 พระทรงธรรม์ไม่บอกให้ใครฟัง
 จึงเอานามาล้างแล้ววางราย

อธิบายศัพท์

ตอนถว้พระลั้ข

ราย	เวียง กระจาย
เทว	นาง (โดยมากหมายถึงนางกษัตริย์)
เสน	ขุนนาง ทหาร ขางที่เรียก เสนา แล้วแต่กลอน
ชะแ่ง	ชะเงือก
มาดหมาย	มิ่งหมาย
ลัญญา	เป็นเครื่องหมาย
พิศ	เพ่งค เพ่งมอง
พนจ	คุดอย่างถ้วน
องค์ทรงศกต	พระสมณานา ในท่นหมายถึงท้าวศกตวิมล
สงกา	สังสัย แปลงใจ
มารตร	มารดา แม่
เจรจา	พจจา
ปราศรัย	ทักท่าย ไต่ถาม
ไพโรศรี	ปา
ลัดแลง	ลัดหลกไป
แฝง	แอบ ซ่อน
มเหสี	เมียเอกของพระเจ้าแผ่นดิน
กรรม	ในท่นหมายถึง การกระทำท่นองผลร้ายซึ่งทำไว้แต่ปางก่อน ขยาย

ระส่ำระสาย	ทรนทราย กระจัดพลกพราย เสี้ยกระบวน
เพรางาย	เวลาเสา
อันตราย	เหตฺรราย
ลูกแก้ว	ลูกทรวก
เสื่อแผ้ว	เสื่อทิวเล็กขนากแมว มีรายเป็นรุก ๆ
แมวคราว	แมวตัวโต ๆ เรียกแมวคราว
เพื่อง	มาตราเงินอย่างเก่า เท่ากับ ๑๒ สี่ทางคคฺรง
เบย	หอยจำพวกหนึ่ง หลังนูน ท้องเป็นร่อง ๆ เปลือก แข็ง โบราณใช้สำหรับซื้อขายสิ่งของ มีอัตรา ๑๐๐ เบยเป็น ๑ อัฐ
ไฟ	มาตราเงินที่ใช้กันอยู่แต่ก่อน ๑ ไฟเท่ากับ ๒ อัฐ ราว ๓ สี่ทางค
คาน	ไม้สำหรับผูกขยในการหยาของ
เกยกาย	ตะเกียกตะกาย พยายามพากเพียรไป
ซังตายไป	ฝันใจทนไป
มอชฌาสัย	มนัสัยใจคอก
กัลยา	นางงาม ในทนต์หมายถึง นางจันทเทว
คลาไคล	เกินไป เคลื่อนไป
กุมารรา กุมาร	เด็กชาย
แงะงาม งามแงะ	สวย คิ นารัก
หลงกล	หลงเซอ

คนขำ	คนหน้าตาคู่ ในทันหมายดัง คนที่ไม่น่าไว้วางใจ คน ที่ไม่เชื่อ
ไวเนื้อเชือกคำ	ไวใจเชือกถอกดีกว่าจริง
ผลกรรม	ผลของการกระทำ
สำคัญ	ในทันแปลว่า คัด หรือ เข้าใจ
กรังใจ	นึกสงสัย คึกกระแวง
โท	ผู้เป็นใหญ่ บางทีใช้ว่า โท (คนไทย หรือคนไท มาจากคำนี้) หน่อโท คือ ลูกผู้เป็นใหญ่ ลูก กษัตริย์
กร	มอ แขน
บัจอ	นาง ในทันหมายดัง เตก ๆ ตกกลางนารัก
เหมาะเหมง	ก็ สมควร
งงงวย	เฉลียวเฉลียว
ระรัว	สั้น สั้นสะเทือน
สบสาว	เสาะหาเรื่องราว
กลอยใจ	ผู้เป็นทวิกกังวาลใจ
รำไร	ซีกซา ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ในทันหมายดัง ร้องไห้
เจ้าประคุณ	เจ้าพระคุณ คือ ผู้มีคุณมาก
ลูกยา	ลูกรัก
เหล่าโลนโอรไพร	พวกโจรป่าใจเหยา
อักโข	มากมาย บางทีเป็น โข บางทีเป็น ขู

บาปกรรม	การกระทำชั่ว ความชั่วร้าย
สุดใจ	ในทันทีหมายความว่าเก่งเหลือเกิน
ใจเบา	เชื่อง่าย
ข้าเฝ้า	ชนนางทนต์ตำแหน่งเฝ้า
ถอเลื่อง เลื่องลือ	รทกน ชาวทเลากนต่อมา
สำนัก	ที่พัก ทอญ
ตนไทร	ต้นไม้ใหญ่ มีรากห้อยย้อยระย้าลงมาจากกิ่ง แล้ว กลายเป็นต้นขนมาชก ฉะนั้นตนไทรจึงมีใหญ่ ขึ้น และแผ่ร่มเงามากขึ้นตามเวลาที่ล่วงไป
เอาใจ	ปลอญ ทำค้อ
พรึงพริ้ง	ออกมาพร้อม ๆ กันมาก ๆ และต่อเนื่องกันไป
งับงับ	ทำอย่างเงยขึ้น ๆ
ซบซบ	พุดกันเข้า ๆ ไม่ให้คนอื่นได้ยิน
ผ่านพา	หมายถึงพระเจ้าแผ่นดิน ในทันที คือท้าวยศวมล
เป็นพันไป	มากเหลือเกิน
กำเนิด (ปรกติ อ่าน กำ-เนิด แต่ในทันทีอ่านกำ -เหนิด)	การเกิด
แคลงใจ	สงสัย ระแวง
ชาญชัย	เก่ง เชี่ยวชาญ
เสวย	กิน (ราชาศัพท์)
เสวย	สหาย
รี	เร็ว

มว^๒ย^{๔๔}ชว

คาย

ชิง^๕ซังเกล^๕ยคโท^๕ยาโท^๕ย ลงโท^๕ยา คือ ทำ^๕โท^๕ยอย่า^๕เป็น^๕เว^๕ราอย่า^๕ผ^๕ก^๕เว^๕ร อย่า^๕ม^๕พ^๕ยา^๕ย^๕า^๕ทเม^๕ยงเข^๕า^๕ไป^๕เล^๕ยง ๗ ม^๕อง^๕กุ^๕เล^๕ยง ๗วิ^๕งว^๕อนพ^๕ร^๕า^๕ช^๕อ^๕ร^๕อง อ^๕อ^๕น^๕ว^๕อนระ^๕ท^๕ม^๕บ^๕อนช^๕อ^๕ก^๕ซ^๕า ย^๕บ^๕เ^๕นม^๕ว^๕ย^๕ม^๕ร^๕ณ^๕

คาย

ต^๕ริ^๕ต^๕ริ^๕กค^๕ิ^๕ค^๕ต^๕ร^๕องวิ^๕ป^๕ริ^๕ต (วิ-ปะ-ห^๕ริ^๕ต)ผ^๕ิ^๕ศ^๕ธ^๕ร^๕ร^๕ม^๕ก^๕าเบ^๕กเบ^๕ก ๗๖ช^๕าง^๕น^๕า^๕ม^๕นช^๕าง^๕ท^๕ก^๕า^๕ล^๕ง^๕ค^๕ก^๕ม^๕น^๕เ^๕น^๕ย^๕า ค^๕ือ ม^๕น^๕า^๕ม^๕น^๕ช^๕ม^๕อ^๕อ^๕ก^๕มาป^๕ล^๕อ^๕กค^๕า^๕ม^๕ผ^๕ว^๕ห^๕น^๕ง ทำ^๕ห^๕เ^๕ม^๕อ^๕า^๕ก^๕าร^๕ต^๕ร^๕าย^๕เ^๕น^๕ย^๕าส^๕ไเช^๕อ^๕ก ห^๕ร^๕อ^๕ร^๕ะ^๕บ^๕ะ^๕ของ^๕เช^๕อ^๕ก^๕ท^๕ล^๕า^๕ม^๕ห^๕ร^๕อ^๕ช^๕อ^๕ก^๕ไ^๕วคว^๕า^๕ญค^๕ัน^๕ไป^๕ ร^๕ุน^๕ไป^๕
ผ^๕เ^๕ล^๕ย^๕ง^๕แ^๕ล^๕ะ^๕ข^๕บ^๕ข^๕า^๕งกา^๕ล^๕ก^๕ิ^๕ณ^๕โซ^๕ค^๕ร^๕าย^๕ เ^๕ว^๕ระ^๕ห^๕เ^๕ม^๕ค^๕เ^๕น^๕ย^๕คบุ^๕ญ^๕ญ^๕า^๕ธ^๕ิ^๕การบุ^๕ญ^๕ม^๕าก

แสดง	บอก เล่า แสดง
นำพระทัย	นำใจ
กุญชร	ช้าง
พระทรงชัย	พระผู้มีความชนะ พระเจ้าแผ่นดิน ในทนต์หมายถึง ท้าวควบคุม
พิสมัย	ความรัก ในทนต์หมายถึงผู้ทนายรัก คือนางจินทา
บัญชา	หน้าที่
บังคับ	กราย ใหญ่ (บังคับบังคับ หรือ บังคับคัล คือ เข้าเฝ้าใหญ่เจ้านาย)
ภูวนาถ	พระผู้เป็นเทพของโลก คือ พระเจ้าแผ่นดิน ในทนต์ หมายถึงท้าวควบคุม
โปรด	ชอบ รัก เอนดู
เกศ	หัว ผม
พนาถ	แนวป่า
สังหาร	ฆ่า ทำลาย
สังขาร	คือ สังขาร แปลว่า ตาย
หลาจิต	แปลกใจ ประหลาดใจ
ศาตรา (ศาสตรา)	อาวุธ ของมีคม
ชุมนุม	รวมกัน
ภูไฉน	พระเจ้าแผ่นดิน ในทนต์ คือ ท้าวควบคุม

บาทหงส์

ละของเท้า ทราบบาทหงส์ คือ ทราบ (ใจ
สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน)

เขม่น

บางทีเป็น กระหม่อม คือ อาการกลามเนอกระตัก
เคนเขา ๆ ซนเอง ถือว่าเป็นลางบอกเหตุร้ายก

เนตร

ตา นัยตา

แจ้งใจ

รู้

ดำเนิน

เดิน

สกิด

ก้น ขวาง

เศียร

ศีรษะ หัว

สยอง

หวาดกลัว น่ากลัว สยองโลมา คือหวาดกลัว

ตรึงตรา

จนชนลกชนพอง

คึก ไตร่ตรอง

หวาดหวั่นพรั่นใจ

กลัว

เวียนว้าง

วังเววน หว่วใจคออะไรหม่นไปหมด

ขุนมาร

ยักษ์

เกล้า

หัว

ปรานี

สังสาร เมตตา

ขวัญ

สิ่งที่ไม่มั่นคงทน นัยมกนว่ามอยู่ประจำชีวิตของคน
ตั้งแต่เกิดมา ถ้าขวัญอยู่ยกยว ก็เป็นสิริมงคล
ถ้าคนตกใจหรือเสียใจ ขวัญก็ออกจากร่างไปเสีย
เรียกว่า ขวัญหนี ขวัญหาย ขวัญบน

๒๗๔

จิตผูกผูกแก้ว

โศก โศกา

ตะลิตะลาน

ปลง

ลูกหว้า

วาบใจ

ทับ

งามสรรพ

แขวะ

ดวงใจ

หลาก

ขวยชวน ขวนขวย

ชลนัยน์

ทรวง

ต้นสะตอ

ผเสื่อ

วู่วาม

สุดใจ

ใจคิดเป็นห่วงลูกรัก

ร้องไห้

รยรอน

ปลด เอวางลง

ผลไม้ชนิดหนึ่ง ลูกเล็ก ๆ เมื่อสุกมีสีม่วงแก่

ใจหาย

กระท่อมเล็ก ๆ ที่อยู่

งาม ทิว ทัง ทิว นางงาม

ในต้นหมายถึง

นางจันท

ควาน

หัวใจ

แปลก

เสาะหา แสวงหา

นาคา

อก

ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลใช้รับประทานและทำยาได้

เข้าใจว่า หมายถึง ผเสื่อน้ำ ยกย่องพวกหนึ่ง

มักสั่งอยู่ในน้ำ ข้างทเรบก เสื่อน้ำ

ในต้นหมายถึง ใจอื่น

ในต้นหมายถึง สุกคิด สุกปัญญา สุกความสามารถ

อลหม่าน

สับสน แยกคน สุลมุน

หลานขวัญ

หลานรักคงดวงใจ

ทัณฑ์

โทษ ความผิด

ตักมัย

สิ้นชีวิต ตาย

ข้อนทรวง

คอก ทบอก

สมประดี

ความรู้สึกตัว สติ

โถมยง

รูปสวย ในทนต์หมายถึง นางจันท

ง้าง

กิ่ง เหนียว

เถาวัลย์

เถาไม่เลื้อย

ศอ

คอ (ใช้สำหรับเจ้านาย)

ทุ่ม

ท ในทนต์หมายถึง ทอก

ทอดกาย

ทงควลงนอน

สยายเกศ

ปล่อยผมกระจ่ายรัง

ชลเนตร

น้ำตา

อัศจรรย์

แปลก ประหลาด

ตดเกล้า

ทหว ทดศีรษะ

ผยผง

ผงผยผย

ปลดปลง

กาย ถูฆ่าให้ตาย

พรรณนา

กล่าวถ้อยคำ หรือรำพันให้ผยผงนเห็นเป็นภาพ

ตึงกาย

ไหวตัว

ผ

ซากศพ

กนกคาร

โหม ขดคด แห้งแล้ง

W757

เพลง เขย่นเขย่น มารดา กทม

กจจก

พระ ในถนนหมายธง ชาวคราว หรือ เรือคราว

ກາສາຍ

คช ลอสาบ เปนคำเรียกคนใหญ่ เช่น กษัตริย์

ไต่ยาสน

404

อาสน

人
人
人

พรรณราย

สพราย ๗ สเลียมระยบ งามผูกของ

หน่อ

ลูกชาย

บรรทัด

นชน (ไฮสำหรับเจ้านาย)

ព្រម

ยอกจาก อกรรมช รนเรงยง คไยยง

๒
วังແຈງ

ร่งส่วาง

แสงใบ

คิวงศาทัศนียภาพแสง

พรายพรรณ

แสงสว่าง มัสสสว่าง สวองาม

ชำระสรรพ

อายุน่า (ใช้สำหรับเจ้านาย)

•
สำเนา

ทำให้สวยงาม สะอาดหมดจด

ทรงเครื่อง

แต่งตัว (ใช้สำหรับเจ้านาย)

๒
ผายพน

51

พระโรงคัล

ทเฝ้า (คต-เฝ้า)

คำรัส ๓รัส

คำพด พด (ใช้สำหรับเจ้านาย)

We 24

กังวล ห่วงใย

๘
ผาดเห่น

มองเห็นอย่างไม่ตั้งใจ

ทรวดทรง	รูปร่าง
นรลักษณ์	ลักษณะคน ในทนมายถึงรูปร่างลักษณะก
พักตร์	ใบหน้า (ใช้สำหรับเจ้านาย)
ช่วง	ส่วาง
ดวงแข	ดวงจันทร์
กรรม	ห (ใช้สำหรับเจ้านาย)
ผันแปร	ในทนมายถึง อากาบทเคลือบไหวไปมา
จิตร	ท่าทาง
มารยาท	กริยาวาจาทักท้วงเรียบร้อย
เหตุเภทพาล	เหตุร้าย
ชันษา	อายุ ย่อมมาจาก ชนมพรรษา (ใช้สำหรับเจ้านาย)
ทรพล	มักาลงน้อย ฮอนแอ ทอแท ในทนมายความว่า คนแล้ว คนไม่มกระกล
เห็นสมศักดิ์พักตราเป็นราศี	คหนาดาเป็นผมอานาจาสนา มีสง่า
เถิดรา	เถิดนา เป็นคำชวนออกฝ่ายหนึ่งให้ทำตาม เช่น ไปเถิดรา
นามกร	ชอ
พนาลัย	บ่า
เสวยวัง	ครองราชสมบัติอยู่ในวัง หมายถึง เป็นพระเจ้า แผ่นดิน
ตามวิสัย	เป็นไปตามลักษณะที่เป็นอยู่

จำจง จองจำ

ขอ

ใส่ครวน ขอ คา และผูกถามไว้

เครื่องจองจำนักโทษสมัยโบราณ ทำด้วยไม้มีช่อง
สำหรับสอดเท้า และมีลิ่มคอก

คา

ไม้เครื่องจำคอนักโทษสมัยโบราณ

ตอนนางพนธูรตเลียงพระสังข

เกศรา

เรือ เรือสำเภา

ชลธาร

คือ ชลธาร ในเทนต้องการสัมผัส ลำน้ำ ลำคลอง
น้ำ

หัตถาจบน้ำได้สามที

พนมมือขึ้นไหว้ ๓ ครั้ง

พิษฐาน

คือ อธิษฐาน ความตั้งใจ ความหมาย

เทวัญจันทร์

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทวดา พระจันทร์ เป็นต้น

เสียง

การฟังเสียงปรารภณาในใจ

ผันแปร

หันไป

ไม้ทันท้พระบิดา

ไม้ทันท้พระบิดา หมายความว่า รวดเร็วมาก

พนิจพิสดุ

ตรวจตราเพ่งดู

องค์อันทร

พระอันทรผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์

ถวิล

คิดถึง

ท้าวเนคิน ท้าวเนค

พญา พญานาค

พักพุ่ม

เลียงตุ๊กไคร้ ประคองประคอง

มณี	เพชรพลอย แก้วหินอนมค่า
ภูษงค์	นาค
อาลัย	เย็นหวง ระวัง
บิตุรงค์	พ่อ
ภพ	โลก
เลิศลบ	ประเสริฐสุด หมายความว่า เป็นใหญ่ ปรายไค กลอดโลก
ทศา	ทิศ จบทิศ คือ ทิศ
ชลาลัย	แม่น้ำ ทะเล
รับขวัญ	ปลอบ ปลอบโยนให้ขวัญกลับมาสู่ตัว
โลมสร	รูปร่าง
กัษา	สังคาย
ราค	ในต้นหมายความว่า มีจิตใจไม่ผ่องใส เป็นทุกข์
บุรี	เมือง บ้านเมือง
เสน่หา (สะ-เห่น-หา)	รักอย่างใจผูกพัน
ฤทัย	คือ ฤทัย ใจ ข้างที่หมายถึง ความรู้สึก กัม
สมโภช	งานฉลองในพิธีมงคลเพื่อความยินดีราเริง
บาดหมาย	คือ บัตรหมาย มีคำสั่งประกาศให้รู้
รับราชบรรหาร	รับคำสั่งของผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน
กราน	ไซ้เขาคูกัยค้อน หมายความว่า ทอดตัว หรือ ล้มตัวลงราบ เช่น กัมกราน กรายกราน หมอบ กราน ฯลฯ

บัญชา

เทียนชัย

บายศรี

ระทา

นানা

ระเบง

ระบำ

สังคีต

งว

เสภา

ชาตรี

มโหรี

อร่าม

ราชวัติ

ปรีดีเปรม

คำสั่ง

เทียนไชยสำหรับพืชมงคล

ข้าวที่ใช้ในพิธีทำขวัญ

เรือนคอกไม้ไฟ ทำเป็นรูปสัตว์เหล็บบสูง ประดับ

ด้วยคอกไม้ไฟ เตรียมพร้อมที่จะจุดไฟ

ต่าง ๆ (ต้องเขียนเข้าตามรูปนี้)

การเล่นชนกหนึ่ง

การรำ

การทำเพลงร่วมกันหลาย ๆ คน

ละครของจีน

การขับลำเป็นเรื่อง

ชื่อละครที่เล่นอย่างแบบบักซ์โต

วงเครื่องคนตีเขาตามขบรอง

งามแพรวพราว

รวมแถวตามฉัตรยกเป็นระยะ ๆ

ยินดี กิใจ อิ่มใจ สบาย

ตอนพระสังขหนินางพันธุรัต

นวลละออง

นวลเป็นโย

ผ่องศรี

หมกทรงงาม

ทองคำธรรมชาติ

ทองบริสุทธิ์ ไม่มียาอื่นเจือปน

ชาตรี

ในทันทหมายความว่า กวีเศษ

สมถวิล

สมใจคิด สมดังความคิด

ปราสาท

เรือนชั้น เรือนมียอดโดยเฉพาะเป็นทึบระทัย
ของพระเจ้าแผ่นดิน

ขุกคิด

สะกิดใจ กิดขึ้นมาในทันทีทันใด

โอ้อันจิจา

เป็นการเปล่งเสียงแสดงความสงสาร

กล่อมเกลี้ยง

เล่าโลม ขบร้องเพื่อให้เพลินหรือหลย

พิศवास

ความชื่นชมรักใคร่

อนาทร

เกอนรอน ละเลย ไม่เชื่อเพื่อ ไม่เอาใจใส่

ล้าลบจบดินแดน

มากยิ่งขึ้นกว่าใคร ๆ ในโลก

จากจร

จากไป

บาทบทศรี

เท้า ในทันทคือ เท้าของมารดาผู้มีบุญคุณ

เกลือก

เผื่อว่า หาก ถ้า

เงาะ

คนบ้าพลกหนึ่ง ตัวคำ ผมหยิก

เวหา

ฟ้า อากาศ

เหิน

เหาะ บิน

ทะยาน

ขึ้นสูง

เขาวัว

เล็ก อ่อน รื่น

ลาลบภไทร

ไร

เป็นตาย

แจ้ง

สบเสาะแสวง

บอกออกอรรถ

สัจจา

อาสัญ

จาบัลย์

อชยา

บรรเทา

เศร้าสร้อย

อุตสาห

ขาม

ทรมารัก

ประสิทธิ

ปรารถนา

ยิ่งกว่าใคร ๆ ตลอดทั้ง ๓ โลก ได้แก่ โลก

สวรรค์ โลกมนุษย์ และโลกยาบาล

ไม่มี ชักสน

ยังมี ชักสน
ยังมี ชักสน

เทยวหา สืบเสาะหา

บอกเนื้อความ บอกความประสงค์

ความจริง

หมดความรู้รัก หมดสติ ตาย

ร้องไห้

(กัณฑ์มาฆกัณฑ์) นิสัยใจคอ ความประสงค์

คล้าย เบาลง ทุเลา

เสียใจ

พยายาม

กลัว

กำลังน่ารัก

ทำให้สำเร็จ ความสำเร็จ ในทนต์หมายความว่า
ยกให้ความอยากได้ ความต้องการ ความสำเร็จ ความ
ประสงค์

จินดา	ความคิด ความนึก จินตามหานตร์ หรือ มหาจินตามนตร์ ก็คือมนตร์ที่ทำให้ใจสิ่งใด ๆ สมาธิในก
มัจฉา	ปลา
สัตว์จัตุบาท (จัตุ-ตุ-บาท)	สัตว์สี่เท้า
ไพโรสณท์	แนวป่า
ครุฑา ครุฑ	พญานกขิงเป็นพาหนะของพระนารายณ์
อับจน	สิ้นคิด ขาดแคลน ตกยาก อึดอัดไม่มีทางไป
คัมภีร์	เขาท้าเป็น
วายุวัน	กาย
แสนทวิ	คุณด้วยแสน หมายความว่า มากยิ่ง มาก เหลือเกิน
รัตนต ระทด	สลกใจ เศร้าใจ
เกรงกริ่ง	คือ กริ่งเกรง ระแวงกลัวไป ไม่ไว้ใจ
มธุรส	ถ้อยคำอันอ่อนหวาน นาม่วงรสหวาน
กำสรด	สลก แท้ง เศร้า
อาวรณ์	ห่วงใย อาลัย เป็นห่วงถึง
ชนนี (ชน-นะ-นั)	แม่ มารดา

๒๘๔

พสุธา

ขัดสน

ชวน

บรรลัษ

ไม่คิด

สนวสนา

เวท

ผา

อ้าลา

น้อยหรือ

สับส่าย

สวัสด์

ตะลตะลาน

ผูกพัน

มารดรเกิดเกล้า

พนาวัน

ผลาญ

กรรมมาตามทัน

พนักิน แผ่นดิน

ยากจน อืดคัก ขาดแคลน ในทนหมายถึง จนใจ
ไม่ว่าจะทำอย่างไร

ชวต

พนาศ์ แดกสลาย ทาย

ไม่โยก

หมกมุ่น

มนตร ถ้อยคำทผูกพันเป็นคาถา ความรู้
หิน

อ้าลาจากไป

เป็นคำออกเสียงแสดงความน้อยใจหรือประสงค์ ทัก
พ้อท้อว่า หมายความว่า ช่างกระไร

คือ กระสับกระส่าย

ความกตเวทิตา ทรวงสวัสด์ คือ ผู้เพียบพร้อม
ด้วยความกตเวทิตา

รบบรอน ลุกกลน

คึกคัก เอาใจใส่

จากคำ ยังเกิดเกล้า แม้ที่เป็นผู้ให้กำเนิด
บิดา

ทำลาย

ความชวตท้าวไว้แต่เก่าก่อนตามมาลงโทษ

สนอง
พรฟ้า

ตลย ตอยแทน
พร้าให้ พร้าร้องให้ไม่รู้จักหยุด

คอนเลือกคู่

ท้าวพระยา

กษัตริย์

กระหย้ม

ก็ใจ อิ่มใจ

ยมพราย

ยมแย้ม

กระสัน

ผกผัน รักใคร่

ผ่ายกทอง

ผ่ายทอด้วยมือ ยักคอกด้วยไหมทองหรือคนทอง

ตรกตรา

นึกไป คิดไป

อุปเท่ห์

อธิบายคำเนนการ วิธคำเนนการ

เสนห์

เครื่องททำให้คนสนรัก ลักษณะทชวนให้รัก

ทะนง

ถอด

เปรมปรีม

ยินดี ปลื้มใจ

กลางองค์

บางคน

บัญชา

ความรอบรู้

กุศล

สิ่งทศ บุญ

เดือดเนอรอนใจ

เดือดร้อน ไม่เป็นสุข

ไปไยมี

ไปทำไม

จับยาม

คำนวณฤกษ์ยาม หาฤกษ์ยามเพื่อกำหนด

ชะตา

เวลาที่เป็นก้านคของคน

ชะตาราศี คอ

ลักษณะกงามที่ปรากฏของบุคคล

สมคะเน

เหมาะ ตรงกบทยศกไว

เขาช

จจ พศรบกวนรำไป

ชักไซ

ไต่ถามไล่เลียงให้ถ้วน

นิทรา

หลับ การหลับ

รุ่งแสง

รุ่งสว่าง แสงเงินแสงทองชน

ไทรตรัส

สว่างสกลใส สว่างแจ้ง

รอยเฝ้า

รอยกบหนง

กษัตริย์ (กะ - สัต)

พระเจ้าแผ่นดิน เจ้านาย

ภษา

เครื่องนุ่งห่ม ผาทรง

เครื่องประดับ

เครื่องแต่งตัวรวมทั้งเครื่องตกแต่งกวย

ระยับ

งาม

ประกวด

แข่งกันเพื่อยเลือกเฟ้นเอาค

บุหงา

คอกไม้ที่ปลูกกวยเครื่องหอมต่าง ๆ แล้วห่อกวย

ผ้าโปร่ง

ขาดม

เครื่องหอมทำเป็นผงห่อผ้า ไซ้ทักหุได้

กลั่น

คมสังทเป็นนาคคเอาแค่นอ

กรายกร

กรายแขน เต้นอย่างมีทาท

จรจรล

เดินไป

ท้องพระโรง

กลางพระโรง คอกทพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกขุนนาง

อำมาตย์

ขุนนาง ข้าราชการ

แกล	หน้าต่าง (ใช้สำหรับเจ้านาย) แยมแกล คอ
	เข้กหน้าต่างออกแทน้อย
คมสัน	ท่าทางเข้ทวงเข้ท
ขยัน	เข้ท เข้การเอางาน
ลาดเลา	ทาท
กระจ้อยร่อย	เล็ก ๆ ยาง ๆ
หน้าตาเป็นประมาณพานพอดิ หน้าตาพอใช้ได้	
จ้มา	อ้วนเตย
คำมิดหม	คำมิดไปหมก
ขันสนท	นาชนเหลอเกิน
ประปราย	มีข้างไม่มากนัก
โถมคาย	รูปร่างงดงาม

ดอนรจนาเลี้ยงพวงมาลัย

จำเพาะ	เจาะจงตัว
วัด	ตัวคชนหรือตัวคไปโดยแรง
ปะเหลาะ	พกดหรือทำอะไรให้เข้รักเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
เกลอ	เพื่อน
พวน	เข้อกเส้นโต ๆ
เต็มประดา	เต็มท

สารพาเฮโด

คะมา

นัวหน้า

ปรักษา

ข่มเหง

อ้ายหัวเหา

เดิน

ทอดพระเนตร

ใบ

ถวายน้า

ขนมแข่ง

ทยา

ประสา

เสลอกสลด

ลด

หยักเหยา

ผลุน

ชบา

คำร้องพร้อม ๆ กัน เพื่อบอกจังหวะให้ทำพร้อมกัน
เมื่อเวลาลากหรือยกของหนัก ๆ เป็นการช่วยให้
แรงมากยิ่งขึ้น

ล้มคว่ำ

หนายนขมวกคว

ช่วยกันคึก

ใช้กำลังทำร้าย รังแก

เป็นคำคำเด็ก ๆ ย่อมาจากอ้ายหัวเหาเหา

สัตว์ชนิดหนึ่งตัวเล็กมากจนเกือบมองไม่เห็น

ก (ใช้สำหรับเจ้านาย)

พูดไม่ได้ พูดไม่เป็นภาษา

ในทนต์หมายถ้ง ให้ดูหน้า

ขนมอย่างหนึ่งทำด้วยแฉ่งและน้ำตาล บรรจุลงใน
กระตังใบทองแฉ่ง แล้วใส่ข่งนึ่งให้สุก

ก ลำคณ คองการ

ตามที่เป็นไป วิสัย

คณรน แฉ่งชงกนชนหนา

คณ ลุกกน หมายถ้ง สบสน ไม่อยู่นิ่ง

จจ วยกวน

รบ

คอกไม้ชนิดหนึ่งโดยทั่ว ๆ ไปสั่นแกง

ใส	ผลักออกไป คนออกไป
สนม	ข้าราชการในพระราชสำนัก มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับ เครื่องนมัสการ โถศ และหีบ เป็นต้น บางที หมายถึงเจ้าจอม
ก้านัล	ในท่นหมายถึง นางพนักงานผู้รับใช้
อปริย	ไม่น่าก น่าเกลียดชัง คำสา
ขุข ขทง	น่าเกลียดน่ากลัว
พาส	เป็นคำสาขาน
คุลา	ชนชาติของสุและไทยใหญ่ ผัวคำ บางทีเรียก คุลา
แถลงใบ	อธิบายความ แจ่งให้ทราบ
เสอปลา	สัตว์สเทวาพวกแมว พันทวลเทวมลายูต่าง ๆ ชอบกินปลาและเบตโกเป็นอาหาร
เชิงพัก	ผมย่งรุงรุงกรอกละเกวพาทเกวพย่งไปหมด
ตะละ	เหมือนกลบ รวากย
มักกะสัน	ชื่อชนชาติชาวอินโดเนเซียในมะกัสซาร์ ตอนใต้เกาะ ซัลบัส คนไทยเรียก “มะกัสซาร์” เพี้ยนเป็น “มักกะสัน”
บัญชา	สั่ง คำสั่ง
ประชด	แกล้ง
เหลือใจ	เหลือเกิน
ชอบอารมณ์	ชอบใจ

เดินหน

ไปในอากาศ เทวดาเดินหน คือ เทวดาที่อยู่

ระหว่างสวรรค์กับพนัก

ดล

ทำให้เป็นไป ทำให้เกิดขึ้น

จำเพาะเป็น

ด้วยความตั้งใจ

กลียา

หญิง นาง

กลา

เกิน

ฉับพลัน

ทันทีทันใด

แสนกล

มีเล่ห์กลมาก

ธิดา

ลูกหญิง ลูกสาว

วิลาวัลย์

สวยงามมาก งามยิ่ง

ผวพรรณ

สนธิ

ดวงเดือน

พระจันทร์

ละม่อม

อ่อนโยน งาม

อินทรีย์ (อิน-ชั)

ร่างกาย

ธรณี

แผ่นดิน โลก

พินเพื่อน

หลงใหล เผลอสติ

เตือนจิตคิดปอง

เตือนใจให้ไม่หวั่น อยากรู้

ตงสัตย์

คงความจริงใจ

อริยฐาน

ความตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ความตั้งใจ

ปรารภ (ในทันทีที่อ่าน อธิ-ทัก-ถาน เพื่อ
ให้รับกับ สัตย์)

เคยสมสอง

เคยอยู่ด้วยกัน เคยอยู่ร่วมกัน

ทรมสงวน	กำลังน่ารัก กำลังน่าสงวน น่ารักา
ศักดิ์	อำนาจ ในทณหมายถึง เกียรติยศ
เทพไท	เทวดาผู้เป็นใหญ่
อุปถัมภ์	ช่วยเหลือ เอาใจช่วย
สุวรรณ	ทอง
ชะรอยบุญ	คงจะเป็นบุญ ถ้าจะเป็นบุญ
มาลา	พวงดอกไม้ว พวงมาลัย
ต้อง	ถูก
ผืน	พื้น
หลากจิต	แปลกใจ ประหลาดใจ
เคราะห์กรรม	ถึงคราวไม่คิด ถึงยามร้าย
เผ่าพงศ์	วงศ์ตระกูล ครอบครั้ว
ลำ	พวกพ้อง วงศ์ตระกูล
ยับ	ในทณหมายถึง เลี้ยหาย บั่น
ลมจับ	เป็นลม
มักง่าย	ทำอะไรไม่ถ้วน สะเพร่า
ทรลักษณ์	ลักษณะชั่ว เลว ไม่ดี
ไม่เอื้อเฟื้อ	ในทณหมายความว่า ไม่รัก ไม่เอาใจใส่
ทรพล	ชั่ว น่าเกลียด เลว ร้าย ในทณหมายถึง ผิดคน
	ธรรมดา

อุบาทว์

หุด

แฉ่

หน้าใจ

จ้งไร

เอาไว้อย

พิศนุ

เบี่ยงบาย

ฉาว

ยศ

คำรา

นินทา

มารศรี

แสรง

ชนก

ขอโทษกรณี

โศกาลัย

อ่อนใจ

รำคาญ

แระตาม

พูดเป็นแบบคาย

เลว ชั่ว ไม่ดี

เป็นคำอุทานเมื่อพบหรือเห็นอะไรที่ไม่ดี

เชือก เลื่อน ตก

พอใจ สบายใจ สบายใจ สะใจ

ชั่ว เลว ไม่ดี (บางทีเป็น จัญไร)

เอาไว้อะไร

พูด (ใช้กับเจ้านายหรือผู้เป็นใหญ่กว่า ในทันทีพูดกับ

ท้าวสามล) เพ็ดทูลกระแยก

ผ่อนผันให้พ้นไป หลีกเลียง

รักกันไปหมด ออของ เกรี้ยวกราว แซ่ เอ็กเกร็ก

ความเป็นใหญ่ ในทันทีหมายถึง ช้อเสียง

แบบอย่าง

ว่าไปในทางไม่ดี ว่าลยหลัง

นาง

แก่ง

พอ บิดา

ขอโทษในการกระทำ

เศร้าโศกด้วยความห่วงใย

เหนื่อยใจ ระอา เบื่อ

เบื่อหน่าย

ตามไปโดยไม่ยั้งคิด

พูดเป็นนัย ให้เข้าใจเอาเอง ไม่บอกตรง ๆ

ลงอาญา

ปราศรัย

โอรุ

ทัณฑ์

น้ำพา

ลงโทษ

พุกาไต่ตาม ใน^๕ท^๕น^๕ห^๕มา^๕ย^๕ด^๕ง ป^๕ร^๕า^๕น^๕ส^๕ง^๕ส^๕า^๕ร
ปาก (ใช้สำหรับเจ้านาย)

โทษ

เอาใจใส่ สนใจ

ตอนหาปลา

สุริย์ฉาน

เดชะ

สายชล

คล้า

เรือญวน

แห

อวน

ขมิขมัน

แจจัน

ทองคั้ง

เบ็ดราว

ลอบ

แสงอาทิตย์ส่องกล้า

อำนาจ

สายน้ำ

มาก

เรือหาปลาชนิดหนึ่ง

เครื่องจับปลาชนิดตกเป็นตาข่าย ใช้ทอดแผ่ลงใน
น้ำให้คลุมปลาแล้วดึงขึ้นมาเครื่องจับปลานานาใหญ่เป็นตาข่ายผืนยาว ใช้ซึ่ง
หรือทางเป็นวงล้อมปลา

อย่างเร่งรีบ โดยเร็วไว

เขยตเสียดกัน ออกตก ออกแอ

รวมฝูงนาทอนทกวางเว้งว้าง

เขยตทกวเขยเรียงแถวหลาย ๆ ตัว

ชอเครื่องตกปลานักหนึ่ง

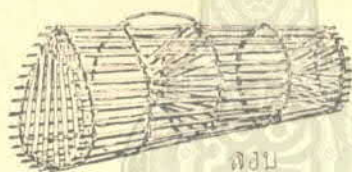
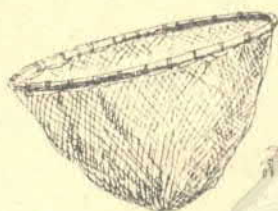
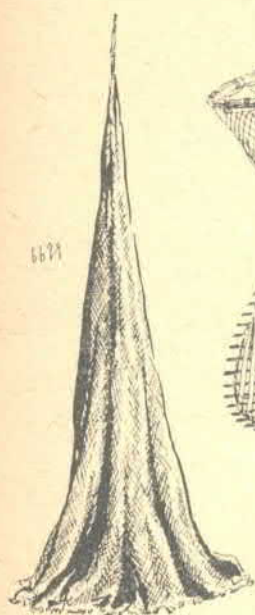
๒๕๔

สวิง

ออดาว

ฉมวก

เครื่องช้อนปลา ถักเป็นร่างแห มีไม้ทำเป็นขอบ
 เชิงแซ
 เครื่องมอสำหรับแทงปลา มีง่ามเป็น ๓ ขา ปลาย
 มีงวง มีตามยาว

สวิง

ออดาว

ฉมวก

เครื่องมอ

สวิง

ออดาว

ในทันท้ายของทเบนซ์ ถักให้ตดกันเป็นแผ่น
 สำหรับกนนาเพื่อตกปลา
 ทำให้น้ำกระเทือน กระจ่าย
 แปรก ประหลาด
 เทวตาณพทกษรึกษา
 พายเรือจรงนาเขามาทางคว
 ตกใจ

ยอบ

ยอ

เคอะ

เกอเขิน

หน่วยก้าน

ทาท ทวงท

พานจะด

ทาทาจะด

แพรงพราย

ขอกให้รู้

ยุบล

ขี้ความ ชาวคราว

สำคัญจิต

เข้าใจว่า ก็คว่า

พระไพโร

เทวกาเจ้าข้า

ฤทธา

อำนาจ

พรัน

หวนกลว

ซังตายว่า

ฝันใจพูด ทำโดยไมเค็มใจ

พ่อตา

พ่อของเมีย พ่อทนายตาของลูก

แปรช้อน

เปลี่ยนที่ช้อนปลากินไปเรื่อย ๆ

อ่อนห

เห็นชอบอ่อน อ่อนเพลย

ม่าย

ในทณหมายดงหญ้งทลวตาย หรือผลวากไป ต้อง

อยคนเคยว

ถวาย

ให้ (ใช้สำหรับเจ้านายหรือพระสงฆ์)

ทำประมง

ทำการหาปลา

สารพัน

ทงหมด ทงต้น ทงปวง

สังเวย

ขวงสรวง เช่นสรวง

๒๕๖

เช่นวัก

สุรารักษ์

เจ้าเล่ห์

ทำกระบวน

เขาดาน

ผ่อนปรน

ประดักประเดิด

มดเห็น

สรวลสนั่น

ดัดข้อ

ปลาชิว

ศิลา

ตกประหม่า

บิดพลว

พลึงแพลง

กระหยับ

โลด

ประกาศ

ตลิ่ง

เอาอาหารให้ผกน (เหมือนสังเว)

เทวคาผกนครอง

เจ้าอบาย เจ้าคนช่างแก่ง

ทำทไมรัก ทำชนเซ่ง แลคองอาการกลนแก่ง

ค่าง ๆ

หมกหนทาง

แกไข ผกน

ทำเชองช้า เลี้ยวเวลา

มกทขวานา ชาวสวน หรือชาวประมง เห็นไว้

กบตัว

หัวเราะ

คชว่า

ปลาทวลัก ๆ ตกใจง่ายและตายง่าย

หิน

หวนกลัว

พลิกไปพลิกมา

หันทางโน้นทางนี้ พลิกไปพลิกมา

ขยับ

กระโดด

บอกให้รู้ บอกให้รู้ทั่ว

ผกน

อารมณ์	ความคิด ความรัก ในทันทีหมายถ้ง ความอยาก ใ้ หรือความต้องการ
อามลา	ขอลา
สุราฤๅษ	เทวคาฬ มีอำนาจ
ตะบิต	บิก
เชอกนอย	เซอกลั่นเล็ก ๆ
นาวา	เรือ
โยนยาว	ทำเสียงขอกจ้งหวัให้เรือแล่น
ฉาวฉ่า	เกวียนกราว เลื่องลือ ชือชอง
บิตพลว	ในทันทีหมายถ้ง บิกเส้นหว้ายให้พลกมาเป็นวง สำหรับร้อยปลา
เมฆา	เมฆ ในทันทีหมายถ้ง พา หรือ อากาศ

ตอนตัดลิ

วิญญกรรม	ชื่อเทวคาฬชำนาญในการช่าง	บางที่เรียกว่า
เทวบัญญัติ	วิศวกรรม เวสกรรม ฯลฯ	
ฉับไว	คำสั่งของเทวคา	
กำบัง	รวดเร็ว	
เครื่องทรง	แฉียงแฝง บัง	
	เครื่องแต่งตัว เครื่องแต่งกาย	

สหพันธ์

พันดา ในทนต์หมายถงพระอนทรผเอนใหญ่ในหมู่
เทวดา ขางทไช สหสเนตร แลวแตกกลอน

สำรับ

ในทนต์หมายควมว่า ชค

กลี

การเล่นแข่งขันอย่างหนึ่งในสมัยโบราณ คือการ

ขมาตลกกลมทวยไม เรียกว่า ขมาตลก

เตาะ

โยนสิ่งของ (ในทนต์หมายถง ลกคส) ขน แลว

เอาไมหรือมอตรบให้กระทอนชน

มัจฉาน

พระอนทร

ประทาน

ให้

จำเพาะ

เจาะจง เฉพาะ เป็นส่วนตัว

เกษมสันต์

ยินดี ทิไช เบิกบาน วาเรง

หรรษา

ห่มเราะ ทิไช วาเรง

นางเยาว์

นางสาว ในทนต์หมายถง นางรจนา

ฉวีวรรณ

สผว ผวกาป

ทองชมพูท

ทองคำเนอบริสทท ทองธรรมาชาติ

เนื้อเก่า

ทองแทท ทองบริสทท ขางทเรียกว่า ทองเนื้อเก่า

หรือ ทองนพคุณ (ทองชมพูท กับ ทองเนื้อเก่า

มีความหมายเหมือนกัน)

สุคนธา

กลนหอม นาทอม เกรองหอม

ประทีน

เกรองหอม

สนับเพลา

กางเกงในชายาวเลยเข้า

สนับเพลาเชิงงอน

กางเกงของตัวละคร ^{๔๔} ทุ่มเซ่งประคิบลวกลายทำ

^{๒ ๕ ๔ ๕} ควบคินเงินคันทองงอนช้อยชอกมา

^{๒ ๔} ผาทัพย

^{๒ ๒} ผาหอยหน้า

กระสัน

ผก

จับโจงหางหงส์

^๒ ึงผาโจงกระเบนมีจับปล่อยชายให้เลื้อยอยู่ข้างหลัง

^๕ เหมือนตัวละครนี้

ประจง

ค่อย ๆ ทำ ค่อย ๆ ประคอง (คำเดียวกับ บรรจง)

^๕ บนหนึ่ง

^๕ เข็มขัด

พรรณราย

สวยงามแพรวพราว งามผุดผ่อง

บานพับ

^๕ เครื่องประดับแขนท่อนแขน

^๔ เพลิง

^๕ เครื่องห้อยโยงประดับตามช่องต่าง ๆ ในท่อน

^๕ หมายถึงเครื่องห้อยประดับหน้าอก

ทับทรวง

^๕ เครื่องประดับอก

ทองกร

^๕ กำไลมือ

^๒ แก้วพุกาม

^{๕ ๒ ๔ ๕} พลอยพม่า ถอดกันว่าเป็นพลอยอย่างคิมราคาส่ง

งามเวย

^๕ งามระเบียบ งามองค์เป็นเงาวัย

ทับทิม

^๕ พลอยสีแดงชนิดหนึ่ง

โซติช่วง

^๕ สว่างจำ สว่างเป็นประกาย รุ่งเรือง

^๒ สร้อยสน

^{๒ ๕ ๔ ๕} สร้อยทลกลเป็นลายคกกริช

สัจวา

กุดิน

รุ่งเรือง

ธำมรงค์

กรรเจียกจร

จำหลักลาย

มหามงกุฏ

อุบะ

นฤมิต

เทพบุตร

ภักดี

อกใจที่กหัก

ครั้นคร้าม

สำคัญว่ามีไซ้

จวมลิ้ม

รับรอง

อภัยส (อภัย - ประ - ยศ) เสื่อมชื่อเสียง เสื่อมเสีย นำชายหนา

สร้อยเครื่องประคองชนิกหนึ่ง ไซ้กลองสะพายแล่ง
ทองแกมแก้ว หมายถึงทองประคองเพชรพลอย
หรือกระเจก

นาเพชรทาสีแววออกเมือกระทยแสงสว่าง
แหวน ธำมรงค์เรือนครุฑ คือ แหวนทมิฬ
หรือรูปร่างเป็นรูปครุฑ

จอหน เครื่องประคองหมูปเป็นกระหนก
แกะเป็นลวดลาย สลักเป็นลวดลาย

เครื่องสวมพระเศียรของพระเจ้าแผ่นดิน รูปเหมือน
ชฎามียอดแหลมสูง

คือกไม่รอยเห็นพวงอย่างพุ่มสำหรับห้อยประคอง
สร้าง ทำ แปลง ย่นกาลให้เป็นชนมชน

เทวคา

ความจงรัก ความนบถ

ใจเตนตัก ๆ

สะทกสะท้านด้วยความกลัว

เข้าใจว่าไม่ใช่พระสังข์ แต่เป็นเทวคา

นำเอ็นดู นำรัก

ในทนต์หมายความว่า รัชกันเหมาะสมควร

ยาจิต	รักษาใจ เช่นตชนใจ เช่นตบำรุงหัวใจ ในทัน
ลอยแก้ว	หมายถึง นางรจนา โดยทั่วไปหมายถึง ของหวานทำด้วยเนื้อผลไม้ รสเปรี้ยวลอยในน้ำเชื่อม ในทันหมายถึง เลิศลอย เป็นเค็น
โถมตรู	รูปงาม นางผู้มรูปร่าง ในทันหมายถึง นาง มณฑา
สุริวงศ	วงศ์หรือตระกูลพระอาทิตย์ หมายถึงวงศ์หรือ ตระกูลของพระเจ้าแผ่นดิน
ทรงศกดิ	มีอำนาจ
พร	คำแสดงความขวามรณาดี สังกะขอเลือกเอาความ ความประสงค
สามภกดิ	จงรักภักดี ซื่อตรง
อาษา	ม้า (คำเต็มว่าอาษาไนย)
เจตนา	งาม
แซ่ซ้อง	ร้องพร้อม ๆ กันดัง ๆ
สหาราช	พระยาราชสัท
อาจอง	เก่งกล้าสามารถ ทำทางผิงผายไม่สะทกสะท้าน
โกสัย	พระอินทร์
สูงส่ง	สูงยิ่ง
ดงจิตจง	ดงความตั้งใจ สมใจ

สินธพ

โกถน

สะบัดอย่างวางใหญ่

มาต่น

รณ

ลำพอง

โผน

บังเหียน

โจน

คันคด

เคล้าคล่อง

ชิงคล่อง

ทำนอง

เป็นต่อ

เขม่นมุง

พลัดผลุง

เหนอยบอบหอบฮัก

คนโท

มา

ห้วงทหอยลงมาจากอานมาสองข้าง สำหรับสอ
เท่าในเวลาชนมาหรือชนมายังคยให้มายกเท่าก้าวไปโดยรวกเร็วเป็นท่าของมา
มาของพระเจ้าแผ่นดิน (ตน เป็นคำแสลงความ-
หมายว่าเป็นสิ่งของของพระเจ้าแผ่นดิน)

คินรณ

คก คะนอง

กระโจน ออกวิ่ง

เห่สกสำหรับผาปากมา ตรงปลายมีห้วงสองข้าง
สำหรับผูกสายบังเหียนและเชือกขลุ้ม

กระโจน กระโดด

ตามไม่ถอยสำหรับตลกกล

คล่องแคล่ว ว่องไว

แย่งทางกัน (เพื่อตลกกล)

ทาท

คกัว เก่งกว่า มีลูกทางจะชนะได้

ตงโหมอง

พลคตกลงมาถึงผลุง

เหนอยและขอบชาตงเสียงหอยทงฮัก ๆ

หมอน้ำ

ถมยา	ภาชนะที่ ^๕ ทำโดยลงยาตะกั่ว ^๕ หรือถม ^๕ หรือเป็น ^๕
ฉลามเลีย	ลวก ^๕ ลายต่าง ๆ ^๕ เรียกภาชนะ ^๕ ชนิด ^๕ นี้ว่า ^๕ เครื่องถม
สาละวน	ใหม่ ^๕ กิน ^๕ วง ^๕ กว้าง ^๕ ออกไป
พานแก่	ยัง ^๕ อยู่ ^๕ ด้วย ^๕ กิจ ^๕ ธุระ ^๕ เฉพาะ ^๕ บางอย่าง
หุตามัว	คอน ^๕ ข้าง ^๕ แก่
ใส่จมูก	หุ ^๕ ไม่ ^๕ ใคร ^๕ ไต่ ^๕ ขึ้น ^๕ ตาก ^๕ มอง ^๕ เห็น ^๕ ไม่ ^๕ ชัด
ปรารมภ์	ใน ^๕ ทนต์ ^๕ หมาย ^๕ ถึง ^๕ สวม ^๕ เข้า ^๕ ทนต์ ^๕ จมูก ^๕ เพื่ ^๕ จะ ^๕ ไต่ ^๕ แหว่ง
อายขเคา	หนาม ^๕ มอง ^๕ เห็น ^๕ ชัด
ประเดี้ยวใจ	วิตก ^๕ ว่า ^๕ พึง
ถอง	คำ ^๕ คำ ^๕ หมาย ^๕ ความ ^๕ ว่า ^๕ เป็น ^๕ คน ^๕ ชน ^๕ ตา ^๕ ซา ^๕
เจ้าคารม	โดย ^๕ รวก ^๕ เร็ว ^๕ (ชั ^๕ ระ ^๕ ยะ ^๕ หยา ^๕ ใจ)
อายขแพ	กระ ^๕ ทุ้ง ^๕ ควาย ^๕ คอก
หน	ช่าง ^๕ ผูก ^๕ ควาย ^๕ คอก ^๕ ด้วย ^๕ คำ ^๕ คม ^๕ คาย
มกอง	คำ ^๕ คำ ^๕ หมาย ^๕ ความ ^๕ ว่า ^๕ แพ ^๕ คน ^๕ อน ^๕ เรือ ^๕ ไป
อมรินทร์	ทาง
บนพา	เลียง ^๕ ถึง ^๕ เอก ^๕ ตะ ^๕ โร
ชายชำเลอง	พระ ^๕ อิน ^๕ ทร
ยักเยื้องย่างท่าสง่างาม	พระ ^๕ อิน ^๕ ทร ^๕ ผู้ ^๕ เป็น ^๕ เจ้า ^๕ แห่ง ^๕ ฟ้า
อกนิษฐ์ (อะ - กะ - นิด)	ชาย ^๕ คา ^๕ ก ^๕ มอง ^๕ ก ^๕ ทาง ^๕ หาง ^๕ ตา
	ยัก ^๕ เยื้อง ^๕ ย่าง ^๕ ท่า ^๕ สง่างาม ^๕ คม ^๕ มา ^๕ ให้ ^๕ ส ^๕ บ ^๕ ค ^๕ ย ^๕ ่าง ^๕ ออก ^๕ มา ^๕ ด้วย ^๕ ท่า ^๕ ทาง ^๕ อัน ^๕ งาม ^๕ สง่า
	อก ^๕ นิษฐ์ ^๕ (อะ - กะ - นิด) ใน ^๕ ทนต์ ^๕ หมาย ^๕ ถึง ^๕ มาก ^๕ มาย ^๕ ล้น ^๕ หลา ^๕ ม

ตะลึงตะโล

ตะลึง

ภูวไนย

พระเจ้าแผ่นดิน ในทนต์หมายถึงพระสังข

อำนวยอวยชัย

ให้พรแสวงความปรารถนาให้ไฉยชัยชนะ

มูล

เครื่องขงประทุพนาทางเหมือนมาน แต่ทำเป็นซ

เล็ก ๆ ถักเป็นช่องโปร่ง

อิงคะนง

เสียงดังออดอึ้ง เอ็ดตะโร

พ้อตัด

ตกพ้อ พดตอว

ท้าวนาง

ข้าราชการหญิงในราชสำนัก

หลังจะลาย

จะถูกเขียนหลังลาย

พลับพลา

ที่ประทับชั่วคราว สำหรับรับรองพระเจ้าแผ่นดิน

ร้น

ต ในทนต์หมายถึงเขยยกคนเข้ามา

หน้าฉาน

หน้าพระที่นั่ง หน้าประทับพระเจ้าแผ่นดิน

จำโหล่น

หัวหน้าพนักงานฝ่ายผหญิงในวัง

อลหม่าน

ซุลมุน สับสน แดกคณ

อ๊ปร่า (อับ-ปะ-รา)

ความไม่แพ้ ความชนะ คำเต็ม คอ อ๊ปร่าชัย

ในทนต์หมายความว่าแพ้ ซึ่งถูกคอ ปร่าชัย

ต้องรบ

ต้องถูกรบ

ทิศทั้งสิบ

สิบทิศ หมายถึงทุกทิศทุกทางนั่นเอง

+ อย่าง^๕นี้เรียกว่า ๔ ทิศ

* อย่าง^๕นี้เรียกว่า ๘ ทิศ

* อย่าง^๕นี้เรียกว่า ๑๐ ทิศ

ขั^๕ร^๕บน^๕น^๕แบ่ง^๕ออก^๕ไป^๕ไค^๕ถึง ๓๒ ทิศ

ทิพย^๕พิมาน^๕ชัย

วิ^๕มาน^๕ทิ^๕พย^๕อน^๕เป็น^๕ที่^๕อยู่^๕ของ^๕พระ^๕อิน^๕ท^๕ร์

ค^๕อ^๕เม^๕อง

ส^๕ว^๕ร^๕ค^๕ณ^๕น^๕เ^๕อง

ท้าวศวิมลตามพระสังข์

วิ^๕เส^๕ท

ผ^๕ี^๕ทำ^๕ก^๕บ^๕ข^๕าว^๕ของ^๕ห^๕ล^๕ว^๕ง

แ^๕ต^๕ง^๕เ^๕ร^๕ว^๕ง

ใน^๕ท^๕น^๕ห^๕มา^๕ย^๕ด^๕ง แ^๕ต^๕ง^๕เ^๕ร^๕ว^๕ง^๕ส^๕เ^๕ว^๕ย

ห^๕ร^๕ว^๕เ^๕ร^๕ว^๕ง

ข^๕อง^๕ก^๕ัน (ส^๕ำ^๕ห^๕ร^๕บ^๕เ^๕้า^๕น^๕าย)

ฝ^๕าน

ไ^๕ห^๕มี^๕ค^๕ด^๕ก^๕เป็น^๕แ^๕่น^๕ข^๕าง ๗

จ^๕ัก

แ^๕กะ ส^๕ล^๕ก^๕

ท^๕ร^๕ง^๕ค^๕ร^๕ร^๕ภ^๕

มี^๕ท^๕อ^๕ง (ไ^๕ห^๕ส^๕ำ^๕ห^๕ร^๕บ^๕เ^๕้า^๕น^๕าย)

ค^๕อ^๕ง^๕ข^๕ับ

ค^๕อ^๕ง^๕ถู^๕ก^๕ข^๕ั^๕ย^๕ไ^๕้

ป^๕ระ^๕จ^๕าน

ป^๕ระ^๕ก^๕าศ^๕ค^๕ว^๕าม^๕ข^๕ว^๕

ป^๕ระ^๕ห^๕าร

ห^๕มา

เพ^๕ช^๕ณ^๕ฆ^๕า^๕ต (เพ^๕็ด-ช^๕ะ-ค^๕า^๕ด) เ^๕้า^๕ห^๕น^๕า^๕ท^๕ป^๕ระ^๕ห^๕าร^๕ข^๕ว^๕ค^๕ณ^๕ก^๕ไ^๕ท^๕ย^๕ท^๕ค^๕อ^๕ง^๕ไ^๕ท^๕ย^๕ด^๕ง^๕ท^๕าย

ค^๕ง^๕ค^๕า

น^๕้ำ เ^๕้า^๕น^๕้ำ

อรไท

นางผู้เป็นใหญ่ หึงผู้เป็นใหญ่ ในทนต์หมายถึง
นางจันท

ขามฝา

ขามกนลกทมฝ้ายค

จ

เฝ้า ทอกล

ตตรา

ประทับตรา (เครื่องเสวยก่อนจะนำขนถวายตาม
ปรกติจะต้องมีเจ้าพนักงานมาตรวจและชิมเสียก่อน
แล้วจึงห่อผ้าประทับตราไว้)

เชิญเครื่อง

ยกเครื่องเสวย ยกสำรับอาหาร

เทียบ

จัด แต่ง

โปรดปราน

รักใคร่ เอนก

อยู่งาน

เฝ้ารับใช้

ที่เสวย

ทักนข้าว (ของเจ้านาย)

ทรมาย

ผู้กำลังนำชมเชย นางคนสวย ในทนต์หมายถึง
นางรจนา

พงศา

ผู้มีชาติสกุล

เอมโอช

รสอร่อย รสหวาน

โภชนา

ข้าว อาหาร

โอชา

มีรสดี อร่อย

สลัก

แกะเป็นรูปต่าง ๆ

กิจกรรม

ครูควรเลือกปฏิบัติตามลำดับการเรียนรู้ของนักเรียน และตามความ
เหมาะสมของท้องถิ่น

ก. ตอบคำถาม

๑. ให้นักเรียนเล่าให้ฟังว่า ตอนที่เสนาไปจับพระสังขตยานทายานน
เสนาจับพระสังขหรือไม เหตุไรจึงไปจับ
๒. เหตุไรเมื่อพระสังขถูกเสนาฆ่าจึงไม่ตาย
๓. ขณะที่พระสังขถูกเสนาจับตัวไปนั้น มีสิ่งใดเกิดขึ้นแก่ท่านท้าว
พระมารดาอย่างไรบ้าง
๔. เสนาจับเอาตัวพระสังขไปทำอย่างไรบ้าง
๕. เมื่อนางพนอรตเห็นพระสังขอยู่ในลำภา ไทออยฐานอย่างไรบ้าง
๖. เมื่อพระสังขเห็นนางพนอรต ไทน่าอะไรคิดตัวไปบ้าง
๗. เหตุไรพระสังขจึงหนีนางพนอรต
๘. มนต์มหาจินตคามีอำนาจอย่างไร พระสังขได้ใช้มนตรึ
เมื่อไรบ้าง
๙. จงพรรณนารูปร่างหน้าตาของเจ้าเงาะ มาตามททราว
๑๐. เมื่อเจ้าเงาะและนางรรณาพบกัน ทางใดเสียงสัตว์อริฐาน
อย่างไรบ้าง
๑๑. เมื่อนางรรณาเลือกเจ้าเงาะ เหตุไรท้าวสามลจึงโกรธและขับไล่
ไปอยู่กระท่อมปลายนา

๑๒. ใครนำเครื่องประคองไปให้พระสังฆราช

๑๓. เมื่อนางจันทเทวไพบี้นิวเสทอยในวังท้าวสามลันนั้น นางสลัก
ชนพกกชน ชนหนงมเรองราวอย่างไรว่าง

๑๔. นักเรียนเคยรับประทานแกงผักไหม ลองอธิบายวิธีแกงมาด้วย

๑๕. ถ้านักเรียนเป็นพระสังฆ จะทำอย่างไรเมื่อเกิดเหตุดังต่อไปนี้

ก. ถูกเสนาหลอกจับตัวไปฆ่า

ข. ถูกพาไปเฝ้าท้าวยศมล

ค. ถูกถ่วงน้ำ

ง. การหนนางพนธิต

จ. ทอนหาเนื้อหาปลารของมกหรือไขหกกเขยหรือไม่

๑๖. นักเรียนลองสมมติตัวเองเป็นหกกเขย เล่าความรู้สึกตอนที่ถูก
เชือกจมูก

๑๗. พระสังฆเณททางไคข่าง

ข. เลือกข้อความที่ถูกต้องในวงเล็บมาเติมลงในช่องว่าง

๑. เมื่อนางยศมลทอพระเนตรเห็นพระสังฆเณทครั้งแรก ไคทรวส
ถามว่า

ก. (ไปเที่ยวที่ไหนมา บานอยู่ไหน ทำไม
จึงไปอยู่ที่นี่)

ข. (เป็นนักเรียนโรงเรียนอะไร พ่อแม่ชื่ออะไร
พี่น้องชื่ออะไร)

- ค. (อาศัยอยู่กับยายนานเท่าไร)
 อายุกัย เรียบหนังสือมากย)
- ง. (ซออะไร ตาซออะไร ยายซออะไร)
๒. เมื่อพระสังข์ลงจากลำเภาทองแล้ว ลำเภาหักหายไป เพราะ....

 (ถูกไฟไหม้ ทารกซ่งค์ให้นาคมารักษ์กลับไป เป็นเรือแรมิต
 เมื่อหมดความจำเป็นก็สูญหายไปเอง)
๓. พระสังข์เหาะไต่เพราะ
 (ไต่เรียนวิชาจากพระอินทร์ สวมรูปเงาะไล่เกือกแก้วและถ้อย
 ไม่เท่าทอง นางพันธุรัตสอนมนตรมหาจินดาให้)
๔. ท้าวสามลให้กษัตริย์เมืองต่าง ๆ มาประชุมกันเพื่อ.....
 (ให้ช่วยกันหาปลา ให้มาตลกกับพระอินทร์ ให้ลูกสาวเล็กคู่)
๕. เสด็จพาเงาะไปในวังได้สำเร็จโดย (เก็บคอก
 ชบาผูกปลายไม้ล่อ เขาเซือกมัลลาก็ไป ให้เงาะกินขนมแข่ง)
๖. หกเขยจับปลาไม่ได้เพราะ
 (ชาวบ้านจับปลามาขายหมด พระสังข์ขานมนตร์เรียกปลาไป
 รวมกันหมด แลบนนไม่เคยมีปลา)
๗. พระสังข์ชกคคชชนะพระอินทร์เพราะ
 (พระอินทร์คคชไม่เป็น พระอินทร์แกล้งยอมแพ้ว ท้าวสามล
 ช่วยพระสังข์คคช)

จ. ไครเอ๋ย

๑. “ผมหยกยังเหยิงเหมือนเซ่งฟัก หน้าตาตลกขบขันมักกระสัน”
๒. “งามละม่อมพร้อมสันทองอรทัย นางในธรณโฆมเหมือน”
๓. “ควรทระครองเมืองเลื่องลือยศ ปรางค์ทวาทศทงสย”
๔. “อุทล้าหิสุเห็นอยยากฝากกาย ให่วิสเทททั้งหลายเขาเมตตา”
๕. “เราเขนเทพเจ้าเลาโล นยถอทกแห่งแพร่พราย”
๖. “ลักขณโลกเด่นเขม่นม่ง พลคผลลงลงมาเขาแทยหัก”
๗. “ควนดงกระทอมนอยเจ้าหอยสังข์ กายงกายาเข้ามาใกล้”
๘. “นอยหรือนารกเขนหนกหนา หน้าตาขมดมยของ”
๙. “ควมามุ่งหมายชายชาเลื่อง ยักเขยอย่างทำสง่างาม”

ฉ. กิจกรรมทางการแสดง

๑. จัดให้นักเรียนสมมติตัวเป็น สังข์ทอง นางจันทเทวี ตา ยาย เสนา (หลาย ๆ คน) แล้วแสดงบทบาทและบทพูดของตนที่เสนา มาขบสังข์ทองที่กระท่อมตายาย ตามลำดับเรื่องราวในหนังสือ
๒. จัดให้นักเรียนสมมติตัวเป็น ท้าวศุภมงคล กับพระสังข์ แสดง บทบาทและบทพูดของตนที่เสนาพาสังข์ทองมาเฝ้า และท้าวศุภมงคล ทรมานพระสังข์ว่าเป็นลูกโค
๓. ให้นักเรียนในชั้นรองข้อความในทำนองละครนอกหรือละครชาตรี ทั้งแต่ “ลอบลงขุบองค์ในบ่อทอง” จนถึง “เหาะขน เวหาเห็นทะยาน ออกจากเมืองมารบมา” หรือตอน เมื่อนั้น เจ้าเงาะแสนกลคนขยัน จนถึง “เสียงแล้ว

๗. “ แลเหลียวเทียบมองรื่องหา ”

๘. “ คอขว้างรื่อรื่อล่อเลน ”

๙. “ ทางกมกรายหมอบยอชอ ”

๑๐. “ เวียนวนวงวงซังคลอง เปลี่ยนท่านองเข้าออกหลอกลอ ”

๑๑. นักเรียนลองแสดงวิธีพูดต่อไปนี้

ก. พูดชวนชวน

ข. พูดจ้อ

ค. พูดเบี่ยงบ่าย

ง. พูดปรึกษา

ฉ. พูดคัดค้าน

ช. นั่งบน

๑๒. พูดขบขัน

๑๓. พูดประกาศ

๑๔. ทวาด

๑๕. พูดกระตือรือร้น

๑๖. พูดชักชวน

๑๗. พูดปลอบโยน

๑๘. พูดเซ้าเซ่

๑๙. เล่นขายปลา แบ่งนักเรียนในชั้นออกเป็น ๒ หมู่ แต่ละหมู่

ให้จับสลากเป็นคนที่ซื้อคนหนึ่ง คนขายคนหนึ่ง ทเหลือเงินปลา

ข้างคนคิดไว้ว่าคนจะเป็นปลาอะไร แล้วบอกให้ผู้ชายทรา

ระหว่างนี้ผู้ชายจะต้องหลบไปก่อน เมื่อผู้ชายร้องขายปลาแม่

ผู้ชายออกมาถามว่า มีปลาอะไรบ้าง ผู้ชายบอกชื่อปลาที่ม

และเพิ่มเติมชื่อปลาอื่น ๆ เข้าไปบ้าง เพื่อลวงผู้ชาย ถ้าผู้

ชายซื้อปลาตัวไหนถูก ผู้ที่เป็นปลาคู่นจะต้องออกมา

ร้องเพลงบทหนึ่ง หรือจะเลาถวาทกลขนิษฐาของปลา

คนนั้นก็ได้ ถ้าสามารถหาภาพประกอบด้วยยิ่ง

ถ้าทำไม่ถูกเลย ผู้ชาย

จะต้องร้องหรือร้องเพลงเอง หรือจะเลาถวาทปลา

๕. ใต้ เสร็จแล้วให้นักเรียนหมู่ที่สองออกมาแสดงบ้าง โดยเลือก
ชอปลาไม้ให้ซำกับหมู่แรก

๘. ใครเคยมีอาหารเหล่านี้อย่าง ให้นักเรียนออกมาหาชนเล่าง
อาหารที่เคยเป็น

ก. เขม้นตา

ข. เวยนศรัษะ

ค. การฝน

ง. การเป็นลม

นักเรียนทราบหรือไม่ว่าอาหารเหล่านี้น่าเหตุเนื่องมาจากอะไรตาม
หลักสรีรศาสตร์ ในหนังสือสังขของผไทมอาหารเหล่าน

๙. ให้นักเรียนเล่าตอนใดตอนหนึ่ง ที่แสดงลักษณะนิสัยของตัว
ละครต่อไปนี้

ก. ท้าวศวมล เป็นคนทเยา

ข. นางจันทา เป็นคนซื่อจรรยา

ค. ท้าวสามล เป็นคนพาลคอบยบผก

๑๐. กิจกรรมทางหน่วย

๑. ทำผ้งแสดงลำดับเครือญาติของบุคคลต่อไปนี้

ท้าวศวมล นางจันทา นางจันทา สังขของ

๒. เต็มคำในช่องว่างให้ถูกต้อง

ตา คอ ของแม่

ยาย คอ ของแม่

นา คอ นื่องของ
 ลิง คอ ของ หรือ ... ของ ...
 อา คอ ของพ่อ

๗. กิจกรรมทางสร้างสรรค์

- นักเรียนเลือกบน วาด สาน หรือประดิษฐ์สิ่งต่อไปในควยวัสดุต่าง ๆ ให้คล้ายกันกับของจริง ตามความถนัดและความสภาพความเหมาะสมของท้องถิ่น

ปลา วัว ควาย ช้าง แสร้ง คาน แข่งชนมแข่ง กลวย
 อ้อย น้อยหน้า ฟัก แฟง ฟักทอง เมื่อโตจึงทำเสร็จแล้ว
 ให้นักเรียนนำมาประกวดกัน แล้วเล่างความสัมพันธ์ ที่มีใน
 หนังสือสังขทองว่ามีอย่างไรบ้าง

- นักเรียนช่วยกันสะสมภาพเหล่านี้ จะโดยคัดมาจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ใบโฆษณา ภาพถ่าย ปฏิทิน หรือคึกประติมากรรมทำได้อะไรก็ได้แล้วปักลงในสมุด หรือวางตั้งไว้ภายในชั้น หรือในห้องสมุด เขียนคำอธิบายประกอบไว้ควยว่า มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับเรื่องสังขทองที่นักเรียนอ่านอย่างไร

หากทรายชายทะเล

พญานาค

ยักษ์ผู้หญิง

เรือสำเภา

แห

อวน

เรือญวน

ช้อน (เครื่องมือจับปลา)

มาทรง

๓. นักเรียนอาจช่วยกัน วาดภาพเครื่องหมาย เครื่องใช้ ในการ จับปลา
ดังต่อไปนี้

เบ็ดราว ส้วง อวน แห ฉมวก ฯลฯ

๔. ลองรวบรวมข้อคอกไม้แดงอื่น ๆ นอกจากคอกชบา ถ้าสามารถ
หาภาพหรือคอกไม้จริง ๆ มาแสดงในชั้น และเล่าให้นักเรียน
อื่น ๆ ทราบถึงธรรมชาติของคอกไม้ชนิดนั้น ๆ ด้วยก็ได้

ญ. กิจกรรมทางภาษา

๑. การอ่าน นักเรียนควรหัดอ่านตามทำนองให้ถูกต้องตามสัมผัส
และจังหวะของลักษณะกลอน

๒. คัดคำกลอนตอนไหนที่เห็นว่าไพเราะด้วยลายมือหวัดแกมบรรจง ชก
คำคล้องจองกัน ทั้งคำสัมผัสในวรรค และสัมผัสข้ามวรรค
แล้วท่องจำให้ขึ้นใจ

๓. รวบรวมคำที่มีความหมายตรงกับคำต่อไปนี้ เช่น ปลา = มัจฉา
โกรธ = พโรธ กรว เคืองขัน ชง ฯลฯ

มา ตาย แม่

เรือ กลัว หิว

หน้าต่าง คัด บ้านเมือง

๔. คำต่อไปนี้หมายความว่าอะไร มีคำอะไรอีกบ้าง ที่มีความ
หมายซ้ำกับคำเหล่านี้

เสนา พมท

มัจฉา สังกา

ลลา

จายลย

คงคา

พนาวัน

๕. แข่งกันหาคำที่ชนคน หรือ ลงท้ายว่า “โ” เช่น คีโ กวังโ
 สุกโ ใจเมา ใจง่าย ใจลอย ฯลฯ ตามที่พบในสังข์ทองหรือ
 จากหนังสืออื่น ๆ และแต่งประโยคสั้น ๆ แสดงความหมายของ
 คำที่รวบรวมไว้

๖. แข่งกันสะกดคำ อ่านออกเสียงและแปลความหมายของคำต่อไปนี้
 ให้ถูกต้อง

กาลกณ ประรณนา เศลอกสสน กษัตริย อภัยศ
 อภินยู เพชฌฆาต นงลักษณ อัครวรย

๗. คำต่อไปนี้ เรียกในภาษาสามัญว่าอย่างไร

บัญญัติ ชนก เกลา มารตร กันแสง หัตถา

๘. เก็บคำที่ใช้เรียกหรือหมายถึงบุคคลต่อไปนี้ (อาจเขียนลงใน
 บัตรแข็งบัตรละคำ แล้วนำไปติดไว้ที่ป้ายประกาศของชน โดย
 เขียนคำที่กำหนดให้ลงในบัตรแรก ติดไว้ตรงกลางไว้รอบบนหรือ
 กระดาษสี่เหลี่ยมบัตรอื่น ๆ ไปหาบัตรแรก หรือจะเขียนเป็น
 แผนภูมิก็ได้)

พระเจ้าแผ่นดิน

พระอินทร

ผู้หญิง

๙. ท้าวสามลมีลูกสาว ๗ คน คนสุดท้ายชื่อ วรรณ แคพสาว
อีก ๖ คนไม่เคยออกชื่อไว้ นักเรียนลองตั้งชื่อให้ โดยให้คล้อง
กับท้าวสามล หรือ นางมณฑา หรือ นางรรณา ก็ได้
๑๐. คำอะไรเอ๋ย ทักใช้คักกับคำเหล่านี้ (เช่น ข้าว-ปลา
ช้อน-เร็น นัง-นอน เสอ-สาท เสอ-ส้าง ฯลฯ)

ชับ ฝา แด รูป ปาก เกลอก หา วัว
เลียง บาน ขาป หลอก ยาก เจ้า ลือ พรัง
หลัง แบ่ง เรือง ลูก ปูร เฟ่ง กลัว ปล่อย

๑๑. ผูกหูก้านคำต่อไปนี้หลาย ๆ ครั้งซ้ำ ๆ กัน :-

ไหล่ว เวา-เวลา ครีกรักวิทยา วิปริตผิดประหลาด
กรอกเหล้า ช่างร้องระรวิ ปูรไปร้อง-ปล่อยไปร้อง อันตราย
เขารูเรื่องราว ร้องไห้เท่าไร เกลอนกล่นพรงพรู ฯลฯ

วิสัยการพราหมณ์

สามัคคี

เรื่อง สามัคคี เกียรติความจากพระนิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆ-

ราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์พระ
สัณณคณาภรณ์ ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือ อรรถกถา เล่ม ๔ ตอนที่ ๑๒
เดือนกันยายน ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) เนื้อเรื่องแสดงให้เห็น
โทษของการแตกความสามัคคี ซึ่งนักเขียนจะได้เวียนคงต่อไป

พระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งเสวยราชสมบัติ ณ กรุงราชคฤห์ ใน
แคว้นแคว้นมคธชนบท มีพระประสงค์จะทรงปราบปรามวัชชชนบท
อันเป็นเขตแดนของเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกัน
แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะยกไปปราบปรามได้ เพราะกษัตริย์ลิจฉวี
เหล่านั้น ทรงตั้งอยู่ในอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ อย่างมั่นคงบริบูรณ์
มิได้รวารากัน คือเมื่อมราชกิจน้อยใหญ่ใด ๆ ก็หมั่นประชุม
กันเนือง ๆ มิได้ทอดทิ้งในการประชุม และเมื่อประชุมก็
พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกก็พร้อมเพรียงกันเลิก และ
พร้อมเพรียงกันช่วยทำสรรพกิจที่ควรทำให้สำเร็จไป เป็นต้น
พระเจ้าอชาตศัตรู จึงทรงปรึกษาทกลงกันกับวัสสการพราหมณ์
ซึ่งเป็นอำมาตย์ แล้วตกลงทำเป็นทรงพระพิโรธวัสสการพราหมณ์
ด้วยเหตุที่ทุกกล้าน มิให้ยกไปปราบปรามวัชชกษัตริย์ เป็นต้น

จึงให้ลงพระราชอาญา โทณัษฐะวัสสการพราหมณ์ แล้วจับได้
 เสียจากพระนคร วัสสการพราหมณ์ ก็ตรงไปยังพระนครเวสาลี
 กษัตริย์ลิจฉวี ไม่ทรงทราบในกลอุบาย ก็ทรงรับวัสสการพราหมณ์
 ไว้ และทรงตั้งให้เป็นผู้วินิจฉัยความ และให้เป็นอาจารย์ สอน
 ศิลปวิทยาแก่ราชกุมารทั้งหลายด้วย เพราะวัสสการพราหมณ์เป็นผู้
 ชำนาญในการวินิจฉัย และรอบรู้ศิลปวิทยามาก เมื่อวัสสการ
 พราหมณ์ได้โอกาสเช่นนั้นแล้ว ก็ทูลยุยงราชกุมาร และกษัตริย์
 ลิจฉวี ด้วยอุบายต่างๆ จนกาลล่วงมาประมาณ ๓ ปี กษัตริย์ลิจฉวี
 ทั้งปวงก็ทรงพิโรธขัดเคือง แตกร้าวกันหมด ไม่พร้อมเพรียงสมัคร
 สโมสรกันเหมือนแต่ก่อน วัสสการพราหมณ์ จึงลองให้ตั้งกลอง
 นัดประชุมชน กษัตริย์ลิจฉวีทั้งหลาย เมื่อได้ทรงสดับเสียงกลอง
 แล้วต่างก็รีบสั่งว่า “ใครเป็นอิสระ ใครเป็นผู้กล้า ก็จงประชุมเกิด
 เรามิได้เป็นใหญ่ และมีได้เป็นคนกล้าเราไม่ประชุมแล้ว” แล้วต่าง
 ก็มิได้เสด็จไปประชุมเลยแต่สักองค์เดียว วัสสการพราหมณ์เห็น
 ดังนั้น จึงส่งข่าว ไปทูลพระเจ้าอชาตศัตรู ให้ทรงทราบ พระเจ้า
 อชาตศัตรู ก็เสด็จพระราชดำเนิน ยกกองทัพไปปราบปรามวัชชี
 ชนบท ได้โดยสะดวก ที่สุดแต่ทวารพระนครเวสาลี ก็มิได้พบ
 ครั้นพระองค์ทรงปราบปรามกษัตริย์ลิจฉวีทั้งหลายให้เรียบรอยแล้ว
 ก็เสด็จกลับพระนคร

ความพร้อมเพรียงก่อให้เกิด
 ความแตกร้าวพาหน
 ดงกษัตริย์วัชชี
 ก็เพราะความแตกราว

เกิดผล สุขนา
 ทุกขกราว
 ความพ- นาคชน
 เรืองนมนาน

คำอธิบายศัพท์

- สามัคคี ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน
- อชาตศัตรู (อะ-ชาด-ตะ-สัด-ตุ) ชื่อพระราชอาชญาบดีแห่ง ช้างกรุง
แคว้นมคธในสมัยพุทธกาล
- เสวย (สะ-เหวย) ในทันหมายถึง ครอง
ณ ที่
- ราชคฤห์ (ราด-ชะ-ครี) ชื่อเมืองหลวงของแคว้นมคธ ประเทศอินเดีย
ปัจจุบันเรียกว่า เมืองราชคฤห์
- แคว้นแคว้น ประเทศ
- มคธชนบท (มะ-คด-ทะ-ชน-นะ-บด) ชื่อประเทศหนึ่งในอินเดียครั้ง
พุทธกาล ปัจจุบันเรียกว่า พินาร์ (Behar)
- พระประสงฆ์ ความต้องการ ความอยากได้ ความมุ่งหมาย
(สำหรับเจ้านาย)
- ปราบปราม ทำให้ร้ายคาย ทำให้กลัว
- วัชชนบท (วัด-ช-ชน-นะ-บด) ชื่อประเทศหนึ่งในอินเดียครั้งพุทธกาล
มีอาณาเขตติดต่อกันกับแคว้นมคธ เมืองหลวงครั้ง
พุทธกาล ชื่อเวสาลี หรือไพศาลี ปัจจุบันเรียก
ว่าพินาร์ (Behar) แต่อยู่คนละฝั่งกับมคธชนบท

ลิจฉวี(ลิต-ฉะ-วี หรือ ลิต-ฉะ-หวิ)

ชอกษทริยผลครองแคว้นวชช

ชนบท

อุปหานิยธรรม (อะ-ปะ-ริ-หา-นิ-ยะ-ท่า) ธรรมอันไม่เป็นทุกข์
 แห่งความเสื่อม หมายถึงธรรมอันเป็นไปเพื่อ
 ความเจริญล้วนเกี่ยว

ราชกิจ (ราด-ชะ-กิด) การงานของประเทศ งานของพระราชา

สรรพกิจ (สัน-พะ-กิด) งานทุกสิ่งทุกอย่าง

วัสสการพราหมณ์ (วัต-สะ-กา-ระ-พราม) ชอพราหมณ์ผู้เป็น

อำมาตย์ผู้ใหญ่ของพระเจ้าชัตตัตถ

อำมาตย์

ข้าราชการฝ่ายพลเรือน

คัคคาน

ทศทวาร

พระนคร

เมือง กรุง

เวสาลี

ชอเมืองหลวงของแคว้นวชช

ทรงทราบ

รู้ (สำหรับเจ้านาย)

กลอุบาย

วิธีลบลวง เล่ห์เหลี่ยม

วินิจฉัย

ตัดสิน ไตร่ตรอง

ศิลปวิทยา (สิน-ละ-ปะ-วิต-ทะ-ยา) วิชาความรู้

ราชกุมาร (ราด-ชะ-กุ-มาน) ลูกชายของพระราชา

สมัครสโมสร (สะ-หมัก-สะ-โม-สอน) เต็มใจร่วมประชุมพร้อมกัน

สดับ

ฟัง เฝยหฟัง

อิสระ

เป็นใหญ่ เป็นไทแก้ตัว ไม่ขึ้นแก่ใคร

เสด็จพระราชดำเนิน

ไป (สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน)

ทวาร

ประต

กร้าว

ร้ายแรง แข่ง กระต้าง

ดล

ดู

พินาศ

ความฉิบหาย ความล้มเหลว

กิจกรรม

๑. ตอบคำถาม

- ก. พระเจ้าชัคคัตร์คือใคร
- ข. พระเจ้าชัคคัตร์เป็นพระเจ้าแผ่นดินสมัยไหน
- ค. แคว้นมคธอยู่ที่ไหน
- ง. เมืองหลวงของแคว้นมคธชื่ออะไร
- จ. กษัตริย์ลิจฉวีเรื่องเกวชของกษัตริย์พระเจ้าชัคคัตร์อย่างไร
- ฉ. อภิธานยธรรม มีอะไรบ้าง
- ช. วิสัการพราหมณ์คือใคร
- ซ. วิสัการพราหมณ์และพระเจ้าชัคคัตร์มีอายุอย่างไร
- ญ. วิสัการพราหมณ์ถูกลงโทษอย่างไรบ้าง
- ด. ฉานกรเย็นเนวิสัการพราหมณ์จะยอมทำหรือไม่ เพราะเหตุไร
- ต. ความสามัคคีหมายความว่าอย่างไร วิสัการพราหมณ์ทำให้กษัตริย์ลิจฉวีแตกความสามัคคีกันได้อย่างไร
- ถ. วิสัการพราหมณ์ทราบบ้างไรว่า กษัตริย์ลิจฉวีแตกความสามัคคีกัน
- ท. พระเจ้าชัคคัตร์ทรงทำอย่างไร เมื่อใดทราบข่าวจากวิสัการพราหมณ์แล้ว
- ธ. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรบ้างเมื่อได้อ่านเรื่องจบแล้ว
- น. โคลงท้ายเรื่องนโมให้ความว่าอย่างไร

๒. ช่วยกันเล่าเรื่อง

ให้นักเรียนช่วยกันเล่าเรื่องแต่คนจนจบ โดยช่วยกัน
แก้ไขข้อเดิม เป็นการทบทวนเรื่องที่ได้อ่านมาแล้ว เมื่อได้ช่วย
กันเล่าจนจบแล้ว อาจให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งเล่าแต่คนจนจบ
แต่ผู้เดียวอีกครั้งหนึ่ง แล้วให้นักเรียนอื่น ๆ ช่วยกันตรวจสอบหรือ
เพิ่มความถูกต้องของข้อความที่พูดหรือเขียน

๓. การแสดงละคร

ถ้าสามารถทำละคร อาจให้นักเรียนแสดงละครเรื่องนี้
เริ่มแต่พระเจ้าอชัศศัตรูปรารถนาอยากได้นครเวสาลีเป็นเมืองขึ้น
ทำขยายขี้นไขว่สละการพราหมณ์จากพระนคร ตามลำดับ จน
กระทั่งถึงเหล่ากษัตริย์บริวารของพระเจ้าอชัศศัตรู

๔. ทวนความจำ

ก. จงเขียนเลขลงในช่องว่างหน้าคำแปลทางขวามือให้ตรงกับ
คำยากทางซ้ายมือ

๑. กร้าว โกรธ
๒. ขำนาญ เล่ห์เหลี่ยม
๓. สมัครสโมสร งานทุกสิ่งทุกอย่าง
๔. พิโรธ ร้ายแรง แข็ง กระด้าง
๕. สรรพกิจ เต็มใจร่วมประชุมพร้อมกัน
๖. กลอุบาย ทุจริต คดโกง

๓. อีสระ ตัดสิน ไตร่ตรอง
 ๔. วินิจฉัย เต็มที่
 ๕. บรรณานุกรม เป็นใหญ่ ไม่ขึ้นแก่ใคร

๖. จงเลือกข้อความในวงเล็บเติมลงในช่องว่าง

(๑) พระเจ้าอชาตศัตรู เสวยราชสมบัติ ณ
 (กรุงเวสาลี กรุงราชคฤห์)

(๒) วัสสการพราหมณ์ เป็นอำมาตย์ของ
 (พระเจ้าอชาตศัตรู พระเจ้าพิมพิสาร)

(๓) เมื่อกษัตริย์ฉนวนแตกสามัคคีกันแล้ว ได้ยิน
 เสียงกลองนัดประชุมก็
 (เสด็จไปเข้าประชุมเพียง ๓ องค์ เสด็จไป
 ประชุมพร้อมเพรียงกัน มิได้เสด็จไปประชุม
 เลยแต่สักองค์เดียว)

ค. ให้นักเรียนเขียนเรื่องนี้ โดยใช้ถ้อยคำของตนเอง

ง. ให้นักเรียนช่วยกันแต่งประโยค โดยใช้คำต่อไปนี้

อาณาเขต ลงพระราชอาญา กลอุบาย พินาศ

อีสระ สดับ ปราบปราม ประสงค์ วินิจฉัย

จ. เปลี่ยนคำต่อไปนี้เป็นคำราชาศัพท์ ไป โกรธ ทราบ

ครองสมบัติ ประสงค์ ปรีกษา ปราบปราม

ฉ. ให้นักเรียนคัดลายมือช้อยคคคล ข้อส่ถานทและคำยากใน
 เรืองน พรอมทงชานออกเสียงให่ถกถอง

๕. มาช่วยกันคิด

- ก. ให้นักเรียนลองประชุมกันเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็น
 คนว่า เรื่อง คุณค่าความสะอาดในห้องเรียน โดยให้มีการ
 เลือกประธานในที่ประชุม และดำเนินการประชุมตามคำ
 แนะนำของครู
- ข. ให้นักเรียนปรึกษาหารือกันถึงเรื่องที่เห็นผลดีของความสามัคคี
 หรือผลร้ายของการแตกสามัคคี แล้วนำเสนอข้อคิดเห็น ช่วย
 กันแสดงความคิดเห็น

๖. มาช่วยกันเขียน

ให้นักเรียนหมู่หนึ่งช่วยกันทำแผนที่ประเทศไทย
 สมัยพุทธกาล แสดงอาณาเขตแคว้นมคธ แคว้นวัชชี และ
 ทตงของกรุงราชคฤห์ กรุงเวสาลี กบยให้นักเรียนอีกหมู่
 หนึ่งช่วยกันทำแผนที่ประเทศไทยสมัยปัจจุบัน แสดงที่ตั้ง
 ของเมืองสำคัญต่าง ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับกัน

๗. มาร้องเพลงกัน

- ก. ให้นักเรียนรวมกันร้องเพลงทมนธธองเกี่ยวกับความสามัคคี
- ข. ให้ท่องโคลงท้ายเรื่องเป็นทำนองเสนาะ

เพลงสามัคคีชุมนุม
พวกเราเหล่ามาชุมนุม ต่างคู่มือรักสมัครสามาน
ล้นมิตรจิตชื่นบาน สราญเริงอยู่ทุกผู้ทุกนาม

๖๘ สามัคคีชุมนุม

ที่มาของเพลง

เพลงสามัคคีชุมนุม เป็นเพลงสำหรับร้องหมู่ในการชุมนุมสามัคคี
หรือในโอกาสคอนเสิร์ตวันขึ้นปีใหม่ ส่วนมากประชาชนนิยมร้องกันในตอน
เที่ยงคืน (๒๔ นาฬิกาตรง) ของวันที่ ๓๑ ธันวาคม เมื่อนาฬิกา
ตีบอกเวลา ๒๔ น. ตรง แสดงว่าในวินาทีต่อจากนั้นเป็นวันใหม่ของปีใหม่
แล้ว คือวันที่ ๑ มกราคม ประชาชนสัปดาห์กลางมกราคมในย่านหรือ
ในสถานที่ต่าง ๆ ก็ร้องเพลงนี้พร้อมกัน บางครั้งผสมมาชุมนุมทั้งหมด
จะร้องมือกันเป็นวงกลมแล้วร้องเพลงอย่างร่าเริง

เพลงนี้เดิมมีหมายเหตุให้ครูร้อง เรียบกว่าเพลงร้องของสามัคยา-
จารย์สมาคม เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (หม่อมราชวงศ์เบญ-
จมาลากุล) ใช้ทำนองของเพลง โอลด์แลงก์ไซน์ (Auld Lang Syne)
ซึ่งเป็นทำนองของเพลงโบราณของสกอตแลนด์ และโรเบิร์ต เบิร์นส์ (Robert
Burns) ชาวสกอต ได้ประพันธ์เนื้อร้องเป็นภาษาสกอต

เพลงนี้ เป็นเพลง ๔ จังหวะ เช่นเดียวกับเพลงชาติและเพลง
สรรเสริญพระบารมีของเรา ในการร้องเพลงนี้ การร้องเสียงสูงพอประมาณ
ด้วยเสียงเบาสบายและจังหวะปานกลาง จะน่าฟังมากขึ้น ไม่ควรร้องเสียงต่ำ
เกินไป

สามัคคีชุมนุม

(บทประพันธ์ เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี)

พวกเราเหล่ามาชุมนุม ต่างคุณใจรักสมัครสมาน
ล้วนมิตรจิตชนบาน สราญเริงอยู่ทุกผู้ทุกนาม

สร้อย { อันความกลมเกลียว กันเป็นใจเดียวประเสริฐศรี
ทุกสิ่งประสงคั่งใจ จักเสร็จสมได้ด้วยสามัคคี

กิจใดธประสงคมี ร่วมใจกักดีแต่พระจอมสยาม
พร้อมพรบดั่งมือเดียวยาม ยากเย็นเห็นง่ายบ่หน่ายบ่วาง (สร้อย)

ทหนักก็จักเบาคลาย ทอนทรายขจัดขัดขวาง
รักษาพระเดชบ่อาจ กตเวทีคุณพระกรุณา (สร้อย)

สมัครกันแหละล้ำเลิศ จักบูชาติเชิดพระศาสนา
สยามรัฐจักวัฒนา - กฎเกียรติฟุ้งเฟื่องกระเดื่องแดนดิน (สร้อย)

คำอธิบายศัพท์

สมัครสมาน

รักใคร่และเห็นอกเห็นใจกัน

มิตรจิต (มิต-ตระ-จิต) มีจิตใจหรือความรู้สึกเช่นมิตรต่อกัน มักพูด

คู่กันเสมอว่า มิตรจิตมิตรใจ

สราญ (สะ-ราน)

คือ สำราญ สบาย

ทุกผู้ทุกนาม

ทุก ๆ คน

ประเสริฐ

วิเศษ ดีที่สุด

จงใจ

ตั้งใจ หมายถึง

ชาติ

ประเทศ การเกิด

เสร็จสม

เสร็จสมบูรณ์ประสงค์ สำเร็จสมใจ

ธ

ท่าน เธอ ในทนต์หมายถึง พระมหากษัตริย์

ภักดี

ความเลื่อมใส ความจงรัก ความนับถือ

พระจอมสยาม

พระผู้เป็นใหญ่ในสยาม หมายถึงพระเจ้าแผ่นดินไทย

พรึบ

กริยาที่ทำพร้อม ๆ กันในที่ที่ทันใด

บ

ไม่

หน่าย

เบื่อ ใจจาง

ขจัด

ขจัดไป กำจัด

ถลอก

ทุกแทน ทำบุญสมโภชหรือบูชาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

พระเดช

อำนาจ ในทนต์หมายถึง พระเดชพระคุณ เป็นคำแทนชื่อผู้มียศบรรดาศักดิ์สูง คือ พระมหากษัตริย์

กตเวที (กะ-ตะ-เว-ที) คือ กตเวที สอนของคุณท่าน เป็นคำคู่กับ

กตัญญู รู้คุณท่าน

สามัคคี

คือ สามัคคี

เชิด

ยกชกขึ้น

สยามรัฐ

ประเทศสยาม ปัจจุบันเรียกประเทศไทย

วัฒน (วัด-ทะ-นะ)

เจริญ รุ่งเรือง

เกียรติ (เกียด)

คำสรรเสริญ

ฟุ้งเฟื่อง

กระจายไป นพรหลาย

กระเดื่องแดนดิน

เป็นที่เลื่องลือโด่งดังทั่วโลก

กิจกรรม

ก. ข้อควรคิด

๑. เพลงนี้ใช้ในโอกาสใดได้บ้าง
๒. เนื้อร้องของเพลงเน้นในเรื่องอะไร
๓. ความสำคัญและความสำคัญอย่างไร
๔. เพลงนี้ท่อนของใครใคร่ครวญ ท่อนไหน หรือท่อนใด
๕. เวลาของเพลงนี้ ผู้ร้องควรแสดงอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร
๖. เพลงนี้ควรร้องด้วยจังหวะช้า จังหวะเร็ว หรือจังหวะปานกลาง เพราะเหตุใด
๗. เพลงสามัคคีชุมนุม เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี มีอารมณ์ของเพลงแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
๘. ให้นักเรียนหาบทกวี ที่แสดงตัวอย่างของความสามัคคีมาเล่า ในชั้น

ข. ฝึกความสังเกต

๑. หักสังเกตเสียงสูงต่ำของเนื้อร้องเพลงวรรคเดียว
๒. ลองเทียบความแตกต่างระหว่างของเพลงนี้ทั้ง ๔ วรรค ว่ามี ทำนองแตกต่างกัน และมีส่วนที่เหมือนกันอย่างไรบ้าง

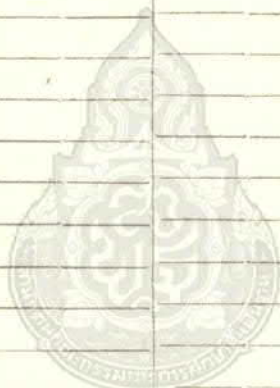
๒. เวลาเรียนนักเรียนทุกคนต้องมีเป็นวงกลม สมนุ้ตัวร้องใน
วนชนย์ใหม่
๓. เชิญครูหรือนักเรียนชั้นสูงมาร้องเพลง โอลด์แลงก์ไชน์ ให้ฟัง
แล้วเปรียบเทียบกับว่า มีความแตกต่างกับเนอร้องภาษาไทย
อย่างไร
๔. ลองหัดร้องเพลง โอลด์แลงก์ไชน์ คุยบ้าง
๕. ในโอกาสที่นักเรียนร่วมกันจัดงานรณรงค์ของชนหรือของโรงเรียน
อาวร้องเพลงนี้ก็ได้

ฝึกภาษา

๑. คัดเนอร้องของเพลงด้วยลายมือหัดแกมบรรจง แล้วให้สังเกต
คำที่เสียงคล้องจองกัน
๒. ให้นักเรียนเล่นหาคำที่เสียงคล้องจองกัน ในบทกลอนที่อ่าน
มาแล้ว เช่น นม-คม วิก-สมัคร ฯลฯ หรือคำที่ใช้
พยัญชนะเดียวกัน เช่น เสรี-สม ชัก-ขวาง ฯลฯ
๓. ให้นักเรียนเล่นหาคำอื่น ๆ ที่เสียงคล้องจองกัน นอกจากคำ
ที่มีในเพลงบทนี้
๔. ให้นักเรียนเล่นสนทนากับคำไทย โดยหาคำที่พยัญชนะเดียวกัน
และมีความหมายคล้ายกัน เช่น ชักขวาง-ชักซอง-ชักชน
ฟังเพลง-เพลงฟัง-เพลงฟู-ฟูเพลง ลาเลิศ-เลิศลา
๕. ให้นักเรียนแต่งประโยค โดยใช้คำต่อไปนี้ในคำละ ๑ ประโยค
จงวาง ลาเลิศ กลมเกลียว จงใจ รักดี อันตราย

วันกำหนดส่ง

22 มี.ค. 2508

เลขที่หนังสือ ^ม ๓๗๒.๒... ๒๕๓๓

ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้แต่ง คัมภีร์ธรรม, พระพุทธเจ้า
เรื่อง มม. ๑ - ม. ๑

^ม
๓๗๒.๒
๐๑

องค์การค้ำชูมรดกศาสนา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ตรัสภา

นายกำจร สดวกุล ณพนพและณไพษณา

๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๓